

**YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**BİLGİ ORTAMI OLARAK MÜZELERDE
KÜTÜPHANELERİN ROLÜ VE TÜRKİYE'DE
MÜZE KÜTÜPHANELERİ**

Uzm. R. Neslihan MOLLAOĞLU

S.B.E. Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı Müzecilik Programında
Hazırlanan

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı: Yrd.Doç. Dr. Hale ÖZKASIM

İSTANBUL, 2007

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
KISALTMA LİSTESİ.....	iv
ŞEKİL LİSTESİ.....	v
TABLO LİSTESİ.....	vii
ÖNSÖZ.....	ix
ÖZET.....	x
ABSTRACT.....	xi
1. GİRİŞ.....	1
2. BİLGİ ORTAMI OLARAK MÜZELER.....	5
2.1. Müze Nesnelerinin Bilgi Değeri	7
2.2. Bilgi Çağında Müzenin Yeri	9
2.3. Müzelerde Bilgi Teknolojileri Kullanımı.....	12.
2.3.1. Bilgi Teknolojileri Kullanımının Müze Kimliğine Etkileri	16
2.3.2. Müzelerde Koleksiyon Veri Tabanları ve Yaygın Erişime Açılması	19
2.4. Müze-Kütüphane-Arşiv İşbirliği Uygulamaları.....	24
3. MÜZE BİLGİ ORTAMINDA MÜZE KÜTÜPHANELERİ.....	30
3.1. Müze Bilgi Ortamına Müze Kütüphanelerinin Katkıları.....	30
3.1.1. Kütüphane Kavramına Genel Bakış.....	33
3.1.2. Müze Kütüphaneleri.....	38
3.2. Müze Kütüphanelerinin Amaç ve işlevleri.....	41
3.2.1. Müzecilik Uygulamalarına Destek Birim Olarak Müze Kütüphaneleri.....	42
3.2.2. Araştırmalara Destek Birim Olarak Müze Kütüphaneleri.....	45
3.3. Müze kütüphanelerini Oluşturan Öğeler	48
3.3.1. Derme.....	49
3.3.2. Mekan.....	53
3.3.3. Bütçe.....	54
3.3.4. Personel.....	56
3.3.5. Kullanıcı.....	59
3.4. Yönetim ve Hizmet Uygulamaları Açısından Kütüphanenin Müze ile Koordinasyonu.....	59.
4. YURTDIŞINDA MÜZE KÜTÜPHANELERİ.....	67
4.1 Imperial War Museum.....	68
4.2 The Newark Museum.....	75
4.3 Victoria and Albert Museum.....	80
4.4 Metropolitan Museum of Art.....	86

4.5	Solomon R.Guggenheim Museum.....	92
4.6	Tate Gallery.....	96
4.7	The British Museum.....	103
4.8	Genel Değerlendirme.....	109
5.	TÜRKİYE'DE MÜZE KÜTÜPHANELERİ.....	116
5.1.	Devlet Müzeleri.....	118
5.1.1.	Kültür ve Turizm Bakanlığı'na Bağlı Müzelerin Kütüphaneleri.....	119
5.1.1.1.	İstanbul Arkeoloji Müzeleri.....	120
5.1.1.2.	Topkapı Sarayı Müzesi	125
5.1.1.3.	Türk ve İslam Eserleri Müzesi.....	133
5.1.2.	Genel Kurmay Başkanlığı'na Bağlı Müzelerin Kütüphaneleri.....	136
5.1.2.1.	İstanbul Deniz Müzesi.....	137.
5.1.2.2.	Havacılık Müzesi.....	141
5.2.	T.B.M.M.Milli Saraylar Daire Başkanlığı'na Bağlı Müzelerin Kütüphaneleri.	145
5.2.1.	Dolmabahçe Sarayı Müzesi.....	145
5.3.	Özel Müzeler Statüsündeki Müzelerin Kütüphaneleri	149
5.3.1.	Karikatür ve Mizah Müzesi.....	149
5.3.2.	Basın Müzesi	153
5.3.3.	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi İstanbul Resim ve Heykel Müzesi.....	156
5.3.4.	Sadberk Hanım Müzesi.....	159
5.3.5.	İstanbul Modern Sanat Müzesi.....	162
5.4.	Genel Değerlendirme.....	168
6	SONUÇ VE ÖNERİLER.....	176
	KAYNAKLAR.....	192
	EKLER.....	199
Ek 1	Yurtdışı Müze Kütüphaneleri Araştırmasında Kullanılan Soru Formu	200
Ek 2	Yurtiçi Müze Kütüphaneleri Araştırmasında Kullanılan Soru Formu.....	205
	ÖZGEÇMİŞ.....	211

KISALTMA LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ALA	American Library Association
AMICO	The Art Museum Image Consortium
AMOL	Australian Museums and Galleries Online
BRICKS	Building Resources for Integrated Cultural Knowledge Services
CALIMERA	Cultural Applications: Local Institutions Mediating Electronic Resource Access
CHIN	Canadian Cultural Heritage Information Network
CIDOC	International Committee for Documentation
COMPASS	Collections Multimedia Public Access System
ICOM	International Council of Museums
IWM	Imperial War Museum
MCN	Museum Computer Network
MDA	Museum Documentation Association
MLA	Museums, Libraries and Archive Council
MOMA	The Museum of Modern Art
MSGSÜ	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
NINCH	The National Initiative for a Networked Cultural Heritage
NOKS	Nordjyllands Kulturhistoriske Sögebase
OCLC	Online Computer Library Center
OPAC	Online Public Access Catalogue
PULMAN	Public Libraries Mobilising Advanced Networks
RLG	Research Libraries Group
SUNCAT	Serials Union Catalogue for the UK
V&A	Victoria and Albert Museum

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 2.1	COMPASS Veritabanı ana tarama sayfası..... 22
Şekil 3.1	British Museum Paul Hamlyn Kütüphanesi'nin müze giriş holünden Görünüşü..... 54
Şekil 4.1	Imperial War Museum Kütüphanesi kullanıcılarının kullanım yoğunluğuna göre tipolojik dağılımı.....70
Şekil 4.2	Imperial War Museum Kütüphanesi personelinin eğitim durumuna göre dağılımı..... 71
Şekil 4.3	Imperial War Museum Kütüphane dermesinin müze koleksiyon veri tabanı üzerinden taranışı..... 72
Şekil 4.4	Imperial War Museum kütüphanesi tarafından hazırlanmış okuma Listesi önerilerine örnek 74
Şekil 4.5	Imperial War Museum Kütüphanesi “Sıkça Sorulan Sorular” sayfasından alıntı 74
Şekil 4.6	Newark Museum Kütüphanesi dermesinin Newark Halk Kütüphanesi çevrimiçi kataloğu üzerinden taranışı 78
Şekil 4.7	Newark Museum Kütüphanesini kullanan müze departmanlarının kullanım yoğunluğuna göre dağılımı..... 79
Şekil 4.8	National Art Library 2005 yılı kullanıcı dağılımı 83
Şekil 4.9	National Art Library çevrimiçi kataloğu tarama ekranı84
Şekil 4.10	2005 Yılı Thomas J. Watson Kütüphanesi toplam kullanıcı sayısının kullanıcı tipine göre dağılımı 89
Şekil 4.11	WATSONLINE kataloğu tarama ekranı90
Şekil 4.12	2005 Yılı Tate Gallery Kütüphanesi toplam kullanıcı sayısının kullanıcı tipine göre dağılımı 98
Şekil 4.13	Tate Gallery kütüphanesini sık kullanan müze departmanlarının kullanım yoğunluğuna göre dağılımı 99
Şekil 4.14	Tate Gallery kütüphanesi çevrimiçi kataloğu tarama ekranı..... 100
Şekil 4.15	Tate Gallery kütüphanesinin kullandığı sağlama yollarının 2006 yılı dağılımı 101
Şekil 4.16	British Museum koleksiyonu kapsamındaki bir el yazması kitabın COMPASS'da yer alışı 106
Şekil 4.17	Araştırma kapsamındaki yurtdışı müze kütüphanelerinin derme büyüklüklerinin karşılaştırılması..... 110
Şekil 4.18	Araştırma kapsamındaki yurtdışı müze kütüphanelerinin gelir kaynakları 110
Şekil 4.19	Araştırma kapsamındaki yurtdışı müze kütüphanelerinde çalışan personelin eğitim durumlarına göre sayısal dağılımı111
Şekil 4.20	Araştırma kapsamındaki yurtdışı müze kütüphanelerinde derme büyüklüğü ile personel sayısının ilişkilendirilmesi111
Şekil 4.21	Araştırma kapsamındaki yurtdışı müze kütüphanelerinde müze dışı kullanıcılar için kütüphaneden yararlanma koşullarının dağılımı..... 112
Şekil 4.22	Araştırma kapsamındaki yurtdışı müze kütüphanelerinin 2005 yılı kullanıcı sayılarının kullanıcı tipine göre dağılımı..... 112
Şekil 5.1	İstanbul Modern Kütüphanesi'nin Galeri içinden görünüşü 167
Şekil 5.2	İstanbul Modern Kütüphanesi'nin Galeri içinden görünüşü 167
Şekil 5.3	Araştırma kapsamındaki yurtiçi müze kütüphanelerinin derme büyüklüklerinin karşılaştırılması..... 169

Şekil 5.4	Araştırma kapsamındaki yurtiçi müze kütüphanelerinde çalışan personelin eğitim durumlarına göre sayısal dağılımı.....	170
Şekil 5.5	Araştırma kapsamındaki yurtiçi müze kütüphanelerinde derme büyüklüğü ile personel sayısının ilişkilendirilmesi.....	171

TABLO LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 4.1	Araştırma kapsamında incelenen yurtdışı müze kütüphaneleri..... 68
Tablo 4.2	Imperial War Museum Kütüphanesi tarafından verilen bilgi hizmetlerinin kullanıcı tipine göre çeşitliliği..... 73
Tablo 4.3	The Newark Museum Kütüphanesi tarafından verilen bilgi hizmetlerinin kullanıcı tipine göre çeşitliliği..... 79
Tablo 4.4	The National Art Museum Kütüphanesi tarafından verilen bilgi hizmetlerinin kullanıcı tipine göre çeşitliliği..... 85
Tablo 4.5	Thomas J.Watson Kütüphanesi tarafından verilen bilgi hizmetlerinin kullanıcı tipine göre çeşitliliği..... 91
Tablo 4.6	Solomon R.Guggenheim Museum Kütüphanesi tarafından verilen bilgi hizmetlerinin kullanıcı tipine göre çeşitliliği..... 95
Tablo 4.7	Tate Gallery Kütüphanesi tarafından verilen bilgi hizmetlerinin kullanıcı tipine göre çeşitliliği..... 102
Tablo 4.8	Paul Hamlyn Library'den ziyaretçilere ve müze dışı kullanıcılara verilen bilgi hizmetleri..... 107
Tablo 4.9	Central Library'den müze personeline verilen bilgi hizmetleri..... 108
Tablo 4.10	Araştırma kapsamındaki yurtdışı müze kütüphanelerinde müze dışı kullanıcılara verilen bilgi hizmetleri..... 113
Tablo 4.11	Araştırma kapsamındaki yurtdışı müze kütüphanelerinde müze personeline verilen bilgi hizmetleri..... 113
Tablo 5.1	Araştırma kapsamında incelenen yurtiçi müze kütüphaneleri..... 118
Tablo 5.2	İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesi tarafından verilen bilgi hizmetlerinin kullanıcı tipine göre çeşitliliği..... 124
Tablo 5.3	Topkapı Müzesi Kütüphanesi tarafından verilen bilgi hizmetlerinin kullanıcı tipine göre çeşitliliği..... 131
Tablo 5.4	Türk ve İslam Eserleri Müzesi Kütüphanesi'nin müze personeline verdiği bilgi hizmetleri..... 135
Tablo 5.5	İstanbul Deniz Müzesi Komutanlığı İhtisas Kütüphanesi tarafından verilen bilgi hizmetlerinin kullanıcı tipine göre çeşitliliği..... 139
Tablo 5.6	Hava Kuvvetleri Müzesi Komutanlığı Kütüphanesi tarafından verilen bilgi hizmetlerinin kullanıcı tipine göre çeşitliliği..... 144
Tablo 5.7	TBMM Milli Saraylar İhtisas Kütüphanesi tarafından verilen bilgi hizmetlerinin kullanıcı tipine göre çeşitliliği..... 147
Tablo 5.8	Mizah Kitaplığı tarafından verilen bilgi hizmetlerinin kullanıcı tipine göre çeşitliliği..... 151
Tablo 5.9	Basın Müzesi Kütüphanesi tarafından verilen bilgi hizmetlerinin kullanıcı tipine göre çeşitliliği..... 155
Tablo 5.10	İstanbul Resim ve Heykel Müzesi Kütüphanesi tarafından verilen bilgi hizmetlerinin kullanıcı tipine göre çeşitliliği..... 158
Tablo 5.11	Sadberk Hanım Müzesi Kütüphanesi tarafından verilen bilgi hizmetlerinin kullanıcı tipine göre çeşitliliği..... 161
Tablo 5.12	İstanbul Modern Kütüphane tarafından verilen bilgi hizmetlerinin kullanıcı tipine göre çeşitliliği..... 165
Tablo 5.13	Araştırma kapsamındaki yurtiçi müze kütüphanelerinin yayın alımına ilişkin ödenek durumları..... 169
Tablo 5.14	Araştırma kapsamındaki yurtiçi müze kütüphanelerinin hizmet kitleleri.....171

Tablo 5.15	Araştırma kapsamındaki yurtiçi müze kütüphanelerinde müze dışı kullanıcılar için kütüphaneden yararlanma koşulları.....	172
Tablo 5.16	Araştırma kapsamındaki yurtiçi müze kütüphanelerinde müze dışı kullanıcılara verilen bilgi hizmetleri.....	173
Tablo 5.17	Araştırma kapsamındaki yurtiçi müze kütüphanelerinde müze personeline verilen bilgi hizmetleri.....	174

ÖNSÖZ

Bilgi, iletişim teknolojilerinin yaygın kullanımı ile, toplumun tüm kurumlarında yaygın erişim ve kullanım alanına sahip olmuştur. Bir kültür ve eğitim kurumu olan müzeler de, bilgi çağının getirdiği olanaklardan yararlanmışlar ve bilgi toplumlarının ihtiyaçları doğrultusunda, müzecilik anlayışlarında bir dönüşüm yaşamışlardır. Bu dönüşüm, geçmişte nesne odaklı olarak verilen müze hizmetlerinin büyük ölçüde bilgi ile desteklenmesini gerekli kılmıştır. Müzelere, birer bilgi kurumu niteliği de kazandıran bu değişimler, müze kütüphanelerini de etkilemiştir.

Müze kütüphaneleri, bağlı oldukları müzenin uzmanlık alanı ile ilişkili derme geliştirip, müze çevresine hizmet vermeleri nedeniyle, bir özel konu kütüphanesi türüdürler. Müzecilik alanında yaşanan değişimler, müze kütüphanelerinin müze içindeki etkinlik alanlarını arttırmıştır. Bu çalışma, müze kütüphanesi kavramını, müze bilgi ortamının tamamlayıcı öğelerinden biri olarak ele almaktadır. Bu bağlamda yurtdışı müze kütüphanesi örneklerini değerlendirerek, Türkiye'deki müze kütüphanelerinin bulunduğu noktayı ortaya koymak istemektedir.

Uzun bir süredir Yıldız Teknik Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'nde görev yapıyor olmak bana üniversite kütüphaneleri alanında deneyim kazandırmıştı. 2003 yılında başladığım Müzecilik yüksek lisans öğrenimim süresince edindiğim bilgiler ile mesleki formasyonumu birleştirme düşüncem, müzeciliğin fazlaca araştırılmamış bu alanına yönelmemde etken olmuştur. Çok da tanımadığım bir alan olan müze kütüphaneciliği ve özellikle Türkiye'deki müze kütüphanelerini araştırma sürecim, bu nedenle benim için heyecanlı bir keşif süreci oldu.

Tez çalışmam süresince, benden manevi desteğini ve hoşgörüsünü eksik etmeyen sevgili aileme, Y.T.Ü. Müzecilik Yüksek Lisans Programı kurucusu, hocam Prof. Tomur ATAGÖK'e, tezimin oluşturulma sürecinin her aşamasında, görüş ve yardımları ile bana destek olan danışmanım ve Müzecilik Program Yürütücüsü Yrd. Doç. Dr. Hale ÖZKASIM'a, değerli görüşleri ile tezime katkıda bulunan İstanbul Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü öğretim üyesi ve hocam Prof.Dr. Hasan S.Keseroğlu'na, yurtdışı müze kütüphaneleri ile ilgili araştırmam sırasında, deneyimleri ile bana yol gösteren Ar.Gör. Nevra ERTÜRK'e, Müzecilik Programındaki tüm hocalarıma, tez araştırması kapsamında görüşme yaptığım tüm müze kütüphaneleri personeline, dayanışmaları için sınıf arkadaşlarıma, yüksek lisans öğrenimim süresince hoşgörüsünü esirgemeyen ve bu olanağı bana tanıyan Y.T.Ü. Merkez Kütüphanesi yönetimi ve çalışma arkadaşlarıma ve bana devam etme gücü veren dostlarıma yürekten teşekkür ederim.

İstanbul, 2007

R.Neslihan Mollaoğlu

ÖZET

Bilgi çağında yaşanan teknolojik gelişmeler ve bilgi toplumlarında ortaya çıkan ihtiyaçlar, müzecilik anlayışında değişimlere yol açmıştır. Müzeleri nesne odaklı müzecilik anlayışından, bilgi odaklı anlayışa yönelten bu değişimler, müzelere birer bilgi kurumu işlevi de verirken; müze kütüphanelerinin rolü geçmiştekinden daha fazla önem kazanmıştır. Müze kütüphaneleri, bir yandan hizmet kitlelerini genişleterek topluma açılırken, diğer yandan da derinleriyle müze nesne koleksiyonunun uzantısı olarak görev yapmakta ve müze bilgi ortamına katkıda bulunmaktadır. Müze kütüphanelerinin bu işlevlerini etkin biçimde yerine getirebilmeleri, gerekli alt yapı koşullarının sağlanmış olmasına ve müze ile koordineli bir hizmet politikasına bağlıdır.

Tez kapsamında yürütülen araştırmada, yurtdışı ve yurtiçi müze kütüphanesi örnekleri bu açıdan irdelenerek durum saptaması yapılmış ve Türkiye'deki müze kütüphaneleri için değerlendirme ve öneriler geliştirilmiştir. Araştırmada anket tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda, yurtdışı örneklerin çoğunluğunda, müze kütüphanelerinin gerekli alt yapı olanaklarına sahip oldukları ve müze bilgi ortamına doğrudan katkıda buldukları görülmüştür. Araştırma sonuçları Türkiye açısından değerlendirildiğinde, müzelerin bağlı oldukları yönetim birimlerinin, kütüphanelerin koşulları ve hizmet politikaları açısından belirleyici olduğu saptanmıştır. Genel olarak, devlet müzelerinin kütüphanelerinde; alt yapı eksiklikleri, hizmetler ve topluma açıklık konularında sorunlar bulunmuştur. Özel vakıflara bağlı müzelerin kütüphanelerinde ise, bu eksikliklerin büyük ölçüde giderilmiş olduğu gözlenmiştir. Müze kütüphanelerinin konumunun, müzelerin benimsediği müzecilik anlayışı ile ilişkili olduğu ve koşullarının da bağlı olduğu yönetim birimleri doğrultusunda belirlendiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Müze kütüphaneleri, Müze bilgi hizmetleri, Müze bilgi ortamı, Müzeler, Kütüphaneler

ABSTRACT

Technological improvements of the information age and requirements emerging in the information societies, has caused alternations in the sense of museum curatorship. These alternations, which lead museums from the conception of object-focused to the conception of information-focused, the role of museum libraries, became more important than ever been in the past, while providing museums with the function of an information institution. Museum libraries have been going for society by extending their service mass, while performing the duties as being an extension of the museum object collection with their collections and contribute to the museum information environment. Fulfilling these functions effectively is due to providing necessary infrastructure conditions and a coordinated service policy with museum.

In the research conducted in the context of the thesis, due intelligence is done by explicating the domestic and foreign museum library examples through this angle and evaluations and suggestions have been developed for the museum libraries in Turkey. The Questionnaire technique was used in the research. As the conclusions of the research, in the majority of the examples on abroad, it has been seen that the museum libraries have requisite infrastructure resources and they contribute directly to the museum information environment. When the findings of the research are evaluated through the viewpoint of Turkey, it has been determined that administrative units of museums are determining by the viewpoint of libraries' conditions and service policies. Generally, in the libraries of the state museums; infrastructure defectiveness and problems related with services and going-public issues have been found. However in the museum libraries which are affiliated with private foundations, it has been observed that these deficiencies have been overcome drastically. It has been reached such a conclusion that the situation of the museum libraries is related with museum curatorship conception that museums embraced and museum libraries' conditions are determined in accordance with the administrative units appertained to them.

Keywords:

Museum libraries, Museum information services, Museum information environment, Museums, Libraries

1. GİRİŞ

Kültürel miras, geçmişle günümüz arasında bağ kuran temel kanallardan biridir. Kültürel mirasın maddeleşmiş ifadesi olan kültür nesnelere ise, simgesel ve anlamsal değerleri ile insanlığın çağlar boyu yaşamış olduğu toplumsal süreçler ve değişimlere ilişkin bilgiyi üzerlerinde taşır. Bir kültür nesnesinin, müze çatısı altına girmesiyle nesne, herhangi bir gerçekliğin belgesi ya da kanıtı haline dönüşür. Müze nesnelere, çoğu kez üzerinde araştırma yapılarak ortaya çıkarılabilecek çok katmanlı bir bilgiyi kendilerinde barındırırlar (Maroevic, 1995, s.25). Bu nedenle müzeler, salt nesne koleksiyonlarının fiziksel varlığı nedeniyle bile, doğal olarak bir bilgi ortamıdır.

Ancak bu tez kapsamında ele alınacak olan “bilgi ortamı olarak müze” kavramı, bilgi çağında, müzelerin geleneksel rollerinde ortaya çıkan değişime paralel olarak, müzelerin hizmet anlayışlarında yaşanan dönüşümü ifade etmek üzere kullanılmıştır. Bu dönüşüm özetle, nesne odaklı hizmet anlayışından bilgi odaklı hizmet anlayışına geçiş olarak tanımlanabilir.

Bilgi çağındaki gelişmelerin eşlik ettiği yeni müzecilik anlayışı, müzeleri nesne odaklı ve durağan kurumlar olmaktan çıkararak; ziyaretçilerin ihtiyaçlarını gözeterek, toplumla etkileşim içinde olan, yaşayan kültür ve eğitim kurumları olarak yeniden biçimlendirmiştir. Yeni müzecilik anlayışını savunan tüm öneriler, müzenin bilgi aktarması temeline de dayanmaktadır. Bilgi toplumlarında müzelerin de kütüphaneler ve diğer bilgi-belge kurumları kadar, koleksiyonlarındaki bilgiyi erişilir kılma ve topluma yayma sorumluluğu oluşmuştur. Geçmişte bilgi aktarım aracı olarak kullanılan etiket ve panolar, müze uzmanları tarafından hazırlanan tek taraflı bir iletişim biçimi iken, günümüzde eğitim programları, etkileşimli sergileme teknikleri, medya ve özellikle bilgisayar kullanımı konularında köklü değişimler gerçekleşmiştir (Atasoy, 1996, ss.97-98). Bu çeşitlik doğrultusunda, müze kütüphaneleri de müzenin bilgi aktarım kanallarından biri haline gelmişlerdir.

Bilgi çağının getirdiği bakış açısı, bilgi-iletişim teknolojilerinin sunduğu olanaklarla birleştiğinde, bir müzenin uzmanlık alanının sadece nesne koleksiyonlarının fiziksel varlığı ile temsil edilemeyeceği düşünülmektedir. Bunun yanında nesnelere ve bağlarına ilişkin her türden bilgi kaynağı da müzenin uzmanlık alanını bütünleyen ve topluma sunulması gereken koleksiyon değerleri olarak görülmelidir. Bu noktada müze kütüphaneleri, müzenin uzmanlık alanına giren çeşitli bilgi kaynaklarını derlemelerinde toplamak ve yararlandırmak suretiyle,

müze bilgi ortamını tamamlarlar ve dolaylı yoldan müzenin misyonunu gerçekleştirmesine yardımcı olurlar. Geçmişte, sadece müzenin kendi personeline, kimi zaman da çok sınırlı bir araştırmacı çevresine hizmet veren müze kütüphaneleri, günümüzde topluma kapalı niteliklerinden çıkarak yeni roller üstlenmişlerdir.

“Bilgi Ortamı Olarak Müzelerde Kütüphanelerin Rolü ve Türkiye’de Müze Kütüphaneleri“ adlı tez çalışması, müze kütüphanesi kavramını, müze bilgi ortamının tamamlayıcısı olarak yeniden ele almaktadır. Bu tez çalışmasının amacı; değişen müze ortamı içinde müze kütüphanelerinin üstlenmesi gereken rolleri sorgulayarak, bu rolleri gerçekleştirebilmeleri için gerekli alt yapı özelliklerini ortaya koymak ve yurtdışı müze kütüphanesi örneklerini değerlendirerek Türkiye’deki müze kütüphanelerinin mevcut koşulları ile ilgili durum saptamasında bulunup öneriler geliştirmektir. Araştırmanın hipotezi, müze kütüphanelerinin koşulları ve etkinlik alanlarının, bağlı oldukları müze ve/veya yönetim birimlerinin müzecilik anlayışları ile ilişkili olduğu üzerine kurulmuştur.

Tez çalışmasında betimsel araştırma yöntemlerinden olan genel tarama modeli kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak; anket tekniğinden yararlanılmış ve araştırma, görüşme ve gözlem teknikleri ile desteklenmiştir. Araştırmanın yürütülmesi sırasında, tez konusu ile doğrudan ve dolaylı ilişkili olabilecek kitap, süreli yayın, tez, konferans ve seminer bildirileri gibi yayınlar basılı ve elektronik kaynaklardan taranarak literatür taraması yapılmıştır. Taranan çevrimiçi veritabanları arasında Science Direct, Springer and Kluwer, Taylor and Francis Online Journals, Wiley Interscience, Oxford Online Journals ve Blackwell Synergy, Digital Dissertations UMI Proquest bulunmaktadır. Yurtdışı ve yurtiçindeki müze kütüphaneleri hakkında veri toplanabilmesi için anket tekniğinden yararlanılmış ve tek tip soru formları hazırlanmıştır. Formlar, yurtdışındaki müze kütüphanelerine elektronik posta aracılığı ile gönderilmiş ancak gerekli durumlarda kütüphaneler ile yazışmalar da yapılmıştır. Türkiye’deki müze kütüphanelerinin araştırılmasında sadece uzaktan haberleşme yolu ile soru formlarının doldurtulmasının, değerlendirme için yeterli veriyi sağlayamayacağı düşünülmüş ve araştırmanın görüşme ve gözlem teknikleri ile desteklenmesine karar verilmiştir. Bu nedenle, seçilecek müze kütüphanelerinin coğrafi olarak kolay erişilebilir olması koşulu gözetilerek, araştırmanın evreni İstanbul ili içinde yer alan müze kütüphaneleri ile sınırlandırılmıştır.

Hem yurtdışından hem de Türkiye’den seçilen müze kütüphanelerinin araştırılmasında, her iki gruba özel hazırlanan iki tip soru formu kullanılmıştır. Her iki form da ortak sorular içermesine karşın, Türkiye için hazırlanmış olan soru formuna, kütüphanelerin mekan, personel gibi alt yapı olanakları ile yazma eserler dermelerini daha ayrıntılı sorgulayan bazı sorular eklenmiştir. Yurt dışı müze kütüphanelerinin seçiminde, bağlı oldukları müzelerin, koleksiyon türüne göre çeşitlilik göstermesi öngörülmüştür. Böylece müze kütüphanelerinin, farklı müze türleri içindeki işlevsellikleri de sorgulanmak istemiştir. Ancak seçilen bazı müze kütüphanelerinden cevap alınamaması, bu bölümdeki araştırmanın sınırlılığı olarak saptanmış ve istenilen boyutta bir çeşitlilik elde edilememiştir. Soru formları yurtdışındaki müzelere elektronik posta yolu ile gönderilmiştir. Gelen cevaplar, formları dolduran kişiler ile yapılan yazışmalar ve Müze Web sayfalarında yer alan bilgiler ile desteklenmiştir.

Türkiye’deki müze kütüphaneleri, farklı idari birimlere bağlı müzeler içinden seçilmiştir. Bunun nedeni, müzelerin koşullarının ve hizmet politikalarının, bağlı oldukları idari birim çizgisinde belirlenmesidir. Müze kütüphanelerinin de müzelerin bir birimi olarak bu belirleyicilikten etkilenecekleri varsayılmıştır. Müzeler, 2863 sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu”ndaki tanımlamalar doğrultusunda ve Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın Web sayfasındaki sınıflandırmaya esas alınarak gruplandırılmıştır.

Tez çalışması, temel olarak dört ana bölüm altında oluşturulmuştur. Giriş bölümünden sonra gelen ikinci bölümde, bilgi ortamı olarak müze kavramı açıklanmaya çalışılırken, müze nesnelерinin bilgi değerinden yola çıkılmış ve müzelerde bilgi teknolojileri kullanımının müze ortamını ne şekilde değiştirdiği ve müzelere kazandırdığı yeni olanaklar anlatılmıştır. Bu bağlamda bilgi çağında müze kurumunun yeri irdelenerek, müzelerin topluma bilgi aktarım kanallarından biri olduğu ve bilgi toplumlarında yükselen bir eğilim olan bellek kurumları (müzeler, kütüphaneler ve arşivler) arası işbirliği çalışmalarından söz edilmiştir. Benzer bir işbirliğinin, müze bünyesinde, müze kütüphanesi ile müze arasında kurulabileceğinden söz edilerek müze kütüphaneleri konusuna gönderme yapılmıştır.

Tezin üçüncü bölümünde, müze kütüphanesi kavramı, müze kurumu ile ilişkileri açısından ele alınmıştır. Bu bölümde, müze kütüphanelerinin tanımı, amaç ve işlevleri ortaya konmuş ve bu işlevleri yerine getirebilmesi için sahip olması gereken alt yapı özellikleri belirlenmiştir. Müze kütüphaneleri ile bağlı bulunduğu müze arasında kurulacak koordinasyonun hangi

alanlarda olması gerektiği konusu irdelenmiş ve müze bilgi ortamı içinde müze kütüphanelerinin yeri konusunda çıkarımlarda bulunulmuştur.

Dördüncü bölümde, yurtdışı müze kütüphanelerinden uygulama örnekleri verilerek, önceki bölümde ortaya konan kuramsal belirlemelerin, uygulama anlamında gerçekleştirilebilirliği sorgulanmıştır. Bu bölümde müze kütüphanelerinin tanımlarından önce, bağlı oldukları müzenin eğitim ve bilgilendirme etkinlikleri ele alınarak, müze bilgi ortamının nitelikleri ile müze kütüphanesi nitelikleri arasında ilişki ortaya konmaya çalışılmıştır.

Beşinci bölümde ise, Türkiye'deki müze kütüphaneleri, örnekler kapsamında incelenerek durum saptamasında bulunulmuş ve değerlendirmeler yapılmıştır. Kütüphane örneklerine geçilmeden önce, ait oldukları müzelerin bağlı olduğu idari birimlerce oluşturulmuş mevzuatlar içinde müze kütüphaneleri ile ilgi düzenlemeler belirtilmiş ve değerlendirilmiştir. Kütüphanelerin mevcut koşulları, yönetim ve hizmet uygulamaları ortaya konduktan sonra, her müze kütüphanesi için değerlendirmeler yapılmıştır. Kütüphane hizmetlerinin iyileştirilmesi ile ilgili öneriler, "Sonuç ve Öneriler" bölümünde yer almıştır. Önerilerin gerçekçi olabilmesi için, üçüncü bölümlerde anlatılan ideal müze kütüphanesi modeli ile kıyaslama yapmaktansa, her müzenin kendi koşulları çerçevesinde yapılabilecekler ortaya konmaya çalışılmıştır.

"Bilgi Ortamı Olarak Müzelerde Kütüphanelerin Rolü ve Türkiye'de Müze Kütüphaneleri" adlı tez çalışmasının, ülkemizde müze kütüphanelerinin koşullarını saptamaya ve müze kütüphanesi ile müze ilişkisini vurgulamaya yönelik ilk yüksek lisans tez çalışması olması dolayısı ile, gelecekte yapılabilecek benzer konulu çalışmalara temel oluşturabileceği umulmaktadır.

2. BİLGİ ORTAMI OLARAK MÜZELER

Her tür müzede, müze uzmanları koleksiyona ilişkin bir bilgi bütününi yönetirler. Bir nesnenin müzeye girmesiyle birlikte, nesneye ilişkin bilgi üretimi de başlar. Nesnenin ölçüleri, fotoğrafı, envanter numarası, müzeye geliş yolu, tarihsel ve kültürel bağlamı gibi verilerin tümü, bir bilgi bütünü oluşturur. Tek bir nesneye ilişkin özel bir bilgi, müze koleksiyonuna ait büyük bir bilgi bütünüün parçası haline gelir. Bu da kültür, tarih, sanat ile ilgili daha geniş bir bilgi yelpazesini biçimlendirir.

Tüm müzelerin bilginin üretimi, idame ettirilmesi, düzenlenmesi ve yayılması ile birincil derecede ilişkili kurumlar olduğunu ileri süren MacDonald (1991), bu eylemleri geleneksel müzecilik fonksiyonları ile aşağıdaki gibi ilişkilendirir.

Bilginin Üretimi, uzmanlar tarafından yürütülen müze araştırmalarını ifade eder. Bir başka deyişle, müze nesnelerinin doğal, tarihsel, kültürel bağlamlarına ilişkin yapılan araştırmalar sonucu oluşan nesneden bilgiye dönüşüm sürecini ifade eder.

Bilginin İdame Ettirilmesi, müze koleksiyonlarının korunması işlevine karşılık gelir. Kültür nesnelerinin korunması, taşıdıkları bilginin çağlar boyu erişilir kılınmasını sağlar.

Bilginin Düzenlenmesi, bilginin birbirinden ayrı ögeleri arasında ilişkiler kurmayı gerektirir. Bu anlamıyla bilginin düzenlenmesi eylemi, hem müze nesnelerinin bir sergi düzeni içinde bir araya getirilmesi hem de müzelerde kullanılan koleksiyon yönetim sistemleri (envanter kayıtları vb.) ile ilişkilidir.

Bilginin Yayılması, en basit haliyle bilginin erişilir kılınmasıdır. Müze ortamından üretilen bilginin müzenin bilgi kanalları yolu ile topluma aktarılmasıdır. Müzelerde bilginin yayılması, ya sergiler, yayınlar ve eğitim programları yolu ile doğrudan ya da müze kütüphaneleri ve koleksiyon veri tabanlarına dayalı araştırmalar yolu ile dolaylı olarak gerçekleşir.

Müzelerde üretilen bilgi, farklı ihtiyaç grupları tarafından talep edilir. Bir araştırmacı ya da müze küratörü kadar bir lise öğrencisi de koleksiyona ilişkin bilgiye ihtiyaç duyabilir. Aranılan bilginin niteliği de onu talep eden ihtiyaç grubuna göre farklılık gösterir. Araştırmacılar spesifik bir konuya ilişkin ayrıntılı bilgi ararken, öğrenciler ders ödevleri için,

küratörler ise hazırlanacak sergi için, koleksiyon bilgilerine ihtiyaç duyarlar. Fakat, müzelerdeki bilgi kaynakları, ancak iyi bir düzen içinde erişime sunulmuşsa, gerekli bilgi ihtiyacına cevap verebilirler.

Müzelerde 1960'lı yıllara kadar manuel olarak düzenlenen bilgi kayıtları, 60'lardan itibaren kullanılmaya başlanan bilgisayar teknolojisinin yardımı ile daha işlevsel hale gelmiştir. 90'lı yıllardaki internet devrimi ise, bu kaynakların kolay ve hızlı erişimine olanak vererek müze sınırlarının dışına taşımış ve geniş kitlelere ulaşmasını sağlamıştır (Marty, Rayward ve Twidale, 2003, s.262).

Koleksiyonlara fiziksel erişim yanında, entelektüel erişimin önemini de ortaya çıkaran ve müze ortamını belirgin bir biçimde değiştiren bu gelişmeler, P.F.Marty'nin (2002),

Müze profesyonelleri (belgeleme uzmanları, küratörler, koruma uzmanları,vb.), koleksiyonlarına ilişkin bilgiyi yönetmede yeni araçlar kazanmışlardır. Ama daha önemlisi, ziyaretçiler için müze, nesnelerin ötesinde farklı bir öğrenme ortamı haline gelmiştir Müzeyi İster internet üzerinden, isterse şahsen gelerek ziyaret eden ziyaretçiler, müze ve koleksiyonları hakkında yeni öğrenim yöntemlerine sahip olmuşlardır. Araştırmacılardan, öğrencilere kadar her türden müze kullanıcısı, müze kaynaklarına yeni erişim yolları kazanmıştır. Hatta, müze kurumunun ne olduğu ve ne sunduğuna ilişkin kavramlar bile değişmeye başlamıştır. (s.20'den yazarın çevirisi)

sözleriyle de vurgulanmaktadır.

Benzer vurgu, Consortium for Interchange of Museum Information (CIMI) Konsorsiyumu'nun* 1999 yılındaki bir çalışma grubu raporunda da

Çağdaş müzecilik hizmetleri, artık sadece nesnelerin kendilerine değil, nesneler hakkındaki bilgiyi halkın yararına sunmak temeline de dayanmaktadır. Bu durum, müzelerin geleneksel rollerindeki değişimi vurgular. Geçmişte ziyaretçilerin çoğu, hatta müze personeli bile, müzeleri araştırma malzemelerinin sağlayıcısı olarak değil, sadece nesneleri görmek için ziyaret edilen mekanlar olarak algılamaktaydı. Web'in ortaya çıkışı ile birlikte, müzeler hizmetlerini genişletebilmişler ve sanal ziyaretçilerinin de beklentilerine cevap verebilmişlerdir (Sander ve Perkins, 1999, s.4'ten yazarın çevirisi).

biçiminde ifade edilmiştir.

* Müze çevrelerinde bilginin paylaşımı için standartların kullanımını desteklemek amacıyla 1990 yılında kurulmuş olan ve 29 üye kuruluştan oluşan konsorsiyum.

2.1 Müze Nesnelerinin Bilgi Değeri

Bilgi terimi, tek bir tanımla tanımlanamayacak kadar çok anlam çeşitliliğine sahiptir ve farklı yazarlar tarafından farklı yaklaşımlar ile ifade edilmeye çalışılmıştır. Felsefi açıdan bilgi konusuna yaklaşan Kuçuradi, bilgi teriminin bazı Avrupa dillerinde, hem bilme etkinliğini hem de bu etkinlik sonucu elde edilen çıktıyı tanımlamak için kullanıldığını söyler. Kuçuradi'ye göre bilgi, anlama, düşünme, yorumlama ve doğrulama gibi iç içe geçmiş bir çok etkinlikten oluşur (Kuçuradi, 1995, s.97'den aktaran Tonta, 2004, s.1)

Konuya pragmatist bir açıdan yaklaşan Buckland (1991) ise, "bilgi" yi kullanım alanlarına göre üç farklı türde inceler:

- i. Süreç olarak bilgi (information as process)
- ii. Bilgi olarak bilgi (information as knowledge)
- iii. Nesne olarak bilgi (information as thing).

Buckland'a göre, yeni bir şeyler öğrendiğimizde mevcut bilgilerimiz değişir. İşte bu bilgilenme eylemi ya da bilginin iletilmesi eyleminin kendisi, "*süreç olarak bilgi*" şeklinde tanımlanır. Bu süreç sonucunda elde edilen ya da aktarılan ileti, "*bilgi olarak bilgi*"dir. Bu nitelikteki bilgi, belirli bir konu, olay ya da gerçekliğe işaret eder. Son olarak bilgi tanımı, veri yada belge gibi bilgi taşıyıcı nesnelere için kullanıldığında "*nesne olarak bilgi*" den söz edilir (Buckland, 1991'den aktaran Tonta, 2004, s.1)

Gerek süreç olarak bilgi, gerekse bu süreçte aktarılan ya da elde edilen bilgi soyuttur. Bilginin algılanabilmesi için fiziksel bir yolla ifade edilmesi, tanımlanması, sunulması gereklidir. Çünkü, bilgilenme, çeşitli türde bilgi nesnelerinin incelenmesi ile gerçekleşir. Yazılı metinler okunur, sayılar hesaplanır, nesnelere yada görüntüler gözlemlenir ve dokunulur. Tüm bunlar, "nesne olarak bilgi"nin varlığını gerektirir. Bu bağlamda kütüphaneler; yayınlar ve bilgisayara dayalı sistemleri kullanırken, müzeler ziyaretçilerini bilgilendirmek için doğrudan nesnelere kullanırlar (Buckland, 1991, ss.351-352).

Yine Buckland'a (1991, ss. 353-354) göre, bilgi nesnelere somut varlıklarından dolayı bilgiye bir tür "kanıt" oluştururlar. Bu durum, müze nesnelerinde en dolaysız hali ile göze çarpar. Örneğin günümüze kadar korunmuş olan dinazor fosilleri olmasaydı, dinazorlar hakkında ne

kadar bilgi toplayabilirdik? Bu örnekte dinazor fosilleri, hem bilginin kanıtı hem de kaynağıdır .

Bu tanımlamadan yola çıkılarak, müze nesnelерinin aynı zamanda birer belge niteliğı taşıdığı da söylenebilir. Fransız belge bilimci Suzanne Briet, belge kavramını, “bir fiziksel, ya da entelektüel olguyu temsil eden, yeniden yaratmak ya da ispatlamak için korunan ya da kaydedilen tüm somut ve sembolik işaretler ...” olarak tanımlamaktadır (Briet, 1951, s.2’den aktaran Tonta, 2004, s.2). Geçmişte belge kavramı sadece yazılı metinleri kapsarken, bu kapsam zaman içinde genişlemiştir. İlk kez Belçikalı bilgi bilimci Paul Otlet, belgelerin heykelleri de kapsayacak şekilde üç boyutlu olabileceklerini öne sürmüştür. Otlet’e göre, görsel ya da yazılı kayıtlar, fikirlerin ya da nesnelерin birer sunumudur. Oysa nesnelер, eğer taşıdıkları bilgi doğru biçimde okunabilirse- kendi başlarına birer belgedirler. Koruma, eğitim ve bilimsel amaçla bir araya getirilen nesne koleksiyonları (müzeler ve kabineler, maket ve model koleksiyonları, vb.) özellikle belge niteliğindedir. 1928 yılından itibaren tüm müze nesneleri, belge bilimciler tarafından belge tanımlamasına dahil edilmişlerdir (Buckland, 1997, s.806).

Kültürel anlamda müze nesneleri bizlere, sadece kitaplarda ya da görüntülü medyada rastlayacağımız geçmiş varoluşların, fiziksel kanıtlarını sunarlar. Malzemeleri, yapış yöntemleri, biçimsel özellikleri, kullanılış biçimleri gibi nitelikleri ile, bize çeşitli düzeylerde bilgi verme potansiyeline sahiptirler. Bu nedenle, müzeler için kültür nesnelерinin arkasında yatan bilgiyi yorumlamak ve günümüze taşımak yaşamsal bir roldür. Çünkü, insan elinden çıkan tüm nesnelер, insanlığın zaman içinde oluşmuş düşünce biçimlerinin somut görünümleridir (Putnam, 11.12.2005).

Müze nesnelерine bu yaklaşım tarzı, müzelere, koleksiyonlarına dayalı araştırma yapma, bilgi oluşumunu destekleme, bilgiyi erişilir kılma ve özellikle topluma yayma sorumlulukları vermektedir. Müze kurumunun bu sorumlulukları, teknolojinin yaygın kullanımına bağılı olarak farklı kültürler arasındaki sınırların azaldığı bilgi çağında, daha fazla vurgulanmaktadır.

2.2 Bilgi Çağında Müzenin Yeri

Tarih boyunca, toplumsal sistemleri nitelendiren en temel özellikler, maddi üretim koşulları ve ona dayalı üretim ilişkileri olmuştur. Buna bağlı olarak, üretime en fazla katkı sağlayan faktör hangisi ise, onun etrafında şekillenen toplum biçimlerinden söz edilebilir (Özyakışır, 26.01.2006). Bu bağlamda, insanlık tarihi geçmişten günümüze kadar üç önemli toplumsal aşamadan geçmiş, üç önemli devrim yaşayarak dönüşüme uğramıştır. Bunlardan ilki, ilkel toplumdan tarım toplumuna geçişi ile karakterize olan tarım devrimidir. Kongar'a göre, (2001, s.37'den aktaran Kocacık, 2003, s.2) insanlığın yerleşik düzene geçmesi ve bir üretim aracı olarak toprağı kullanmaya başlamasından sonra, toprak mülkiyeti üzerine kurulu toprak ağalığı yönetimi bu dönemin egemen ideolojisi olmuştur. İnsanlık tarihindeki ikinci dönüşüm süreci sanayi (endüstri) devrimiyle başlayan sanayi toplumdur. Nasıl ki tarım toplumunun itici gücü toprağın işlenmesi olmuşsa, sanayi toplumunun itici gücü de buharlı makinelerin icadı olmuştur. Makinelere dayalı üretimin yapıldığı sanayi toplumu, milliyetçilik ideolojisini doğurarak bugünkü ulus-devletleri yaratmıştır. İnsanlık tarihinin üçüncü büyük dönüşüm aşaması ise iletişim-bilişim devrimi ile hız kazanan bilgi çağıdır. Bilgi çağının ideolojisi insan haklarına dayalı demokrasidir (Kocacık, 2003, s.3).

Buharlı makinelerin, sanayi toplumuna geçişte itici güç işlevi üstlenmesi gibi, bilişim teknolojisinin temelindeki bilgisayarlar da bilgi çağına geçiş sürecinin temeli olma işlevini üstlenmişlerdir. Yenilenen teknolojik temelle birlikte, toplumun ekonomik, sosyal, politik ve kültürel alanlarında değişim süreçleri devreye girmiştir. Sanayi toplumunun mekanik güce dayalı teknolojisi, sanayi malları üretimi sağlamıştı. Bilişim teknolojisine dayalı olarak şekillenmekte olan bilgi toplumunda ise maddi ürünlerin yerine bilgi üretimi ve ürünleri önem kazanmaya başlamıştır. Bilgi toplumunda bilginin özellikleri; sürekli üretilerek artış göstermesi, iletişim ağları içinde taşınabilir ve paylaşılabilir olması ve üretimde emek, sermaye ve toprağın yerine geçebilmesi biçiminde özetlenebilir. Bilginin serbestçe paylaşımı, katılımcı demokrasinin gelişimine de olanak vermiştir (Erkan, 1997, s.73,94-97).

Bilgi toplumu kavramı, bilgi çağı ile birlikte gelişen ve "... insanların yaşamlarını ilgilendiren enformasyona kolayca erişebilmelerine, bu enformasyonu bilgiye dönüştürebilmelerine ve dolayısıyla da kendilerini geliştirebilmelerine olanak tanıyan bir toplum olarak tanımlanmaktadır"(Kocacık, 2003, s.3'ten aktaran Irzık, 2002, s.6). Bilgi toplumları, ekonomiyi, bilgi üretimi ve kullanımına dayalı olarak yeniden yapılandırmayı ve çalışma

alanlarını bilgi odaklı bir yapıya kavuşturmayı amaçlamaktadırlar. Bu hedefleri gerçekleştirmekteki öncelikli gereksinim, nitelikli iş gücü talebini karşılayacak kaliteli bir eğitim ve bilgilendirme sistemi geliştirmektir. Buna ek olarak, bilgi toplumunun yararına kullanmasını sağlayan ve yaratıcılığı destekleyen bir kültürün de oluşturulması gerekmektedir. Oluşan bu bilgi toplumunun, bilgili, katılımcı bir yurttaş kitlesi yaratarak demokrasiyi güçlendirmesi de politik hedefi oluşturmaktadır. Diğer bir hedef ise, küreselleşen dünyada, toplumların yerel kültürlerini güçlendirmektir (Gürbüz, 2003, s.18).

Bilgi toplumlarında, bilgi çağının getirdiği değişimlerden en fazla etkilenen alanların, ekonomi, kültür, eğitim ve siyaset olduğu söylenebilir. Teknolojinin kullanımı, bilginin yaygın, kolay ve hızlı biçimde dolaşımını sağlamıştır. Bu durum, kişiler, toplumlar ve ülkeler arasında iletişimin boyutunu ve bilgiye dayalı üretimi artmıştır. Ekonominin itici gücü teknolojiye dayanırken, teknoloji üretimi için de iyi bir eğitim ve bilgilendirme sistemi gerekli olmuştur. Bu nedenle bilgi toplumlarında eğitim ve kültür kurumlarının rolü her zamankinden fazla önem kazanmıştır. Bir eğitim ve kültür kurumu olarak müzeler de bilgi çağının getirdiği teknolojik olanaklardan yararlanmışlar ve bilgi toplumlarında kendilerine düşen payı yerine getirmek için bir kimlik değişimi yaşamışlardır.

Geleneksel müzecilik anlayışı, geçmişe ve geçmişin maddi kalıntılarına odaklanmıştı. Bu nedenle müzeciliğin temel işlevleri de nesne merkezli bir anlayışla ele alınmaktaydı. Bu anlayış, müzelerin toplum içindeki imajını etkilemiştir. Geleneksel olarak müzeler, ölü geçmişin kalıntılarına ev sahipliği yapan, seçkin kurumlar olarak görülmüşlerdir. Bilgi toplumlarında ise, müzelerin başlıca sorumluluğu sadece koleksiyonlarındaki nesnelere sergilemek değildir. Müzeler, genel olarak toplumu kültürel mirasa ilişkin bilgilendiren ve gelişimine katkıda bulunan kurumlar haline gelmişlerdir (MacDonald ve Alford, 1991, s.305).

Müze nesnelere madde değerinden bilgi değerine kayan bu değişimi, endüstri toplumundan bilgi toplumuna geçişle ilişkilendiren George MacDonald, bu geçişe eşlik eden değerlerin, teknolojik gelişme, kitle iletişimi, göçler ve çok kültürlülük gibi etkenlerin, müzelere küresel dünyada bir öğrenme ortamı olma olanağı sağladığını öne sürmektedir (MacDonald 1992, s.161'den aktaran Witcomb, 1997). Bilgi çağı, müzeleri bir nesne deposu olmanın ötesinde, dünyanın her yerinden ziyaretçiler/kullanıcılar tarafından yararlanılabilen bir bilgi kaynağı olmasını öngörmüştür (Witcomb, 1997).

Müze koleksiyonlarında nesnelere kadar bilginin de değeri taşıması, müzelerin koleksiyon nitelikleri ve toplumsal rollerine de yansımıştır. Artık müzelerde gerçek kültür nesnelere kadar, somut olmayan kültür varlıkları ve replikalar da taşıdıkları bilgi nedeniyle koleksiyon değerine sahip olmuşlardır. Diğer yandan, bilgiye dayalı hizmetlerin toplumun ekonomik refahı için anahtar konumda olduğu bilgi toplumlarında müzeler, sundukları bilgi hizmetleri ile daha etkili bir rol oynayabilirler. Böylece müzeler, yeni toplumsal rolleri gereği, sundukları bilgi hizmetleriyle de toplumun gelişimine katkıda bulunmaktadır (MacDonald ve Alsford, 1997, s. 307).

Bilgi toplumu konusunda pek çok devlet, özellikle de G7 ülkeleri [Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri] tarafından hazırlanmış raporlarda, müze kurumuna da yer verildiği görülür. Bu raporlarda, müzelerin bilgi toplumu içindeki rolleri özetle aşağıdaki gibi tanımlanmıştır:

- Küreselleşme sürecinde, kültürel kimliklerin yapılanmasına destek olmak
- Dağınık halkların kültürel anlamda bir araya gelmesine yardımcı olmak
- Yeni teknolojileri kullanarak kültürel mirasa ilişkin bilgi içeriği oluşturmak.
- Teknolojinin avantajlarını kullanarak yeni eğitim formlarının uygulanmasında, rol oynamak.
- Toplumla bilgi sağlama konusunda, kütüphaneler ile birlikte partnerlik ilişkisi yürütmek (Keene, 1997).

Bu tanımlamalardan yola çıkılarak müzelerin bilgi toplumlarındaki rolünü iki ana başlık altında toplamak mümkün olabilir:

- i. Toplumlarda kültürel bilincin oluşturulmasını desteklemek
- ii. Yaşam boyu öğretim ve eğitim amaçlı etkinlikler sunmak.

Yaşam boyu öğretim, toplumun her kesiminden bireylere resmi (formal) ve resmi olmayan (informal) biçimde eğitim olanağı sağlamaktır. Yaşam boyu öğretim, bireylere kişisel gelişimlerinde sorumluluk alma, yeni beceriler edinme, kendilerini ve dünyayı daha iyi anlama yönünde fırsatlar sağlar. Müzeler, tarih, kültür, bilim ve doğaya ilişkin koleksiyonları ve bilgi çağının getirdiği yeni erişim ve sunum olanakları ile temel yaşam boyu eğitim kurumlarından biridir. Koleksiyonları üzerinden, bireylerin öğrenme, analiz etme ve sorgulama becerilerini geliştirirken, sundukları bilgiler ile de araştırmalara destek verirler.

Diğer eğitim ve kültür kurumları ile yaptıkları işbirlikleri ile de hizmet alanlarını genişletirler. Bu yönleri ile müzeler, bilgi toplumlarının ihtiyaç duyduğu iyi eğitilmiş kişisel ve toplumsal farkındalığa sahip ve katılımcı yurttaşlarının yetiştirilmesini destekleme rolünü edinmişlerdir.

Kültürel bilinç oluşumuna yardımcı olmak da bilgi toplumlarında müzenin üstlendiği diğer bir roldür. Çoğulcu toplumlarda müzeler, kültürel çeşitliliklerin kolay anlaşılmasına yardımcı olurlar. Sergiler ve eğitim programları yolu ile farklı etnik gruplara ilişkin unutulmuş inançların, yaşam ve davranış biçimlerinin hatırlanmasına aracılık ederler. Müzelerin sunduğu bu hizmetler, farklı kültürlerin birbirlerini anlamasına, "ötekiler" ile aralarındaki ortaklıkları farketmelerine ve bireylerin kültürel kimliklerini keşfetmelerine olanak tanır. Bilgi çağının getirdiği iletişim teknolojileri sayesinde küreselleşen dünyada, kültürel çeşitliliklerin korunmasında müzelerin rolü de bu nedenle öne çıkmaktadır (Sheppard, 2001).

Müzelerin üstlendiği tüm bu rol ve sorumlulukları yerine getirmesi, öncelikle müze ortamında üretilen bilginin kolay ve yaygın erişimini gerekli kılar. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin müzecilik alanında kullanılmaya başlanması, bu konuda müzelere etkili araçlar kazandırmıştır. Bilgi teknolojileri kullanımı, bir yandan, müze koleksiyonlarında varolan bilginin geniş kitlelerce paylaşımını sağlarken, bir yandan da müzenin diğer etkinlik alanlarında değişikliklere neden olmuştur.

2.3 Müzelerde Bilgi Teknolojileri Kullanımı

Müzelerde üretilen bilgi genel olarak üç kategoriye ayrılır:

- i. Koleksiyon Bilgileri
- ii. Müzecilik Uygulamalarına İlişkin Bilgiler
- iii. Kurumsal Bilgiler

Koleksiyon Bilgileri, müze nesnelere ile ilgili her türden bilgiyi içerir. Envanter kayıtları, kataloglar, bağış belgeleri, görüntü arşivleri vb. belgeler, koleksiyon bilgilerine kaynaklık eden belge türlerindedir.

Müzecilik Uygulamalarına İlişkin Bilgiler; bakım, koruma sergileme, müze araştırmaları ve eğitim programları gibi koleksiyonla ilişkili her türden uzmanlık işlerinin belgelerini içerir.

Kurumsal Bilgiler ise müzenin kurumsal yönetimi ile ilgili belgeler, bağış yapanların ve üyelerin bilgileri, müze bünyesindeki nesnelere yönetimi ile ilgili her türden bilgi ve belgeyi içerir.

Geleneksel müze bilgi sistemleri manuel olarak düzenlendiği için, bu kayıtlar da birbirinden ayrı bilgi grupları halinde üretilir, depolanır ve genellikle onları üreten kişilerce kullanılır. Bu durum departmanlar arasındaki bilgi koordinasyonunu zorlaştırır. Oysa, bir küratörün kayıt uzmanının hazırladığı envanter bilgilerine, bir müze eğitimcisinin ise sergiler için hazırlanan araştırma verilerine gereksinimi olabilir (Kavaklı ve Bakogianni, 2003).

Müzelerde kullanılan manuel sistemlerin diğer bir dezavantajı koleksiyon bilgilerine erişim sorunu ile ilgilidir. Geleneksel biçimiyle kartlar ve defterler halinde düzenlenen bilgi kaynakları, envanter numarası, nesne adı, vb. gibi sınırlı erişim uçlarına sahiptirler. Bazı müzeler, erişim uçlarını arttırmak için ek kart kataloglar da oluşturmaktadır. Fakat çağımızda tüm bu düzenlemeler, bilginin depolanması ve erişimi için yetersiz yöntemlerdir ve ancak sınırlı türde sorulara yanıt verebilirler (Marty, Rayward ve Twidale, 2003, s.262).

Bu nedenlerle, günümüzde müzeler, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma ve sosyo-teknik etkinliklerini geliştirme konusunda hızlı bir değişim içindedirler. Bu değişiklikler, iki temel alanda gerçekleşmektedir. Bu alanlardan ilki müze nesnesine bakış açısındaki değişiklik ile ilgilidir. Geçmişte nesnelere, müze koleksiyonlarının değerlendirilmesinde birincil öneme sahipken, şimdilerde koleksiyon kapsamındaki nesnelere kadar, onlara ilişkin oluşturulan bilgi de değer kazanmaya başlamıştır. Böylece müzeler, öğrencilerden akademisyenlere kadar her tür araştırmacı için, sadece nesnelere değil, nesnelere ilişkin bilginin de bulunabileceği bilgi kurumları haline gelmeye başlamıştır.

İkinci değişim teknoloji alanında olmuştur. Bilgi teknolojilerinin yaygın olarak kullanılmaya başlanması ile müzelerde bilginin düzenleniş ve erişimi ile ilgili geleneksel yöntemler, yerlerini modern bilgi depolama ve erişim sistemlerine bırakmıştır. Bilgi teknolojileri özetle, bilginin yaratılması, toplanması, biriktirilmesi, işlenmesi, yeniden elde edilmesi, yayılması ve korunmasına yardımcı olan, bilgisayar teknolojilerine dayalı araçlar olarak tanımlanabilir (Karahana, 28 Aralık 2006, s.88). Bu yeni teknolojiler, müze profesyonellerinin koleksiyonları hakkında daha ayrıntılı bilgiyi bir araya getirmesine olanak verirken bilgi talep eden müze kullanıcılarına da daha geniş erişim fırsatları sunmuştur.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin müzecilik alanında uygulanması, Müze Bilişimi (Museum Informatics), adlı çalışma alanının doğmasına neden olmuştur. Müze Bilişimi, bilgi bilimi ve bilgi teknolojilerinin, müze çevresini (müze personelini, ziyaretçileri ve müze kaynaklarını kullanan tüm kullanıcıları) nasıl etkilediği ile ilgili bir alandır (Marty, Rayward ve Twidale, 2003, s.259).

Müze profesyonelleri, ilk kez 1960'larda bilgi yönetimi alanında bilgisayarları kullanmaya başlamışlardır. İlk kullanım alanları, kayıtların düzenlenmesi, bilginin aranması ve sonuçların tablolaştırılması konularında olmuştur. İlk kez 1968 yılında, Metropolitan Art Museum'da müzecilik alanında bilgisayar uygulamaları konusunda bir konferans düzenlenmiştir. 1972 yılında kurulan Museum Computer Network (MCN)*, müze çalışanlarını bilgisayar teknolojisini kullanma yönünde cesaretlendirmiştir (Marty, Rayward ve Twidale, 2003, s.262). Ancak kütüphanecilik alanından farklı olarak, müze nesnelere unik olması, müze uzmanlarının birbirinden çok farklı bilgi ihtiyaçlarının olması, müzecilik alanında standartlaşmayı olumsuz yönde etkilemiş, müze otomasyonuna karşı direnç doğmuştur. 1977 yılında da The Museum Documentation Association (MDA) (Ayr.Bkz. s. 21) kurulmuştur. International Council of Museums (ICOM) ve Getty Information Institute, MDA'ya girerek müzelerde bilgi paylaşımı konusunda model üretme çabalarına katılmışlardır. 1980'li yıllarda kişisel bilgisayarların gelişmesi ve yaygınlaşmasıyla koleksiyonlarına ilişkin bilginin depolanmasında bilgisayarları kullanan müze sayısı giderek artmaya başlamıştır. Ayrıca, yeni teknolojiler müze nesnelere dijital olarak görüntülenmesine, sergi salonlarında koleksiyona ilişkin bilgilendirmede multimedya (çoklu ortam) araçlar kullanılmasına olanak sağlamıştır. Yine CD-ROM teknolojisi, müzelerin koleksiyonlarına ilişkin eğitim paketleri üretmesine ve dağıtımına yardımcı olmuştur.

Ancak, tüm bu teknolojik gelişmelere karşın, müzelerde bilginin paylaşımı ve halkın erişimine açılması, gerçek anlamda 1990'lı yıllardaki internet devrimi ile gerçekleşmiştir. 1997 yılında Los Angeles'da 13 ülkenin katılımıyla ilk "Müzeler ve Web" konferansı düzenlenmiştir. Bu konferans, müze Web sayfaları, sanal sergilemeler, çoklu ortam araçları ve müze bilgi sistemleri gibi konularda birçok bildiriye ev sahipliği yapmıştır. Günümüzde de her yıl düzenlenmekte olan bu konferansı izleyen yıllarda, müze nesnelere ilişkin bilginin paylaşımı ve erişimi için tanımlayıcı standartlar oluşturma ihtiyacı doğmuştur. Getty Museum

* Amerika'da 1972 yılında kurulan ve müzeleri koleksiyon bilgilerini yönetme ve sunma konusunda bilgisayar teknolojilerini kullanmaya teşvik etmeyi amaçlayan kar amacı gütmeyen kuruluş.

tarafından geliştirilen “Object ID” ve diğer girişimler bu ihtiyacın ürünleridirler (Marty, 2002, ss.28-30).

Tüm bu gelişmeler sonucu, müzelerde bilgi ve iletişim teknolojileri yaygın kullanım alanı bulmaya başlamıştır. Teknoloji kullanımı, öncelikle müzecilik uygulamalarına yansımış ve yapılan işler açısından yeni yöntem ve olanaklar getirmiştir. Bu olanaklar özetle aşağıdaki gibidir:

- Kayıt uzmanları, nesnelere ilişkin kayıtları düzenleme ve erişim konusunda daha etkin araçlara sahip olmuşlardır.
- Küratörler, bir serginin planlanma aşamasında ilgilendikleri nesnelere ait bilgiye onları sergiden ya da depodan çekmeden hızlı bir biçimde erişebilmektedirler.
- Koleksiyon yöneticileri, depolama ve iklim kontrol sistemleri hakkında saptama yaparak nesnelere iyi koşullarda korunup korunmadıklarını denetleyebilirler.
- Koruma uzmanları, kötü durumda ve hasarlı nesnelere analiz etme ve onarma konusunda yeni araçlara sahip olmuşlardır.
- Sergi tasarımcıları açısından, yeni iletişim teknolojileri ve bilgisayar destekli araçlar, sergi planlama, etiket ve grafik tasarımlarında kolaylıklar sağlamıştır.
- Eğitimciler, internet sayesinde ziyaretçileri bilgilendirme ve müze kaynaklarını eğitsel amaçla kullanma konusunda yeni araçlar edinmişlerdir (Marty, Rayward ve Twidale, 2003, s.269).

Ancak zaman içinde, müzelerde bilgisayar kullanımına yönelik bakış açısı değişmiştir. Müze profesyonelleri, müzelerde bilgisayar kullanımının, mevcut işleri otomatize etmekten daha geniş bir anlama sahip olabileceğini görmüştür. Çünkü dijital devrim, kayıtların nasıl yönetileceğinden çok, “neden” yönetilmesi gerektiği sorusunu ön plana çıkarmıştır (Marty, Rayward ve Twidale, 2003, s.262).

Mizushima, müzelerde bilgi akışının kurulabilmesi için teknolojinin gerekli olduğunu, fakat daha önemlisi, teknolojinin müzeleri geleneksel tapınak-müze kimliğinden kurtararak günümüzün yaşayan kurumları haline getirdiğini savunmaktadır (Mizushima, 2001, s.69). Çünkü müzelerde bilgi ve iletişim teknolojileri kullanımı, müze – toplum ilişkisi anlamında yeni bir iletişim dili doğmasına fırsat vermiştir. Bu yeni dil, sadece müze içi sergileme ve eğitim yöntemlerinde değil müze koleksiyon bilgilerinin dış kullanıcıya açılmasında da

kullanılmaya başlanmıştır. Böylece, Müzushima'nın öne sürdüğü kimlik değişimi, müzeciliğin her alanında gerçekleşmiştir.

2.3.1 Bilgi Teknolojileri Kullanımının Müze Kimliğine Etkileri

Müze Bilişimi konusu, dar bir bakış açısından ele alındığında, bilgi ve iletişim teknolojilerinin müzelerdeki kullanım alanları ve nasıl kullanılması gerektiği konusu ile sınırlandırılmaktadır. Oysa yeni teknolojilerin, müzelerin hem iç ilişkilerini hem de ziyaretçi ve toplumla olan dış ilişkilerini nasıl etkilediği de üzerinde durulması gereken bir konudur. Çünkü bu etkiler bir araya gelerek, bilgi toplumu içinde müzenin yerinin tanımlanmasına yardımcı olur.

Bilgi ve iletişim teknolojilerine dayalı uygulamalar, müze içi işlerin niteliğini değiştirirken, müze personelinin uzmanlık alanlarını da çeşitlendirmiş ve yeni görev tanımlarının yapılmasını gerekli kılmıştır. Paul Marty (2006) tarafından 2005 yılında Amerika'da yapılan araştırmada, farklı türlerde, 21 müzede çalışan bilgi uzmanları ile görüşmeler yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre müzelerde bu konuda çalışan personelin 4 farklı görev alanına dağıldığı ortaya çıkmıştır:

Bilgi ve İletişim Teknolojileri Uzmanı, müzenin bilgisayar donanımı, çoklu ortam araçları ve network sistemini yapılandırmak ve Web erişimli veri tabanına destek vermekten sorumludur. Araştırmaya göre müzelerin büyük çoğunluğunda yarı ya da tam zamanlı olarak çalışan B.İ.T. Uzmanları görev yapmaktadır.

WEB Uzmanı, müze Web sayfasının hem teknik donanımından hem de içeriğin ziyaretçi ihtiyaçlarına göre geliştirilmesinden sorumludur. Web sayfasına sahip müze sayısı arttıkça, müzelerde Web uzmanları da giderek önem kazanmıştır.

Bilgi Kaynakları Yöneticisi: Müze koleksiyonlarına dayalı bilgi, teknoloji ile entegre olmaya başladıkça, bu kaynakları sadece teknik açıdan değil kullanım açısından da yönetme ihtiyacı doğmuştur. Bilgi Kaynakları Yöneticisi, farklı gruplardan kullanıcıların ihtiyaçlarını gözeterek, bilgiyi doğru kişi ile doğru zamanda buluşturacak platformu yaratmaktan sorumludur.

Bilgi Yönetimi Koordinatörü, müze bilgi kaynaklarının kullanımı ile ilgili bilgi politikasının oluşturulması ve gerçekleştirilmesinden sorumludur. Müzelerde sıklıkla yer almayan bir pozisyondur ve araştırmaya katılan müzelerden sadece ikisinde bu pozisyonda personel çalışmaktadır (Marty, 2006).

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin müzecilik alanına uygulanışı, müzenin sunduğu hizmetleri de çeşitlendirmiş ve değiştirmiş, müzelerin varlık nedeni ve sunmaları gereken hizmetler konusunda yeni tanımlamaların yapılmasını gerekli kılmıştır. Müze hizmetleri, müze mekanı ile sınırlı olmaktan çıkınca, müzenin toplumla iletişim platformu genişlemiş, daha geniş kitlelerce erişilebilir duruma gelmiştir. Ziyaretçinin müze koleksiyonu hakkındaki düşünce ve beklentileri farklılaşmıştır. İnternet kullanımı, bir çok kurum gibi müzeler için de hizmetlerini ifade araçlarından biri olmuştur (Marty, 2003, ss.259-261).

Bilgi ve iletişim teknolojileri kullanımı, müze koleksiyonlarının niteliğini de çeşitlendirmiştir. Geçmişte müze koleksiyonlarının sadece fiziksel nesnelere dayandığı anlayışı baskındı. Eğer bilgi kavramı, koleksiyonlarla ilişkilendirilecekse, bu en basit haliyle müze nesnelere ilişkin kayıt belgeleri ya da etiketler olarak düşünülürdü. Ancak günümüzde, nesne koleksiyonları kadar, nesnelere ilişkin her formatta bilgi de müzelerin topluma sunması gereken koleksiyon değeri haline gelmiştir (Keene, 1997). Yine teknoloji kullanımı, dijital koleksiyonlar olarak adlandırılan müze koleksiyonlarını ve beraberinde sanal müze kavramını doğurmuştur.

“Sanal Müze” terimi, 1991 yılında düzenlenen “International Conference on Hypermedia and Interactivity in Museums” ‘da D.G. Tschritzis tarafından sunulan “Sanal Müzeler ve Sanal Gerçeklikler” adlı bildiride ortaya atılmıştır. Bu bildiride sunulan sanal müze kavramı, gerçek dünyadaki müzelerle benzer amaçlara sahip, ancak etkileşimli ve dijital bir müze ortamını tanımlamaktadır (Lepouras ve diğerleri, 2004 s.120). Sanal müzeler, bütünüyle dijital formda sunulabilen 2 yada 3 boyutlu nesne ve yazılı metin koleksiyonlarından oluşurlar. Koleksiyon içeriğindeki temaların açıklanması ve yorumlanmasına ağırlık verilen bir sunuş biçimini benimserler. Dijital koleksiyonlar, resimler, çizimler, fotoğraflar, animasyonlar, grafikler, video bölümleri, gazete makaleleri, sözlü görüşme kayıtları ve sayısal veriler gibi malzemelerden oluşabilirler (Patterson, 1997, s.581). Sanal müzeler, sergi sunumu açısından bir çok avantajı da beraberinde getirir. Gerçek sergilerin mekansal sınırlıkları aşılabılır. Koruma açısından sorun olabilecek nesnelere rahatlıkla ziyaretçi ile buluşturulabilir. Ziyaretçi açısından, gerçek yaşamda fiziksel yada yasal açıdan sınırlı mekanlar, (örn.bir Sit alanı, bir volkan), sanal gerçeklik yolu ile erişilir kılınabilir (Lepouras, ve diğerleri., s121). Tüm bu olanaklar müzenin toplumla olan iletişim yollarının artması anlamına gelmektedir. Bu noktada, sanal müzeler, gerçek mekan ve koleksiyonlardan oluşan müzelerin alternatifi değil,

müze kimliğine çeşitlilik getiren ve ziyaretçiyi müzelere yönlendirebilecek birer referans noktası olmaktadır.

Bilgi ve iletişim teknolojileri kullanımı, ziyaretçi açısından müze deneyimini kişiselleştirilme olanağı da sağlamıştır. Geleneksel olarak, müze ziyaretçileri müze gezisi sırasında benzer nesnelere görürler, benzer etiketleri okurlar ve aynı müze turlarına katılarak ortak olarak bilgilenirler. Oysa günümüzde, sergiler sırasında kullanılan audio-guide'lar, el bilgisayarları, çoklu ortam araçları yoluyla, ziyaretçi seçtiği nesne hakkında dilediği ölçüde bilgi alma şansına sahip olmaktadır. Ziyaretçi deneyiminin kişiselleşmesi, sadece müze içinde değil, müze Web sayfası üzerinden de gerçekleşmektedir. Bazı müzeler, sanal ziyaretçilerine, dijital koleksiyonları içinden dilediklerini seçip müze Web sayfası içinde kaydetme ve kendi kişisel koleksiyonlarını oluşturma olanağı da sunmaktadırlar. Metropolitan Sanat Müzesi'nin Web sayfası içinde yer alan "My Met Gallery" bölümü,* ve San Fransisco Modern Sanatlar Müzesi Web sayfası içinde bulunan "My Gallery"** bu uygulamaya örnektir (Marty, Rayward ve Twidale, 2003, s.277-279). Tüm bu uygulamalar, ziyaretçi için müzenin içselleştirilmesine yardımcı olur.

Bilgi ve iletişim teknolojileri kullanımının müze kimliğini etkilediği bir başka alan da, müzelerin eğitim etkinlikleridir. İnternet kullanımı, müzeye uzaktan erişim sağlayarak, müze eğitimi açısından geniş olanaklar sunar. Bu durum özellikle, müzeye mekansal olarak erişimin kısıtlı ya da olanaksız olduğu durumlarda yeni fırsatlar yaratır. Böylece öğretmenler için müze eğitimi, yılda birkaç kez müzeye yapılacak ziyaretler ile sınırlı olmaktan çıkar. Uzaktan erişim olanakları sayesinde, coğrafi sınırlar ortadan kalkarak, müze kaynaklarının ders planlarına entegre edilmesi kolaylaşmıştır (Marty, Rayward ve Twidale, 2003, s.272-273). Tüm bu olanaklar, müze kaynaklarının formal eğitim yapısı içinde daha geniş bir yer kazanmasına neden olmuş ve müze eğitimcilerine de yeni araçlar kazandırmıştır.

Teknoloji kullanımı, müzelerin en temel iletişim aracı olan sergileme ortamını da değiştirmiştir. Sergilerde kullanılan etkileşimli araçlar, ziyaretçiyi pasif izleyici konumundan katılımcı konuma getirmiştir. Çoklu ortam araçlarının kullanıldığı etkileşimli sergiler, yalnızca müzecilik alanındaki farklılaşmayı yansıtmaz. Aynı zamanda, müzelerin içinde bulunduğu dış dünyayı da yansıtır. Bu dış dünya, teknolojinin baskın olduğu, iletişim

* https://www.metmuseum.org/mymetmuseum/index.asp?HomePageLink=mymetmuseum_1

** <http://www.thinker.org/gallery/index.asp>

teknolojilerinin yaygın biçimde kullanıldığı, farklı kültürler arasındaki sınırların yavaş yavaş yıkıldığı bir dünyadır (Witcomb, 1997). Böyle bir ortam içinde müzelerin zengin koleksiyonları ve kurumsal kimlikleri de müze mekanından bağımsız olarak, toplumun her kesimine ulaşabilecek bir iletişim ortamı bulmuştur

2.3.2 Müzelerde Koleksiyon Veri Tabanları ve Yaygın Erişime Açılması

Müzelerde, eğitim hizmetlerinden ziyaretçi hizmetlerine, sergileme etkinliklerinden yayınlara kadar tüm müzecilik uygulamaları, koleksiyonları temel alır. Bu nedenle bir müzenin işlevlerini yürütebilmesi için öncelikli olarak,

- i. Koleksiyonlarının fiziksel olarak devamlılığının sağlanması (olumsuz çevre koşulları, yasadışı girişimler ya da afetler gibi olası tehlikelere karşı güvenli bir biçimde koruması),
- ii. Koleksiyonlar üzerinde denetim sağlayabilmek ve erişilir kılabilmek için onlara ilişkin bilginin belirli standartlara göre kaydedilmesi gereklidir.

Tüm bu eylemler, koleksiyon yönetimi kavramı altında ele alınır. “Koleksiyon Yönetimi”, bu açıdan, koleksiyonların fiziksel olarak korunması, denetimi ve erişiminin sağlanabilmesi amacıyla belgelenmesi olarak ifade edilebilir (Collections Management, 1995, s.2). Bu bölümde koleksiyon yönetimi kavramı, koleksiyonlara ilişkin bilgi kaynaklarının bir sistem içinde ve müzelerin bilgi sağlama amacına hizmet etmek üzere yaygın erişime açılması açısından ele alınacaktır.

Müzelerin bilgi alt yapısını oluşturan en temel bilgi kaynağı, koleksiyon bilgileridir. Müzecilik uygulamaları açısından koleksiyon bilgileri, nesnelerin müzeye giriş çıkışı, envanterleme, kataloglama, ödünç verme, bakım-koruma ve sergilenmesi ile ilişkili kayıtları içerir. Bu kayıtlar iki genel kategori altında incelenebilir: İlk kategorideki kayıtlar müze nesnelerinin yasal mülkiyeti, ödünç verilmesi ve bakım-koruma işlemleri sırasındaki hareketleri ile ilgili kayıtlardır. İkinci kategoriye giren kayıtlar ise müze küratörlerinin faaliyet alanına ilişkindir ve nesnelerin kültürel ve bilimsel değerleri hakkında geniş bilgi içerirler (Malaro, 1995, s.17).

Koleksiyon kayıtlarının öncelikli hizmet amacı, müzecilik uygulamalarıdır. Ancak, gerek müzelerde bilgi teknolojileri kullanımı, gerekse müze koleksiyonlarında nesnelerin fiziksel

değeri yanında bilgi değerinin de ön plana çıkması, koleksiyon bilgilerinin müzecilik uygulamaları dışında da toplumun erişimine açılması düşüncesini doğurmuştur. Böylece müze koleksiyonlarının araştırma amaçlı olarak kullanımı için geniş olanaklar sağlanmıştır. Ayrıca, toplumun müze koleksiyonları hakkında entelektüel bir bilinç geliştirmesi mümkün olmuştur.

Orna ve Pettit (1998), müzelerde nesnelere bilgiye giden süreçte, koleksiyonlara ilişkin üç farklı bilgi türünden söz eder. Bunlardan ilki, “ham bilgi” dir. Ham bilgi, nesnelere müzeye girerken beraberinde gelen koleksiyoncu kayıtları, kazı alanı notları, nesne ile ilgili yazışmalar gibi bilgilerdir. Nesnelere içeriğinde yer alan örtük bilgi de ham bilgi kapsamına girer. Ham Bilginin kullanıcı grubu, kayıt uzmanları, küratörler ve müze araştırmacılarıdır. Genellikle hiçbir yerde yayınlanmamış olan ham bilgi, kayıt uzmanları ve küratörler tarafından kaydedilip koruma altına alındıktan sonra müze araştırmacıları tarafından, uzmanlık bilgileri doğrultusunda işlenerek "*süzülmüş bilgi*"ye (artılmış bilgi) dönüştürülür. Bu bilgi, koleksiyon veri tabanının temelini oluşturur ve müzenin genel bilgi yönetimi sistemi ile entegre olur. Süzülmüş bilginin kullanıcı grupları; koleksiyon yöneticileri, belgeleme, sergileme, koruma uzmanları, küratörler gibi müze koleksiyonu ile ilişkili diğer müze profesyonelleri ve müze dışından araştırmacılarıdır. Ancak süzülmüş bilgi, bazı kullanıcı grupları için fazla ayrıntılı gelebilir. Bu kullanıcılar için koleksiyon bilgilerinin yorumlanması ve çeşitli araçlar ile dolaylı yoldan aktarılması gerekebilir. Orna ve Pettit'e göre üçüncü tür koleksiyon bilgisi, "*dolaylı bilgi*" dir. Dolaylı bilgi türüne örnek olarak, sergi etiketleri, okul grupları için hazırlanmış olan çalışma kitapçıkları, sergilere ilişkin rehber kitaplar, koleksiyonun tümü ya da bir bölümü hakkında yayınlanmış kitap ya da makaleler verilebilir. Dolaylı bilgi, sadece yazılı metinlerle sınırlanmaz. Bunların yanında rehberler ya da küratörler tarafından yapılan sözlü anlatımlar da dolaylı bilgi türüne girmektedir. Son olarak, müze Web sayfalarında yer alan ve internet üzerinden erişilen koleksiyon veri tabanları da kullanım alanı hızla yaygınlaşan bir dolaylı bilgi türüdür (Orna-Pettit, 1998, ss.33-40).

Müzeler son otuz yıl içinde bilgisayar teknolojilerini koleksiyon yönetimi alanına uygulama konusunda bir çok girişimde bulunmuşlardır. Bu girişimler çok sayıda proje ile sonuçlanmıştır. En erken uygulamalardan biri, 1965 yılında Amerika'daki Oklahoma Üniversitesi'nin girişimi olan GIPSY adlı yazılımdır. GIPSY, öncelikle Oklahoma müzelerinde yer alan etnografik koleksiyonların bilgisayar ortamına kaydedilmesi için kullanılmıştır. Uzun vadede de ülke çapındaki müzeler arasında, bilgisayara dayalı ulusal bir envanter sistemi kurulması amacıyla pilot proje olarak tasarlanmıştır. Ancak proje amacına ulaşamamıştır. 1970'li yılların başında MCN kapsamındaki müzelerin kullanması için

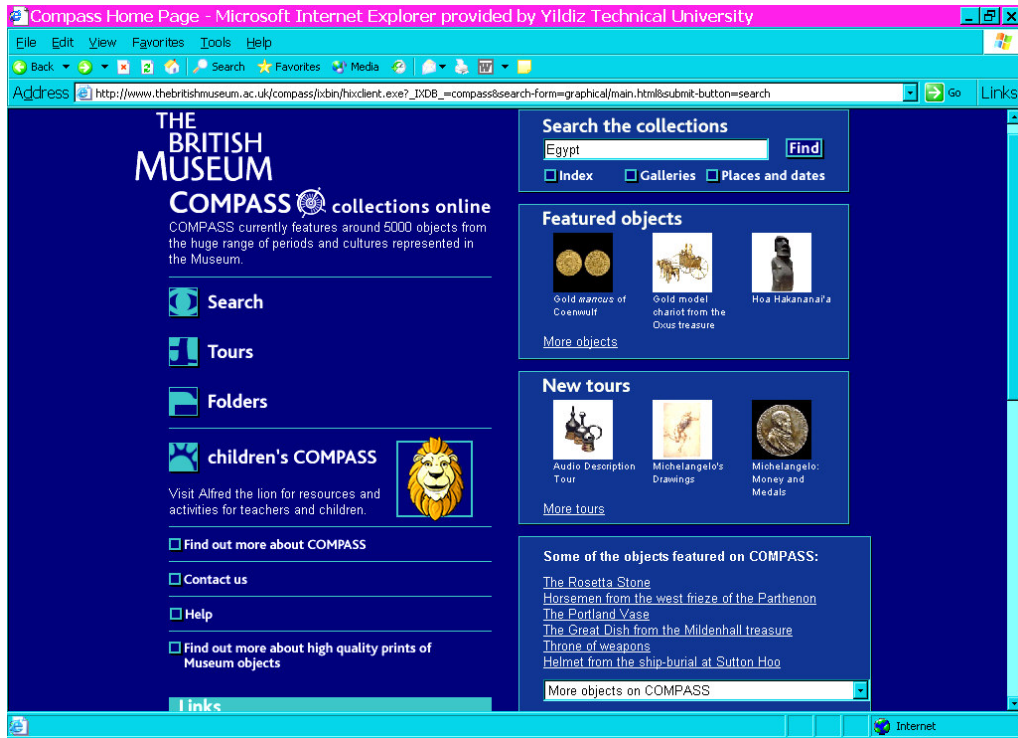
tasarlanan *General Retrieval and Information Processing for Humanities-Oriented Studies* (GRIPHOS), o dönem için ulusal müze ağına bir başlangıç olarak görülse de günümüzde bu sistemi kullanan müze sayısı oldukça azdır. 70'li yılların başında Smithsonian Enstitüsü'nün projesi olarak tasarlanan *Self-Generating Master* (SELGEM) de GIPSY gibi müzelerin ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak kalmıştır (Sarasan, 1995, s.188). 1977 yılında İngiltere'de, müzelerde koleksiyon yönetimi ve belgeleme konularında sistem ve kurallar geliştirmek, standartlar oluşturmak amacıyla MDA kurulur. MDA'nın müze nesnelere için geliştirdiği yazılımlar ve veri standartları, bir çok müze tarafından uygulanmıştır. 80'li yıllarda, müzecilik dünyası için birbirinden kopuk irili ufaklı bir çok projenin gelişimine tanık olunmuştur. Ancak bu projeler, müze nesnelere sadece metinsel bazda kaydı amaçlanarak tasarlanmışlardır. 1980'lerin sonuna doğru nesnelere farklı biçimlerde görsel kayıtlarının yapılabilmesi ihtiyacı da doğmaya başlamıştır. 1990'larda Amerika'da geliştirilen EMBARK ve Rusya'da geliştirilen KAMIS, müze koleksiyonlarının yazılı ve görüntülü olarak kaydedilmesine, müzelerin Web erişimli veri tabanları oluşturması amaçlarına hizmet eden çok boyutlu koleksiyon yönetimi projeleri olmuşlardır (Kupietzky, 2004, ss.15-16).

Müze nesnelere belgelenmesi ve bilgisayar ortamına aktarılması konusunda standartların önemi kısa zaman içinde anlaşılmış ve bu konuda çeşitli kurumlar tarafından girişimlerde bulunulmuştur. Müzecilik alanında standartların oluşturulması; müzeler arası veri paylaşımı, iletişimi ve müze bilgi kaynaklarına dünya çapında erişim açısından önemlidir. Ancak müze nesnelere unik olması müzecilik alanında standart geliştirmeyi güçleştiren bir faktör olmuştur. Bu tür standart geliştirme girişimlerine örnek olarak Getty Museum'un "Object ID", MDA tarafından oluşturulmuş olan SPECTRUM, ve ICOM'un alt komitelerinden The International Committee for Documentation (CIDOC) 'un geliştirdiği standartlar verilebilir. Müze nesnelere niteleyici standartların yanında Getty Araştırma Enstitüsü tarafından geliştirilen "Art and Architecture Thesaurus" gibi standart terminoloji oluşturmaya yönelik girişimler de olmuştur (Marty, 2003, ss. 267-268).

Günümüze gelindiğinde, bir çok müzenin, koleksiyon bilgilerini Web sayfaları üzerinden erişime açtığı görülür. Sundukları bilgi düzeyi ve sunum biçimleri farklı da olsa ortak amaç, müze koleksiyonlarını daha geniş bir kitlenin erişimine sunmaktır. Bu hizmetin etkileri, kurumsal bazdan toplumsal baza doğru çeşitlendirilebilir. Kurumsal anlamda, müzenin tanıtımına yardımcı olmak, daha fazla sayıda ziyaretçi çekmek, koleksiyonlar ile ziyaretçiler arasında sergi ve yayınların dışında yeni bir iletişim biçimi yaratmak, müzenin eğitim işlevini

desteklemek ve toplumsal rolünü genişletmek gibi amaçlara hizmet eder. Toplumsal anlamda ise, halkın ulusal kültür mirasına ilişkin bilinçlenmesine yardımcı olmak ve araştırmalara kaynak sağlamak gibi amaçlara hizmet eder.

British Museum'un Collections Multimedia Public Access System (COMPASS) adlı online veri tabanı, bu anlamda verilebilecek iyi örneklerden biridir. 2000 yılında hizmete sunulan COMPASS, British Museum koleksiyonundan yaklaşık 5000 nesneye Web üzerinden erişim sağlamaktadır. Nesnelere hakkındaki görüntülü ve yazılı bilgiler, verilen linkler ile desteklenmektedir. Böylece, istendiğinde konu ile ilgili ayrıntılı bilgilendirme ve ilişkili diğer nesnelere erişme olanağı da sağlamaktadır (Şekil 2.1). Bunlara ek olarak, her nesne bilgisinin sonuna, küratörler tarafından hazırlanmış olan ilişkili okuma listesi, eklenmiştir. Bu şekilde, koleksiyon hakkında derecelendirmeli bilgi sunumu yapılmakta ve farklı ziyaretçi gruplarının beklentileri karşılanmaktadır. Koleksiyon, COMPASS üzerinden farklı tarama kriterleri ile taranabilmektedir. COMPASS'ın müze içinden erişiminde ise Web versiyonundan farklı olarak dokunmatik ekranlar, animasyonlar ve üç boyutlu görüntü teknolojilerinden yararlanılmıştır. COMPASS'ın çocuklar için geliştirilmiş olan "Children's COMPASS" adlı bir ara yüzü de mevcuttur (COMPASS Web Sayfası, 2006).

Şekil 2.1 COMPASS Veritabanı ana tarama sayfası

Müzecilik alanında standartların gelişimi ile birlikte, farklı müzeler arasında koleksiyon bilgilerinin paylaşımı da mümkün olmuş, farklı müzeler arasında ulusal düzeyde bir çok konsorsiyum ve işbirliği projesi doğmuştur. Bunlara örnek olarak, Kanada'da Canadian Cultural Heritage Information Network (CHIN), Amerika Birleşik Devletleri'nde The Art Museum Image Consortium (AMICO), ve Avustralya'da Australian Museums and Galleries Online (AMOL- yeni adı ile Collections Australia Network (CAN) verilebilir.

1972 yılında kurulmuş olan CHIN'in kuruluş amacı, Kanada kültürel mirasına ilişkin içeriği korumak, geliştirmek ve ulusal bir bilgi ağı üzerinden Kanadalılara ve dünya çapındaki tüm ziyaretçilere görünür kılmaktır. CHIN ayrıca, Kanada müzelerine koleksiyonlarını kataloglama ve koleksiyon bilgilerini yönetme konusunda merkezi bir veritabanı olarak hizmet vermekte, bilgi paylaşımı ve standart geliştirme konularında çalışmaktadır. Kanada müzelerine ait 100'den fazla farklı koleksiyon veri tabanı, CHIN'in Ottawa'daki ana bilgisayarından yapılan ortak bir havuzda erişime sunulmaktadır. Veri tabanı kapsamında 2 milyondan fazla yazılı kayıt ve yaklaşık 450.000 görüntü kaydı yer almaktadır. Kanada'da koleksiyon kayıtlarını bilgisayar ortamından yürüten her müze, CHIN'in veri tabanına kayıt ekleyebilmektedir. CHIN kapsamında 1000'den fazla müze ve kar amacı gütmeyen kültürel miras kurumu yer almaktadır (Fahy, 2004, s.87 ; CHIN Web Sayfası, 2006).

AMICO Projesi ise Amerika Birleşik Devletleri'nde 1997 yılında 20'den fazla belli başlı sanat müzesinin katılımı ile gerçekleşmiştir. Projenin amacı, eğitsel amaçlarla kullanılmak üzere ortak bir dijital nesne koleksiyonu oluşturmaktır. AMICO Veritabanı, "The AMICO Library" adı ile üniversitelere, kolejlere, ilk ve orta öğretim okullarına, müzelere, halk kütüphanelerine ve bireysel araştırmacılara, abonelik koşulu ile hizmet vermektedir. Veritabanı kapsamında, özetle 13.000'in üzerinde resim, 6000 kadar heykel, 13.700 çizim ve suluboya, 29.000 fotoğraf, 1800 tekstil işi, 9800 dekoratif sanat eseri, 1200'ün üzerinde kitap ve yazma eser yer almaktadır. AMICO projesinde güncel olarak yer alan müzelere örnek olarak "Denver Art Museum", "Fine Art Museums of San Fransisco", "The Newark Museum", "The Metropolitan Museum of Art" verilebilir (Allen ve Bishoff, 2002, s.53; AMICO Web Sayfası, 2006).

1990'ların başında, Avustralya'daki müze ve galeriler arasında merkezi bir koleksiyon veritabanı oluşturmak üzere kurulmuş olan AMOL; 2004 yılında hükümet tarafından

başlatılan bir yenilenme girişimi sonunda, Collections Australia Network (CAN) adını almıştır. CAN, AMOL'dan farklı olarak, müzelerin yanında, arşivler, kütüphaneler, hayvanat bahçeleri, galeriler gibi küçük ve orta ölçekli kültür kurumları da kapsamıştır. Projenin amacı, Avustralya kültür mirasına tek bir portal üzerinden erişim sağlamaktır (CAN Web Sayfası, 2007).

Müzeler arasında kurulan ve koleksiyon bilgilerinin paylaşımına yönelik bu tür işbirlikleri, toplumların kültürel mirasa ilişkin bilgi ve bilinç düzeylerinin artmasına zemin hazırlarken müzelerin toplumsal rollerinin de daha güçlü biçimde vurgulanmasını sağlamıştır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin müzelerde koleksiyon yönetimi alanında kullanılmaya başlanması, öncelikle müze içinde bilgi akışının artmasına, dolayısı ile müzecilik uygulamalarının daha verimli biçimde gerçekleşmesine olanak sağlamıştır. İkinci olarak da müze koleksiyonlarının araştırma ve eğitim amaçlı olarak daha geniş kitlelerin kullanımına sunulmasına yol açmıştır. Bunun yanında, müzelerin farklı bir paylaşım platformuna katılabilmelerini de zemin hazırlamıştır. Bilgi çağının getirdiği iletişim olanakları sayesinde, çeşitli kurumlar ve kültürler arasındaki sınırlar azalırken, bu durumun en belirgin yansımalarından biri kültürel bellek kurumları olarak adlandırılan müzeler, kütüphaneler ve arşivler arasında gerçekleşmiştir. Bu kurumlar arasında oluşan partnerlik ilişkileri ya da işbirlikleri sayesinde, kültürel mirasa ilişkin her türden kaynağa tek merkezden ve yaygın erişim sağlanması hedeflenmeye başlamıştır.

2.4 Müze-Kütüphane-Arşiv İşbirliği Uygulamaları

Her halk, varolmak için tarihinin ve günlük yaşamının izlerini korumaya ve nesiller arasında taşımaya ihtiyaç duyar. Kültürel miras, geçmiş, bugün ve gelecek arasında kurulan bu iletişimin bir aracıdır. Kültürel kimliğin soyut değerlerini somutlaştırır ve bir toplumun yapılanması için temel referans oluşturur (UNESCO, 21.01.2006).

Kültürel miras ya da kültürel bellek kurumları olarak adlandırılan müzeler, kütüphaneler ve arşivler de kültürel belleği toplayan, koruyan ve yayan kurumlar olarak, toplumların gelişiminde merkezi bir rol oynarlar. Bu kurumlar, kültürel mirasın toplum bireyleri arasında paylaşarak gelişimini ve yaşam boyu öğrenmeyi hedefleyerek, bilgi toplumlarının gelişimini de desteklerler (Valm, 18.10.2005). Her üç kurum da temel misyonlarını, nesne, belge ya da yayın koleksiyonları oluşturma, koruma ve topluma sunarak yararlandırma temeline

dayandırılırlar. Fakat farklı mesleki uygulamalara ve koleksiyon niteliğinde sahiptirler. Genel anlayışa göre kütüphaneler, basılı ya da elektronik formatta çoğaltılmış her türden bilgi içeriğinin korunmasına ve yararlandırılmasına; arşivler, tarihsel, hukuksal, siyasal kanıt niteliği taşıyan belgelerin korunmasına ve müzeler de nesne tabanlı kültürel oluşumların anlatımına ve canlandırılmasına hizmet ederler. Ancak, belge türleri ne denli farklı olsa da hepsi de ait oldukları toplumların kültürel mirasını taşıyan birer araçtır. Müze koleksiyonunda yer alan bir taş kitabenin arşivlik değeri olabileceği gibi, kütüphane dermesindeki el yazması bir kitabın müzelik değeri olabilir. Bu nedenle, günümüzde her üç kurum arasındaki koleksiyon türüne bağlı farklılıklar zayıflayarak, hizmet ettikleri toplumsal amaçları ön plana çıkmış ve bu kurumlar arasında bilgi kaynaklarının sunumuna yönelik işbirliği projeleri gündeme gelmiştir (Leonhardt, 2000). Dijital bilgi formunun bilgi toplumlarında yaygın kullanımı ve 21. yüzyılın eğitim, ekonomi ve kültür sistemlerinin dijital bilgi ile uyumlu olması, bu işbirliği projelerinin gelişimine olanak tanımıştır. İster basılı yayın ve belge, ister görüntü, ister müze nesnesi olsun; bilgiye erişimin fiziksel olarak sınırlanmadığı bir ortamda, kültürel miras kurumları arasındaki sınırların da yavaş yavaş kalktığı görülür.

Konuya araştırmacılar açısından bakıldığında ise, bir konuda belirli bir belge ya da bilgi arayan kişi için, çoğu kez bu belge/bilginin nerede bulunduğundan çok, ona ulaşmak önemlidir. Tüm bu faktörler, kütüphaneler, arşivler ve müzeler arasında, koleksiyonlara erişim amaçlı işbirliği projelerini gündeme getirmiştir. Farklı kültür kurumlarının koleksiyonlarına erişim sağlayan işbirliği ortamları sayesinde, kullanıcılar farklı belgeler arasında bağ kurmak, karşılaştırmak ve yorumlama yapma olanağına sahip olmaktadır. Bu olanak, araştırma ve eğitim amaçlı kullanımlar için kolaylık sağlarken, bilgi toplumlarında kültürel mirasa ilişkin bütüncül bir bakış açısı kazanılmasına da yardımcı olur.

Kültürel miras kurumları arasında işbirliği düşüncesinin doğmasından sonra, çeşitli mesleki kuruluşların bu tarzdan çabaları destekledikleri görülür. Bu kuruluşlardan biri olan Museums, Libraries and Archives Council (MLA), 2000 yılı Nisan ayında İngiliz hükümeti tarafından; müzeler, kütüphaneler ve arşivler arasındaki işbirliği potansiyelini desteklemek amacıyla kurulmuş olan bir konseydir. MLA, müze, kütüphane ve arşivlere, toplumun yaratıcılığını geliştirme ve yaşam boyu öğrenim ihtiyacına cevap verme konularındaki güçlerini birleştirme ve bu kurumların hizmetlerini toplumun geniş tabanına yayma yönünde stratejik liderlik ve danışmanlık hizmeti vermektedir (MLA Web Sayfası, 2006).

The Institute of Museum and Library Services (IMLS) ise, Amerika’da 122.000 kütüphane ve 17.000 müzenin katılımı ile oluşturulmuş bir işbirliği kurumudur. IMLS, yaşam boyu öğrenimin demokratik bir toplumun temelini oluşturacağı düşüncesinden yola çıkarak, müze ve kütüphane kaynaklarının birlikte paylaşımı ve yayılması konusunda projeler üretmektedir (IMLS Web Sayfası, 2006).

Kültürel Miras Kurumları Arası İşbirliği Uygulamalarından Örnekler:

The National Initiative for a Networked Cultural Heritage (NINCH) Projesi:

NINCH, Amerika Birleşik Devletleri’nde 1993 yılında Getty Araştırma Enstitüsü’nün desteği ile başlatılan ve ulusal kültür mirasının dijital ortamda korunması ve erişilmesine yönelik bir işbirliği girişimidir. Proje, müzeler, kütüphaneler, arşivler, araştırma ve eğitim kurumları, ve çağdaş sanat kuruluşlarının katılımıyla, kültürel kaynakların dijital bir ağ ortamında bir araya getirilmesini sağlamayı amaçlamıştır (Koot, 2001, s.256). Böyle bir platformun kültürel mirasın daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacağı düşüncesini temel alan NINCH projesi, aynı zamanda rehberler, forumlar ve duyuru listeleri ile mesleki gruplar arasında kültürel mirasa ilişkin bilginin, deneyimin ve kaynakların paylaşılmasını sağlamaktadır. Ayrıca, sanat ve insanlık bilimlerinin, toplumların yaratıcı potansiyelini, köklerini ve değerlerini ortaya koyması bakımından önemli olduğu da projenin dayandığı bir başka temel değerdir (NINCH Web Sayfası, 2006).

Nordjyllands Kulturhistoriske Søgebase (NOKS) Projesi:

Danimarka’da, 9 kültür kurumu (3 yerel tarih arşivi, 3 kültürel tarih müzesi, 2 sanat müzesi ve 1 merkezi kütüphane) arasında oluşturulmuş olan erişim amaçlı bir işbirliği projesidir. Proje, ülkenin kültürel mirasının internet üzerinden ve tek bir merkezden sorgulanabilmesini amaçlamaktadır. Proje çalışmalarına 2001 Mart ayında başlanmış ve 2002 yılında tamamlanmıştır. NOKS, içinde fotoğraflar, basılı malzemeler, kitap, gazete, arşiv belgeleri ve müze nesnelere ilişkin dijital bilgi ve görüntülerinin yer aldığı yaklaşık 115.000 kaydı kapsar. Kayıtların %70’i arşivlerden, %15’i kütüphaneden ve diğer %15’i ise müzelerden gelmiştir. Kurumlardan alınan kayıtlar, NOKS veri tabanı için belirlenmiş olan standart bir formata dönüştürülmüştür. Yine kurumlardan gelen konu başlıkları, değiştirilmeden aynen alınmış, fakat aralarında ilişkiler kurulmuştur. Böylece bir konuda tarama yapan araştırmacı, o konuya

ilişkin hem kütüphane hem de arşiv ve müze malzemesine ulaşabilmektedir. Veri tabanı düzenli olarak güncellenmektedir (Hedegaard, 2003).

Cultural Applications: Local Institutions Mediating Electronic Resource Access = Kültürel Uygulamalar: Elektronik Kaynaklara Aracılık Eden Yerel Kurumlar (CALIMERA) Projesi: Avrupa Komisyonu Bilgi Toplumu Teknolojileri Programı tarafından 1.12.2003 – 31.5.2005 tarihleri arasında yürütülmüştür. Proje, Avrupa Birliği ülkeleri ve komşu ülkelere 43 ülke katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Hazırlanan ülke raporları aracılığıyla, katılımcı ülkelerin kütüphane, müze ve arşivlerinin örgütsel ve teknolojik durumu saptanmış ve gelecekte oluşturulması planlanan bilgi ağı için alt yapı olanakları irdelenmiştir. Projenin amacı, Avrupa’da bulunan yerel kütüphane, müze ve arşivlerdeki bilgi ve iletişim teknolojisi uygulamalarına destek vererek, tüm vatandaşların kültür mirası kurumlarının koleksiyonlarına elektronik olarak nitelikli erişimini sağlanmasına temel hazırlamaktır. Kütüphaneler, müzeler ve arşivler; yerel toplulukların unutulmaya yüz tutmuş kültürel belleğinin paylaşımına ve yayılmasına destek olmaları açısından, Avrupa bilgi alt yapısının önemli bir parçası olarak görülmüştür. CALIMERA projesi ile, vatandaşların bu kurumların hizmetlerinden yararlanması ve bilgi toplumuna katılımı açısından bilgi ve iletişim teknolojilerine dayalı olanaklar yaratılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, kültürel miras kurumlarının bilgi ve iletişim teknolojilerini uygulamalarına ilişkin kılavuzlar ve öneri raporları hazırlanmıştır. Ayrıca, kültür mirasına ilişkin bir bilgi alt yapısını ulusal, bölgesel ve yerel makamların gündemine getirmek de amaçlardan biri olmuştur (Manzhukh, 2005).

CALIMERA Projesi, Mayıs 2001-Ağustos 2003 tarihleri arasında yürütülmüş olan *Public Libraries Mobilising Advanced Networks = İleri Ağları Hareketlendiren Halk Kütüphaneleri (PULMAN)* projesinden yola çıkılarak doğmuş bir projedir. Avrupa Birliği 5. Çerçeve Programı kapsamında yürütülmüş olan PULMAN Projesi, AB üye ve aday ülkelerinin halk kütüphaneleri, müze ve arşivleri arasında bilgi teknolojilerine dayalı bir işbirliği kurma projesidir. Projenin PULMAN-XT adlı ikinci etabına Türkiye’de dahil olmuştur. PULMAN XT’nin Türkiye ayağı özellikle halk kütüphaneleri ağırlıklı olarak gelişmiştir. Onu izleyen CALIMERA Projesi’nde, kütüphaneler yanında müzeler ve arşivler de ağırlıklı olarak gündeme gelmiştir.

Ülkemiz açısından CALIMERA Projesi, kütüphanecilik, arşivcilik ve müzecilik alanları çalışanlarının diğer ülkelerdeki meslektaşları ile bir bilgi alışverişi içine girerek Avrupa’daki

gelişmeleri daha yakından izleyebilmelerini ve onlarla başka projelerde de ortaklıklar kurmalarına zemin hazırlamayı amaçlamıştır. Proje ayrıca, çalışanlara kendi alanlarıyla ilgili sorunları karar vericiler ve kamuoyuyla paylaşmak ve böylece sundukları hizmetleri geliştirerek ülkenin sosyo-ekonomik kalkınmasına daha etkin katılma fırsatı sunmayı da amaçlamıştır. Türkiye proje kurulu; Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, Kültür Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Kültür Bakanlığı Tabiat Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Milli Kütüphane, Müzeciler Derneği ve Tüm Arşivciler Derneği'nden oluşmaktaydı (Aslan, 20.01.2006).

Building Resources for Integrated Cultural Knowledge Services (BRICKS) Projesi:

Avrupa Birliği 6. Çerçeve Programı kapsamında oluşturulmuş bir kültürel miras projesidir. 2004 yılı Ocak ayında başlatılmış olan projenin 2007 yılı Haziran ayında tamamlanması planlanmıştır. Projenin amacı, Avrupa kültürel mirasına ilişkin mevcut dijital kaynakları, entegre bir sistem içinde erişime açarak, bilgi paylaşımına yönelik bir “dijital kütüphane” oluşturmaktır. Buradaki “dijital kütüphane” terimi, sadece kütüphaneleri değil, müzeler, arşivler, araştırma merkezleri, kültürel organizasyonlar, resmi kültürel miras kurumları gibi çeşitli kültürel miras kurumlarını da kapsayacak şekilde genişletilmiş bir erişim sistemini ifade etmektedir. Proje kapsamında, bir de rehber oluşturulması amaçlanmaktadır. Rehberde, ulusal bilgi sistemlerinin BRICKS projesine entegre edilebilmesi için gerekli teknik ve kurumsal kurallar belirlenecektir. BRICKS'in katkıda bulunduğu üç temel alan vardır: Bilgi çağında kültürel miras kurumlarının misyonlarını gerçekleştirmesine destek olmak, dijital formdaki kültürel içeriğin paylaşımına yardımcı olmak ve bilgi toplumlarında kültürel işbirliğini teşvik etmek (BRICKS Web Sayfası, 2006; McDonald, 2005).

Research Libraries Group(RLG) -Cultural Materials ve RLG Archival Resources Projeleri:

RLG; müzeler, kütüphaneler ve arşivlerdeki araştırma kaynaklarını yaygın erişime açmak yolu ile dünyanın her yerinden ve her kesimden araştırmacıları desteklemek amacıyla kurulmuş, kar amacı gütmeyen bir konsorsiyumdur. 1974 yılında New York Halk Kütüphanesi, Columbia, Harvard ve Yale Üniversitelerinin işbirliği ile kurulmuştur. Şu anda 15 farklı ülkeden 160'tan fazla kültür ve araştırma kurumu RLG üyesidir. Üyeleri arasında araştırma kütüphaneleri, müzeler, arşivler, tarih dernekleri, diğer kültürel miras kurumları ve üniversiteler bulunmaktadır. RLG'nin farklı veritabanları içinden iki tanesi olan RLG Cultural Materials ve RLG Archival Resources, dünya çapındaki müzeler, kütüphaneler ve arşivler

gibi kültürel miras kurumlarının koleksiyonlarına erişim sağlar. RLG'nin, kaynak erişimi yanında, kültürel bellek kurumlarının dijital koleksiyonlar ve özellikle unik malzemeler için standartlar geliştirme, koleksiyon yönetimi konusunda rehberler hazırlama gibi etkinlikleri de vardır. RLG'nin dijital kaynak dermesi içinde arşiv belgeleri, nadir eserler, fotoğraflar, görüntülü, sesli ve hareketli kayıtlar ile müze nesnelere ilişkin görüntülü ve yazılı kayıtlar bulunmaktadır. Ayrıca, müze ya da kütüphane ziyaretçilerinin erişimine sunulmayan bazı koleksiyon malzemelerinin dijital kayıtlarına da RLG veritabanları üzerinden erişilebilmektedir (RLG Web Sayfası, 2006; Camp, 2003).

Birbirinden bağımsız kurumlar olarak kütüphane, müze ve arşivlerin işbirliği çabaları, bilgi çağında bilgi toplumunun hedeflerinden olan, bilgiye kolay ve hızlı biçimde erişim sağlayarak, ekonomik ve yönetsel sistemlere katılımcı, donanımlı ve bilinçli bir vatandaş kitlesi yaratma hedefine destek veren uygulamalardır. Benzer türde bir işbirliği, daha mikro ölçekli olarak, aynı organizasyon içinde hizmet veren müze kütüphaneleri ve müzeler arasında da yaratılabilir. Günümüzde müzeler, gerek bilgi teknolojileri uygulamalarının değiştirdiği müze ortamı, gerekse bilgi toplumu içinde üstlendikleri roller ile bir bilgi ortamı olarak hizmet verme misyonunu da yüklenmişlerdir. Müze kütüphaneleri, hizmet verdikleri müzelerin bilgi alt yapısını destekleyerek bu misyonun gerçekleşmesine yardımcı olurlar.

3. MÜZE BİLGİ ORTAMININDA MÜZE KÜTÜPHANELERİ

Her müze nesnesi, kapsamında okunup yorumlanması gereken bir bilgi taşır. Bu bilginin okunması ve yorumlanabilmesi için uzmanlık bilgisine yani o konuda daha önceden üretilmiş olan bilgi ve düşünce birikimine ihtiyaç vardır. Bu birikim, yazılı bilgi taşıyıcıları olan kütüphane materyallerinde yer alır. Öte yandan, müze nesnelerinin gerçek ve unik olması da onlara bilimsel gerçekliğin kanıtı olma özelliğini vermekte ve bilimsel araştırmalar için yol göstermektedir. Böylece kütüphanelerde yer alan bilgi kaynaklarının oluşturulmasında da müze nesnelere dolaylı yoldan yol gösterici olmaktadır. Müze kütüphaneleri, böylesine iç içe geçmiş iki kültür kurumunun bir çakışmasıdır. Müze kütüphaneleri, bir kültürel bellek kurumunun –kütüphanenin-, bir diğerinin –müzenin- misyonunu desteklemek üzere, aynı organizasyon içinde konumlanması ile oluşmuş bir özel konu kütüphanesi türüdür.

Müzelerin koleksiyon niteliklerinde ve hizmet anlayışlarında yaşanan dönüşüm, dolaylı yoldan müze kütüphanelerini de etkilemiş, müze içindeki rollerinin daha fazla önem kazanmasına neden olmuştur. Geleneksel olarak müze personeline ve sınırlı bir araştırmacı grubuna hizmet veren müze kütüphaneleri, kendi içlerine kapalı kurumlar olmaktan çıkarak, etkinlik alanlarını genişletmişlerdir. Böylece, değişen müze ortamına paralel olarak, değişen müze kütüphanesi hizmetinden söz edilebilir.

3.1 Müze Bilgi Ortamına Müze Kütüphanelerinin Katkıları

Günümüzde birer bilgi kurumu olma niteliği de kazanan müzelerin bir çoğu, uzmanlık alanları ile ilgili olarak sadece nesne koleksiyonları ile değil, kütüphane, arşiv gibi birimlerindeki basılı yayın dermesi ve Web sayfaları üzerinden sundukları kaynaklar ile de araştırmalara destek olmaktadır. Bir çok büyük müzenin Web sayfalarında, “Araştırma”, “Araştırma Kaynakları”, “Araştırma Hizmetleri” gibi değişen başlıklar altında, müze tarafından sağlanan ve kütüphanenin de dahil olduğu araştırma olanakları vurgulanmaktadır. Gelişmiş bir dermeye sahip, düzenli ve yeterli bilgi hizmeti sunan bir müze kütüphanesi, müze için, hem bilgi kurumu kimliğini destekleyici hem de prestij kazandırıcı bir niteliğe bürünmektedir.

Müze kütüphanelerinin, müze bilgi ortamına katkısı konusunda Timasheva (1999, ss.29-30)’nın verdiği örnek, değişen koşulların yarattığı ihtiyaçların nasıl itici bir güç oluşturduğunu ifade etmektedir: Rusya’da bulunan Samara Bölgesel Tarih ve Etnografya Müzesi, 19.

yüzyılda Samara Halk Müzesi adıyla kurulmuştur. Bünyesinde yer alan kütüphane, 1996 yılına kadar sadece müze personeline hizmet vermekteydi. Müze, 1996 yılında, Rusya'daki müzeler, eğitim ve araştırma kurumları arasında, topluma hizmet konusunda işbirliğini destekleyen Open Museum Associaton'a üye olmuştur Bu üyeliğin ardından müzenin hizmet politikası, belirgin bir değişim yaşamıştır. Bu değişimin bir uzantısı olarak müze kütüphanesinin hizmet kitesinin de sadece müze personeli ile sınırlı olmayıp, halkın geneline açılması düşüncesi doğmuştur. Bu düşüncenin hayata geçirilmesindeki itici nedenlerinden biri, o dönemde Rusya'da bölge araştırmalarının önem kazanmaya başlamasıdır. Birçok eğitim kurumu "bölge araştırmaları" konusunu ders programlarına dahil etmişler ve Rusya'daki bir çok kütüphane dermelerini bu doğrultuda geliştirmeye başlamıştır. Samara Müze Kütüphanesi ise, konu ile ilgili çok zengin bir dermeye sahip ancak politika gereği halka kapalıdır. Bu çelişkiyi fark eden müze yönetimi, kütüphaneyi halkın ve araştırmacıların erişimine açmıştır. Böylece Müze, bölgesel tarih konusunda, sadece nesne koleksiyonları ile değil, kütüphanenin sunduğu derme ve hizmetleri ile de bilgi kurumu olma özelliğini pekiştirmiştir.

Bu örnek ve söylemlerden yola çıkılarak, müze kütüphanelerinin müze bilgi ortamına yaptığı katkılarının birinin, müzenin bilgi kurumu kimliğini desteklemek olduğu söylenebilir.

Müze kurumuna bütüncül bir bilgi ortamı olarak yaklaşıldığında, salt nesne koleksiyonları müzenin uzmanlık alanını her yönüyle temsil etmekte yetersiz kalacaktır. Bunun yanında, nesnelere ve bağlamlarına ilişkin her türden bilgi kaynağı da müzenin uzmanlık alanını bütünleyen ve topluma sunulması gereken koleksiyon değerleri olarak görülmelidir. Bu noktada müze kütüphaneleri, dermelerindeki bilgi kaynakları ile müze nesne koleksiyonunun uzantısı ve tamamlayıcısı olarak diğer bir katkı alanına sahip olurlar.

Müzeler, belirli bir konu alanı ya da nesne türünde fiziksel olarak sınırlı bir koleksiyon oluşturabilir. Örneğin bir modern sanat müzesi, doğaldır ki modern sanatın tüm örneklerini koleksiyonunda toplayamaz. Ya da bir arkeoloji müzesi koleksiyonunda, belirli bir döneme ait tüm nesnelere yer alması olanaksızdır. Bu durum müze araştırmacıları için bazı kısıtlılıklar getirir. Örneğin, müze nesnelere ilişkin çalışan bir araştırmacı, araştırma konusu kapsamına giren ancak müzenin sahip olmadığı çok farklı nesnelere ilişkin bilgiye de ihtiyaç duyabilir. Bir müze kütüphanesi, müzenin uzmanlık alanına giren yüzlerce farklı nesneye ilişkin görsel ve yazılı bilgi kaynağını dermesinde barındırabilir. Müze kütüphaneleri, bu yönleri ile müze

koleksiyonunun sınırlılıklarını giderip, araştırmacılara daha geniş bir bilgi platformu sunabilirler (Wateren. 1999, s.192).

Müze bilgi ortamı içinde müze kütüphanelerinin önem kazandığı diğer bir konu da müzelerde nesneden bilgiye dönüşüm sürecine verdikleri destektir. Sistem terimi, herhangi bir ürün ya da hizmet üretmek üzere, belirli bir model içinde bir arada çalışan işlevsel birimlerin bir bütünü olarak tanımlandığında, müzelerin de koleksiyonları üzerinden bilgi üreten bir bilgi sistemi olduğu öne sürülebilir. Müzenin bilgi üretimi, belirli bir bağlam içinde bir araya getirilen müze malzemelerinin çeşitli yollardan bilgiye dönüştürülmesi sonucu oluşur. Nesneden bilgiye giden bilgi üretim sürecinin ilk aşamasında müze nesnesi sessizdir. Onun tarihinin ve bağlamının araştırılması, hakkındaki soruların cevaplandırılması, korunması, yorumlanması ve sergileme yolu ile topluma sunulması gerekir. *Ham bilgi*'den *dolaylı bilgi*'ye giden bu süreç sonunda (Ayr.Bkz.s.20), müzenin topluma sunduğu, sadece nesne değil, nesne ve bağlamına ilişkin bir bilgi bütünüdür. Bu bilgi, sergilerde kullanılan yazılı, sözlü, görüntülü araçlar ve sergileme biçimleri ile olabileceği gibi, müze yayınları, eğitim programları ya da bilgisayar tabanlı müze bilgi sistemleri üzerinden de aktarılabilir. Kütüphane desteğinin olmadığı bir müzede, nesnelerin anlamlandırılması ve yorumlanması sadece bireylerin uzmanlık bilgileri ile sınırlı kalacaktır. Bu da nesne koleksiyonunun geniş bir platform içinde yorumlanması için yetersiz olacaktır. Müze kütüphaneleri, nesnenin bilgiye dönüşümünün her aşamasında dermeleri ve bilgi hizmetleri ile destek verirler (Wateren, 1999, s.193).

Müze kütüphanelerinin müze bilgi ortamına yapabilecekleri tüm katkılar, son noktada, müzenin misyonunun gerçekleşmesine yardımcı olmaktadır. Bir kurumun misyonu, aynı zamanda onun var olma nedenini ifade eder. Müzelerin genel toplumsal misyonları yanında, her müze, kendi özel misyonunu tanımlar. Bu misyonun gerçekleştirilebilmesi için de çeşitli amaç ve hedefler belirleyerek uygular. Müze organizasyonunun bir parçası olarak müze kütüphaneleri de derme nitelikleri ve hizmetleri ile o müzenin misyonunu yansıtır, amaç ve hedeflerinin uygulanmasına destek olurlar (Bierbaum, 2000, s.12).

Bir örnekle açıklamak gerekirse, 1929 yılında kurulan The Museum of Modern Art (MOMA)'nın özet olarak misyonu, oluşturduğu koleksiyon ile bölgesel, ulusal ve uluslar arası düzeyden ziyaretçilerinin modern ve çağdaş sanat konularındaki anlayış, bilgi ve beğeni düzeyini geliştirmek olarak ifade edilebilir (Museum of Modern Art Web Sayfası, 2006). MOMA bu misyonu gerçekleştirmek üzere modern ve çağdaş sanatın örneklerini içeren bir

derme oluşturur, korur, sergiler, çeşitli eğitim programları hazırlar, konferans, film gösterimi gibi kültürel etkinlikler düzenler, yayınlar yapar. MOMA'nın müze kütüphanesi ise bu misyonu yansıtmak üzere, 1880 yılından günümüze, modern ve çağdaş sanat formları ile ilgili basılı ve görsel yayınları içeren kapsamlı bir derme oluşturmuştur. Sunduğu bilgi hizmetleri ile tüm müzecilik uygulamalarının ve müzenin diğer etkinliklerinin gerçekleştirilmesine kaynak oluşturur. Ayrıca müzenin bilgi kurumu olma hedefini de destekler. MOMA özelindeki bu örnek, bağlı bulunduğu müze ile koordineli biçimde çalışan tüm müze kütüphaneleri için genellenebilir. Müze kütüphaneleri, dolaylı yoldan bağlı oldukları müzenin misyonunu yansıtırlar ve gerçekleştirilmesine katkıda bulunurlar.

Genel bir bakışla, müze kütüphanelerinin, müze bilgi ortamına yapabilecekleri katkıların temel olarak aşağıdaki alanlarda olabileceği öngörülebilir.

- Müzenin bilgi kurumu olma kimliğine katkıda bulunmak
- Dermeleri ile müze nesne koleksiyonunun uzantısı ve tamamlayıcısı olmak
- Araştırmalar yolu ile nesnenin bilgiye dönüşümünü desteklemek
- Müzecilik uygulamalarına sağladıkları bilgi desteği ile dolaylı yoldan müzenin misyon, amaç ve hedeflerinin gerçekleşmesine yardımcı olmak

Ancak öngörülen bu katkıların gerçekleşebilmesi, müze kütüphanelerinin işlevlerini etkin biçimde yerine getirebilmesine bağlıdır. Bu da kütüphane açısından bazı koşulların sağlanmış olmasını gerektirir. Bu koşullar, yönetsel koşullar ve alt yapı koşulları olarak iki grup altında toplanabilir. Yönetsel koşullar, kütüphanenin derme geliştirmesinden, hizmetlerin planlanmasına dek tüm yönetim aşamalarında, müze ile yürüttüğü ilişkilerin niteliğini ifade eder. Alt yapı koşulları olarak ele alınabilecek mekan, ödenek, personel, derme gibi özellikler ise; sadece müze kütüphaneleri için değil, her kütüphane türü için olmazsa olmaz temel öğelerini oluşturur. Bu nedenle, özel konu kütüphanesi türü olarak müze kütüphanelerini ele almadan önce, kütüphane kurumunun tarihsel gelişim süreci ve türleri hakkında genel bir bilgi verilmesinin yararlı olacağı düşünülmüştür.

3.1.1 Kütüphane Kavramına Genel Bir Bakış

Bir kültürel bellek kurumu olan kütüphane, "... belirli ve sınırlı bir çevrenin ya da herkesin yararlanması için; yazılı, basılı, görsel-işitsel, çizgisel [ve dijital formda] her türden yayını

toplayan, koruyan, düzenleyen ve en elverişli yararlanma ortamını yaratacak araçları ve yöntemleri kullanarak çevresindekilere ulaştıran kuruluştur” (Baysal, 1982, s.1). American Libray Association (ALA) tarafından yapılan diğer bir tanıma göre ise kütüphane, profesyonel personelin yönetiminde, kitap, süreli yayın, görsel-işitsel malzeme ve diğer bilgi taşıyıcı ortamlardaki malzemeyi toplayan, koruyan, düzenleyen ve kullanıcılarına öğretim, araştırma, başvuru ve rekreasyon amaçlı olarak erişilir kılan kurumlardır (ALA, 1988’den aktaran Bierbaum, 2000, s.163).

Mezopotamya’da ortaya çıkan ilk öncüllerinden günümüze kadar geçirdiği gelişim sürecinde, farklı dönüşümler yaşayan kütüphaneler, genelde varlık nedenlerini iki temel amaca dayandırmışlardır:

- Toplumsal, siyasal, sanatsal, bilimsel ve teknolojik her türden uygulama alanları için gerekli belge ve bilgiyi toplayıp saklamak, düzenlemek ve yararlandırmak yolu ile uygulamalara yardımcı olmak.
- İnsanlığın her türden düşün, sanat, bilim ve kültürüne ilişkin bilgi ürünlerini toplayıp, korumak; toplumlar, coğrafi bölgeler ve çağlar arasında paylaşılmasını ve aktarılmasını sağlamak ve böylece insanlığın vardığı en ileri ortak düzeyi tüm bireyler ve toplumlar için ulaşılabilir kılmak (Baysal, 1982, s. 2).

Yerleşik düzenin getirdiği ekonomik ve kültürel ilişkiler sonucu hızla çoğalan yazılı belgelerin korunup saklanması ihtiyacı ile birlikte ilk kütüphane ya da arşiv olarak anılabilecek mekanlar ortaya çıkmıştır. Bu mekanlardaki ilk belgeler, ülkeler arasındaki ticari ya da siyasi antlaşma metinleri, kanunlar, yabancılara ilişkin kayıtlar, rahipler ya da hukukla ilgili listelerdi. Belge türleri göz önüne alındığında ilk kütüphanelerin gerçekte, arşiv niteliği de taşıdığı söylenebilir (Yıldız, 2003, s.8). Mezopotamya bölgesinde yapılan kazılarda çeşitli kraliyet kütüphanelerine ait kalıntılar bulunmuştur. Bunların içinde en eskisi, Asur Kralı Asurbanipal (İ.Ö.668-626)’in kütüphanesi olarak kabul edilmektedir. Kuzey Irak’ta bulunan Ninova’nın Asur bölgesinde yaklaşık 30.000 adet çivi yazması tablet parçaları bulunmuştur. Asurbanipal kütüphanesinde resmi belgeler ve bilimsel konulara ilişkin tabletler de yer almaktaydı (Yıldız, 2003, s.14).

Eski Mısır’da ilk kütüphane örnekleri, tapınakların içinde yer alan ve “yaşam evi”, “mühür evi”, “papirüs evi” gibi adlar verilen mekanlarda yer almaktaydı. Koleksiyonlarında din, felsefe, tıp, kimya gibi bilimler ve siyasi yazışmalar da yer alıyordu (Yıldız, 2003, ss.2-9).

Antik Yunan dönemine gelindiğinde, arkaik dönemde, tiranlık kütüphanelerinin kurulduğuna dair yaygın bir inanış bulunmaktadır. Bunların en ünlüsü, Atina Tiranı Peisistratos ve Samos Tiranı Polykrates'in kurduğu savunulan kütüphanelerdir. Klasik devirde, Eukleides, Euripides, Platon ve Aristoteles gibi Atina aydınlarının özel kütüphaneleri görülür. Helenistik Dönemde kurulan kraliyet kütüphaneleri içinde İskenderiye Kütüphanesi ve Bergama Kütüphaneleri döneme damgasını vurmuştur. Musaion olarak da anılan İskenderiye Kütüphanesi, kütüphane ve müze kavramlarının belki de ilk keşişme noktasıdır.

Roma uygarlığının Cumhuriyet devrinde, savaş ganimeti olarak toplanan koleksiyonlardan oluşan kütüphanelerin yanında, tıpkı Yunan uygarlığı'nda olduğu gibi bilgin ve sanatçıların kütüphaneleri de görülür. Bunlar içinde en ünlülerinden biri, ünlü hatip Cicero'nun kütüphanesidir. Roma döneminin, kütüphaneler adına en vurgulayıcı özelliklerinden biri ilk halk kütüphanesi fikrinin doğması ve gerçekleşmesidir. Roma döneminde tapınaklara bağlı kurulan kütüphanelerin pek çoğu, sınırlı derecede halkın da kullanımına açıktı. Ancak bugünkü anlamına yakın biçimdeki halk kütüphanesi fikri, ilk kez Julius Caesar tarafından ortaya atılmış ve Caesar'in ölümünden sonra, İmparator Augustus zamanında Atrium Libertatis'de kurulan kütüphane ile gerçekleştirilmiştir. Yine Yunan Roma dönemlerinde Gymnasiumlarda ve Yüksekokullarda kurulan kütüphaneler de bugünkü okul ve üniversite kütüphanelerinin öncülerindendir (Yıldız, 2003; İskenderiye Kütüphanesi, 2006).

Ortaçağla birlikte, dinin toplumun tüm kurumlarında kurduğu egemenliğe paralel olarak, kitap koleksiyonlarının da kilise ve manastırlarda toplandığı görülür. Koleksiyonlarında dinsel kitapların dışında kilise ve manastırla ilgili arşiv belgeleri de bulunmaktaydı. Keşişlerin rutin görevleri arasında kitap çoğaltma görevi olmasına karşın, yine de Ortaçağ koleksiyonlarının nicelik olarak çok zengin olduğu söylenemez. Kitapların rahleler üzerinde ve zincirlere bağlanmış olarak korunduğu Ortaçağ kütüphanelerinde, bilginin halka ulaştırılması gibi bir kavramdan söz etmek de mümkün değildi. Zincirli kütüphanelerin tanınmış örneklerinden olan Cesena, Goldberg ve Zuthpen günümüzde müze olarak korunmaktadırlar.

Avrupa'da manastır ve üniversite kütüphanelerinin yanında bir çok prenslik kütüphanesi de kurulmuştur. Örneklerine İtalya'da rastlanan bu kütüphanelerden sonra, kitap koleksiyonculuğu bir merak olarak Almanya Fransa ve İngiltere'deki aristokratlar arasında yayılmış ve özel kütüphanelerin sayısı hızla artmıştır. Bu kütüphaneler 14-15. yüzyıllarda

hümanizm akımının kitaplarını toplamışlardır. Matbaanın bulunuşu, Rönesans ve Hümanizm hareketleri, çok sayıda özel kütüphanenin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Floransa'da Cosimo Di Medici'nin "Laurenziana", Venedik'te "Marciana" ve Roma'da "Vaticana" kütüphaneleri , hümanizmin yarattığı kütüphane örneklerindedir.

İlk derleme yasası, yani devletin basılan her yayından belirli sayıda nüshasına el koyarak kütüphanelerde toplama eylemi, ilk kez 1536 yılında Paris Kraliyet Kütüphanesi için uygulanmıştır. Bu uygulama, kütüphanelerin ulusların belleği olması yönünde atılan önemli bir adımdır. 1735 yılında kurulan Göttingen Üniversite Kütüphanesi ise, bilimsel araştırmalar için kullanılan kütüphane düşüncesinin ilk uygulamalarındandır (Baysal, 1982, ss.5-6; 1992, s.45). Ancak kütüphanelerin geniş halk kitlelerine açık olma düşüncesi 19. yüzyılda doğmuş, dermenin düzenli ve planlı geliştirilmesi kurallara bağlanmış ve modern kütüphane kavramına yakın bir hizmet anlayışı ve sistemler bütünü geliştirilmiştir.

Çağlar boyunca yaşanan toplumsal, siyasal, düşünsel olaylar, bilimsel ve teknolojik gelişmeler, farklı kütüphane türlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Fransız Devrimi sonrası kraliyet koleksiyonlarının kamulaştırılması ve ulusçuluk düşüncesinin yayılması, ulusal kütüphane düşüncesini doğurmuştur. 19. yüzyılda gelişen demokrasi anlayışı halk kütüphanelerinin, araştırmacı ve sorgulayıcı eğitim anlayışı okul kütüphanelerinin, üniversitelerin kuruluşu üniversite kütüphanelerinin ve bilimsel gelişmeler ve uzmanlaşma, özel konu kütüphanelerinin temelini oluşturucu etkenler olmuştur.

Günümüzde kütüphane türlerinin sınıflandırılmasında yaygın olarak, hizmet verdikleri kullanıcı kitlesi, derme türü ve hizmet amacı göz önüne alınır. Bu açıdan bakıldığında kütüphane türleri genel anlamda beş başlık altında ele alınabilir:

Ulusal Kütüphaneler: Bir ülkede yayımlanan tüm yayınları ve o ülkeye ilişkin yurtdışında yayınlan yayınların olabildiğince tümünü dermelerinde barındıran ulusal kütüphaneler, bir ülkenin yazılı kültürel belleği hakkında bilgi veren bir merkez konumundadırlar. Ulusal bibliyografyalar hazırlamak, kütüphanecilik uygulamaları hakkında liderlik yapmak ve uluslararası mesleki organizasyonlarla yurtiçi arasında bağ sağlamak gibi görevlere de sahiptirler.

Halk Kütüphaneleri: Yaş, cinsiyet, meslek, sosyo-kültürel ve ekonomik düzey gözetmeksizin, toplumun her kesimden bireylerinin, her konudaki düşün, sanat ve kültür ürünlerinden ücretsiz ve serbestçe yararlanmasını sağlayan birer yaygın eğitim kurumu özelliğine sahiptirler. Çoğu kez bünyelerinde bir çocuk kütüphanesi birimi de barındırırlar. Bilgiye erişimin demokrasinin bir gereği olduğu bilgi toplumlarında, eğitilmiş ve bilinçli bir vatandaş kitlesi yaratılmasında müzelerle benzer misyona sahiptirler. Ayrıca bağlı buldukları bölgenin toplumsal, kültürel ve teknik kalkınmasına katkıda bulunurlar.

Üniversite ve Araştırma Kütüphaneleri: Bir ya da birden çok konu alanında bilimsel araştırmaları desteklemek amacıyla derinlemesine ve ayrıntılı bir derme oluşturan, bağlı oldukları araştırma kurumlarının hedef ve politikalarına paralel bir hizmet vermeyi amaç edinen kütüphane türüdür (ODL Trustee's Glossary ve Wikipedia, 08.08.06). En yaygın örnekleri üniversite ve diğer akademik kurum kütüphaneleridir. Dermeleri ve sundukları hizmetler ile bağlı buldukları üniversite ya da yüksek öğrenim kurumunun eğitim-öğretim programlarını desteklemek, güncel bilimsel literatürü izlemek, bu yolla üniversite ya da araştırma kurumu içinde ve yakın çevresindeki bilimsel araştırma ve geliştirme çalışmalarına katkıda bulunmak başlıca misyonları arasındadır. Öncelikli olarak, bağlı oldukları akademik kurumun öğretim programları doğrultusunda derme geliştirenler de genel anlamda tüm bilimsel araştırmalar için gerekli referans kaynaklarını da kapsarlar. Öncelikli hedef kitleleri, bağlı oldukları üniversitenin öğrencileri ve öğretim elemanlarıdır. Ancak, koşulları doğrultusunda, kurum dışından gelecek araştırmacılara da hizmet vermelidir.

Okul Kütüphaneleri: İlk ve ortaöğretim okullarında ders programlarını desteklemek, öğrencilere araştırma yapmayı, kütüphane kullanmayı öğretmek, bilgi ve kültür düzeylerini yükseltmek ve bireysel okuma gereksinimlerine cevap vermek amacıyla hizmet ederler. Bu amaçlar doğrultusunda derme geliştirirler (Baysal, 1982, ss.11-13).

Özel Konu Kütüphaneleri: Sınırlı bir bilim alanının ya da çalışma konusunun kuram ve uygulama alanlarının ya da endüstri ve ticaret kuruluşu, resmi ya da özel kurum, işletmeler, enstitüler vb. organizasyonların, ayrıntılı bilgi ve yayın gereksinimini karşılamak üzere kurulan kütüphanelerdir. Çağımızın en son ortaya çıkan ve en hızlı gelişme gösteren kütüphane türüdür. Bu kütüphaneler, bilimsel ve teknik araştırma sonuçlarını günlük yaşam alanlarına uygulama gerekliliğinden doğmuşlardır. İlk örneği, 1870 yıllarında İngiltere'deki

dokuma işçilerine makine ile ilgili yeni bilgiler kazandırmak amacıyla kurulan “Mechanic Institute Club”ün kütüphanesidir (Baysal, 1992, s.14,46)

UNESCO tarafından yapılan bir diğer tanıma göre, özel konu kütüphaneleri; dernekler, resmi kurumlar, araştırma enstitüleri, **müzeler**, mesleki birlikler, ticari firmalar, endüstriyel işletmeler ve diğer organize kurumlar altında yapılmış olan; dermelerinin büyük çoğunluğu, doğal bilimler, toplum bilimleri, tıp, ekonomi, sanat, mühendislik, hukuk gibi özel konu alanlarını kapsayan kütüphane türüdür. Hizmet politikalarına bağlı olarak, kullanıcı kitlelerini sadece bağlı buldukları kurumun üyeleri ile sınırlı tutabilecekleri gibi, uzmanlık alanlarında araştırma yapan kurum dışından da araştırmacılara hizmet verebilirler (UNESCO, 1970).

3.1.2 Müze Kütüphaneleri

UNESCO’nun (1970) tanımından da anlaşıldığı üzere, müze kütüphaneleri, kütüphane tipolojisi içerisinde, özel konu kütüphanesi kapsamında yer almaktadırlar. Ancak, bağlı buldukları müzelerin, toplumun her kesimine açık kültür ve eğitim kurumları olduğu göz önüne alındığında, müze kütüphanelerinin özel konu kütüphanelerinden farklı olarak, hizmet kitlelerini sınırlandırmak yerine, genişletmeleri gereği savunulur. Bu genişlemenin kapsamı, özel konu kütüphaneleri tanımında “kurum dışından da araştırmacılar” ifadesi ile belirlenmektedir. Oysa günümüzde, müze ortamının nesneden bilgiye doğru genişleyen niteliği, müze kütüphanelerinin “halkın her kesiminden kullanıcı’ya açık bir araştırma kütüphanesi niteliği taşımasını gerektirir.

Tarihsel gelişim açısından bakıldığında, müze kütüphanelerinin bugünkü anlamıyla ortaya çıkmasından önce de müzeler içinde kitap koleksiyonlarının yer aldığı görülür. Ancak kütüphane koleksiyonlarının, müze koleksiyonlarından bağımsız biçimde, kendi kurumsallığı içinde yer almaya başlaması daha uzun bir zaman süreci gerektirmiştir

“Müze” terimi ilk kez İ.S. 3.yüzyılda Muse’lerin tapınağı anlamındaki “Musaion” ya da İskenderiye Müze-Kütüphanesi’nde kullanılmıştır. Bu nedenle, bir araştırma merkezi, kütüphane ve akademi niteliklerine sahip olan İskenderiye Musaion’un, bugünkü anlamıyla olmasa bile, “kütüphane” ile “müze”nin aynı kurum çatısı altında yer aldığı ilk örneklerden olduğu söylenebilir.

14.yüzyılda ortaya çıkan ve koleksiyonlara özel ilk mekanlar sayılan Stüdyoların (studiolo) çıkış noktası, aristokratların, papaların ve hümanist bilginlerin çalışma odaları olması idi. İçinde çok sayıda kitap koleksiyonun yer aldığı bu çalışma odaları, zaman içinde mütevazı bir kütüphaneden, değerli nesnelere ve sanat eserleri için oluşturulmuş sergi alanlarına dönüşmüşlerdir. 15. yüzyılda görülen Cabinet'lerin içinde de kütüphanelerin konumlandığı görülür.

Ancak, kitap koleksiyonlarının halkın erişimine açık müze mekanı içinde yer almasına British Museum'un kuruluşu ile tanık oluyoruz. 1753 yılında kurulan British Museum, ilk koleksiyonunu Sir Hans Sloane, Sir Robert Cotton ve Robert Harley'e ait üç özel koleksiyonu satın alarak geliştirmeye başlamıştır. Sloane'nin koleksiyonunun çoğu doğal tarih nesnelere oluşmasına rağmen, 40.000 adet basılı ve 4100 adet de el yazması kitabı kapsıyordu. Yine Cotton ve Harley'e ait olan koleksiyonlar da çoğunlukla el yazması kitaptan oluşuyordu. Böylece British Museum'un temelini oluşturan ilk koleksiyonun etnografik ve doğal tarih nesnelere yanında çok sayıda basılı ve el yazması kitaptan meydana geldiği söylenebilir (Lewis, t.y., s.3; Murray, 1996, ss.135-138). Fransa'da 1836 yılında kurulan ve bünyesinde numizmatik, arkeoloji, resim, botanik gibi 15 seksiyon bulunan Calais Müzesi'nin de bir kütüphanesi bulunduğu bilinmektedir (Sherman, 1994,s.116).

Müzenin hizmetinde bir kütüphane kurulma fikri, Amerika'da 17. yüzyıl sonu ile 18. yüzyıl başına tarihlenir. En eski örnekler, Güney Carolina'daki Charleston Doğal Tarih Müzesi ve New Jersey'de John Cotton Dana tarafından kurulan Newark Museum kütüphaneleridir. Aynı dönemde Kanada Toronto'da Ontario Kraliyet Müzesi Kütüphanesi kurulmuştur. Müze kütüphanelerinin bugünkü anlamına yakın biçimde müzeler içinde yer almaya başlaması, 19. yüzyılın sonuna doğru gerçekleşmiştir (Dr. Esther G. Bierbaum ile 22.05.2006 tarihinde yapılan kişisel iletişim).

Boston Müzesi, 1875 yılında bir referans kütüphanesi kurar. Aynı dönemde NewYork'daki Metropolitan Müzesi kurucuları da müzenin tamamlayıcı bir parçası olacak bir kütüphane tasarlarlar. Yine 1852 yılında, Alman Ulusal Müzesi (The German National Museum) Alman sanatı tarihinin yayın ve belgelerini toplamak üzere Nuremberg'de bir kütüphane ve arşiv kurarlar. Böylece, 19. yüzyılda peş peşe kurulan müzelere paralel olarak, müze kütüphaneleri de müzelerin temel bölümlerinden biri olarak kabul edilmeye başlanmıştır (Wateren, 1999, s.91).

Müze kütüphanesi terimi literatürde sıklıkla müze bilgi merkezi terimi ile yan yana kullanılmaktadır. Müze kütüphaneleri, müze bilgi merkezleri kapsamına girmesine karşın, gerçekte bu terim daha kapsayıcı bir üst başlığı ifade etmektedir. Bu nedenle öncelikle müze bilgi merkezi teriminin açıklanmasında yarar vardır.

ICOM'un uluslar arası komitelerinden International Committee for Documentation (CIDOC) un alt grubu olan "Group on Museum Information Centres" tarafından hazırlanan Müze Bilgi Merkezleri Rehberinde, Leonard Will'in bir araştırmasından (*Museum Information Centres: An International Survey*) yola çıkılarak bu kapsama giren altı tür müze bilgi merkezinden söz edilmektedir.

1. Sadece Müzecilik konusunda referans kaynakları içeren kütüphane ve dokümantasyon merkezleri
2. Müze profesyonellerine eğitim veren kurumların kütüphane ve dokümantasyon merkezleri
3. Koruma ve Restorasyon kurumlarının kütüphane ve dokümantasyon merkezleri
4. Ulusal müzelerin kütüphaneleri
5. Ulusal envanter hazırlama merkezlerine hizmet veren kütüphane ve dokümantasyon merkezleri
6. Ulusal müzecilik derneklerinin kütüphane ve dokümantasyon merkezleri (CIDOC, 20 05.2006).

Bu sınıflandırmadan anlaşıldığı üzere, "müze bilgi merkezi" terimi sadece müzelerin bünyesinde yer alan kütüphaneler ile sınırlı olmayıp çok daha geniş kapsama sahiptir. Müzecilik eğitimi yapan kurumların kütüphane ve bilgi merkezleri, müzecilik konusunda uzmanlaşmış kütüphaneler, kültürel mirasın korunması ve yönetiminden sorumlu kurumlar ile mesleki derneklerin kütüphane ve bilgi merkezleri de müze bilgi merkezi tanımlamasına dahil edilmişlerdir. Bölgesel ya da ulusal düzeyde bulunabilen bu tür bilgi merkezleri, ister bir üniversite ya da araştırma kurumu bünyesinde olsun isterse merkezi yönetimlere bağlı bulunsun, kullanıcılarına geniş çaplı müzecilik kaynakları sunarlar. Bu tarz bilgi merkezlerine örnek olarak, "The Museum Reference Center of the Smithsonian Institute (USA)", "The Museological Documentation Centre of the Library of the Canadian Institute of Conservation (Canada)", Danish Museum Training Institute'e bağlı olan "Museologisk Bibliothek (Danimarka)", "The Documentation Centre of the Direction des Musées de France (Fransa)" verilebilir (Tarréte, 1997, ss.45-46).

Bu tez kapsamında, incelenecek olan müze bilgi merkezleri, mekansal ve yönetsel anlamda müze organizasyonu içinde yer alan “müze kütüphaneleri” olacaktır. Müze kütüphaneleri, bağlı buldukları müzenin uzmanlık alanları ve koleksiyonları doğrultusunda yayın dermesi geliştiren, koruyan, düzenleyen ve müze personeli, ziyaretçiler ile araştırmacıların erişimine sunmak suretiyle müze bilgi ortamının zenginleşmesine hizmet veren bir özel konu kütüphanesi türüdür.

3.2 Müze Kütüphanelerinin Amaç ve İşlevleri

Diğer özel konu kütüphaneleri gibi müze kütüphanelerinin de öncelikli amaçları, sundukları bilgi hizmetleri ile bağlı buldukları kurumun etkinlik alanını desteklemektir. Müzeler, halka açık ve toplumun hizmetinde birer kültür ve eğitim kurumları olmaları nedeniyle, geniş bir etkinlik alanına sahiptirler. Bu durum müze kütüphanelerinin etkinlik alanlarını da yansıtır. Etkin biçimde işleyen bir müze kütüphanesi, bir yandan müze ziyaretçilerinin ve araştırmacıların müzenin uzmanlık alanına ilişkin bilgi ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlarken, diğer yandan da müze personeli için, belgeleme, sergileme, koruma, eğitim ve araştırma gibi müzecilik uygulamalarını destekleyici bir derme oluşturarak hizmet verirler. Bu nedenle, müze kütüphanelerinin işlevlerini, hizmet verdikleri kullanıcı kitlesine göre iki grup altında inceleyebiliriz:

- i. Müze personeline, müzecilik uygulamaları ve koleksiyona dayalı müze araştırmaları konusunda bilgi kaynakları sunmak; bu yolla hem müzenin misyon, amaç ve hedeflerini hem de personelin mesleki gelişimini desteklemek.
- ii. Müze ziyaretçilerine ve dış kullanıcılara, müze koleksiyonu ve bağlamına ilişkin bilgi kaynakları sunarak müze koleksiyonunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmak ve nesne temelli bilimsel araştırmaları desteklemek, böylece müzelerin bilgi ortamı kimliğine katkıda bulunmak

Müze kütüphaneleri, bu iki temel işlevin yanında, müzelerin gerçekleştirdikleri etkinliklere ilişkin yayınları, müzenin geçmişi ve bugününe ilişkin her türden tanıtıcı yayını ve müzenin kendi yaptığı yayınları dermelerinde barındırarak, müzenin basılı kurumsal belleğinin korunması ve yaşatılmasına da hizmet ederler (Bierbaum, 2000, s.12-14). Kimi zaman da sahip oldukları nadir eser dermeleri ile, müze koleksiyonunun bir uzantısı olarak gelişebilirler.

3.2.1 Müzecilik Uygulamalarına Destek Birim Olarak Müze Kütüphaneleri

Geleneksel anlamda bir müze kütüphanesinin öncelikli hizmet kitlesi müze uzmanları ve diğer müze personelidir. Müze kütüphaneleri, sundukları hizmetler ile tüm müze profesyonellerinin müzecilik uygulamalarına destek verirler. Müze uzmanları kütüphaneyi, müze koleksiyonunun uzmanlık alanına giren konularda araştırma yapmak için kullandıkları gibi, iklimlendirme, koruma, aydınlatma, belgeleme, sergileme yöntemleri gibi müzecilik uygulamalarına bilgi desteği sağlamak için de kullanabilirler. Yine müze eğitimcileri; eğitim programları geliştirme, yetişkinler ve çocuklar için atölye çalışmaları düzenleme gibi etkinliklerinde, kütüphaneyi sadece bilgi kaynağı olarak değil, etkinliklerin destekleyici bir parçası olarak da kullanabilirler (Andersen, 1994, s.459).

Müzecilik uygulamaları açısından bir müze kütüphanesi;

- müze koleksiyonunda yer alan nesnelere ilişkin araştırmaları
- nesnelere belgeleme sürecini ve yöntemlerini
- nesnelere koruma yöntemlerini
- nesnelere sergileme sürecini
- müzenin eğitsel ve kültürel etkinliklerini destekler (Wateren, 1999, s.193).

Ayrıca dermelerindeki mesleki yayınlar ile müze personelinin mesleki gelişimine katkıda bulunurlar.

Her kütüphane gibi müze kütüphaneleri de yeterli ödeneye, uzman personele, uygun bir mekan ve donanım ve geniş bir dermeye sahip olsa bile, düzenli ve planlı bilgi hizmeti sunamıyor ise salt yayın deposu olmaktan öteye gidemezler. Hangi hizmetlerin, kimlere, nasıl verileceği konusu, müzenin misyonu, hedefleri ve kütüphane kaynaklarının durumuna göre belirlenir. Hizmetlerin verilmesi ile ilgili alınacak kararlar, kütüphanenin yazılı kütüphane politikalarına dahil edilmelidir (Bierbaum, 2000, ss.95, 97).

Kimi müzelerde, -British Museum örneğindeki gibi- müze personeli ve müze dışı kullanıcılar için ayrı ayrı hizmet veren farklı kütüphanelerin varlığına da rastlanmaktadır. Ancak genellikle müze çatısı altında yer alan tek bir kütüphane söz konusu olmaktadır ve müze personeline daha geniş bir hizmet yelpazesi sunulurken, müze dışı kullanıcılara sunulan hizmetlerde belli sınırlamalar getirme eğilimi yaygındır.

Müze kütüphanelerinde verilebilecek temel bilgi hizmetleri şunlardır:

Ödünç Verme Hizmeti :

Genel kapsam itibariyle ödünç verme hizmeti, kullanıcılara belirli süreler içinde, kütüphane dermelerindeki materyallerden kütüphane dışında yararlandırılma hakkı verilmesini ifade eder. Müze kütüphanelerinin büyük çoğunluğunda, sadece müze personeline verilen bir hizmettir. Bu nedenler, ödünç verme süreleri ile ilgili çok katı kurallar uygulanmayabilir. Ancak personel dışında müze ya da kütüphane üyelerine de ödünç verileceği durumlarda, ödünç verme kayıtlarının belirli bir düzen içinde tutulması ve kuralların önceden yazılı olarak belirlenerek uygulanması gerekir.

Kütüphaneler Arası Ödünç Verme Hizmeti:

Bu hizmet türü de çoğunlukla sadece müze personeline verilir. Müze kütüphanesi dermesinin, personelin ihtiyaç duyduğu bir yayını sunmakta yetersiz kaldığı durumlarda, belirli süreler için diğer kütüphanelerden personel adına yayın ödünç alınmasını ifade eder. Müze personelinin bu hizmet türünü çok sık talep etmesi, kütüphane derme geliştirme politikasının yeniden gözden geçirilmesini gerektiren bir durumdur.

Danışma / Referans Hizmeti:

Hem müze personeline hem de dış kullanıcılara sunulan bir hizmet türüdür. Kapsamı oldukça geniştir. Kütüphaneden yararlanma koşulları, belli bir yayının kütüphane içindeki yeri, belirli bir konudaki temel bilgi ihtiyacının hangi kaynaktan karşılanacağı gibi, genelden özele varan çeşitlilikte bir çok soru, danışma hizmeti kapsamında yanıtlanır. Danışma hizmeti, telefon, e-mail, faks yolu ile de verilebilir. Her kütüphanenin dermesinde olması gereken referans kaynaklarının, müze kütüphanelerinde de olması gerekir. Bu kaynaklar, müzenin uzmanlık alanları ve ilişkili olduğu diğer bilim dalları ile ilgili ansiklopedi, sözlük, el kitabı, dizin türünden yayınları içerir.

Bilgiye Erişim Hizmeti:

Bilgiye Erişim Hizmetini, Danışma Hizmetinden ayıran en belirgin fark, aranan bilgiye erişimin, kütüphane kaynakları ile sınırlı olmamasıdır. Bilgiye Erişim Hizmeti, müze personeli ya da -hizmet veriliyor ise- müze dışı kullanıcılar ile kütüphaneci arasındaki ayrıntılı bir görüşme ile başlar. Çeşitli sorular ile, araştırılan konunun net sınırları belirlendikten sonra kütüphaneci, kütüphanenin basılı ve elektronik kaynaklarından, diğer

müzelerden, diğer kütüphane kaynaklarından tarama yapmak suretiyle, kullanıcıyı araştırma konusuna ilişkin kaynaklara ulaştırır. Müze personeline öncelikli olarak verilmesi gerekli bir hizmet olup, olanaklar çerçevesinde müze dışı kullanıcıların da bu hizmetten yararlanması sağlanmalıdır (Bierbaum, 2000, ss.95-105).

Güncel Duyuru Hizmeti:

Genellikle müze personeline verilen bir hizmettir. Güncel duyuru hizmetinin amacı, müze personelinin ve müze yönetiminin genel ilgi alanına girebilecek her türden güncel bilgi ve veriyi toplayarak en kısa ve kolay yoldan iletmektir. İletilen bilgiler, personelin konu alanlarında çıkmış son yayınların duyuruları olabileceği gibi, müzecilik alanındaki son gelişmeler, müze ve etkinlikleri hakkında basında çıkmış haberler, diğer müzelerin etkinlikleri, kısaca müzenin uzmanlık alanında giren her türden güncel bilgi olabilir. Dergilerin yeni gelen sayılarının içindekiler sayfasının çoğaltıp dağıtılması, yeni gelen yayınların duyurulması, gazete kupürlerinin dosyalanarak personel arasında dolaşımı gibi hizmetler güncel duyuru hizmeti kapsamındadır. Ayrıca varsa kütüphanenin haftalık/aylık bülteni de bu hizmet için kullanılabilir. Duyuru hizmeti, müze personeline e-mail listeleri üzerinden ya da çeşitli dağıtım kanalları kullanılarak verilebilir. Ancak müze kütüphaneleri gerek müzenin Web sayfası üzerinden, gerekse broşür gibi basılı malzemeler kullanarak müze dışı kullanıcılarına da güncel duyuru hizmeti verebilirler.

Seçmeli Bilgi Duyurusu:

Sadece müze içi kullanıcılara (müze personeli ve yöneticileri) verilen bir hizmet türüdür. Güncel duyuru hizmetinden farkı, hizmetin müze genelinde değil, kişiler özelinde verilmesidir. Müze uzmanlarının, müze yöneticilerinin ya da müzedeki bir proje grubunun özel ilgi alanına giren spesifik konularda, o kişilere özel bilgi duyurusu yapılır. Bunun için öncelikle kütüphane görevlileri, müze personeli ile görüşerek ilgi belirlir. Bu konularda çıkan güncel yayın ya da haberleri ilgili kişi ya da gruplara seçilen dağıtım kanalları ile duyururlar. Seçmeli Bilgi Duyurusu, personelin bilgi gelişimi ve araştırma alanlarının genişletilmesi ve güncel bilgiye ulaşması açısından çok önemlidir (Bierbaum, 2000, ss.116-117).

Programlar ve Sergi Düzenlemeleri:

Kütüphane, fiziksel alanı ve insan kaynakları elverişli olduğu sürece, müzenin sergileme ve eğitim departmanları ile işbirliği yaparak çeşitli tanıtım programları ve sergiler düzenleyebilir. Böylece bu departmanların etkinliklerinin duyurulması ve desteklenmesine de aktif olarak

katkıda bulunabilir. Bu katkılar çeşitli yollardan olabilir: Kütüphanede bulunan sergi teması ile ilgili yayınlar hakkında kitap sergileri, kitap sohbetleri, müze uzmanlarının önerileri doğrultusunda hazırlanan slayt ya da video gösterimleri gibi. Kütüphane bu şekilde eğitim ve sergileme departmanlarının tanıtım etkinliklerine de katkıda bulunmuş olur. Bu tarzdan hizmetler, müzecilik uygulamalarını desteklediği gibi kütüphanenin de görünür yüzü olma görevi görürler (Bierbaum, 2000, s.121).

Ancak, müze kütüphanelerinin müzecilik uygulamalarına desteği, her zaman sadece dermeleri yolu ile olmayabilir. Kimi kez, doğrudan müze kütüphanecilerinin desteğinin söz konusu olabileceği konular da olabilmektedir. Müzenin belgeleme işi ve nesne koleksiyon bilgilerinin erişime sunulması bu alanlardandır.

Kütüphaneciler, uzun yıllar, yayınları tanımlayıcı standart kurallar oluşturma konusu ile ilgilenmişlerdir. Yayınların standart kurallara göre tanımlanması, benzer kurumlar arasındaki veri paylaşımını ve iletişimi destekler. Yine, doğru konusal erişim uçlarının oluşturulması ise yayınların geniş kitlelerce erişilmesinde büyük önem taşır. Konuya müzecilik açısından bakıldığında, müze nesnelerinin unik olmaları, belgelemede standart oluşturmayı güçleştiren bir etkidir. Kütüphaneciler, bilginin içeriğinden çok yapısı, düzenlenmesi ve yayılması üzerinde uzmanlaşmışlardır. Ayrıca kullanıcıların bilgi ihtiyaçlarına ve bilgiyi arama biçimlerine aşinadırlar. Bu nedenle, konu uzmanları ile birlikte çalışarak müze nesnelerinin kataloglanması ve bilgilerinin erişime açılması konusunda çeşitli öneriler de getirebilirler (Wateren, 1999, ss.195; Koot, 2001, ss.250-251).

Özet olarak müze kütüphaneleri, müzenin Yönetim, Araştırma, Belgeleme, Sergileme, Bakım-Koruma ve Eğitim Departmanlarının bilgi ihtiyaçlarını karşılamak suretiyle müzecilik uygulamalarını desteklerken, tüm müze personelinin mesleki bilgi ve anlayışının yükseltilmesine yardımcı olurlar

3.2.2 Araştırmalara Destek Birim Olarak Kütüphaneler

Müze koleksiyonları, bilimsel araştırmalar için yaşamsal bir öneme sahiptir. Bu nedenle müzelerin, koleksiyonlarına yönelik araştırmalar için gerekli ortam ve olanakları sağlaması, hep topluma hem bilime olan sorumluluğudur. Müzeler, koleksiyonlarında yer alan nesnelere ilişkin bilgiyi, sergilerde kullandıkları etiket, bilgi panosu ve çoklu ortam araçları, bol resimli

müze katalogları, müze yayınları gibi kanallar ile ziyaretçiye sunarlar. Ancak müze koleksiyonlarında yer alan geniş bilgi potansiyelini aktarmak için bu araçlar her zaman yeterli olmayabilir. Müze kütüphaneleri, koleksiyon bilgilerine ilişkin daha geniş bir pencere açarlar ve müze araştırmaları için bilgi platformu oluştururlar (Koot, 2001, s.258).

Ancak bu başlık altında incelenecek müze kütüphanesi işlevinin kapsamı, sadece müze dışından belirli bir araştırmacı kitlesi tarafından yürütülen bilimsel araştırmalar ile sınırlı değildir. Bunun yanında, müze ziyaretçilerinin ve genel olarak halkın, müzenin uzmanlık alanına giren konulardaki her düzeyden bilgi ihtiyacını da karşılamaya destek olacak biçimde geniş bir kapsama sahiptir.

McCorry ve Harrison tarafından yapılan araştırma, müzelerde sıklıkla sorulan soruların niteliğini ortaya koymak yönünden önemlidir. 100 müzede, ziyaretçiler tarafından sorulmuş yaklaşık 1000 kadar soruyu analiz eden McCorry ve Harrison'un bulgularına göre, en çok sorulan soru türü, belirli tipteki müze nesnelere hakkındadır. Bunu izleyen soru yoğunluğu ise, nesnelere ilişkin coğrafi bölgeler, ülkeler ve kişiler üzerine sorulan sorulardadır. Araştırmaya göre, en az sıklıkta sorulan sorular, özel bir konu alanına ait müze koleksiyonlarına ilişkindir (Orna ve Pettit, 1998, s.52). Bu araştırmadan çıkarılan sonuç; müze ziyaretçilerinin çoğunluğunun müze koleksiyonlarındaki nesnelere hakkında genel bir ilgi alanına sahip oldukları, daha az sayıda ziyaretçinin, nesnelere kadar onların bağlamları ile de ilgilendikleri ve az sayıda ziyaretçinin için ise özel bir konu alanı altındaki nesnelere sorguladıkları biçiminde yorumlanabilir.

Bu nedenle, bazı müze kütüphanelerinin, müze personeli dışındaki hizmet kitlelerini akademisyenler, bilim adamları gibi sınırlı araştırmacı grupları ile tanımlama eğilimleri çok da doğru görünmemektedir. Kütüphanenin hizmet kitesini genişletmesi, tanıtım etkinliklerini bu yönde planlaması, ziyaretçileri de kütüphaneyi kullanma yönünde cesaretlendirici ve teşvik edici olacaktır. Bugün halka açıklık açısından her hangi bir sınırlamaya sahip olmayan bazı müze kütüphanelerinin, ziyaretçiler tarafından yaygın bir kullanıma sahip olmayışları, bu sınırlayıcı eğilimin ziyaretçiler tarafından da benimsenmesi ile açıklanabilir.

Koleksiyona dayalı müze araştırmaları için gerekli bilgi kaynakları, müze içi ve müze dışı kaynaklar olarak ikiye ayrılır. Müze dışı kaynaklara örnek olarak, başka müzelerin

koleksiyonları, müze bilgi merkezleri, çeşitli kütüphane ağları ve mesleki kuruluşlar verilebilir.

Müze içi kaynakların temelinde ise, öncelikle müze nesnelere hakkında bilgi barındıran düzenli bir belgeleme sistemi yatar (Ambrose ve Paine, 2003, s.156). Müzelerde, nesnelere ilişkin envanter kayıtlarının güvenlik açısından gizlilik altına alınması, çok sık rastlanan bir tutumdur. Geçmişte bu tutum, ziyaretçinin nesnelere hakkında bilgiye erişimi açısından bazı kısıtlamalar getirmekteydi. Günümüzde ise, bilgi ve iletişim teknolojilerinin de yardımıyla, nesne temelli, halka açık, koleksiyon veri tabanları oluşturulmaya başlanmıştır (Tarrete, 1997, s.44). Diğer bir müze içi kaynak müze yayınlarıdır. Müze uzmanları tarafından müze koleksiyonuna üzerine yapılan her türden araştırma sonuçları, müze yayınları kanalı ile halkın ve araştırmacıların yararlanmasına sunulur. Ancak gerek müze bilgi sistemleri gerekse müze yayınları, bir nesnenin tüm bağlamına ilişkin bilgi verecek denli geniş kapsamlı değildir. Bu noktada müze kütüphaneleri, müze içi kaynakların üçüncüsünü oluştururlar. Müze kütüphaneleri hem müze koleksiyonundaki nesnelere, hem de bu nesnelere bağlamına ilişkin derinlemeleri ile müze içi kaynaklar arasında önemli bir yere sahiptirler ve araştırmalara destek olurlar (Ambrose ve Paine, 2003, s.156-157, 281).

Fransız antropolog ve etnograf Paul Rivet, henüz 1948 yılında yazdığı bir yazıda müze kütüphanelerinin müze içindeki işlevini aşağıdaki şekilde ortaya koymuştur:

Müzelerin yaygın eğitimdeki rolüne karşın diğer bazı işlevleri de vardır. Her müze, sadece yaygın eğitimin değil aynı zamanda bilimsel bilginin de merkezi olmalıdır. Her müze kapsamına, ücretsiz, herkese açık, konforlu ve iş saatleri dışında da hizmet veren uzmanlık kütüphaneleri dahil edilmelidir. Bu kütüphaneler, müzenin temel tamamlayıcılarıdır ve demek istiyorum ki onlar, sadece araştırmacılara değil *herkese* açık olmalıdır... Kütüphaneci, bir küratörün yaptığı gibi rehber ve danışman olarak hizmet vermelidir. Bu iki iş alanı birbirinin tamamlayıcısıdır (Tarréte, 1997, s.43'den yazarın çevirisi).

Müze kütüphaneleri hakkında ortaya konan bu bakış açısı, günümüzde de geçerliliğini korumaktadır. Ancak aradan elli yılı aşkın bir süre geçmesine karşın, Rivet'in öne sürdüğü müze kütüphanesi modeli, -belirli örnekler dışında- çok yaygın bir uygulama alanına sahip olmayan, ama gelişmekte olan bir modeldir. Bu durum bir çok nedene bağlanabilirse de en temel nedenin, müze kütüphanesi kavramına bakış açısı ile ilgili olduğu söylenebilir. Müze kütüphanelerinin müze bilgi ortamının tamamlayıcı öğelerinden biri olarak görülmeye başlanması, böyle bir modelin hayata geçirilmesi için esastır. Bu bakış açısı ise, önceki bölümde bahsedildiği üzere müze kurumunun yaşadığı kimlik değişimi ile ilişkilidir.

Geçmişte müze kütüphanelerinin bir çoğu, hizmet kitlelerini müze personeli ile sınırlarken ve genel halka hizmet verme konusunda belirgin kısıtlamalara sahipken, bu kimlik değişimi paralelinde, ziyaretçilere ve diğer araştırmacılara verilen hizmet de önem kazanmıştır. Bazı müze kütüphaneleri, salt müze kütüphanesi kimliğinden sıyrılarak halka da hizmet veren referans kütüphaneleri haline gelmişlerdir. British Museum, Victoria & Albert Museum ve İstanbul Modern Sanat Müzesi'nin kütüphaneleri bu örneklerden bazılarıdır (yazarın kendi araştırması).

Müze araştırmaları açısından müze kütüphanelerinin diğer bir katkısı da nesnelerin bağlamlarına ilişkin sundukları bilgidir. Bunlar, nesnelere üreten ya da tasarlayan kişiler, bu kişilerin diğer başka işleri, nesnelerin ait oldukları dönemlerin tarihsel ve toplumsal özellikleri türünden bilgilerdir. İşlevsel bir müze kütüphanesine sahip müzelerde, ziyaretçi ve araştırmacılar, müze nesne koleksiyonunun, kütüphane dermesi ile desteklendiğini bilirler. Müze kütüphaneleri bu yönleri ile, sadece müze uzmanları için değil, ziyaretçiler ve araştırmacılar açısından da müze koleksiyonunu tamamlayan ve zenginleştiren bir değere sahiptirler (Wateren, 1999, s.193).

Müze kütüphaneleri, zengin dermeleri ile nesnelere ziyaretçi arasındaki ilişkiyi güçlendiren bir etkiye de sahiptirler. Kütüphanede keşfedilen ve öğrenilen yeni bilgiler, ziyaretçide merak duygusu uyandırarak onu müze sergilemesine yönlendirici bir etki de yapabilir. Böylece müzenin eğitim işlevi, müze kütüphanesinin yardımıyla desteklenmiş olur (Tarrete, 1997, s.44).

3.3 Müze Kütüphanelerini Oluşturan Ögeler

Diğer kütüphane türleri gibi müze kütüphanelerini oluşturan ögeleri de beş başlık altında inceleyebiliriz:

- Derme
- Mekan
- Bütçe
- Personel
- Kullanıcı

Bu beş öge içerisinde, özellikle bütçe ve personel konuları, ülkelerin genel müzecilik sistemleri ile doğrudan ilişkilidir ve değişkenlik gösterebilir. Ancak bu bölümde amaçlanan, bir müze kütüphanesinin alt yapı koşullarını belirleyen temel özelliklerini ortaya koymaktır.

3.3.1 Derme

Bir müze kütüphanesinin oluşumunun temelinde dermesi yer alır. Bu derme, kütüphanenin bağlı olduğu müzenin misyon, amaç ve hedefleri göz önüne alınarak oluşturulur ve geliştirilir. Kütüphanenin verdiği hizmetlerin büyük çoğunluğu dermeye dayalı hizmetlerdir. Bu nedenle kütüphane dermesinin, müzenin ve tüm kullanıcıların ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikte, önceden belirlenmiş kurallar çerçevesinde ve planlı olarak geliştirilmesi gerekir. Bu da öncelikle kütüphane için yazılı bir derme geliştirme politikasının varlığını esas kılar. Bir kütüphane derme geliştirme politikası özet olarak şu alanları kapsayabilir:

- Dermenin amacı
- Dermenin kapsamı ve konu alanları
- Seçim Kriterleri
- Materyal Türleri
- Bağış yönergesi
- Dermden çıkarma ya da alıkoyma kriterleri
- (Varsa) Arşiv malzemesi ile ilgili belirlemeler
- Politikanın gözden geçirilmesi için belirlenen zamansal aralıklar

Derme geliştirme politikası, sadece kütüphaneciler tarafından değil, içinde müze yönetimi ve müze uzmanlarının da yer aldığı bir komisyon tarafından oluşturulmalıdır (Bierbaum 2000, ss. 19-25, 165-167). Resmi olarak bir komisyonun olmadığı durumlarda bile, kütüphanecilerin mutlaka müze personelinin danışmanlığını alması gerekir. Politika oluşumuna katkıda bulunacak müze personeli; küratörler, eğitimciler, belgeleme uzmanları ve korumacılardan oluşabilir. Bazı durumlarda müze yöneticilerinin katılımı da söz konusu olmaktadır.

Derme geliştirme politikasının eksikliği durumunda, dermenin kimi kez amaç dışı gelişimi söz konusu olabilir. Bu da kütüphanenin hizmet kalitesini olumsuz etkileyecek bir durumdur. Müze kütüphanelerinin sağlama yolları, satın alma, bağış ve değiş-tokuş'tur. Her üç yol da politika doğrultusunda uygulanmalıdır. Ancak politika yoksunluğundan en çok etkilenen uygulama, bağış ile yayın sağlama yoludur. Bir çok müze kütüphanesinin dermesi, biraz da

ödenek sınırlılıkları nedeniyle bağışlarla zenginleşmektedir. Bu eğilim, uzun vadede özellikle derme geliştirme politikasına sahip olmayan müze kütüphanelerinde sorun oluşturabilir. Nasıl ki bir müze, bağışlanan her nesneyi koleksiyonuna kabul etmek ya da sergilemek durumunda değilse, müze kütüphanelerinin de politika dışı bağış kabul etmesi ya da ağırlıklı sağlama yöntemi olarak “bağış”ı kullanması, kütüphaneyi hedeflerinden uzaklaştırıcı bir yöne sürükleyebilir (Tarrete, 1997, s.43). Bu risk, politikada belirlenmiş bağış yönergesi çerçevesinde engellenir.

Bierbaum’a göre (2000, s.22), bir müze kütüphanesi dermesi, dört temel kategoride yayınları içerir.

- i. Müze uzmanları ve müze yöneticileri için mesleki konulu yayınlar
- ii. Referans kaynakları da dahil olmak üzere, doğrudan müzenin konu alanına giren her türden yayınlar
- iii. Müzenin konu alanının ilişkili olduğu diğer disiplinler hakkında rehber yayınlar
- iv. Eğer müze kütüphanesi halka da hizmet veriyor ise, müzenin konu alanı hakkında, farklı bilgi düzeylerinden kullanıcıların ihtiyacına cevap verecek yayınlar. (Çocuklar için yayınlar dahil)

Bir müze kütüphanesi dermesinin, öncelikle bağlı bulunduğu müzenin uzmanlık alanları, nesne koleksiyonu ve bağlamlarına ilişkin yayın literatürünü ve müzecilik uygulamaları konusundaki yayınları içermesi beklenir. Müze kütüphaneleri, kendilerini diğer kütüphanelerden farklı kılan bazı yayın türlerini de dermelerinde tutarlar. Bu tür yayınlara örnek olarak, diğer müzelerin kalıcı ya da geçici sergi katalogları, galeri ve müzayede evlerinin katalogları, bir sanatçıya ait sergi davetiyeleri ve basın duyuruları, nadir eserler, el yazmaları, fotoğraflar, posterler, basılmamış belgeler verilebilir. Herhangi bir kitapçada kolaylıkla bulunmayacak bu tarz yayınlar, diğer kütüphanelerin, hatta bazen ulusal kütüphanelerin dermelerinde bile nadiren bulunabilirler. Bu nedenle, müze kütüphane dermelerinin, araştırmalar kadar kültürel miras belleğinin oluşumunda da önemli bir role sahip oldukları söylenebilir. Örneğin müzayede evi ve sergi katalogları sistematik bir biçimde incelendiğinde, bize müze nesnelерinin kişisel tarihi, gerçekliği gibi konularda bilgi verir. Bu tarz katalogların incelenmesi ve analizi, bir müze kütüphanesinde diğer kütüphane türlerinde olabileceğinden çok daha titiz ve ayrıntılı yapılır. Bu da ulusal kültürel miras ile ilgili önemli saptamaların yapılmasını sağlar (Wateren, 1999, ss.193-194).

Müze kütüphanesi dermelerinde bulunan önemli yayın türlerinden biri de ephemeral materyallerdir. Türkçe'ye "efemera" olarak da geçen terim ALA (American Library Association)'nın Kütüphane ve Bilgi Bilim Terimleri Sözlüğü'ne göre "... Genellikle broşür ya da kupürlerden oluşan, geçici bir değer ve ilgiye sahip, sınırlı bir zaman dilimi için, dikey dosyalama sistemi içinde korunan materyallerdir" (Docampo, 25.06.2006). Bu tanımlama, bu kapsam içine girebilecek diğer materyal türleri için yetersiz kalsa da bir başlangıç noktası vermektedir. Genellikle müze kütüphanelerinde bulunan efemera türü materyallere örnek olarak; sergi broşürleri, el ilanları, davetiyeler, afişler, posterler, etkinlik duyuruları, vb. verilebilir. Geçicilik karakterine rağmen efemera türü materyallerin bilgi değeri büyüktür. Çünkü genellikle belirli etkinlikler ile ilgili olarak erişilebilir tek bilgi kaynaklarıdır (Docampo, 25.06.2006). Örneğin küratörler ve sanat tarihçileri için, bir sanatçının tanınmadan önceki başlangıç dönemleri ile ilgili bilgi veren kaynaklar önem taşır. Bu tarz bilgiler genellikle bu tür materyallerde bulunur ve sergi davetiyeleri ile gazete kupürleri bunların en tipik olanlarıdır. Efemera türü materyaller, diğer kütüphane türlerine oranla müze kütüphanelerinde daha yoğun olarak bulunurlar ve kataloglanarak erişilebilir bir hale getirilirler. Gerçekte bu tarz materyaller, müzenin bir çok departmanında da uzmanlar tarafından kişisel kullanım için bulundurulurlar. Ancak kütüphanede yer alması, departmanlar arası kullanım sınırlılığını kaldırması açısından istenen bir durumdur (Wateren, 1999, s.194).

Müzelerde sıklıkla yer alan ve kütüphane dermesinde bulundurulması yaygın kullanım açısından daha uygun olan belge türlerinden biri de alan çalışmalarıdır. Müzeler, müze dışından kişiler tarafından yapılmış alan çalışmalarına ilişkin notlar, taslak çizimler, fotoğraflar, ses kayıtları gibi belgelere de araştırma amaçlı olarak ihtiyaç duyarlar. Genellikle arkeolojik kazılar, jeolojik ya da etnografik araştırmalar gibi çalışmalara ilişkin bu tarz belgeler, müze kütüphanelerinde müze uzmanları ve araştırmacılar için önemli bir kaynak oluştururlar. Bu tarz belgeler, araştırmacılar için diğer kütüphane kaynakları ile kombine biçimde çalışılacağı gibi hem kayıt uzmanları hem de diğer müze personeli tarafından kullanılabilirler (Ambrose ve Paine, 2003, s.142).

Kimi kez müzeler içinde kitabın tek anlamı, bilgi taşıyıcı araç olmak değildir. Müze kütüphane dermelerinde sıklıkla nadir eser ve el yazması kitapların yer aldığı görülür. Bu nedenle kitap, bir çok müze kütüphanesinde kendi başına bir kültür nesnesi değeri de taşır. El yazmaları, sadece insanoğlunun benzersiz düşünce ürünlerinin aktarım aracı değil, aynı

zamanda yazı sanatının da tarihsel belgeleridir. Fakat kitabın kültür nesnesi olarak taşıdığı değer, sadece el yazmaları ile sınırlı değildir. Eski dönemlere ait bir çok basılı kitap, baskının bulunuşundan bu yana matbaacılığın ve baskı tekniklerinin tarihini de yansıtır. Ancak nadir eser kitapların bu iki temel işlevi; bilgi taşıyıcı araç ve kültürel nesne değeri, müze içinde kimi kez farklı departmanların yönetimi altında olabilir. British Museum ve Victoria and Albert Museum Kütüphaneleri bu duruma birer örnektir. El yazması ya da baskı olsun, nadir eser niteliği taşıyan bir kitabın fiziksel olarak korunması, hem bilgi hem de belge değeri açısından öncelikli gereksinimdir. Yine kültürel nesne değerlerinden dolayı, müze ortamında sergilenmeleri de gerekir. Ancak müze kütüphanelerinin fiziksel ortamı, her zaman gerekli koruma ve sergileme koşullarını yaratmak için yeterli olmayabilir. Böyle durumlarda, müze çatısı altında bulunan nadir eser kitapların, korunma ve sergilenme işlemlerinin müzenin ilgili birimlerince yürütülmesi, içeriğinin ise farklı taşıyıcı ortamlara aktarılarak müze kütüphanesi kapsamında kullanıcılara sunulması uygun olabilir. Böylece, nadir eser kitapların müze içinde hem korunması ve sergilenmesi hem de yararlandırılması mümkün olabilir (Wateren, 1999, ss.192-193).

Kitapların müze içinde kültürel nesne olarak sergilenmesine Rusya müzelerindeki uygulamalar örnek olarak verilebilir. Rusya’da, 1960 yılından beri, müzelerde bulunan nadir eser kitapların korunması devlet tarafından hazırlanan politikalarla desteklenmektedir. Bu politikalar doğrultusunda müze kütüphaneleri dermelerinde bulunan nadir eser kitaplar ayıklanarak birer müze nesnesi olarak sergilenmektedir (Kolganova, 1999).

Müzeler içinde sıklıkla arşiv koleksiyonlarının oluşturulduğu görülür. Bu koleksiyonlar, müzenin kurumsal tarihi ve etkinlikleri ile ilgili tarihsel belgeler, kayıtlar, fotoğraflar, vb. olabileceği gibi, doğrudan koleksiyondaki nesnelere ilişkin belgeler de olabilir. Koleksiyona ilişkin arşiv belgeleri, genellikle belgeleme departmanında düzenlenir ve korunur. Çünkü bu tarz belgeler, bir müze nesnesinin geçmişi, gerçekliği ve değeri konusunda belgeleme uzmanlarına önemli bilgiler sunarlar. Kurumsal arşiv belgelerinin ideal olarak kütüphaneden farklı bir mekanda, bir arşiv uzmanının yönetiminde düzenlenip korunması gerekir. Ancak bazı müzelerde arşiv malzemeleri, ya mekan azlığı ya da kütüphane mekanının koruma açısından daha uygun koşullara sahip olması nedeniyle, kütüphanede yer almaktadır. Böyle durumlarda, arşiv koleksiyonunu, kütüphane dermesinden ayrı tutmak esastır. Çünkü bunlar, kütüphane materyali değildir.

Müze kütüphane dermelerinin niteliği kadar düzenli ve erişilebilir olması da önemli bir faktördür. Bu nedenle, yayınların kütüphanecilik standartlarına uygun olarak sınıflandırılmış ve kataloglanmış olması gerekir. Dermenin düzenlenişindeki standardizasyon, diğer kütüphaneler ile veri paylaşımı ve gerektiğinde kütüphane ağlarına katılım açısından önemlidir. Diğer yandan, bir müze kütüphanesinin tercihen WEB açılımlı bir çevrimiçi katalogunun (Online Public Access Catalogue - OPAC) olması, kütüphane kaynaklarının yaygın erişime açılması için gereklidir. Kullanıcı kitlesi sınırlı olsa bile, en azından derme bilgilerini yaygın erişime açması, müze kütüphanelerinin hem topluma hem de bilime olan sorumluluğudur.

3.3.2 Mekan

Bir müze kütüphanesini oluşturan ikinci temel gereksinim, kütüphanenin işlevlerini yerine getirmesine olanak verecek niteliklere sahip ve bağımsız bir mekandır. Kütüphane mekanının, ziyaretçilerin kolaylıkla erişebilecekleri merkezi bir konuma sahip olması önemlidir. Kütüphanenin müze içindeki fiziksel konumu, kuşkusuz kütüphanenin amaç ve hizmet politikası ile de ilişkilidir. Sadece müze yönetimi ve personeline hizmet veren bir kütüphanenin, ziyaretçilerin dolaşım alanı içinde merkezi bir konumda olması gerekmez. Ancak hizmet kitlesi ne olursa olsun, kütüphane mekanına kolay erişilebilirlik esastır. Bu nedenle müze içinde kullanılacak çeşitli yönlendirme işaretleri ile kütüphaneye erişim desteklenmelidir

Kütüphane mekanının hizmet politikası ile ilişkili olduğu diğer bir özelliği, kullanıcılar için ayrılan çalışma alanının genişliğidir. Randevu sistemi ile hizmet veren bir kütüphanede kullanıcılar için çok geniş bir alan ayrılmasına gerek yokken, referans hizmeti de veren halka açık bir müze kütüphanesinde kullanıcı çalışma alanları önem kazanmaktadır. Mekanın iç düzenlenmesinde dermenin niteliği de önem taşır. Kitap dışı ve görsel işitsel materyaller, nadir eserler, ayrı bir iç mekan gerektirir. Kütüphane mekanı görsel olarak çekici, insan konforuna uygun ve güvenli olmalıdır. Çalışma alanları ve raflar arasındaki dolaşımın rahat olması için alanın yeterli büyüklükte olması, ayrıca raf ve depo kapasitesinin de uzun vadeli olarak planlanmış olması gerekir. Kütüphane materyalinin korunması açısından mekanın iyi iklimlendirilmiş olması şarttır. Ayrıca, her kütüphane gibi uygun aydınlatma niteliklerine sahip olmalıdır. Günümüzde halka açık müze kütüphaneleri, geleneksel kütüphanecilik hizmetlerinin yanında kitap sergileri, konferanslar gibi yan etkinlikler de

düzenleyebilmektedir. Kütüphanenin hedefleri doğrultusunda bu tarz etkinlikler için de bir mekan ayrılması uygun olabilir (Bierbaum, 2000, ss.59-63, 65).

Son 25 yıl içinde genel olarak müzecilikte yaşanan gelişmeler, müze mimarisine de yansımış, bir çok müze binasında tanınmış mimarlar tarafından yenileme çalışmaları yapılmıştır. Bu hareketin bir uzantısı olarak müze mimarisinde kütüphanelerin özel bir yeri olması gerektiği düşüncesi doğmuştur. Müze kütüphanelerinin mimari özellikleriyle, kimlikleri hakkında bilgi vermesi göz önünde bulundurulmaya başlanmıştır. Bu mimari projeler, kütüphanenin müzenin görünen yüzü olması düşüncesini destekleyen projelerdir. British Museum Kütüphanesi (Şekil 3.1) ile Tate Museum Araştırma Merkezi'nin yeni mekansal yapılanmaları buna bir örnektir (Chermont ve Ray, ss.2-3).

Şekil 3.1 British Museum Paul Hamlyn Kütüphanesi'nin müze giriş holünden görünüşü

3.3.3 Bütçe

Müze kütüphanelerinin de dahil olduğu özel konu kütüphanelerinin bütçeleri, kütüphane kadar bağlı oldukları kurumun hedef ve amaçları gözetilerek de planlanmalıdırlar. Bütçe uygulamaları, kurumdan kuruma farklılık gösterebilir. Ancak burada vurgulanması gereken, uygulama biçimi ve kaynağı farklı da olsa, her müze kütüphanesi için sürekli bir ödeneğin

gerekliliğidir. Kütüphanenin, politikası dahilinde derme geliştirebilmesi ve istenen hizmetleri sunabilmesi için ödeneğin sürekliliği önemlidir. Örneğin kişi ve kurumlardan gelen bağışlar ya da sponsorluklar, kütüphaneyi destekleyici olsa bile, devamlılık göstermediği sürece tek başına bir ödenek türü olarak yeterli değildir. Bu nedenle müze kütüphanesinin, müzenin hizmet birimlerinden biri olarak görülerek müzenin bütçe planlamalarına dahil edilmesi gerekmektedir.

Müze kütüphanelerinin gereksinimi olan ödenekler, çoğunlukla bağlı buldukları müzenin genel bütçesi üzerinden karşılanır. Bunun dışında, müze gelirlerinden kütüphaneye pay ayrılabilirdiği gibi, çeşitli kişiler, özel ya da resmi kuruluşlar tarafından yapılan bağışlar da kütüphane bütçesi için kaynak oluşturabilirler. Oransal olarak büyük yer kaplamamakla birlikte, bazı müze kütüphanelerinin hizmetlerinden aldıkları ücretler de kütüphanenin gelir kaynakları arasındadır. Müze kütüphanelerinin verdikleri bazı hizmetler için kullanıcılarından ücret alması çok yaygın olmamakla birlikte rastlanabilecek bir durumdur (Bierbaum, 2000, ss.85). Örneğin, Amerika'daki Field Museum'un kütüphanesi*, kütüphane dışına ödünç verme hizmeti için; Railroad Museum of Pennsylvania'nın kütüphanesi**, belge çoğaltma hizmetleri için ve Worcester Historical Museum'un kütüphanesi*** de e-mail yolu ile sundukları bilgi ve kaynak tarama hizmetleri için kullanıcılarından ücret talep etmektedir. Bu ücretler, müze yönetiminin onayı dahilinde kütüphanenin kullanımına ayrılabilir.

Genel olarak organizasyonlarda uygulanan farklı bütçeleme türleri içinde en çok karşılaşılanlardan ikisi, "Tahsisli Bütçe" ve "Program Bütçe"dir:

"*Tahsisli Bütçe*" özel kütüphanelerde dolayısı ile müze kütüphanelerinde en sık görülen bütçeleme tipidir. Tahsisli Bütçe yapılırken, bir kurumun harcama yapacağı tüm kalemler, tahmin edilen bedelleri ile birlikte listelenir. Eğer müze kütüphanesi bütçesi, bu tür bir uygulama dahilinde planlanıyorsa, kütüphaneye yapılacak olası harcama kalemleri de müzenin diğer departmanlarının ihtiyaçları ile birlikte değerlendirilir ve toplam müze bütçesi üzerinden kütüphane için uygun görülen pay ayrılır. Böyle bir uygulamada örneğin kütüphane planladığı yayın sağlama giderlerini ya da iletişim giderlerini toplam bir bedel ile ifade eder.

* http://www.fieldmuseum.org/research_Collections/library/visitors_interloan.htm

** <http://www.rrmuseumpa.org/about/library/library.htm>

*** <http://www.worcesterhistory.org/library.html>

Program Bütçe uygulaması ise daha planlı veri kullanımı gerektiren ve daha etkin bir bütçeleme türüdür. Genellikle kütüphane personelinden bir kişinin sorumluluğunu gerektirir. Kütüphaneye ayrılacak ödenek, kütüphanenin işlevleri, hizmet verdiği kullanıcı kitlesi ve yapacağı etkinlikler göz önüne alınarak ayrıntılı biçimde planlanır ve sunulur. Örneğin kütüphane, yayın sağlama giderleri için toplam bir harcama bedeli önermek yerine, farklı departmanlar için satın alınması planlanan yayın bedellerini ayrı kalemler halinde bildirir. Benzer biçimde, teknik uygulamalar, kullanıcılara verilecek bilgi hizmetleri, kütüphaneler arası ödünç verme hizmeti için harcanacak postalama giderleri gibi harcama kalemleri de kütüphanenin işlevleri göz önünde bulundurularak ayrıntılı biçimde sunulur. Bu nedenle Program Bütçe uygulaması, kütüphanenin hedefleri doğrultusunda kaynakların nasıl planlandığını açık biçimde gösterir. Gerçekte bu, müze yönetimi için de gerekli bir bilgidir. Ancak müze yönetimi, kurum içinde bu tür bir bütçe uygulamasını tercih etmiyor olsa bile, kütüphanenin kendi içinde hizmet giderleri ile ilgili bir dağılım planı yapması önemlidir (Bierbaum, 2000, ss.84-85, 181-182).

Çoğunlukla müze yöneticileri, kütüphane etkinliklerini, müzenin öncelikli amaçları arasında görmediklerinden, kütüphane için yapılması gereken harcamalar –uzman personel, yayın sağlama, kütüphane otomasyon sistemi, vb.- pahalı harcamalar olarak değerlendirilebilir. Bu noktada kütüphane yöneticilerinin, müze yönetimine kütüphane etkinliklerinin müze içindeki rolünün doğru olarak ifade etmesi önem kazanır. Bütçe kısıtlılıkları, bir çok müze kütüphanesi için önde gelen sorunlardandır. E.G. Bierbaum tarafından, 1996 yılında, A.B.D.’deki 152 müze kütüphanesi üzerinde yapılan bir araştırmada, bütçesi 1500 \$’ın altında olan müze kütüphaneleri, % 45 ile en büyük çoğunluğu oluşturmaktadır (Bierbaum, 1996, s.77).

3.3.4 Personel

Amaca uygun bir dermesi, işlevlerini etkin biçimde yerine getirmesine olanak veren bir mekan ve yeterli ödeneği olan bir müze kütüphanesinin, bu alt yapı ve olanakları yönetebilecek nitelikte personele ihtiyacı vardır. Oysa günümüzde müze kütüphanelerinin bir kısmında personel nitelikleri önemli bir sorun oluşturmaktadır. Profesyonel kütüphanecilerin istihdam edilmemesi, hatta kütüphane yönetiminin bir müze küratörü ya da büro görevlisinin yan işi olarak görülmesi, bu sorunlardandır. Kütüphanecilik teknikleri anlamında mesleki bilgiden yoksun personelin yönettiği müze kütüphaneleri, işlevlerini yeterince yerine getirememektedir (Tarrete, 1997, s.44).

Bu nedenle, müze kütüphanelerinin personel kadrosunda, yönetim düzeyinde profesyonel bir kütüphanecinin yer alması, temel koşullardan biri olmalıdır. Bir müze kütüphanecisinin temel sorumlulukları özetle şöyle sıralanabilir:

- Kütüphanenin misyonunu ve hedeflerini oluşturmak
- [Müze yönetimi ve personelinin danışmanlığında] Derme Geliştirme Politikasını hazırlamak ve uygulanmasını denetlemek.
- Kütüphane mekanının fiziksel kullanımını planlamak.
- Dermedeki yayınların teknik işlemlerini yapmak ve katalog kayıtlarını oluşturmak
- Bilgi hizmetlerini planlamak ve yürütmek
- Kullanıcılara, araştırmalarında ve bilgiye erişim konusunda danışma hizmeti vermek. Bunu yaparken sadece kütüphane kaynakları ile yetinmeyip, diğer kütüphanelerdeki kaynaklar hakkında da bilgi vermek.
- Gönüllüler de dahil olmak üzere tüm kütüphane personeli için hizmet içi eğitim programları planlamak.
- Personel yönetimi ve değerlendirmesi
- Kütüphanenin finansal gereksinimlerini belirlemek, bütçe planlaması yapmak ve yıllık faaliyet raporları hazırlamak.

Bunlara ek olarak müze kütüphanecisi, müzenin misyonu, uzmanlık alanı, etkinlikleri, düzenlediği programlar konusunda kapsamlı bilgi alt yapısında sahip olmalıdır. Müze kütüphanesinde görev alacak tam zamanlı bir profesyonel kütüphanecinin yokluğunda, müze yönetimi çeşitli alternatifleri gündeme getirebilir. Bir danışmandan destek almak, bu alternatiflerden biridir ve özellikle bir kütüphanenin kuruluş aşamasında gereklidir (Bierbaum, 2000, ss. 76-77, 80).

Ancak müze kütüphanelerinin personel kadrosu sadece profesyonel kütüphaneciler ile sınırlı değildir. Bunun dışında bir diğer personel kadrosu da “Kütüphane Asistanları”dır. Kütüphane Asistanları, tam ya da yarı zamanlı çalışan, ücretli personelden oluşabileceği gibi gönüllüler de sık sık bu kadro altında görev alabilirler. Gönüllü çalıştırma, özellikle Amerikan geleneğinde yaygın olarak görülen bir uygulamadır. Gönüllüler, belirli bir mesleki niteliğe sahip olmayan kişilerden olabileceği gibi, iş yaşamında deneyim kazanmak isteyen lise ya da üniversite öğrencileri de olabilirler. Kütüphane Asistanları, genellikle belirli nitelikte bir iş ya da belirli bir zaman diliminde yapılması gereken kütüphane hizmetlerinden sorumlu olurlar. Ödünç verme veya danışma masasında çalışmak, katalog kartlarının çoğaltılması, kitap sırtı

etiketlerinin yapıştırılması gibi işlemler kütüphane asistanlarının görevlerine örnek olarak verilebilir. Kütüphane hizmetlerinin kesintisiz yürütülmesinde, kütüphane asistanlarının büyük önemi vardır. Bu tür personelin, kütüphane politikası, dermenin yerleşimi, index ve katalog gibi araçların kullanımı ve genel olarak kütüphane işlemleri hakkında bilgi sahibi olması beklenir. Bu nedenle gönüllüler de dahil olmak üzere tüm kütüphane asistanları, kurum içi ya da kurum dışı eğitim programları ile desteklenmelidir.

“Kütüphane Komitesi”, de kütüphane personel kadrosunu destekleyici bir yapılanmadır. Genellikle müze yönetim kurulunun alt kollarından biri olarak çalışan komitenin, yönetsel anlamda bir yetkisi yoktur. Ancak kütüphane için alınacak kararlarda bir tür danışmanlık görevi yürütür. Kütüphane personeli kadar danışmanlar ve müze temsilcileri de Kütüphane Komitesi'nin üyeleridir (Bierbaum, 2000, ss.78-79). Komitenin varlığı, aynı zamanda, kütüphane ile müze personeli arasında iletişim ve bilgi alış verişine dayalı bir ortam yaratır. Bu iletişim, kütüphanenin daha verimli hizmet verebilmesi için gereklidir ve komitenin olmadığı durumlarda da sürmelidir.

Konu uzmanlarının da bir müze kütüphanesinin personel kadrosunda özellikle yer alması gerekir. Müze kütüphanelerinin bir özel konu kütüphanesi türü olması nedeniyle, müzenin uzmanlık alanında lisans ya da lisans üstü eğitim almış personelin istihdam edilmesi, derme geliştirme ve hizmet kalitesinin artırılması açısından önemlidir.

Tanımlanan tüm bu kadrolara karşın, yakın zamanlara dek “One Person Library” (OPL) terimi, müze kütüphaneleri için sıklıkla kullanılmıştır. Terim, personeli tek kişiden oluşan kütüphaneleri ifade etmektedir. Robert G.Krupps'un 1986 yılında 26 bilim müzesi kütüphanesi üzerine yürüttüğü bir araştırma göstermiştir ki araştırma kapsamındaki müze kütüphanelerinin sadece %40'ında profesyonel kütüphaneci çalışmaktadır ve bu kişiler sıklıkla kütüphane hizmetini tek kişi yürütmektedirler (Bierbaum, 2000, s. 78). Buna karşın günümüzde, özellikle büyük müzelerin kütüphanelerinde, çok sayıda kişiden oluşan nitelikli personel yapılanmaları sıkça görülmektedir. Örneğin Victoria and Albert Müze Kütüphanesi'nin 57 kişilik bir personel kadrosu vardır ve bunun 29 kişisi Kütüphane ve Bilgi Bilim alanından mezun olmuş profesyonel kütüphanecilerdir. Yine Tate Gallery'nin kütüphanesinde çalışan 15 kişiden 10'u profesyonel kütüphanecidir. (yazarın kendi araştırması)

3.3.5 Kullanıcı

Her kütüphane türü gibi müze kütüphaneleri de kullanıcı kitleleri olmadığı sürece, sistemli bir yayın deposu olmaktan öteye gidemezler. Müze kütüphanelerinin kullanıcı kitlesini, temel olarak

- i. Müze İçi Kullanıcılar
- ii. Müze Dışından Kullanıcılar

olarak iki temel gruba ayırmak uygun olur.

Müze içi kullanıcılar, müzenin yönetim kademesinden başlayarak, belgeleme, sergileme, eğitim, koruma ve diğer tüm müze içi departmanlarda görev yapan müze personelini kapsar.

Müze dışından kullanıcıların kapsamı geleneksel olarak, müzenin uzmanlık alanlarında araştırma yapan araştırmacılar, bilim adamları, sanat çevresinden kişiler ve akademisyenler gibi seçkin ve sınırlı bir çevreyle tanımlanır. Ancak günümüzün değişen müze ortamında, müze dışı kullanıcı kitlesini, “müze içi kullanıcılar dışında kalan ve kütüphane dermesinden yararlanmaya ihtiyaç duyan *herkes*” olarak genişletmek çok da yanlış olmaz. Elbetteki bu genişleme, kütüphanenin olanakları çerçevesinde mümkün olabilir. Örneğin, sınırlı personel ve teknik olanağa sahip bir müze kütüphanesinin, kullanıcı kitlesini sınırlaması ve müze içi kullanıcılara öncelik gözetmesi doğal görülebilir. Müze kütüphaneleri, hizmet verecekleri kullanıcı kitlesini, amaçları ve mevcut kaynakları doğrultusunda, müze yönetimi ile birlikte belirlemelidirler. Ancak zaman içinde koşulların değişmesi sonucu, kullanıcı kitlesi ile ilgili belirlemelerin de değişebileceği unutulmamalıdır.

3.4 Yönetim ve Hizmet Uygulamaları Açısından Kütüphanenin Müze ile Koordinasyonu

Müze kütüphaneleri, yönetim ve hizmet uygulamaları açısından bağlı buldukları müzeden bağımsız değildir. Çünkü bir müze kütüphanesi, sadece müzenin nesne koleksiyonu ile ilgili araştırmaları ve müzecilik uygulamalarını desteklemez. Bütüncül olarak bakıldığında, müze kütüphaneleri, bağlı buldukları müzenin misyonunu yansıtmalı, hedef ve amaçlarını desteklemelidirler. Bunun sağlanabilmesi, müze kütüphanesinin müze ile koordineli bir biçimde çalışması, yönetim ve hizmet biçimlerinin planlanmasında ve uygulanmasında müzenin diğer departmanları ile iletişim ve uyum içinde olması gerekir. Aksi durumda, belki

kütüphanecilik standartları açısından iyi işleyen ancak kurumsal misyonunu tam olarak gerçekleştiremeyen kütüphane kurumları ile karşı karşıya kalınabilir.

Yönetim ve hizmet uygulamaları açısından kütüphane ile müzenin koordinasyonu, şu alanlarda öne çıkar:

- Kütüphane dermesinin geliştirilmesi
- Verilen bilgi hizmetlerinin iyileştirilmesi
- Kütüphane ve müze koleksiyon bilgi sistemlerinin koordinasyonu
- Eğitim ve sergileme departmanlarının etkinliklerinin planlanması
- Müzenin tanıtım ve pazarlama etkinliklerinin planlanması
- Müzenin yürüttüğü ziyaretçi araştırmalarının hazırlanması

Bu koordinasyonun sağlanmasının belki de ilk şartı, kütüphanenin müze yönetimince tanınması, müze kurumunun bir parçası olarak kabul edilip desteklenmesidir. Müze kütüphanesinin işlev ve sorumluluklarını gereğince yerine getirebilmesi için, müzenin hizmet ve yönetim politikası çerçevesine dahil edilmesi önemlidir. Bunun için öncelikle müze kütüphanesinin vizyon, misyon ve hedeflerinin, müze içindeki yeri ve işlevlerinin yazılı olarak belirlenmesi gereklidir. Bu belirlemelerin oluşturulma sürecine sadece kütüphaneciler değil, müze yöneticileri ve müze uzmanları da katılmalıdır (Tarrete, 1997, s.43).

1974 yılında Denver Doğal Tarih Müzesi tarafından geliştirilmeye başlanan ve daha sonra Amerika başta olmak üzere bir çok ülkedeki müzeler tarafından örnek politika modeli olarak talep edilen model içinde, müze kütüphanesi ile ilgili bir bölüm de yer almaktadır. Bu model, müze politikaları içinde kütüphanenin yerine bir örnek oluşturmaktadır. Politika modeli içinde, müzeye nesne alımları, koleksiyondan nesne çıkarma, ödünç vermeler, bağışlar gibi alt başlıklar yer almaktadır. Genel olarak müzenin nesne koleksiyonu ile ilgili belirlemeler getiren politika içine kütüphane dermesi de dahil edilmiştir. Bu model içinde, müze kütüphanesinin amaç ve işlevleri özetle aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

Kütüphane dermesi, genel olarak müzenin diğer koleksiyonlarına uygulanan politikalara benzer politikalar dahilinde yönetilir. Kütüphane dermesinin konu kapsamı, müze personeli ve müze araştırmalarına birincil bilgi kaynağı sağlamak üzere, müzenin uzmanlık alanları çerçevesinde belirlenir.

Müze personelinin bilgi ihtiyaçları göz önüne alındığında, kütüphanenin başlıca amaçları:

- Müze personelinin araştırma ihtiyaçlarını bütünüyle karşılayacak bir derme oluşturmak
- Müze personelinin sergi hazırlama ve diğer eğitim etkinlikleri için basılı ya da baskı dışı formatlarda başvuru kaynakları sağlamak
- Müze personelinin mesleki gelişimlerini desteklemek amacıyla, müzecilik ya da uzmanlık alanlarında bilgi kaynağı sağlamak.
- Denver Doğal Tarih Müzesi ile benzer nitelikteki diğer kurumlar arasında bilgi alışverişini desteklemek
- Nadir eser niteliğindeki yazılı malzemeyi kütüphane dermesinde korumaktır.

Halkın hizmetinde bir kurumun parçası olan müze kütüphanelerinin topluma karşı da belirli sorumlukları vardır:

- Özel konu alanlarında uzmanlaşmış bir bilgi merkezi olarak topluma hizmet vermek.
- Müzenin nadir eser ve değerli basılı kaynak koleksiyonunu, ilgili kişilere özel izin karşılığında yararlandırmaya açmak.
- Toplumların doğayı, geçmişlerini, bugünlerini ve geleceklelerini daha iyi anlamalarına yardımcı olmak ve bu yönde araçlar sunmak (Fahy, 2003, s.33'den yazarın çevirisi).

Denver Müzesi örneğinde, kütüphaneye ilişkin belirlemelerin müzenin genel politikaları dahilinde yer aldığı görülür. Ancak bu tarzdan belirlemeler, doğrudan kütüphanenin derme yönetim politikası dahilinde de ele alınabilir. Her durumda önemli olan, müze yönetiminde onaylanan yazılı bir belirlemenin varlığıdır. Kütüphane politika dokümanı, basılı olarak müze personeline, diğer kurumsal politika ve bildirgeler ile birlikte dağıtılmalıdır (Bierbaum, 2000, s.97).

Kütüphane dermesinin geliştirilmesi, politikanın hazırlanışından uygulanışına dek, müze ile koordineli yürütülmesi gereken bir diğer süreçtir. Çünkü müze kütüphanesi dermeleri, doğrudan müze nesne koleksiyonunu ve müzenin etkinliklerini destekler. Derme geliştirme politikasının hazırlanışından, önceki bölümde (3.3.1) söz edilmiş ve müze yönetimi ve personelinin bu sürece katılımının önemi vurgulanmıştı. Politikanın uygulama aşamasında da aynı koordinasyonun sürmesi gerekir. Bu bağlamda müze personeli, uzmanlık ya da araştırma alanları doğrultusunda ihtiyaç duydukları yayınları kütüphaneye satın alınmak üzere önerebilmelidir. Yine bir serginin planlama aşamasında, sergilenecek nesnelere ve sergi teması ile ilgili yayınların kütüphaneye satın alınması gerekebilir. Müzenin başlattığı bir eğitim etkinliğinin ilgili yayınlar ile desteklenmesi gerekebilir. Kütüphane bireysel ya da proje bazında hazırlayacağı yayın talep formları ya da sözlü görüşmeler ile yayın önerilerini alarak dermesine katma yoluna gitmelidir.

Kütüphanenin müze departmanları ile koordineli çalışması, sadece derme açısından değil, verdiği bilgi hizmetlerinin iyileştirilmesi ve müzecilik uygulamalarını destekleyebilmesi açısından da temel koşullarından birisidir. Bu koordinasyon, müze personeline daha iyi hizmet vermek için olduğu kadar, müzenin misyonu doğrultusunda halkın bilgi ve anlayışını yükseltme amacı için de gereklidir. Bu nedenle kütüphane, müze departmanlarının güncel ve geleceğe ilişkin planlamalarından haberdar olmalıdır. Çünkü bu planlar, kütüphanenin derme geliştirme ve bilgi verme hizmetlerinin biçimlenişini etkilediği gibi, kütüphanenin bu planların gerçekleşmesine nasıl katkıda bulunacağı konusunda bir strateji oluşturmasını sağlar. Özellikle Eğitim ve Sergileme Departmanlarının etkinlikleri, kütüphanenin doğrudan yayınlar ya da hazırlayacağı çeşitli programlar ile destekleyebileceği alanlardır. Bu nedenle, bu tarz etkinliklerin planlanma aşamasında kütüphanenin de bilgileneceği uygun olacaktır (Wateren, 1999, 196; Bierbaum, 2000, s.121).

Kütüphane ve müze arasındaki bilgi akışının diğer bir ayağını da koleksiyon bilgilerinin koordinasyonu oluşturur. Müze ve kütüphane koleksiyon bilgi sistemlerinin koordinasyonu, teknik anlamda müze içinde veri paylaşımı kapsamında ele alınabilir. 2. bölümde ayrıntılı olarak bahsedilen bilgisayara dayalı müze koleksiyon veri tabanları, sadece müze dışı kullanıcılar ve ziyaretçiler için değil, müze personeli için de müzecilik uygulamalarında kullanılan değerli bir veri kaynağıdır. Aynı şekilde, müze koleksiyonu gibi, kütüphane derme bilgilerine de müze içi terminallerden ulaşılabilmesi gerekir. Böylece, müze personeli, araştırmalarında ihtiyaç duyduğu bilgi kaynaklarını kütüphaneye gelmeden kendi departmanlarından tarayabilirler. Kütüphanenin Web açılımlı bir çevrimiçi kataloğu olması durumunda bu olanak kendiliğinden gündeme gelir. Ancak bunun olmadığı durumlarda müze yönetimi, kütüphane derme bilgilerini müzenin yerel bilgisayar ağı içine dahil etmelidir. Müze içindeki veri paylaşımı kapsamında, müze koleksiyon veri tabanının da kütüphane içinde erişilebilir olması gerekir. Bu olanak, kullanıcılar açısından kütüphanedeki yayınlar ile müze koleksiyonundaki nesnelere arasında ilişki kurulabilmesine yardımcı olur. Kütüphaneciler açısından da daha sağlıklı derme geliştirme yapılmasına olanak verir (Bierbaum, 2000, s.155).

Müze ve Kütüphane koleksiyon bilgileri arasındaki koordinasyonda ulaşılması gereken son nokta, müze koleksiyon veri tabanında, nesne bilgilerinin yanında, kütüphane dermesinde bulunan ve o nesne ve bağlamına ilişkin yayın bilgilerinin de yer almasıdır. Böyle bir ilişkilendirme, ziyaretçiler ve diğer müze dışı kullanıcıları kütüphaneye yönlendirme

konusunda etkili olur. Araştırmacıların belli bir nesneye ilişkin tüm yayınları bir arada görmesine yardımcı olur. Ancak daha önemlisi, kütüphane dermesinin, müze koleksiyonunun bir uzantısı ve tamamlayıcısı olarak algılanabilmesini sağlar.

Müze kütüphanelerinin bağlı buldukları müze ile koordineli olarak çalışmasını gerektiren diğer bir alan da müze tanıtım etkinliklerinin planlanmasıdır. Çağdaş müzecilik anlayışında, müzenin toplumla iletişiminin güçlendirilmesi ve müze hizmetlerinin daha geniş bir toplum tabanına yayılabilmesi için, çeşitli tanıtım ve bilgilendirme çalışmaları yapılmaktadır. Müze kütüphanesinin, müze organizasyonunun ve müze bilgi ortamının bir parçası olduğu düşünöldüğünde, müzenin tanıtım etkinlikleri planlanırken, müze kütüphanesinin de bu kapsam içine alınması gerekmektedir. Böylelikle, çoğu kez varlığı bile bilinmeyen müze kütüphaneleri hakkında ziyaretçiler bilgilendirilerek, kütüphane hizmetlerinden etkin biçimde yararlanmaları sağlanabilir.

1994 yılında, yaklaşık 4000 Alman müzesi kapsamında yürütölen bir araştırma sonucunda, araştırmaya katılan kişilerin %90'ının bu müzelerdeki kütüphanelerin varlığından haberdar olmadıkları ortaya çıkmıştır. Oysa araştırma kapsamındaki her müzenin küçük ya da büyük ölçekli bir kütüphanesi vardır (Tarrete, 1997, s.44). Bu araştırma sonucu ortaya çıkan, müze çatısı altında var olan yayın koleksiyonlarının, tanıtım yetersizliği nedeniyle halkın geneline ulaşmadığıdır. Bu gerçek, araştırma kapsamındaki müzelerde, kütüphanenin müze tanıtım etkinlikleri içinde yeterince yer almadığını düşündürmektedir. Oysa, değerli bir dermeye sahip bir müze kütüphanesi, müze için başlı başına bir pazarlama aracı da olabilir. Kütüphane kaynaklarının müze koleksiyonunu tamamlayıcı ve zenginleştirici gücü vurgulanarak, tanıtımı yapılan müzenin hizmet çeşitliliğin ifade edilmesi mümkündür.

Kütüphane hizmetlerinin tanıtım ve pazarlamasında, broşürler, posterler, basılı ve elektronik yayın katalogları gibi geleneksel araçlar yanında; müze ile koordineli biçimde yürütebilecek stratejilerden bazıları, aşağıda örneklendiştir:

- Müzenin genel tanıtımı için hazırlanan broşür vb. basılı malzemelerde, kütüphane hizmetlerini tanıtıcı metinler ile iletişim bilgilerinin yer alması.
- Müze içinde, ziyaretçiye açık dolaşım alanlarında kütüphanenin yerini belirten yönlendirme işaretlerinin yer alması. Yine, ziyaretçileri bilgilendirmek amacıyla hazırlanmış müze yerleşim planlarında kütüphanenin yerinin vurgulanması.

- Müze Web sayfasında kütüphaneye ilişkin bir linkin yer alması. Bu linkte varsa kütüphanenin çevrimiçi kataloğunun bulunması.
- Varsa, müzenin haftalık bülten tarzındaki yayın organlarında, kütüphane etkinliklerine ilişkin haberlerin de yer alması (Bierbaum, 2000, ss.87-88).
- Sergi alanlarında, kütüphane dermesinde yer alan ve sergi teması ile ilişkili yayınları duyuran bilgilendirme materyalleri.

Ancak müze kütüphaneleri, derme ve hizmetlerinin tanıtımı konusunda sadece müze yönetimi ile sınırlı kalmamalıdır. Özellikle İskandinav ülkeleri başta olmak üzere bir çok ülkede müze kütüphaneleri ağı oluşturulmuştur. Bu tür bilgi ağları, müze kütüphaneleri arasında bilgi, belge paylaşımı ve işbirliği anlamında önemli olduğu gibi, aynı zamanda müze kütüphanelerinde yer alan yayınların toplumun daha geniş bir kesimine duyurulması açısından da gereklidir. Müze kütüphanelerinin en azından ulusal kütüphane ağlarına dahil edilmeleri ve ulusal toplu kataloglarda yer almaları gereklidir (Tarrete, 1997, s.44).

Kütüphane hizmetlerinin topluma tanıtımı kadar, müze içinde pazarlanması da önemlidir. Bu noktada, kütüphane personelinin müze personeli ile kuracağı iletişim, kullanıcı kitlesini tanıması yönünden gereklidir. Müzenin sergileme, eğitim, belgeleme, koruma ve araştırma departmanlarında çalışan müze personelinin görev ve ilgi alanlarını tanımak, bilgi gereksinimlerini öğrenmek daha doğru bir kütüphane hizmeti verilmesine olanak tanır (Wateren, 1999, s.196).

Müze kütüphanesinin müze ile koordineli çalışabileceği bir başka alan, müzenin yürüttüğü ziyaretçi araştırmalarıdır. Bu araştırmalarda, ziyaretçilerin kütüphaneye kullanma eğilimlerinin ve bilgi ihtiyaçlarının da sorgulanması, kütüphane açısından kullanıcı kitlesinin ihtiyaçlarını öğrenebilmesi bakımından yararlı olabilir.

Catherine Campbell (2004) tarafından hazırlanan yüksek lisans tezi için yapılmış olan araştırma, böyle bir sorgulama için iyi bir örnek oluşturmaktadır. Araştırma, Ackland Sanat Müzesi'nde yer alan sergiyi gezen ziyaretçilerin, sergi sonrası bilgi ihtiyaçlarına yönelik davranışlarını sorgulamaktadır. Çalışma aynı zamanda, müze bilgi ortamı ile kütüphane arasında ilişkiyi vurgulamayı da amaçlamaktadır. Sergi; çeşitli ülkelerde iç savaş ya da politik nedenlerle yapılan kitle göçlerini konu alan bir belgesel fotoğraf sergisidir. Sergi sonrası

ziyaretçilere bir sorgu formu ve beraberinde sergi teması ile ilgili yayın adlarının yer aldığı bir yayın listesi verilmiştir. Sorgu formunda aşağıdaki üç soru yer almaktadır:

1. Sergiyi ilgi çekici, etkileyici, uyarıcı ve konu hakkında aydınlatıcı buldunuz mu? Size göre hangi fotoğraflar daha önemli ?
2. Sergiyi gezdikten sonra hangi konular hakkında daha çok bilgi edinmek istediniz ? Şu anda kütüphanede olsaydınız, sergi teması ile ilgili hangi konuları araştırmak isterdiniz ?
3. Verilen yayın listesinden hangi üçünü okumak isterdiniz ? (Campbell, 2004, s.27).

Ziyaretçilere verilen yayın listesinde, “göçler”, “iç savaş”, “fotoğrafçılık ve sergide işleri sergilenen fotoğrafçı” ve “politika” konulu 20 adet yayına ilişkin bibliyografik bilgiler bulunmaktadır. Anket sonucunda, katılan ziyaretçilerin sadece % 29’unun fotoğrafçılık ve fotoğrafçı hakkında bilgi edinmek istediği ortaya çıkmıştır. Katılımcıların %71’si fotoğrafların çekildiği bölgelerin kültür ve tarihi, iç savaşlar, göçler ve mültecilik gibi bağlama ilişkin konularda bilgi ihtiyacı göstermiştir. Verilen yayın listesinden seçilen yayınların ise % 34’ü fotoğrafçılık, % 66’sı göçler, iç savaş ve politik çatışmalarla ilgilidir (Campbell, 2004, s.33-36).

Bu türden bir ziyaretçi araştırması, sergi açılışlarından önce de yapılabilir. Bu türden veriler, müze için olduğu kadar, müze kütüphanesinin derme geliştirmesi ve hazırlayacağı programlar için de yönlendirici olacaktır. Bu araştırma sonucunda beklenen bir davranış da ziyaretçileri müze kütüphanesine gitme konusunda teşvik edici olabileceğidir (Campbell, 2004, s.38-39). Ayrıca, Campbell’in araştırması müze bilgi ortamında müze kütüphanelerinin rolünü vurgulayan da bir örnektir. Daha önce sözü edilen, müze kütüphanelerinin nesnelerin bağlamına yönelik bilgi sunma hizmetinin önemi, Ackland Sanat Müzesi özelindeki bu araştırma sonuçlarında, bir kez daha vurgulanmaktadır.

Özetle, müze organizasyonunun bir parçası olarak müze kütüphanelerinin, müze içi ve dışı kullanıcılarına optimum hizmet verebilmeleri için yönetim ve hizmet uygulamalarında müze ile koordineli çalışmaları gerekmektedir. Bu koordinasyon, çift yönlüdür. Kütüphane, bağlı bulunduğu müzenin koleksiyonunu, sunduğu etkinlikleri ve kullanıcı/ziyaretçi ihtiyaçlarını dikkate alırken, müze yönetimi de müze etkinliklerinin yürütülmesinde kütüphanenin varlığını gözlemelidir. Kuşkusuz bu koordinasyon müze yönetiminin kütüphaneye bakış açısı ile yakından ilgilidir. Tarréte (1997, s.43)’nin ifade ettiği gibi, “... bir müze kütüphanesi, müze

yönetimince tanınmadığı ve desteklenmediği sürece kendine düşen rolü bütünüyle yerine getiremez”.

Sonuç olarak; günümüzde müze kütüphaneleri, müzeden kopuk olarak hizmet veren birimler olmaktan çıkarak, müzenin etkinlik alanı dahilindeki hizmet birimleri haline gelmeye başlamıştır. Personel yapısı, finansal kaynakları ve dermesinin niteliği ile yeterli bir alt yapı sergileyen; yönetim politikaları ve sunduğu hizmetler açısından müze ile koordineli biçimde işlevlerini sürdüren bir müze kütüphanesi; müze bilgi ortamının tamamlayıcısı olarak önemli bir yere sahiptir. Kuşkusuz müze kütüphanelerine yönelik yaklaşım tarzı, bağlı bulunduğu müzenin, hatta ülkenin genel müzecilik anlayışı ile de yakından ilgilidir. Bu ilgi, Dördüncü ve Beşinci Bölümlerde irdelenen, yurtdışı ve Türkiye müze kütüphanesi örneklerinde belirginleşmektedir.

4. YURTDIŞINDAKİ MÜZE KÜTÜPHANELERİ

Bu bölüm altında, yurtdışındaki müze kütüphanelerinden örnekler verilerek, mevcut koşulları ve hizmet biçimleri tanıtılmakta ve bağlı buldukları müzenin bilgi ortamına yaptığı katkılar değerlendirilmektedir. Müze kütüphanelerinin seçiminde, bağlı buldukları müzelerin koleksiyon türüne göre çeşitlilik göstermesi öngörölmüŐtür. Bu amaçla ilgili soru formları, Amerika, Kanada, İngiltere, Almanya, Hollanda, Macaristan, Mısır ve Yeni Zelanda'dan farklı uzmanlık alanlarındaki toplam 16 müze kütüphanesine, gönderilmiştir. 9 müze kütüphanesinden cevap alınamaması ve cevap alınan bazı müze kütüphanelerinde de istenen istatistiksel verilerin bulunmayışı, bu bölümdeki araştırmanın sınırlılığı olmuştur. Bu bölümün amacı, 3. bölümde kuramsal olarak verilen müze kütüphaneleri ile ilgili yapısal ve işlevsel tanımlamaların, uygulama anlamında gerçekleştirilebilirliğinin sorgulanmasıdır. Bu amaçla, tek tip bir soru formu hazırlanarak seçilen müze kütüphanelerine gönderilmiştir (Ek 1). Soru formunda yer alan sorular aşağıda belirtilen beş konu başlığı altında gruplandırılmıştır:

- Genel Bilgiler
- Bütçe
- Personel
- Derme
- Hizmetler

“Bütçe”, “Personel” ve “Derme” başlıkları altında yer alan sorular ile, müze kütüphanesinin alt yapı koşulları, derme geliştirme açısından müze ile koordinasyonu, “Genel Bilgiler” ve “Hizmetler” başlıkları altında yer alan sorular ile de kütüphanenin hizmet kitlesi ve müze bilgi ortamına yaptığı katkılar sorgulanmaya çalışılmıştır. Kütüphane tanıtım metinlerinde verilen bilgilerin çok büyük çoğunluğu, soru formlarına gelen cevaplar üzerinden üretilmiŐtir. Bu bilgiler, kütüphane Web sayfalarında yer alan tanıtıcı bilgilerle tamamlanmıştır.

Müze kütüphanelerinin müze bilgi ortamının tamamlayıcısı oldukları savından yola çıkılarak, örneklenen müze kütüphanelerinin tanıtımından önce, bağlı buldukları müzelerin koleksiyon kapsamı ve sunduğu bilgi ve eğitim hizmetleri hakkında kısa tanıtım bilgileri de konuya dahil edilmiştir. Böylece, bir müzenin genel olarak benimsediği müzecilik anlayışı ile müze kütüphanesinin özellikleri arasında ilişki aranmıŐtır.

Bu bölüm altında örneklenen müze kütüphaneleri şunlardır:

MÜZE ADI	MÜZE KOLEKSİYON TÜRÜ	MÜZE KÜTÜPHANESİ ADI
Imperial War Museum	Tarih	<i>Department of Printed Books</i>
The Newark Museum	Sanat, Arkeoloji, Doğa Bilimleri, Dekoratif Sanatlar	<i>The Newark Museum Library</i>
Victoria and Albert Museum	Sanat, Tasarım, Dekoratif Sanatlar	<i>National Art Library</i>
The Metropolitan Museum of Art	Sanat, arkeoloji	<i>Thomas J. Watson Library</i>
Solomon R. Guggenheim Museum	Modern ve Çağdaş Sanat	<i>Solomon R. Guggenheim Library</i>
Tate Gallery	Modern ve Çağdaş Sanat	<i>Tate Library</i>
The British Museum	Arkeoloji, Sanat	<i>Paul Hamlyn Library ve Central Library</i>

Tablo 4.1 Araştırma kapsamında incelenen yurtdışı müze kütüphaneleri

4.1 Imperial War Museum

Imperial War Museum, İngiltere'nin ve İngiliz Uluslar Topluluğunun, Birinci Dünya Savaşı'ndan günümüze olan savaş tarihini konu alan bir uzmanlık alanına sahiptir. Müze, modern zamanların (20. ve 21. yüzyıllar) savaş tarihi ve savaş dönemi deneyimleri hakkındaki koleksiyonu ile, toplumun bu dönemlere ilişkin bilgi ve anlayışını yükseltmeyi amaçlamaktadır. Müzenin merkezi Londra'da konumlanmasına rağmen, farklı yerleşim merkezlerinde bağlı şubeleri de vardır.

Bunlardan biri olan *Imperial War Museum Duxford*, Cambridge yakınlarında bulunan bir havacılık müzesidir. Asıl uzmanlık alanı havacılık olmasına karşın, denizcilik ve karacılık da dahil, askeri araç gereçleri sergilemektedir. Diğer bir şube, Manchester'da bulunan *Imperial War Museum North*'tur. *IWM North*, savaştan etkilenen sivil halk ve onların yaşam öyküleri üzerine kurulu bir müzedir. Koleksiyonları, sergilemede kullandığı etkileşimli araçlar; fotoğraf, video, dia gösterimleri ve konferans gibi etkinlikleri ile savaşın insan yaşamını nasıl etkilediğine dair bir anlayış oluşturmayı amaçlamaktadır.

Imperial War Museum'un koleksiyonları, savaş araç ve gereçlerinin yanında, resim, çizim ve heykelden oluşan sanat işleri, posterler, sinema ve video filmleri, tarihi ses kayıtları, fotoğraf, negatif ve dia örneklerini de içermektedir. Müzenin arşivi, özellikle aile tarihi araştırmaları yapanlara hizmet veren önemli bir koleksiyona sahiptir. Müzenin 1917 yılındaki ilk kuruluş amacı, 1. Dünya Savaşı sırasında ölen ya da yaralananların anısını yaşatmaktır. Müze bugün de arşiv koleksiyonu yanında Web sayfası üzerinden sunduğu linklerle topluma aile tarihi araştırmaları ile ilgili hizmet etmektedir.

Koleksiyonun çoğunluğu sürekli sergilerde sergilenmektedir. Ancak sergi dışı koleksiyon nesnelere de başvuru üzerine araştırmacılara sunulmaktadır. Müze bu anlamda yılda 80.000 isteği karşılamaktadır. Müzenin eğitim departmanı, hem formal eğitim müfredatına hem de yaşam boyu öğrenim amacına yönelik sunduğu farklı etkinlikler ile etkin bir eğitim hizmeti vermektedir. Ücretsiz olarak sunulan eğitim malzemeleri içinde çocuklar için çalışma sayfaları, öğretmenler için müzenin farklı konu alanlarında hazırlanmış kısa sınav taslakları, çeşitli kaynak linkler bulunmaktadır. Ayrıca belirlenen konu başlıklarında konferans ve sohbet toplantıları yapılmaktadır. Müzenin film, video ve sinema arşivinden, kolej ve üniversite öğrencilerine materyal ödünç verilmektedir.

Müze koleksiyonuna ait 160.000'den fazla nesne, müzenin çevrimiçi koleksiyon veri tabanı içinde yer almakta ve Web üzerinden uzaktan erişime açılmaktadır. Taranabilen koleksiyon içinde, sanat işlerinin yanında ses kayıtları, dokümanlar, video ve sinema filmleri de bulunmaktadır. Çevrimiçi koleksiyonda nesne bilgilerinin yanında, 30.000'den fazla görüntü kaydı da yer almaktadır.

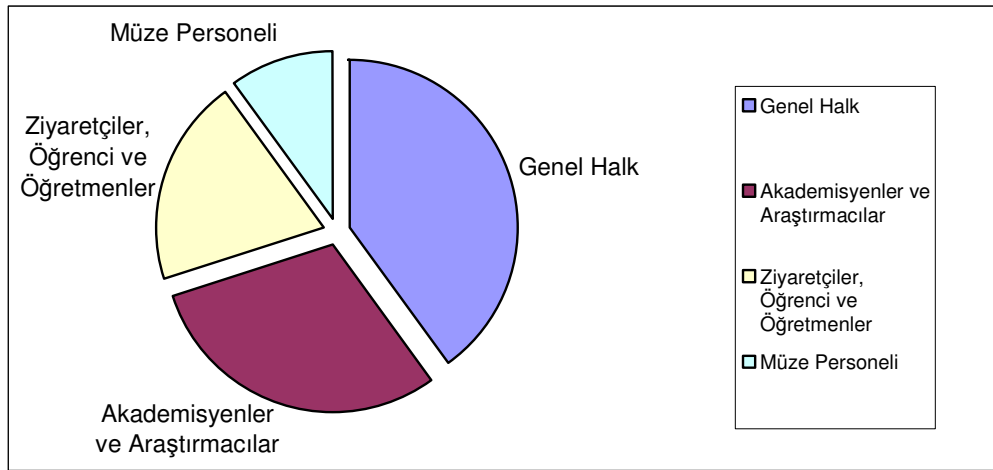
Müze bütçesi, temel olarak devlet fonları ile desteklenmektedir.

- Department of Printed Books:

Imperial War Museum'un Kütüphanesi, müze organizasyon yapısı içinde "Printed Books" Departmanı altında konumlanmıştır. "Printed Books", müzenin küratörlük departmanları arasındadır. Bu nedenle kütüphane dermesi, aynı zamanda müzenin genel koleksiyonu içinde değerlendirilmektedir.

Kütüphane, müzenin açık olduğu saatler paralelinde, sadece Pazar hariç haftanın her günü saat 10.00 – 17.00 saatleri arasında hizmet vermektedir. Kütüphane, müze personeli yanında, çok geniş bir hizmet kitlesine açıktır. Öğrenci ve öğretmenler, akademisyenler, araştırmacılar; genel olarak her kesimden halka hizmet vermektedir. Kütüphaneden yararlanma koşulu olarak randevu almak gerekiyorsa da randevusuz kullanıcılar da geri çevrilmemektedir.

Müze personeli tarafından da yoğunlukla kullanılan kütüphanenin, kullanıcı kitlesinin çoğunluğunu müze dışı kullanıcılar oluşturmaktadır. Bu durum, kütüphanenin açık hizmet politikasına bağlanabilir. Müze kütüphanesinin 2005 yılı toplam dış kullanıcı sayısı, yaklaşık 5100 kişi olarak bildirilmiştir. Kullanıcıların tipolojik dağılımı Şekil 4.1’de gösterilmiştir. Müze personeli, ortalama olarak ayda 160 kez kütüphaneye başvurumaktadırlar. Kütüphaneyi en büyük sıklıkla kullanan departmanlar Sergileme Departmanı ile Araştırma Departmanıdır.

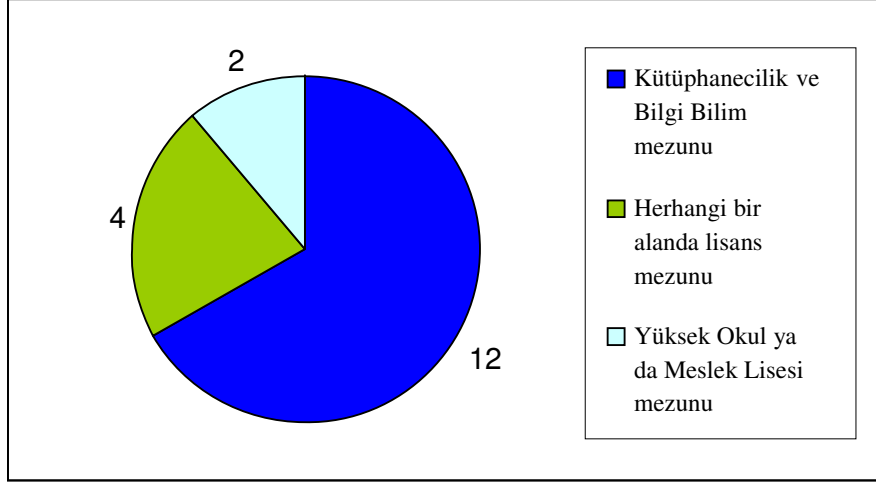

Şekil 4.1 Imperial War Museum Kütüphanesi kullanıcılarının kullanım yoğunluğuna göre tipolojik dağılımı*

Müze Kütüphanesinin bütçesi, temel olarak müzenin kendisi gibi devlet fonları ile desteklenmektedir. Ayrıca, kütüphanenin kopyalama hizmetleri ve çeşitli satışlarından elde ettiği öz gelirleri de kütüphane giderleri için kullanılmaktadır.

Müze kütüphanesinin toplam personel sayısı 18’dir. Personelin büyük çoğunluğunun ilgili bölümlerde lisans/yüksek lisans eğitimi almış profesyonel kütüphanecilerden oluştuğu görülmüştür. Personelin eğitim durumuna göre sayısal dağılımı, Şekil 4.2’de gösterilmiştir.

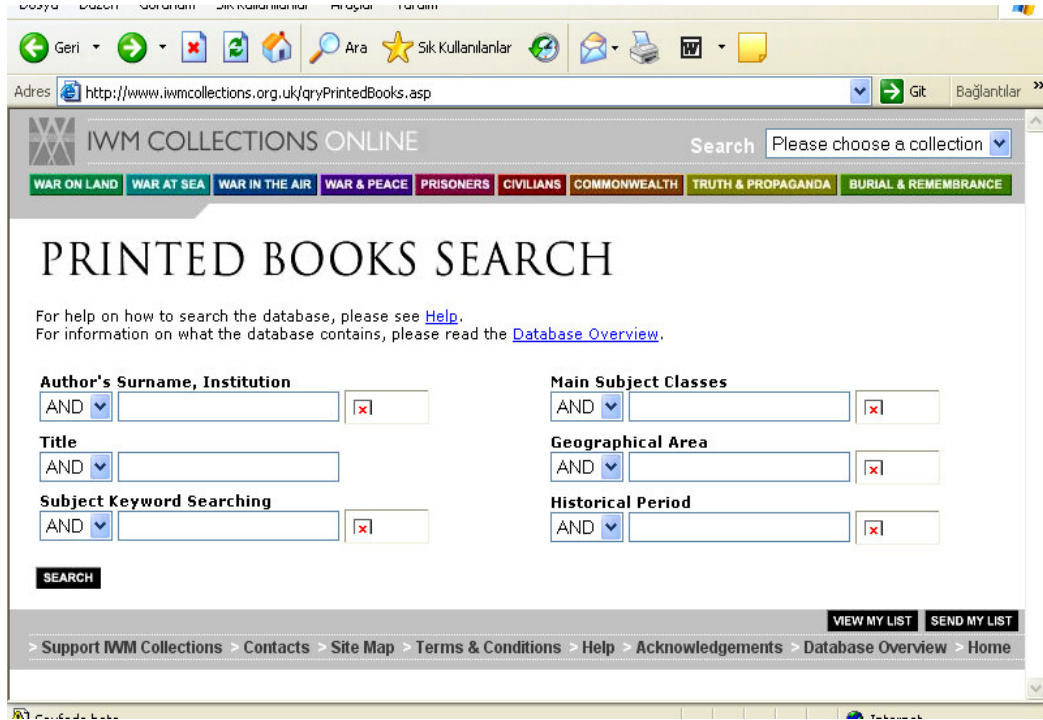
* Grafik, değişkenler arasında derecelendirme yapılarak oluşturulmuştur

Şekil 4.2 Imperial War Museum Kütüphanesi personelinin eğitim durumuna göre dağılımı

Toplam derme sayısı yaklaşık 250.000 cildir. Bir müze kütüphanesi için oldukça geniş sayılabilecek dermenin konu ağırlığı, tarih alanındadır. Dermede kitap ve süreli yayınlar dışında, el yazmaları, haritalar, efemera türü yayınlar, referans yayınları ve elektronik kaynaklar yer almaktadır. Kütüphanenin savaş dönemine ilişkin dermesi içinde havacılık tarihine ilişkin propaganda broşürleri, savaş esirlerine ilişkin belgeler, gazeteler, Bilgi Bakanlığı Savaş Bürosu tarafından yayınlanmış olan broşürler yer almaktadır. Harita koleksiyonunda ise Birinci ve İkinci Dünya Savaşları ile Körfez Savaşı, NATO ve BM'nin Bosna hareketi gibi daha güncel savaş tarihine ilişkin değerli haritalar bulunmaktadır.

Kütüphane dermesi, bilgisayar ortamına aktarılmış olup Web açılımlı bir çevrimiçi katalog üzerinden taranabilmektedir. Imperial War Museum'da kütüphane dermesi, müzenin genel koleksiyonu içinde değerlendirildiğinden, kütüphane kayıtlarına da müzenin ortak koleksiyon veri tabanı içinden erişilmektedir (Şekil 4.3).

Şekil 4.3 Imperial War Museum Kütüphane dermesinin müze koleksiyon veri tabanı üzerinden tanıtışı

Müze kütüphanesinin yazılı bir derme geliştirme politikasının bulunmadığı bildirilmiştir. Buna karşın, kütüphanenin müze ile koordineli çalışması sonucu, müzenin amaçlarını destekleyen bir derme geliştirme eylemi vardır. Satın alınacak yayınlar kütüphane personeli tarafından seçilmekte, ancak müze personeli kütüphaneye satın alınmak üzere yayın önerilerinde bulunabilmektedirler. Ancak yine de seçimin müze personelinin de dahil olduğu bir komisyon tarafından yapılması önerilir. Kütüphanenin öncelikli sağlama yolu satın almadır. Hem devlet fonlarından, hem de kendi iç gelirlerinden sağladığı ödenek, satın alma yolunun öncelik kazanmasında etkindir. Kütüphanenin ikincil sağlama yolu bağıştır ancak bağış yönergesi yoktur. Müze koleksiyonuna yeni nesnelere girdiğinde, kütüphaneye bu nesnelere ile ilgili yayınların sağlanması yoluna gidilmektedir. Bu da kütüphane-müze koordinasyonu açısından önemli bir faktördür.

Kütüphanenin verdiği bilgi hizmetleri, kullanıcı kitlesine göre farklılık göstermektedir. Bu farklılık Tablo 4.2’de gösterilmiştir. Kütüphanede danışma, bilgi sağlama, Web sayfası üzerinden katalog taraması ve kopyalama hizmetleri hem müze personeline hem de müze dışı kullanıcılara ortak olarak verilmektedir. Sadece ödünç verme hizmeti, müze personeline özel, dış kullanıcı için sınırlıdır. Bu davranış, müze kütüphaneleri için tipik bir uygulamadır.

SUNULAN BİLGİ HİZMETLERİ	ZİYARETÇİLER VE DİĞER DIŞ KULLANICILAR	MÜZE PERSONELİ
Danışma Hizmeti	√	√
Ödünç Verme	-	√
Kütüphanelerarası Ödünç Verme	-	√
Bilgi Tarama ve Bilgiye Eriştirme Hizmeti	√	√
Web Sayfası	√	√
Seçmeli Bilgi Duyurusu	-	-
Kopyalama Hizmetleri	√	√
Diğer		

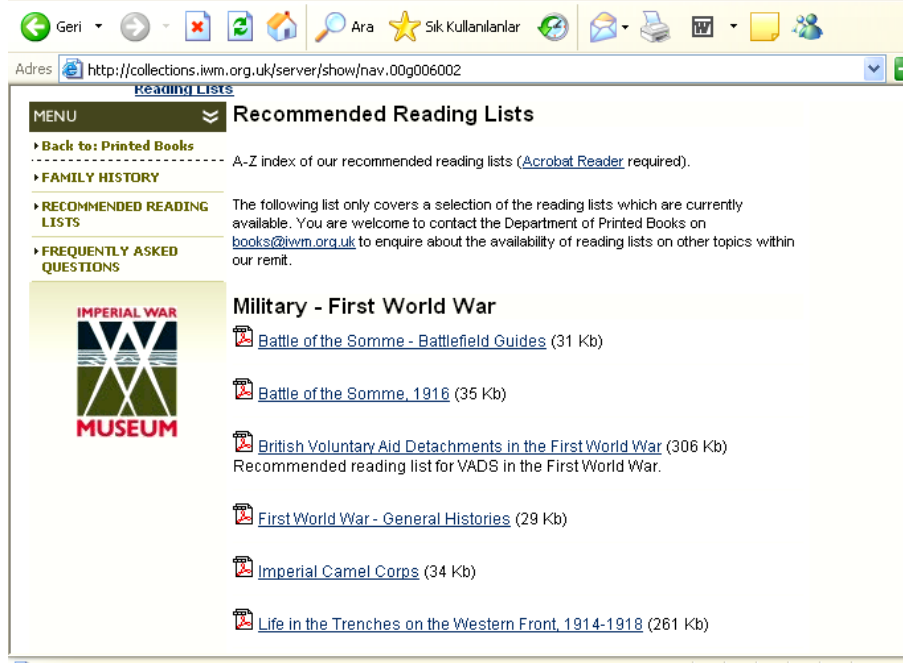
Tablo 4.2 Imperial War Museum Kütüphanesi tarafından verilen bilgi hizmetlerinin kullanıcı tipine göre çeşitliliği.

Kütüphanenin sunduğu ve geleneksel bilgi hizmetlerinden farklı olan bir uygulama dikkat çekicidir. Kütüphane dermesinden seçilmiş yayınlar müzenin uzmanlık alanına giren konu başlıkları altında ve “Önerilen Okuma Listeleri,” adı ile, tüm müze ziyaretçilerine ve müze dışından kişilere Web üzerinden sunulmaktadır (Şekil 4.4). Bir tür bibliyografya hizmeti sayılabilecek bu uygulama, hem müze içi ve dışı ziyaretçileri kütüphanenin dermesine yönlendirmekte, hem de genel ilgi alanına sahip kişiler için yol gösterici olmaktadır. Birinci ve İkinci Dünya Savaşı dönemlerindeki “Askerlik”, “Denizcilik”, “Havacılık”, “Savaş Esirleri”, “Savaşta Kadın”, “Soykırımlar”, okuma listelerinde yer alan başlıklardan örneklerdir. Listeler düzenli olarak güncellenmektedir.

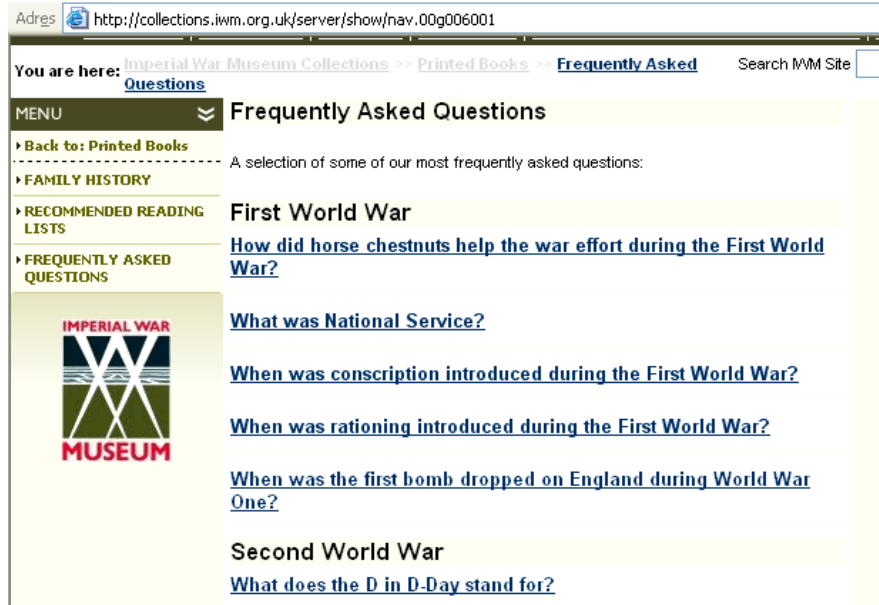
Yine, Imperial War Museum Kütüphanesinin verdiği bir başka yaygın olmayan bilgi hizmeti de “Sıkça Sorulan Sorular” listesidir (Şekil 4.5). Listede, kütüphaneye müzenin uzmanlık alanı ile ilişkili en sık yöneltilen sorular ve cevapları yer almaktadır. Bu soru ve cevaplar aşağıdaki konu başlıkları altında gruplandırılmıştır:

- Birinci Dünya Savaşı
- İkinci Dünya Savaşı
- Diğer Savaşlar
- Savaş anıları
- Askerlik Geleneği

Bu bilgi hizmeti, genel olarak danışma hizmeti kapsamındadır. Ziyaretçilere, müze ziyareti öncesinde müze koleksiyonunun bağlamına ilişkin genel bir bilgilendirme yapabileceği gibi, müze ziyareti sonrasında kafasında oluşan sorulara cevap bulmasında da yardımcı olabilir.

Şekil 4.4. Imperial War Museum kütüphanesi tarafından hazırlanmış okuma listesi önerilerine örnek

Şekil 4.5 Imperial War Museum Kütüphanesi “Sıkça Sorulan Sorular” sayfasından alıntı.

Kütüphane hizmetlerinin tanıtımı müzenin Web sayfası yolu ile duyurulmaktadır. Ayrıca, broşür, el ilanı gibi basılı malzemeler yolu ile de kütüphanenin tanıtımı yapılmaktadır. Müzede yapılan ziyaretçi araştırmalarında da ziyaretçilerin kütüphaneyi kullanma eğilimleri de sorgulanmaktadır.

Genel bir bakışla Imperial War Museum, bir müzenin geleneksel müzecilik hizmetleri yanında, bütüncül bir bilgi ortamı olarak topluma nasıl hizmet verdiğine göreceli bir örnek oluşturmaktadır. Müze kütüphanesi, bütçe, personel, derme özellikleri ile zengin ve elverişli alt yapı olanaklarına sahiptir. Sunduğu bilgi hizmetlerinin çeşitliliği, müze ile koordineli biçimde gelişen hizmet politikası ve hizmet kitlesinin genişliği ile, müze bilgi ortamının etkinliğini destekleyen ve tamamlayan bir niteliğe sahiptir.

4.2 The Newark Museum

The Newark Museum, Amerika Birleşik Devletleri'nin New Jersey eyaletinde bulunan bir sanat ve bilim müzesidir. 1909 yılında, Newark Halk Kütüphanesi binası içinde kütüphaneci ve müzeci John Cotton Dana'nın tasarımı ile kurulmuş, 1920 yılında kendi binasına taşınmıştır. Müzenin uzmanlık alanları geniş bir çeşitlilik göstermektedir. Sanat, arkeoloji, bilim ve doğa tarihi koleksiyonları yanında, mini bir hayvanat bahçesi ve planetarium da bulunmaktadır. Müze, finansal olarak New Jersey Eyalet Konseyi Sanat Departmanı ve New Jersey Kültür İşleri Mütevelli Heyeti tarafından desteklenmektedir. The Newark Museum'un koleksiyonları, Afrika, Amerika, Asya sanatına ait işler ve arkeolojik nesnelere, Mısır, Yakın Doğu, Antik Yunan ve Roma uygarlıklarını içeren Klasik Dönem nesnelere, mücevher, mobilya, tekstil ve ev eşyalarından oluşan dekoratif sanatlar ve doğa bilimleri nesnelere oluşmaktadır. Müzenin sürekli sergileri toplam 80 galeride ziyaretçilere sunulmaktadır. Müzenin Web sayfaları üzerinden sunulan sanal sergiler de bulunmaktadır. Müze Web sayfasında koleksiyonlar hakkında ayrıntılı düzeyde tanıtıcı bilgi verilmesine karşın, müzenin çevrimiçi bir koleksiyon veri tabanı bulunmamaktadır.

Müzenin eğitim etkinlikleri farklı yaş ve eğitim düzeylerinden, farklı ilgi alanlarından çocuk, genç ve yetişkinlere hitap edecek kadar geniş bir çeşitlilik göstermektedir. Müze içinde gerçekleştirilen ve okullar için hazırlanan eğitim programları dışında, müze eğitim uzmanlarının okullarda verdiği öğretmen eğitimi programları da mevcuttur. Bu programlarda genel olarak müzenin sanat ve bilim koleksiyonu hakkında bilgilendirme ve müzenin okullar

için hazırladığı eğitim programlarının tanıtımı yapılmaktadır. Ayrıca, nesnelere ile öğretim konusunda atölye çalışmaları düzenlenerek, müzenin okullara ödünç olarak verdiği eğitim amaçlı nesne koleksiyonu ve kullanımı hakkında bilgi verilmektedir. Müzenin öğretmenler ve öğrenciler için hazırladığı eğitim programları ve atölye çalışmaları dışında, yetişkinler için düzenlediği çeşitli programlar, kurslar ve seminerlerde bulunmaktadır. Sanat Atölyesi Programları adı altında düzenlenen bu etkinliklerin konu alanlarına örnek olarak, kaligrafi, porselencilik, cam işleri, takı, resim, heykel, fotoğrafçılık, baskı, tekstil tasarımı, mozaik verilebilir. Genel ilgi alanlarında düzenlenen etkinliklerin yanı sıra, müzenin geçici sergi temalarıyla örtüşen etkinlikler de yapılmaktadır. Bunlar farklı yaş grupları için ayrı ayrı kategorilendirilmektedir.

Müzenin bir diğer etkinliği de New Jersey’de yaşayan farklı etnik kökene ait halkların kültür çeşitliliğinin yansıtılması ve toplumsal yalıtılmışlığın önüne geçmek üzerinedir. Bu bağlamda, Latin ve Çin-Amerikan kökenli sosyal grupları hedef alan Newark Museum, gerek müze içinde gerekse bu halkların yoğun olarak yaşadığı bölgelerde sergiler, festivaller ve sohbet toplantıları düzenlemektedir. Bu etkinlik, Keene (1977)’nin belirttiği bilgi toplumunda müzelerin rollerinden olan, “Küreselleşme sürecinde, kültürel kimliklerin yapılanmasına destek olmak ve dağınık halkların kültürel anlamda bir araya gelmesine yardımcı olma” ya da örnek oluşturmaktadır.

The Newark Museum’un tüm bu uygulama ve etkinlikleri, en az koleksiyonları ve sergilemeleri kadar öne çıkmakta ve müzenin toplumsal rolünü etkin biçimde yerine getirmesine katkıda bulunmaktadır.

- The Newark Museum Library

Newark Müze kütüphanesi, özellikle sanat ve bilim alanlarında yoğunlaşmış olan bir araştırma kütüphanesidir. Kütüphanenin misyonu, öncelikli olarak müze personelinin araştırma ihtiyaçları doğrultusunda derme oluşturup yararlandırmaya sunmak ve dolaylı yoldan müzeye hizmet vermektir. Ancak, müze dışından kullanıcılara da hizmet verilmektedir. Derme geliştirme politikasında, kütüphanenin müze dışı kullanıcı kitlesi; akademisyenler, müze gönüllüleri, müze üyeleri, bağımsız araştırmacılar, lisans ve yüksek lisans öğrencileri olarak belirlenmiştir. Genel olarak halkın her kesimine açık olan

kütüphaneden randevu alma koşulu ile yararlanılmaktadır. Müze kütüphanesi hafta içi saat 09.00 -17.00 arası hizmet vermektedir.

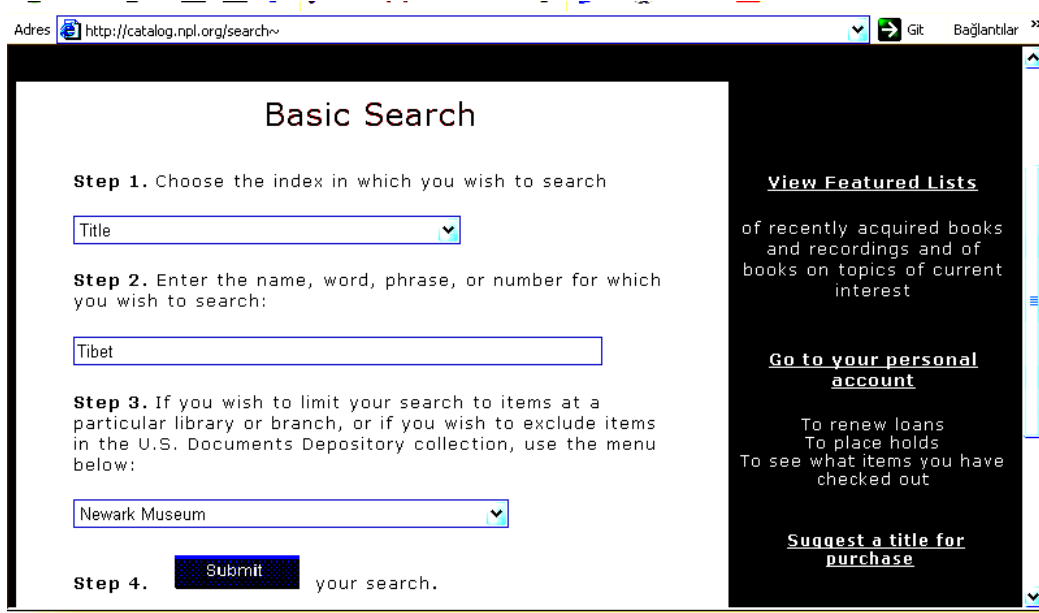
Kütüphanenin ödeneği tümüyle müze bütçesi içinden karşılanmaktadır. Müze bütçesi %50 devlet fonları ve % 50 özel fonlardan oluşmaktadır. Toplam personel sayısı 3'tür. 1 kişi profesyonel kütüphaneci, diğer 2 çalışandan biri farklı bir alanda üniversite mezunu, diğeri ise yüksek okul mezunu olup yarı zamanlı çalışmaktadır.

Kütüphanenin toplam derme sayısı 48.000 cilttir. Dermenin konu dağılımı, sanat, sanat tarihi, eğitim ve müzecilik ağırlıklıdır. Başlıca konu alanları; Amerikan, Afrika ve Asya Sanatları, klasik dönem arkeolojisi, jeoloji, botanik, zooloji ve astronomi de dahil olmak üzere doğa bilimleri, nümizmatik, müze eğitimi, sanat ve bilim eğitimi, Newark Müzesi ve Newark-New Jersey tarihi, A.B.D. tarihi ve müzeolojidir. Dermede bulunan materyal türleri, müze kütüphanelerinde sık rastlanan bir çeşitlilik göstermektedir. Kitap ve süreli yayınların yanında, video kayıtları gibi görsel-işitsel materyaller, elektronik kaynaklar, efemera türü yayınlar, galeri, sergi ve müzayede evi katalogları, referans kaynakları, fotoğraf ve nadir eser gibi materyal türleri de bulunmaktadır. Kütüphane, Müzenin kendi yayınlarından en az 3 kopyayı dermesine katmaktadır. Yine farklı kurumlar tarafından organize edilen fakat Newark Museum bünyesinde gerçekleşen sergiler ile ilgili yayınlardan da en az üç kopya barındırmaktadır. Müze koleksiyonuna yeni giren nesnelere ilişkin yayın alımı yapılmaktadır. Aynı uygulama, müze bünyesinde açılan geçici sergilere ilişkin yayın alımı için de geçerlidir.

Kütüphanenin Web erişimli çevrimiçi kataloğu vardır. Ancak derme kayıtlarına Newark Halk Kütüphanesi Web sayfasında bulunan çevrimiçi katalog üzerinden erişilmektedir. Bunun nedeni, Newark Museum Kütüphanesi'nin Newark Halk Kütüphanesinin de dahil olduğu bir konsorsiyumun üyesi olmasıdır. Newark Halk Kütüphanesi kataloğu üzerinden, konsorsiyum üyesi tüm kütüphanelerin derme bilgilerine erişilmektedir. Ancak, müze Web sayfası üzerinden bu linke erişim sağlanamaması kütüphane için ciddi bir olumsuzluktur. Bu durum, kütüphane yönetimi tarafından müze yönetimine çeşitli önerilerle birlikte bildirilmiştir. Newark Museum Kütüphanesi dermesinin Newark Halk Kütüphanesi üzerinden taranışı, Şekil 4.6'da gösterilmiştir.

Derme kayıtları, bir toplu katalog olan Online Computer Library Center (OCLC) 'a dahildir. Bu olanak, kütüphanenin farklı kütüphanelerle kayıt alışverişi yapmasını ve koleksiyonunun

farklı kütüphanelerin de yer aldığı geniş bir bilgi platformundan taranabilmesini sağlamaktadır

Adres <http://catalog.npl.org/search~> Git Bağlantılar »

Basic Search

Step 1. Choose the index in which you wish to search

Title

Step 2. Enter the name, word, phrase, or number for which you wish to search:

Tibet

Step 3. If you wish to limit your search to items at a particular library or branch, or if you wish to exclude items in the U.S. Documents Depository collection, use the menu below:

Newark Museum

Step 4. your search.

[View Featured Lists](#)
of recently acquired books and recordings and of books on topics of current interest

[Go to your personal account](#)
To renew loans
To place holds
To see what items you have checked out

[Suggest a title for purchase](#)

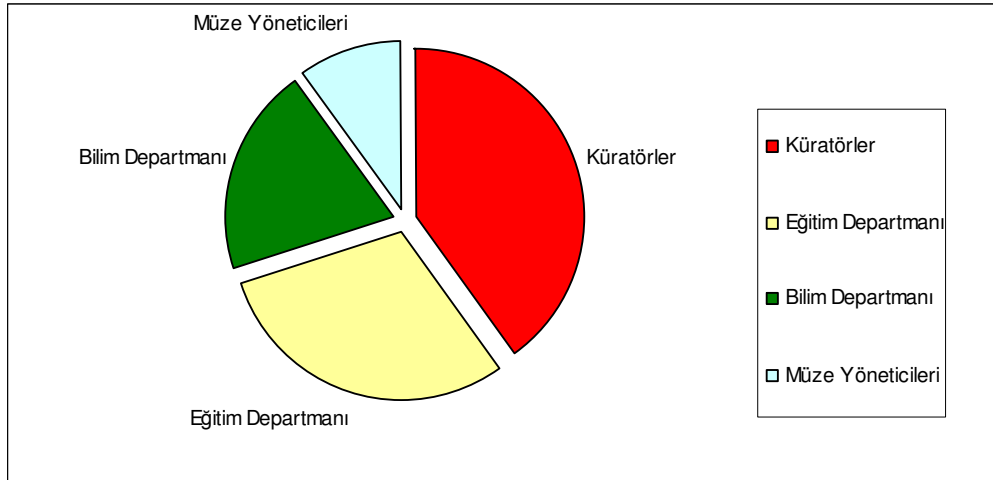
Şekil 4.6 Newark Museum Kütüphanesi dermesinin Newark Halk Kütüphanesi çevrimiçi kataloğu üzerinden taranışı

The Newark Museum bünyesinde kütüphaneye bağlı 2500 malzemelik bir arşiv koleksiyonu da bulunmaktadır. Arşiv koleksiyonunda müzenin çeşitli departmanları tarafından üretilen ve müzenin tarihini ve gelişimini yansıtan çeşitli belgeler, fotoğraflar, görsel-işitsel materyaller bulunmaktadır.

Newark Museum Kütüphanesi'nin yazılı bir derme geliştirme politikası mevcuttur. Bu politika, kütüphaneciler tarafından; müze yöneticileri, küratörler, belgeleme uzmanları ve müze eğitimcilerinin danışmanlığına başvurularak oluşturulmaktadır. Kütüphane birincil sağlama yolu olarak satın almayı kullanmaktadır. Bunu değiş-tokuş ve bağış yolları izlemektedir. Satın alınacak yayınların seçiminde müze uzmanlarının görüşlerine sıkça başvurulmaktadır. Seçim kriteri olarak satın alınacak yayınların müzenin ve kütüphanenin misyonu ile örtüşmesi ve müze ve müze personelinin uzmanlık alanları ile ilgili olması gözetilmektedir.

Müze kütüphanesi, müze personeli yanında müze dışından araştırmacılara da hizmet vermesine rağmen en geniş kullanıcı kitlesini müze personeli oluşturmaktadır. 2005 yılında

kütüphaneye başvuran toplam müze dışı kullanıcı sayısı 77'dir. Bu sayının 23'ü kütüphaneye bizzat gelen kullanıcılardır. Kütüphane ayrıca, telefon, fax-, e-mail kanalı ile de bilgi hizmetleri vermektedir. Kütüphanenin 2005 yılında bu tür hizmet verdiği müze dışı kullanıcı sayısı 54'tür. Müze personeli, kütüphaneye ortalama olarak ayda 50 defadan fazla başvuru yapmaktadır. 2005 yılında kütüphane dermesinden 400'ün üzerinde yayın, müze personeli tarafından kullanılmış ve 100'ün üzerinde kitap kütüphanelerarası ödünç verme yolu ile getirilmiştir. Kütüphanenin güncel olarak abone olduğu 1502'nin üzerinde süreli yayın, müze içi dolaşım yolu ile müze personeline kütüphaneye gelmeden ulaştırılmaktadır. Kütüphaneyi kullanan müze departmanlarının kullanım yoğunluğuna göre dağılımı Şekil 4.7'de gösterilmiştir. Grafik, departmanların kullanım yoğunluğunun derecelendirilmesine göre oluşturulmuştur.

Şekil 4.7 Newark Museum Kütüphanesini kullanan müze departmanlarının kullanım yoğunluğuna göre dağılımı

Kütüphanenin verdiği bilgi hizmetleri, diğer müze kütüphaneleri gibi, kullanıcı kitlesine göre farklılık göstermektedir (Tablo 4.3).

SUNULAN BİLGİ HİZMETLERİ	ZİYARETÇİLER VE DİĞER DİŞ KULLANICILAR	MÜZE PERSONELİ
Danışma Hizmeti	√	√
Ödünç Verme	-	√
Kütüphanelerarası Ödünç Verme	-	√
Bilgi Tarama ve Bilgiye Eriştirme	√	√

Hizmeti		
Web Sayfası	√	√
Seçmeli Bilgi Duyurusu	-	-
Kopyalama Hizmetleri	√	√
Diğer		Sürelî yayınların müze personeli arasında dolaşımı

Tablo 4.3 The Newark Museum Kütüphanesi tarafından verilen bilgi hizmetlerinin kullanıcı tipine göre çeşitliliği

Kütüphane hizmetlerinin tanıtımı müze Web sayfası üzerinden ve broşür, el ilanı gibi basılı malzeme yolu ile yapılmaktadır.

The Newark Museum, sanat, arkeoloji ve bilim gibi üç geniş konu alanını bünyesinde toplamış olan, geniş koleksiyon çeşitliliğine sahip bir müzedir. Sürelî sergilemelerinin yanında, yoğun olarak düzenlediği geçici sergiler ve Web üzerinden erişilen sanal sergiler ile müze koleksiyonunu daha da çeşitlendirmektedir. Ancak Müzenin en az koleksiyonları kadar öne çıkan diğer bir niteliği, sunduğu eğitim etkinlikleridir. Farklı yaş ve eğitim düzeyinden bireylere yönelik çok çeşitli eğitim programları ile Müze, önemli bir kültür, sanat ve eğitim merkezi olarak hizmet vermektedir. The Newark Museum Kütüphanesi, müze personeli tarafından sıkça başvurulmuş bir bilgi merkezidir ve verdiği hizmetlerle öncelikli olarak müzecilik uygulamalarını desteklemektedir. Bununla birlikte, müze dışı kullanıcılara sunduğu bilgi hizmetleri de dikkat çekicidir. Özellikle, telefon, faks ya da e-mail kanalı ile uzaktan verilen bilgi hizmetleri, kütüphanenin müze bilgi ortamını müze sınırlarının dışında da destekleyebileceğine örnektir. Koleksiyon zenginliği ve kaynakları açısından sorun yaşamayan kütüphanenin personeli ise sayıca az fakat niteliklidir.

4.3 Victoria and Albert Museum

Victoria and Albert Museum (V&A) ile müzenin kütüphanesi olan National Art Library'nin iç içe geçmiş bir kuruluş öyküsü vardır ve bir kütüphanenin bir müzenin misyonunu nasıl desteklediğine ya da bu iki kurumun birbirini nasıl tamamladığına örnektir.

1837 yılında İngiliz Hükümeti, İngiltere'deki tasarım uygulamalarını iyileştirmek ve geliştirmek amacıyla bir tasarım okulu kurmuştur. The School of Design'ın amacı her alandan zanaatkarları eğitmektir. Bu amaçla alçıdan maket ve kalıplar ile resimli kitaplardan meydana

gelen bir koleksiyon oluşturulmaya başlanır. Okulun personel kadrosuna da bir kütüphaneci atanarak, tasarım eğitiminde gerekecek kitap koleksiyonunu geliştirmesi istenir. Londra’da 1851 yılında düzenlenen büyük sanayi sergisinden sonra İngiliz Hükümeti, Tasarım Okulundaki sanatçı ve zanaatkarların gerçek nesnelere üzerinde çalışabilmeleri için bir müze kurmaya karar verir ve bu sergiden çok sayıda nesne satın alır. Ancak bu nesne koleksiyonu, sanatçıların çalışmalarında ihtiyaç duyduğu örnekler için yeterli gelmemiştir. Bu nedenle resimli kitaplardan oluşan bir kütüphane dermesi, müze koleksiyonunun bir uzantısı olarak gelişmeye başlar. Bu kütüphane The School of Design’ın kütüphanesidir. Müze 1850’lerin ortalarında South Kensington’daki mekanına taşınınca, kütüphane “National Art Library “ – Ulusal Sanat Kütüphanesi olarak adlandırılır.

Bugün Victoria and Albert Museum, 3000 yıllık bir geçmişe tanıklık eden, dünyadaki çok sayıda kültüre ait çok çeşitli formlardaki nesne koleksiyonları ile dünyanın en büyük sanat ve tasarım müzelerinden biridir. V&A’nın güncel amacı; koleksiyonlarında yer alan nesnelere ve onları yaratan kültürler hakkında toplumun bilgi ve beğeni kazanmasını ve çağdaş tasarım sanatını biçimlendiren tarihsel gelişimi anlamasını sağlamaktır. Bu amaçla, koleksiyonlarının hem ülke içi hem de ülke dışından daha fazla ziyaretçi tarafından görülebilmesi ve müzenin bir öğrenim, yaratıcılık ve eğlence merkezi haline gelebilmesi için sergiler ve çok sayıda etkinlikler düzenlemektedir.

V&A’nın çeşitlilik gösteren koleksiyonlarında, mimari çizim ve fotoğraflar, moda tasarım örnekleri, tekstil ürünleri, mobilya tasarım örnekleri; cam, seramik, metal, vb. malzemelerden yapılmış eşyalar, çocuk oyuncakları, baskı, heykel, resim, fotoğraf gibi sanat eseri örnekleri ve çeşitli alanlarda çağdaş tasarım örnekleri yer almaktadır. Nesnelere müzenin koleksiyon veri tabanı üzerinden taranabilmektedir. Veri tabanında, 20.000’in üzerinde nesne yer almaktadır. Nesnelere görüntü kayıtlarının yanında, türleri, yapılış dönemleri, tasarımcı ya da sanatçıları, malzemeleri, fiziksel özellikleri gibi ayrıntılı tanıtım bilgileri yer almaktadır. Veri tabanı, müze koleksiyonlarını tanıtmanın yanında araştırmalar için de bir başvuru kaynağı olmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle, veri tabanında yer alan bilgiler sürekli geliştirilmektedir. Müze bu konuda, müze dışından akademisyen ve uzmanların önerilerine açıktır.

V&A, Ulusal Müzelerarası Çevrimiçi Öğretim Projesine de dahildir. 3 yıllık proje kapsamında 10 adet ulusal müze yer almaktadır (British Museum, Imperial War Museum, National Gallery, National Portrait Gallery, Natural History Museum, Tate, Royal Armouries,

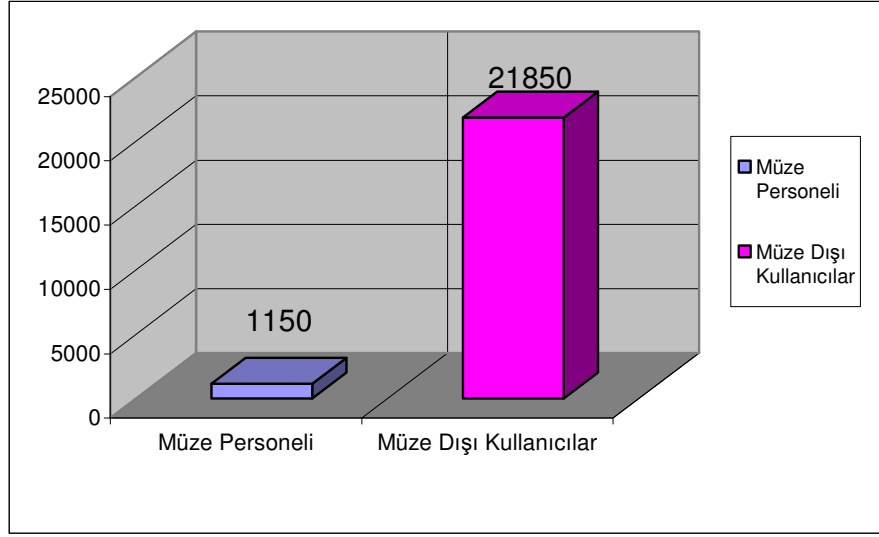
Sir John Soane's Museum, Victoria and Albert Museum ve Wallace Collection). Projenin amacı, bu 10 müzenin Websitelerinde yer alan koleksiyonların ve bilgi kaynaklarının toplum tarafından daha efektif ve yoğun kullanımını sağlamak, böylelikle toplumu araştırma yapma, keşfetme ve yaratma konusunda müze bilgi ortamını kullanmaya yöneltmektir. Projenin hedef ziyaretçi kitlesi, okullar ve yaşam boyu öğrenim kapsamındaki herkeştir.

Müzenin sunduğu eğitim ve öğretim programları çok çeşitli olup hem formal eğitim kapsamında öğrenci ve öğretmenlere, hem de yaşam boyu öğretim kapsamındaki herkese yöneliktir. Konferanslar, yabancılar için düzenlenmiş olan dil ve edebiyat kursları, küratörler tarafından sunulan galeri turları ve sohbetleri, sanat tarihi ile ilgili kurslar, atölye çalışmaları, sanatçı ve tasarımcıların üretim süreçlerini canlı olarak izleyebilme olanakları, öğretmenler için hazırlanmış eğitim paketleri, V&A'nın koleksiyonlarında yer alan gerçek nesnelere üzerinde araştırma yapma olanağı veren çalışma odaları, bu etkinliklere bir kaç örnektir. Müze yayımları, Web sayfasındaki katalogda konu başlıkları altında gruplandırılarak sunulmakta ve kitaplar hakkında tanıtım bilgileri verilmektedir.

Müze dahilinde bulunan Learning & Interpretation Resource Centre, müzecilik ve müze eğitimi öğrencileri için bir referans ve araştırma merkezidir. Koleksiyonlarında, müzeoloji, müze ve galeri eğitimi ve sanat eğitimi konularında kitap, dergi gibi basılı kaynaklar ile dia, video gibi görsel-işitsel kaynaklar içeren merkezden randevu sistemi ile yararlanılmaktadır.

- National Art Library

National Art Library, hem halka açık bir referans kütüphanesi hem de V&A Müzesi'nin kitap sanatı ve tasarımını konu alan bir küratörlük departmanıdır ve Books and Prints Departmanı altında yer almaktadır. Kütüphane, pazar ve pazartesi günleri dışında, her gün saat 10.00-17.00 saatleri arasında hizmet vermektedir. National Art Library, müze personelinin yanında ziyaretçiler ve müze dışından herkese açıktır. Müzeyi gezen ziyaretçiler kütüphaneye serbestçe girebilmektedirler. Ancak kütüphaneden yararlanmak için üyelik yaptırılması gereklidir. Kütüphaneye giriş ve üyelik işlemleri ücretsizdir. 2005 yılı için kütüphanenin toplam kullanıcı sayısı 23.000 olarak verilmiştir. Bu rakamın müze personeli ve müze dışı kullanıcılar arasında dağılımı Şekil 4.8'de gösterilmiştir. Kütüphaneyi müze içinden en fazla kullanan departmanlar araştırma departmanı ile Asya koleksiyonu ile ilgili küratörlük departmanıdır.

Şekil 4.8 National Art Library 2005 yılı kullanıcı dağılımı

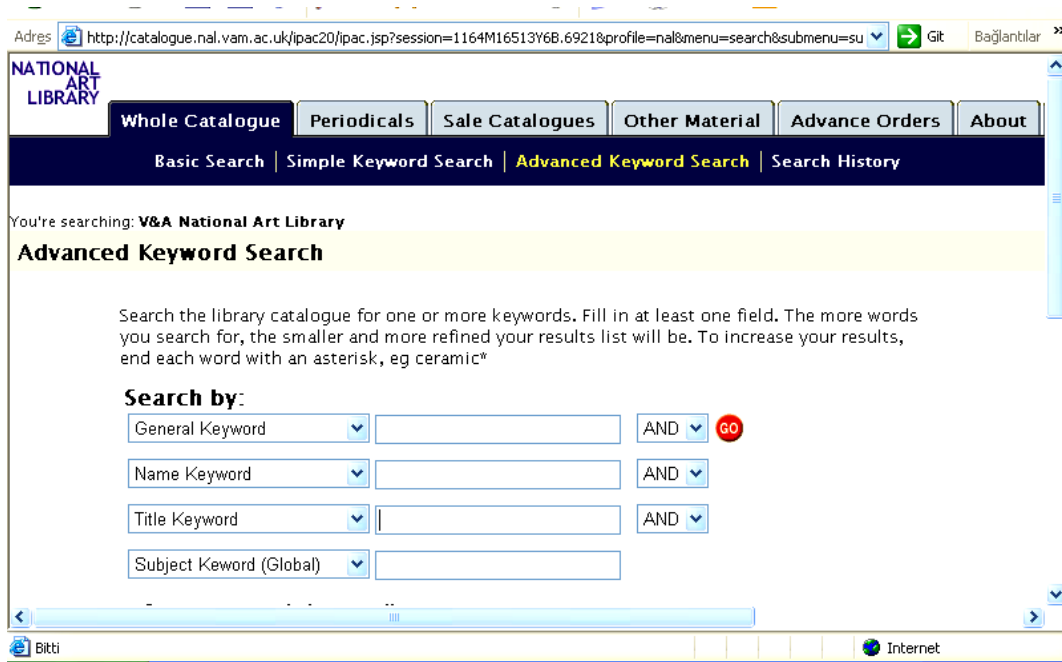
Kütüphane ödeneğinin tümü müzenin genel bütçesinden karşılanmaktadır. Ödeneğin müzenin toplam bütçesine oranı %15'tir. Kütüphanenin toplam personel sayısı 57'dir. 29 kişi, üniversitelerin ilgili bölümlerinden mezun profesyonel kütüphanecidir. 10 kişi, herhangi bir alanda üniversite mezunu ve 18 kişi ise yüksekokul ya da meslek lisesi mezunudur.

National Art Library'nin dermesi iki ana kategoriye ayrılmaktadır: Genel derme ve özel koleksiyonlar. Genel derme kapsamında, V&A Museum'un nesne koleksiyonlarını tamamlamak amacıyla ve kütüphanenin derme geliştirme politikası doğrultusunda sağlanan yayınlar yer almaktadır. Bu yayınların konu kapsamı, genel olarak çeşitli ülke ve dönemlere ait güzel sanatlar ve dekoratif sanatlardır. Dermenin konu başlıkları, genel konulu referans kaynakları, sanat, sanat tarihi, tarih ve müzeoloji olarak belirtilmiştir. Özel koleksiyonlar ise, sanatçı mektupları, kitap ve kaligrafi sanatı örnekleri, resimli ve süslemeli el yazmaları, ilk dönem baskıları gibi bir çoğu unik olan değerli ve nadir eserler yer almaktadır. Genel derme içinden referans kaynakları açık raflarda kullanıcılara sunulurken, dermenin geri kalanı kapalı depolarda korunmakta ve istek üzerine kullanıcıya verilmektedir. Kütüphanede yer alan materyal türleri çok çeşitlidir: kitaplar, süreli yayınlar, fotoğraf, harita, efemera türü yayınlar, sergi ve müzayede evi katalogları, elektronik kaynaklar, görsel-işitsel materyaller, nadir eserler ve el yazmaları. Müze koleksiyonuna yeni nesnelere ve bağlamalarına ilişkin yayın alımı yapılmaktadır. Aynı uygulama, müzenin açtığı geçici sergiler için de geçerlidir. Kütüphane,

geniş bir elektronik kaynaklar dermesine de sahiptir. Bu dermede, çevrimiçi olarak erişilen bibliyografik ve görüntü veritabanları, elektronik ansiklopediler ve tam metin dergiler vardır.

Derme kayıtları için üç farklı katalog bulunmaktadır. Kart katalog, basılı katalog ve Web erişimli çevrimiçi katalog, Çevrimiçi katalogda 1987 yılı başından beri gelişen dermesini içermektedir ve yaklaşık 750.000 kayıt vardır. 1987 yılından önceki kayıtlar kart ve basılı kataloglarda yer almaktadır. Kullanıcılar Web üzerinden uzaktan erişerek ya da kütüphane içindeki terminallerden kataloğu tarayabilmektedirler (Şekil 4.9). Kütüphanenin Web sayfasında, kataloğun kullanılışı da dahil olmak üzere kütüphaneden nasıl araştırılma yapılacağına dair bir rehber bulunmaktadır. Bu rehberde sanatçıların, süreli yayın ve indekslerin, sergi ve müzayede evi kataloglarının nasıl araştırılacağına ilişkin ayrı alt bölümler de mevcuttur.

Derme kayıtları, bir toplu katalog olan OCLC'ye ve İngiltere'nin seri yayınlar için ulusal toplu kataloğu olan SUNCAT'e dahildir. Bu olanaklar, kütüphanenin farklı kütüphanelerle kayıt alışverişi yapmasına ve dermesinin farklı kütüphanelerin de yer aldığı geniş bir bilgi platformundan taranabilmesini sağlamaktadır .

The screenshot displays the National Art Library website's search interface. At the top, there is a navigation menu with options: 'Whole Catalogue', 'Periodicals', 'Sale Catalogues', 'Other Material', 'Advance Orders', and 'About'. Below this, a search bar is visible with the text 'Basic Search | Simple Keyword Search | **Advanced Keyword Search** | Search History'. The main content area is titled 'Advanced Keyword Search' and includes instructions: 'Search the library catalogue for one or more keywords. Fill in at least one field. The more words you search for, the smaller and more refined your results list will be. To increase your results, end each word with an asterisk, eg ceramic*'. The search form consists of four rows, each with a dropdown menu for the search type, an input field, and an 'AND' button. The first row is pre-filled with 'General Keyword' and has a red 'GO' button next to it. The other rows are 'Name Keyword', 'Title Keyword', and 'Subject Keyword (Global)'. The browser's address bar shows the URL 'http://catalogue.nal.vam.ac.uk/ipac20/ipac.jsp?session=1164M16513Y6B.6921&profile=nal&menu=search&submenu=su'. The browser's status bar at the bottom shows 'Bitti' and 'Internet'.

Şekil 4.9 National Art Library çevrimiçi katalogu tarama ekranı

Kütüphanenin yazılı bir derme politikası vardır ve politikanın hazırlanmasından, kütüphane personelinin de dahil olduğu bir komite sorumludur. Sağlama yolları, yoğunluklu kullanım sırasına göre, “satın alma”, “değiş tokuş” ve “bağış” dır. Müze personeli kütüphaneye satın alınmak üzere yayın isteğinde bulunabilmektedirler.

National Art Library'nin ziyaretçiler ile müze dışı kullanıcılarına ve müze personeline sunduğu bilgi hizmetleri Tablo 4.4.'te gösterilmiştir. Kütüphane, müze dışı kullanıcılara telefon, fax, posta ya da e-mail yolu ile de danışma hizmeti vermektedir.

SUNULAN BİLGİ HİZMETLERİ	ZİYARETÇİLER VE DİĞER DIŞ KULLANICILAR	MÜZE PERSONELİ
Danışma Hizmeti	√	√
Ödünç Verme	–	√
Kütüphanelerarası Ödünç Verme	–	√
Bilgi Tarama ve Bilgiye Eriştirme Hizmeti	√	√
Web Sayfası	√	√
Seçmeli Bilgi Duyurusu	–	–
Kopyalama Hizmetleri	√	√

Tablo 4.4 The National Art Museum Kütüphanesi tarafından verilen bilgi hizmetlerinin kullanıcı tipine göre çeşitliliği

Kütüphane hizmetlerinin tanıtımı, hem Web sayfası üzerinden hem de broşür, yayın gibi basılı malzemeler yolu ile yapılmaktadır. Ancak yeni gelen yayınlar için müze personeline özel bir duyuru hizmeti yapılmamaktadır. Müze tarafından yapılan ziyaretçi araştırmalarında, ziyaretçilerin kütüphaneyi kullanma eğilimleri sorgulanmaktadır.

Kütüphanenin bilgilendirme etkinliklerinden biri de özel konu başlıkları altında (örn. İkonlar, tebrik kartları, grafik tasarımı vb. gibi) hazırladığı bibliyografik rehberlerdir. Bu rehberlerde yer alan yayınların çoğu kütüphane dermesinde bulunmaktadır. Ayrıca rehberlerde, bahsi geçen konu başlığında yayın barındırabilecek diğer sanat kütüphanesi ve bilgi merkezlerinin linkleri de bulunmaktadır.

Kütüphanenin doğrudan müze bilgi ortamına kattığı bir hizmet de yaptığı yayınlardır. Daha önce National Art Library'nin aynı zamanda müzenin Books and Prints adlı küratörlük departmanının parçası olduğundan ve özel koleksiyonlarında nadir eserlerden el yazmalarına çok sayıda değerli nesne olduğundan söz edilmişti. Books and Prints Departmanı tarafından düzenlenen ve bu nesnelere konu alan sergilerin katalogları, kütüphane tarafından hazırlanmakta ve müze yayını olarak basılmaktadır.

Bu örnekte incelenen National Art Library, bir müze kütüphanesi olmasının yanında, hem halka açık ulusal sanat kütüphanesi olması ve hem de müzenin küratörlük departmanlarından birinin dahilinde bulunması gibi özellikleriyle, diğer incelenen müze kütüphanelerinden daha farklı bir konuma sahiptir. Dermesindeki yayınlar ile müze koleksiyonlarının tamamlayıcısı olan kütüphane, sunduğu bilgi hizmetleri ile de müzenin misyonunu desteklemektedir.

4.4 The Metropolitan Museum of Art

1870 yılında, bir grup Amerikalı iş adamı, sanatçı ve düşünür tarafından kurulmuş olan Metropolitan Museum of Art, dünyanın en büyük ve önemli sanat müzelerinden biridir. Müzenin 2000 yılında oluşturulmuş olan güncel misyonu özetle, insanlığın başarılarına örnek olabilecek derecede üstün nitelikli sanat eserlerini toplamak, korumak, araştırmak ve toplumun dünya sanatı hakkında bilgi ve değer ve anlayışını arttırmak üzere mesleki standartlara uygun olarak halkın yararına sergilemektir.

Amerika Birleşik Devletleri'nin New York Eyaletinde yer alan Müzenin kalıcı koleksiyonlarında, prehistorik dönemlerden günümüze 5000 yıllık geçmişe ait iki milyonun üstünde sanat eseri yer almaktadır. Bu eserler, “Amerikan resim ve heykeli”, “Asya Sanatı” gibi farklı temalar altında gruplandırılarak müze içindeki galerilerde sergilenmektedirler. Bu konu başlıkları ve dönemler hakkında Müze Web sayfası üzerinden açıklayıcı bilgiler ile konu ile ilgili müze yayınları hakkında tanıtıcı bilgiler sunulmaktadır. Müzenin eğitim departmanı tarafından oluşturulmuş olan bir konu dizini, alfabetik konu başlıkları altında, müze Web sayfası üzerinden sunulan çeşitli bilgi materyallerini aynı ara yüzden erişilir kılmaktadır. “Keşfet ve Öğren” adını taşıyan bu bölüm altında, çevrimiçi koleksiyonda yer almayan bazı eserler, özel sergiler, sanatçı yaşam öyküleri, eserlerin detaylarından yola çıkılarak tasarlanmış öğretici oyunlar, vb. yer almaktadır.

Yine, Web sayfası üzerinden sunulan “Sanat tarihi zaman cetveli” ziyaretçilere ve halka, farklı dönemlerdeki kültürlerin sanatlarını doğrusal bir tarih sıralaması üzerinden vermektedir. Müzenin tüm koleksiyonunu içeren çevrimiçi bir koleksiyon veri tabanı yoktur. Ancak koleksiyon içinden, her küratörlük departmanı tarafından seçilmiş olan toplam 6500 örneklik bir seçkiye, çevrimiçi olarak erişilmektedir. Erişilen sanat eserlerinin yüksek kalitedeki görüntü kayıtları yanında ayrıntılı tanımları, eserin müzeye gelmeden önceki geçmişi ve diğer bazı envanter bilgileri yer almaktadır. Ayrıca ziyaretçilere envanter bilgilerini okuma konusunda yardımcı olmak için, terminoloji ile ilgili açıklayıcı bilgiler de verilmektedir. Müze bünyesinde, açılan geçici sergiler ve temaları ayrıntılı bilgilere müze Web sayfalarında yer verilmiştir.

Müze sadece Amerika Birleşik Devletleri ile sınırlı kalmamak üzere, dünyanın her yerinden kişiler için çok çeşitli eğitim programları düzenlemektedir. Bu programlara yaklaşık yılda 35.000 müze ziyaretçisi, her öğretim düzeyinden öğrenci ve öğretmenler katılmaktadır. Düzenlenen eğitim etkinliklerine örnek olarak; uzmanlar eşliğinde müze turları, küratörler ya da akademisyenler tarafından yürütülen galeri sohbetleri, sanat öğretimi yapan yetişkin sınıfları, film gösterimleri, dinletiler, New York’taki farklı etnik kökene sahip kültür grupları için müze ve etkinliklerine yönelik tanıtıcı programlar, öğretmenlerin eğitimin hedefleyen atölye çalışmaları, çocuklar ve aileler için müze koleksiyonlarını tanıtıcı programlar, engelliler için müzeden yararlanma olanaklarını tanıtan programlar ve yılda birkaç kez düzenlenen sempozyumlar verilebilir. Müze ayrıca doktora öğrencilerine, konservasyon konusunda burs vermektedir.

Eğitim programları dışında müzenin eğitim kaynakları adı ile sunduğu çeşitli olanaklar da mevcuttur. Bunlardan biri, öğretmenler için hazırlanmış olan ve sanat tarihi ve müze koleksiyonları hakkındaki eğitim materyalleridir. Bir kısmı ücretli olan bu materyallerin bir kısmına da müze Web sayfası üzerinden serbestçe erişilebilmektedir. Müzenin görüntü arşivi de yine sunulan eğitim kaynakları arasındadır. Müzenin kalıcı koleksiyonlarında yer alan eserlerin dijital ya da analog görüntü kayıtları (fotoğraf, dia gibi formatlarda) eğitim amacıyla kullanılmak üzere müze tarafından satışa sunulmaktadır.

Müzenin yayınladığı çeşitli sergi katalogları ile diğer müze yayınlarından oluşan katalog yaklaşık 2500 yayından oluşmakta ve müze Web sayfası üzerinden erişilmektedir. Katalogdaki tüm yayınlar müze kütüphanesinde mevcuttur. Seçilmiş konu başlıkları altında

müzenin eğitim departmanı tarafından derlenmiş olan okuma listeleri de müzenin diğer bir bilgilendirme hizmetidir.

Metropolitan Museum of Art, koleksiyonlarını temel alan ve toplumun sanat konusundaki bilgi ve anlayışını yükseltmeye yönelik bilgilendirme ve eğitim etkinlikleri ile bilgi ortamı olarak hizmet vermekte ve sanat müzelerinin bilgi toplumu içindeki yerine iyi bir örnek oluşturmaktadır.

- *Thomas J. Watson Library*

The Metropolitan Museum of Art, dağınık yapılanmış bir müze kütüphane sistemine sahiptir. Müzenin genel araştırma kütüphanesi olan *Thomas J. Watson Library* dışında, müzedeki her küratörlük departmanının kendine ait bir kütüphanesi vardır. Departmanlık kütüphanelerinin sayısı 19'dur. Her bir kütüphanenin derme niteliği ve uzmanlık alanı birbirinden farklıdır fakat tümü de Müzenin araştırma ve eğitim misyonuna hizmet etmektedirler. Müze dışı araştırmacılar, randevu sistemi ile ve belirli akademik nitelikler aranmak koşulu ile Departmanlık kütüphanelerinden de yararlanabilmektedirler. Aşağıdaki departmanlık kütüphanelerinden bir kaçını örneklemiştir:

Joyce F. Menschel Photography Library: Müzenin fotoğraf departmanının kütüphanesidir. Dermesinde fotoğraf tarihi ve müzenin fotoğraf koleksiyonları ile ilgili 6000'den fazla fotoğraf içerir. Kütüphane öncelikli olarak müze personeline hizmet vermekte ancak randevu almak koşulu ile dışarıdan araştırmacılara da açıktır.

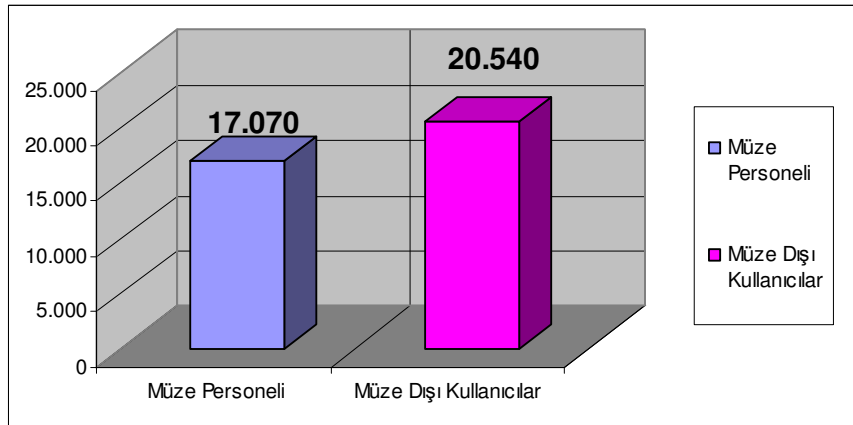
The Robert Goldwater Library: Afrika Sanatı, Okyanusya ve Amerikalılar Departmanına aittir. Kütüphanede Afrika sanatı, Pasifik adaları ve Amerikanın yerli halklarına ait yayınlar bulunmaktadır. Dermesinde 3.000'den fazla kitap ve 150 adet aboneliği devam eden süreli yayın vardır. Kütüphane, müze personeli dışında nitelikli araştırmacılara açıktır.

The Cloisters Library and Archives: The Cloisters, The Metropolitan Museum of Art'ın Manhattan'da bulunan ve Ortaçağ sanatı üzerine uzmanlaşmış olan bir şubesidir. Dermesinde yaklaşık 13.000 cilt yayın bulunan kütüphanesi de yine Ortaçağ sanatı ve ilgili alanlarda uzmanlaşmıştır. Dermesinde el yazmaları da bulunmaktadır. Kütüphane randevu sistemi ile ve akademik niteliklerdeki araştırmacılara açıktır.

Study Rooms for Drawings and Prints: Müzenin Çizim ve Baskı departmanına ait olan kütüphane, müzenin orijinal mimari ve dekoratif çizimleri ile baskı koleksiyonunu desteklemeyi amaçlamaktadır. Dermesinde baskı ve çizim tarihi ile ilgili kitaplar yer almaktadır. Bu kütüphane de yine randevu sistemi ile dışarıdan araştırmacılara açıktır.

Thomas J. Watson Library, müzenin kuruluşundan 10 yıl sonra, 1880 yılında kurulmuştur ve müzenin genel araştırma kütüphanesi niteliğindedir. Kütüphane aynı zamanda, sanat tarihi konusunda dünyanın en kapsamlı dermesine sahip kütüphanelerinden biridir. Kuruluşundan itibaren çok sayıda sanatçı ve koleksiyonerler tarafından özel koleksiyonlar bağışlanmış ve bu bağışlar kütüphanenin nadir eserler dermesini oluşturmuştur. Müzenin kullanıcı kitlesi; müze personeli, ziyaretçiler, öğrenciler, öğretmenler, akademisyenler, araştırmacılar, sanat tacirleri ve müzayede evi personeli gibi sanat çevrelerinden kişilerdir. Genel halka hizmet verme konusundaki ölçütü, ihtiyaç duyulan yayınların bu kütüphane dışında hiçbir yerden elde edilememesidir. Aksi durumda, müze ziyaretçisi olmayan genel halk kitlesine kütüphane hizmeti verilmemektedir.

Kütüphanenin 2005 yılındaki toplam kullanıcı sayısı dış kullanıcılar ve müze personeli de dahil olmak üzere 37.610'dur. Bu sayının kullanıcı tipine göre dağılımı Şekil 4.10'da gösterilmiştir. Müze dışı kullanıcılar kütüphaneden, üye olarak ve girişte kütüphane üyelik kartlarını göstererek yararlanabilmektedirler. Kütüphanenin açık olduğu gün ve saatler kullanıcı tipine göre farklılık göstermektedir. Pazartesi günleri sadece müze personeline saat 09.00-16.45 saatleri arası açık, müze dışı kullanıcılara kapalıdır. Hafta içindeki diğer günler, müze personeline, 09.00-16.45, müze dışı kullanıcılara 10.00.-16.45 saatleri arasında hizmet vermektedir. Kütüphane hafta sonları kapalıdır.

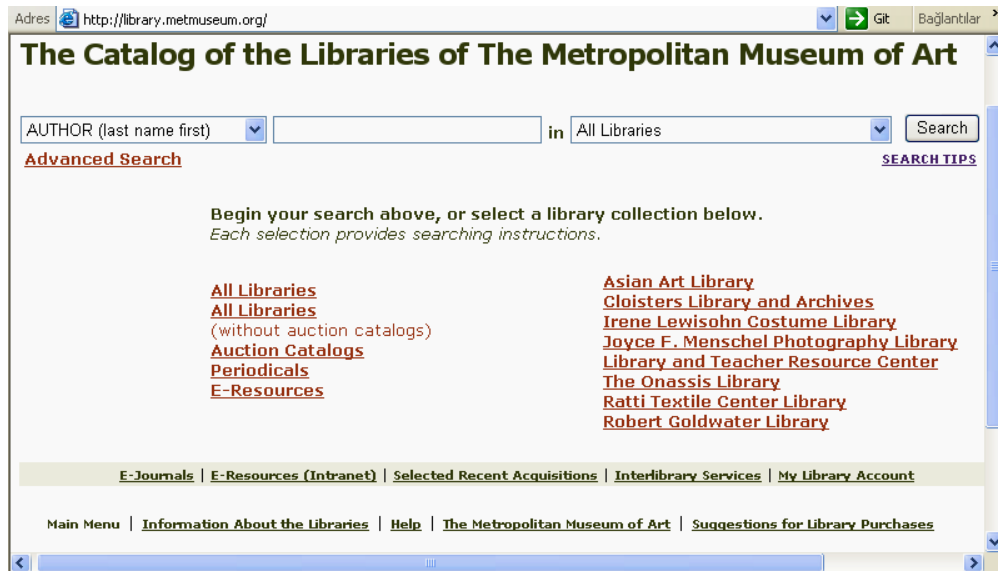

Şekil 4.10 2005 Yılı Thomas J. Watson Kütüphanesi toplam kullanıcı sayısının kullanıcı tipine göre dağılımı

Kütüphane bütçesi, müzenin genel bütçesinden ve bağışlar da dahil olmak üzere özel fonlardan sağlanmaktadır. Kütüphaneye gelen bağışlar, kuruluşundan bugüne önemli bir gelir kaynağı oluşturmaktadır. Kütüphanenin toplam personel sayısı 40'dır. 12 kişi, profesyonel kütüphaneci; 26 kişi herhangi bir alanda üniversite mezunu ve 2 kişi ise Yüksekokul ya da meslek lisesi mezunudur.

Toplam derme sayısı yaklaşık 600.00 cilttir. Thomas J. Watson Library, departman kütüphaneleri gibi dar odaklı bir konu alanında uzmanlaşmaktan çok müzenin tüm uzmanlık alanlarını kapsayacak biçimde derme geliştirmektedir. Ağırlıklı konu alanları, sanat, sanat tarihi, mimarlık arkeoloji, edebiyat, müzik ve diğer insani bilimler konularındadır. Dermedeki materyal türleri, kitap, süreli yayın, referans kaynakları, sergi ve müzayede evi katalogları, nadir eser, el yazması, efemera türü yayınlar, elektronik kaynaklar ve mikrofilm ve mikrofişler olmak üzere görsel-işitsel materyallerdir. Ayrıca kitap sanatı dahilinde güzel baskı ve cilt örnekleri de yer almaktadır.

Derme kayıtları, 1980 yılından itibaren elektronik ortamda oluşturulmaya başlanmıştır. Kütüphanenin 1980 öncesine ait kart kataloğu ve basılı kataloğu vardır ancak devam edilmediği için güncelliğini yitirmiştir. Şu anda Thomas J. Watson kütüphane dermesinin hemen tümü ve departman kütüphanesi dermelerini büyük çoğunluğu WATSONLINE adlı çevrimiçi katalog üzerinden kullanıcılara sunulmaktadır. Tek bir arama ile müzenin tüm kütüphaneleri taranabildiği gibi, belli bir kütüphane seçilerek de tarama yapılabilmektedir (Şekil:4.11).

Şekil 4.11 WATSONLINE kataloğu tarama ekranı

Yeni sipariş edilmiş olan ya da yeni satın alınmış fakat teknik işlem süreci bitmemiş yayınlar WATSONLINE’da ilgili ifadelerle belirtilmiştir. Yeni satın alınan yayınların listesi ayrı bir bölümde kullanıcıların bilgisine sunulmuştur. Üyeler, katalog sayfası üzerinden çevrimiçi olarak kütüphaneye satın alınmak üzere yayın önerisinde bulunabilmektedirler.

Kütüphanenin yazılı bir derme politikası vardır. Ancak politikanın sadece kütüphane personeli tarafından hazırlandığı belirtilmiştir. Bu durum kütüphane-müze koordinasyonu açısından eksik bir uygulamadır. Politika oluşturulmasında ve güncellenmesinde müze personelinin öneri ve danışmanlığına başvurulması, kütüphanenin müzenin misyonu ve müzecilik uygulamaları ile uyumlu derme geliştirebilmesi açısından önemlidir. Ancak kütüphaneye satın alınacak yayınların seçiminde kütüphane personeli ile birlikte küratörler ve diğer müze uzmanları da karar vermektedirler. Kütüphane üyelerinin kütüphaneye satın alınmak üzere yayın önerebilmesi de müze kütüphanelerinde az rastlanan bir uygulama olmakla birlikte kullanıcı ihtiyaçlarının gözetilmesi bakımından önemlidir. Kütüphane koleksiyonuna yeni giren eserler ve açılan geçici sergi temaları ile ilgili de kütüphaneye yayın satın alınmaktadır. Thomas J. Watson Library’nin sunduğu bilgi hizmetleri Tablo.4.5’de gösterilmiştir

SUNULAN BİLGİ HİZMETLERİ	ZİYARETÇİLER VE DİĞER DIŞ KULLANICILAR	MÜZE PERSONELİ
Danışma Hizmeti	√	√
Ödünç Verme	√	√
Kütüphanelerarası Ödünç Verme	–	√
Bilgi Tarama ve Bilgiye Eriştirme Hizmeti	√	√
Web Sayfası	√	√
Seçmeli Bilgi Duyurusu	–	√
Kopyalama Hizmetleri	√	√
Diğer – referans kaynaklarının müze personeli için müze içi dolaşımı	–	√
Elektronik Kaynaklara uzaktan erişim		√

Tablo 4.5 Thomas J.Watson Kütüphanesi tarafından verilen bilgi hizmetlerinin kullanıcı tipine göre çeşitliliği

Thomas J.Watson Kütüphanesi'nin diğer müze kütüphanelerinden farklı olarak müze dışı kullanıcılara da ödünç verme hizmeti sunması dikkat çekicidir. Bunun dışında, kütüphane, Web sayfası üzerinden sadece müze üyelerine ve kütüphane üyelerine yönelik bazı hizmetler de verilmektedir. Kütüphanenin verdiği hizmetlerin tanıtımı Web sayfası üzerinden ve broşür benzeri basılı malzemeler yolu ile yapılmaktadır.

Metropolitan Museum of Art, tüm küratörlük departmanlarında yapılandığı farklı departmanlık kütüphaneleri ile müzecilik uygulamaları için kütüphane desteğinin farkında olan bir müzecilik tavrı sergilemektedir. Merkez kütüphane niteliğinde olan Thomas J.Watson kütüphanesi ise, hem müzecilik uygulamalarını hem de ziyaretçi ve müze araştırmacılarının müze koleksiyonuna ilişkin bilgi ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

4.5 Solomon R.Guggenheim Museum

Solomon R.Guggenheim Vakfı tarafından ilk kurulan Guggenheim müzesi olan Solomon R.Guggenheim Museum, New York'tadır. Solomon R.Guggenheim Vakfı'nın misyonu, öncelikli olarak modern ve çağdaş dönemlere ait sanat, mimarlık ve görsel kültürün diğer örneklerini toplamak, korumak, araştırmak ve bu yolla toplumun anlayış ve beğeni düzeyini yükseltmektir. Bu misyonu; sergiler, eğitim programları ve araştırmalar yolu ile gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla kurulan müze ağı ve kültürel işbirlikleri ile uluslar arası düzeyde bir ziyaretçi kitlesine ulaşmayı hedeflemektedir. New York Guggenheim dışında, Bilbao'daki Guggenheim Bilbao, Venedik'teki Peggy Guggenheim, Berlin'deki Deutsche Guggenheim ve Las Vegas'taki Guggenheim Hermitage Museum bu müze ağı kapsamındadır.

Solomon R.Guggenheim Museum'un kalıcı koleksiyonu, Vakfın kuruluşuna temel olan özel koleksiyonlardan oluşur ve 19. yüzyıldan günümüze modern ve çağdaş sanat ürünlerini içerir. Müzenin çevrimiçi koleksiyon veri tabanı 2001 yılında hizmete açılmıştır. Yaklaşık 169 sanatçıya ait eserin yer aldığı veritabanında görüntü kayıtlarının yanında, eserlere ilişkin açıklayıcı bilgiler, sanatçıların yaşam öyküleri, sanat tarihi ve kavramlarına ilişkin tanımlar, konu ile ilgili okuma listesi önerileri de yer almaktadır. Sanat akımlarının tanıtımına yönelik giriş düzeyindeki açıklamalar, müze ziyaretçileri kadar, müze dışı kullanıcılar için de müze koleksiyonunun bağlamına ilişkin temel bir bilgilendirme sunmaktadır. Veri tabanı; sanatçı, eser adı, sanat akımları, dönemler, malzeme türü gibi çeşitli alanlardan taranabilmektedir.

Peggy Guggenheim ve Deutsche Guggenheim koleksiyonları da bu veri tabanına dahil edilmiştir.Yakın bir gelecekte Guggenheim Bilbao koleksiyonunun da dahil edilmesi planlanmaktadır.

2001 yılında müzenin eğitim merkezi olarak açılmış olan Sackler Center, gençlere ve yetişkinlere görsel sanatlar, performans sanatları ve edebiyat konularında eğitim programları düzenlemektedir. Müzenin verdiği diğer bir eğitim hizmeti, öğretmenler için müze ziyaretinde kullanılmak üzere hazırlanmış olan ve çevrimiçi olarak sunulan öğretim materyalidir. Yoğunluklu olarak müzenin geçici sergi temaları hakkında hazırlanmış olan materyaller, genel olarak müzenin tüm koleksiyonu hakkında bilgi vermeyi amaçlamaktadır. Müze eğitim programları dahilinde ayrıca, küratörler ve uzmanlar eşliğinde müze turları ve sohbet toplantıları da bulunmaktadır.

Müze yayınları, müzeler için önemli bilgi aktarım kanallarından biridir. Guggenheim Museum, Web sayfası üzerinden, sadece müze yayınlarının taranabildiği bir katalog bulunmaktadır. Katalog, farklı konu başlıkları altında gruplanmış olan müze yayınları hakkında tanıtım bilgileri içermekte ve çevrimiçi satış olanağı da sunmaktadır.

- Solomon R. Guggenheim Library

Solomon R.Guggenheim Museum Kütüphanesi'nin misyonu, Guggenheim Müzesi personelinin, gönüllülerinin ve stajyerlerinin araştırma çalışmalarını desteklemektir. Kütüphane hafta içi saat 10.00-19.00 saatleri arasında hizmet vermektedir. Kütüphanenin hizmet kitesi, yalnızca müze personeli, gönüllüler ve müze stajyerleri ile sınırlıdır. Bununla birlikte, akademisyenler ve nitelikli araştırmacıların bazı özel koleksiyonlardan, nadir eserlerden ve Guggenheim Müzesi ile ilişkili yayınlardan, randevu sistemi ile yararlanmasına izin verilmektedir. Araştırmacıların bir üniversite, müze vb. kurumdan olmasına önem verilmektedir. Özel koleksiyonlar şunlardır:

Guggenheim Müzesi Sergi Katalogları: Guggenheim müzeler ağına bağlı tüm müzelerde gerçekleştirilen sergilere ilişkin kataloglar ve yayınlar Solomon R.Guggenheim Müze Kütüphanesi koleksiyonunda toplanmaktadır.

Hilla Rebay Koleksiyonu: Solomon R.Guggenheim Müzesi'nin ilk yöneticisi olan Barones Hilla Rebay'in özel koleksiyonudur. Müzeye Hilla Rebay Vakfı tarafından bağışlanmıştır. Koleksiyonun çoğunluğunu İngilizce ve almanca dillerindeki sanat kitapları oluşturmaktadır.

Kütüphanenin toplam derme sayısı yaklaşık 35.000'dir. Yayınlar ağırlıklı olarak, müzenin uzmanlık alanı doğrultusunda; modern ve çağdaş sanat, sanat tarihi, mimarlık ve tasarım konularındadır. Dil ağırlığı İngilizce ve Batı Avrupa dillerindedir. Diğer dillerde sınırlı sayıda yayın toplanmaktadır. Derme geliştirilirken, yayınların müze nesne koleksiyonunun bağlamını yansıtması ve uluslararası müze ağı dahilindeki diğer Guggenheim müzelerinin koleksiyonları ve sergileri ile yakın ilişkili olmaları göz önünde tutulmaktadır. Dermede bulunan materyal tipleri çeşitlilik göstermektedir. Kitap ve süreli yayınlar dışında, referans kaynakları, galeri, sergi ve müzayede evi katalogları, nadir eserler, efemera türü yayınlar ve elektronik kaynaklar mevcuttur.

Derme kayıtları için yerel erişimli bir elektronik kataloğun oluşturulmaya başlandığı belirtilmiştir. Proje henüz devam etmektedir. Kataloğun Web erişimli olarak düşünülmemesi, kütüphanenin yoğunluklu olarak müze personeli ile sınırlı bir kullanıcı kitlesi hedeflemesi ile açıklanabilir. Ancak derme kayıtlarının ulusal toplu kataloglarda da yer almaması kütüphane açısından bir eksiklik. Bu eksiklik, kütüphaneyi içine kapalı bir niteliğe sokmakta, araştırmacıların kütüphanedeki yayınların varlığından, en azından haberdar olmalarını güçleştirmektedir. Buna karşın, Müze Web sayfası üzerinden kütüphane ile ilgili genel tanıtım bilgileri verilmektedir.

Kütüphaneyi en yaygın kullanan departmanlar küratörlük departmanlarıdır. Kullanım sıklığı "günlük" olarak belirtilmiştir. Müzenin Yayın, Eğitim ve Geliştirme departmanlarının ise kütüphaneyi "haftalık "olarak kullandıkları belirtilmiştir.

Kütüphanenin toplam personel sayısı 2'dir. Her ikisi de Kütüphanecilik alanında eğitim görmüş profesyonel kütüphanecidir. Kütüphane bütçesinin tamamı müzenin genel bütçesinden sağlanmaktadır.

Müze kütüphanesinin yazılı bir derme geliştirme politikası yoktur. Sağlama yolu olarak, satın alma, bağış ve değiş-tokuş'dan her üçü de kullanılmaktadır. Müze personeli, kütüphaneye satın alınmak üzere yayın önerisinde bulunabilmekte ancak satın alınma kararı kütüphane

personeli tarafından verilmektedir. Kütüphaneye yeni sağlanan yayınlar için müze personeline özel bir duyuru yapılmamaktadır. Ancak müze personeli tarafından önerilen bir yayın kütüphaneye satın alındığında, ilgili personele haber verilmektedir. Müze koleksiyonuna yeni giren nesnelere ve açılan sergiler ile ilgili yayın alımına gidilmektedir.

Müze kütüphanesi verdiği hizmetler açısından oldukça sınırlıdır. Öncelikli hizmet kitlesinin müze personeli olması nedeniyle müze dışı kullanıcılar için sınırlı hizmet vermesi doğaldır. Ancak Guggenheim Müze Kütüphanesi, müze personeline de yeterli çeşitlilikte hizmet sunmamaktadır. Kütüphanenin kullanıcı türüne göre sunduğu hizmetler Tablo.4.6'da gösterilmiştir.

SUNULAN BİLGİ HİZMETLERİ	ZİYARETÇİLER VE DİĞER DİŞ KULLANICILAR	MÜZE PERSONELİ
Danışma Hizmeti	√	√
Ödünç Verme	–	√
Kütüphanelerarası Ödünç Verme	–	–
Bilgi Tarama ve Bilgiye Eriştirme Hizmeti	√	√
Web Sayfası	–	–
Seçmeli Bilgi Duyurusu	–	–
Kopyalama Hizmetleri	–	–
Diğer	–	–

Tablo 4.6 Solomon R.Guggenheim Museum Kütüphanesi tarafından verilen bilgi hizmetlerinin kullanıcı tipine göre çeşitliliği

Genel bir değerlendirme ile, Solomon R.Guggenheim Museum Kütüphanesi müze kütüphaneciliği konusunda geleneksel bir tavrı sürdürmekte ve öncelikli olarak müze personeline yönelik hizmet vermektedir. Bu tavrı ile, müzecilik uygulamalarını destekleyen ancak ziyaretçiler ve müze dışı kullanıcılar açısından müze bilgi ortamını zenginleştirmeye pek de açık olmayan bir görüntü çizmektedir. Sadece belirli niteliklere sahip müze dışı araştırmacılar için, dar odaklı bir derme üzerinden hizmet vermesi de genel görünümünü değiştirmemektedir. Müze personeline sunduğu hizmetlerin sınırlı olması, nitelikli ancak sayıca az personel kadrosu, henüz oluşumu tamamlanmamış çevrimiçi kataloğu kütüphanenin

elverişsiz yönleridir Buna karşın, yazılı olmasa bile, uygulama anlamında ve müze koleksiyonunu destekleyen bir derme geliştirme tavrı izlenmektedir.

4.6 Tate Gallery

Tate Gallery'nin misyonu, 16. yüzyıldan günümüze İngiliz sanatı ile uluslararası modern ve çağdaş sanat konularında, halkın bilgi, beğeni ve anlayışını yükseltmektir. Tate Gallery, farklı yerleşimlerde bulunan dört ayrı galeride hizmet vermektedir:

Tate Britain: İngiliz sanatının ulusal galerisi olup Londra'da bulunmaktadır. Tate Britain, İngiliz sanatı hakkında uluslar arası düzeyde beğeni ve anlayış geliştirmeyi amaçlayan bir sanat, kültür ve eğitim merkezidir. Müze, İngiliz sanatının en üstün örneklerini içeren koleksiyonu ile dünya çapında bir üne sahiptir.

Tate Modern: 1900'lı yıllardan günümüze, İngiliz sanatının da dahil olduğu uluslararası modern sanat örneklerini bünyesinde toplayan Tate Modern; 2000 yılında, Londra'da eski bir tren istasyonunun galeriye çevrilmesi ile oluşan mekanında hizmet vermektedir.

Tate Liverpool: 1988 yılında Liverpool'da kurulmuş olan müze, Tate koleksiyonunun Londra dışında da paylaşımını sağlamak ve Liverpool şehrini kültürel anlamda yeniden canlandırmak amacıyla kurulmuştur. Müze, uluslar arası modern sanat koleksiyonundan seçilen örnekleri sergilemektedir. Müze, düzenlediği geçici sergiler ile de koleksiyon çeşitliliğini arttırmaktadır.

Tate St.Ives: Tate Gallery ailesinin dördüncü ayağı olan Tate St.Ives, Cornwall'da bulunmaktadır. Modern ve çağdaş sanat konularındaki koleksiyonu, yoğunluklu olarak düzenlediği geçici sergiler ile desteklemektedir.

Tate Gallery'nin her dört galerisindeki koleksiyonlarında, resim, heykel, çizim, fotoğraf, film, enstalasyon gibi işlerden oluşan toplam 65.000'in üzerinde sanat eseri bulunmaktadır. Tate'in ayrıca 1900'lü yıllardan günümüze gelen İngiliz Sanatına ilişkin arşiv koleksiyonu da vardır. Bu koleksiyonda da el yazmaları, mektuplar, anılar, eskiz defterleri, gazete haberleri vb. materyal bulunmaktadır.

Tate'in koleksiyonuna ait bilgiler elektronik ortama aktarılmış ve Web'den erişebilen bir koleksiyon veri tabanı üzerinden topluma sunulmuştur. Veri tabanı, tüm Tate galeri koleksiyonlarını tek bir ara yüzden tarama olanağı vermektedir. Tarama sonuçlarında eserler

hakkındaki görüntülü ve yazılı bilgilerin yanında, Tate'in hangi galerisinde yer aldığı, o an için sergide olup olmadığı ve müze içindeki yeri de belirtilmektedir. Ayrıca ziyaretçilerin koleksiyona erişiminde kolaylık sağlamak için sanatçı ve konu adı dizinleri de oluşturulmuştur. Bu dizinlerden herhangi bir sanatçı ya da konu adı seçerek sadece bu alandaki nesnelere erişim olanağı vardır. Yine, müze koleksiyonuna yeni satın alınan ya da başlıca yolu ile giren eserler de Web sayfası üzerinden halka duyurulmaktadır.

Müze Web sayfası üzerinden verilen bir bilgilendirme hizmeti de "Sanat Terimleri Sözlüğü" dür. Sözlük, sanat kavramları ve sanat terminolojisi hakkında kısa bilgiler vermeyi hedeflemektedir. Böylece müze ziyaretçileri ya da müze Web sayfalarını ziyaret eden kişiler sanat terminolojisi üzerine genel bir anlayış edinebilmekte ve müze sergilemeleri ile diğer etkinliklerini daha bilinçli biçimde izleyebilmektedirler.

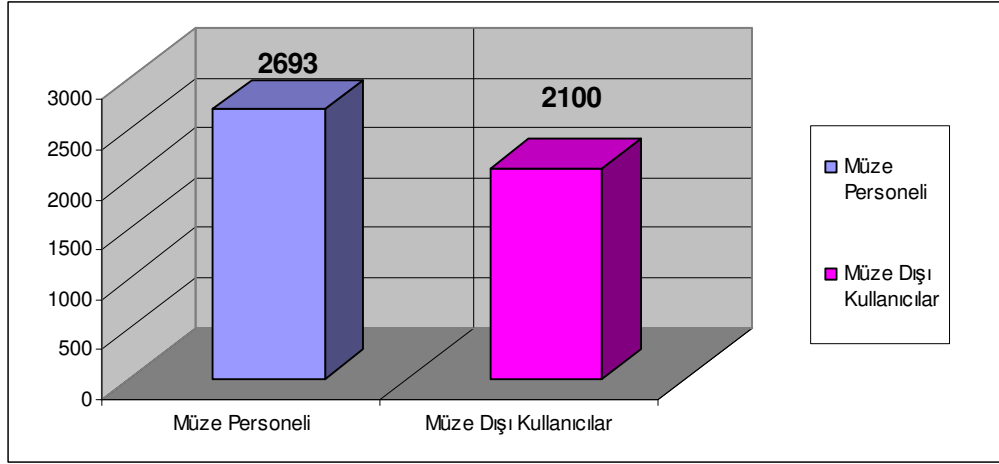
Tate Gallery tarafından sunulan eğitim ve kültür etkinlikleri her dört galeri için de ayrı ayrı planlanmaktadır. Etkinlikler kapsamında sanatçılar ya da konu uzmanları ile yapılan sohbet ve tartışma toplantıları, seminer ve sempozyumlar, film gösterimleri, dinletiler; sanat, tarih ve sergi temalarına ilişkin kurslar ve atölye çalışmaları; okul grupları, öğrenciler, öğretmenler ve gençler için eğitici programlar yer almaktadır. Tate'in galerileri içinde verilen bu etkinliklerin dışında, her yaş grubundan kişiler için, tümüyle çevrimiçi olarak Web sayfasından erişilebilen öğretim kaynakları da mevcuttur. Bu kaynaklar içinde, modern ve çağdaş sanat hakkında kendi kendine öğretim programları, Tate arşivlerinde yer alan ve geçmişte gerçekleştirilmiş etkinliklerin video kayıtlarının erişimi gibi olanaklar mevcuttur. Tate'in çıkardığı süreli yayın olan "Tate etc" 'nin tüm içeriğine de Web sayfası üzerinden erişilebilmektedir.

Tüm bu hizmetler, Tate Gallery'nin misyonunu gerçekleştirmek için sadece müze içi sergileme ve etkinliklerle yetinmediğini, sınırlarını müzenin dışına taşıyarak daha geniş bir kitleye ulaşma çabasını göstermektedir. Müzenin Web sayfasında, "Tate, 60.000 sanat eseri içeren koleksiyonu ile altı mekana yayılmış bir müzedir..." denildikten sonra bu altı mekan şu şekilde sıralanmaktadır: "... (dört galeri binası, bir ilave depolama binası ve Web sayfası)" (Tate Web Sitesi, 22 Kasım 2006). Bu ifadede de belirtildiği gibi müze Web sayfası üzerinden sunulan bilgi ve etkinlikler de müze kapsamına alınmaktadır. Tate'nin nesne koleksiyonu, her türden müze etkinliği için bir merkez oluşturmaktadır. Ancak bütün olarak bakıldığında, müzenin bilgi ortamı, bu merkez çevresinde gelişen ancak nesnelere fiziksel varlığını aşan bir boyuta ulaşmaktadır

- Tate Library

Tate Kütüphanesi, Tate arşivi ile birlikte Tate Britain Galeri binasında bulunan “Hyman Kreitman Araştırma Merkezi” içinde yer almaktadır. Kütüphane hafta içi saat 10.00-18.00 saatleri arasında hizmet vermektedir.

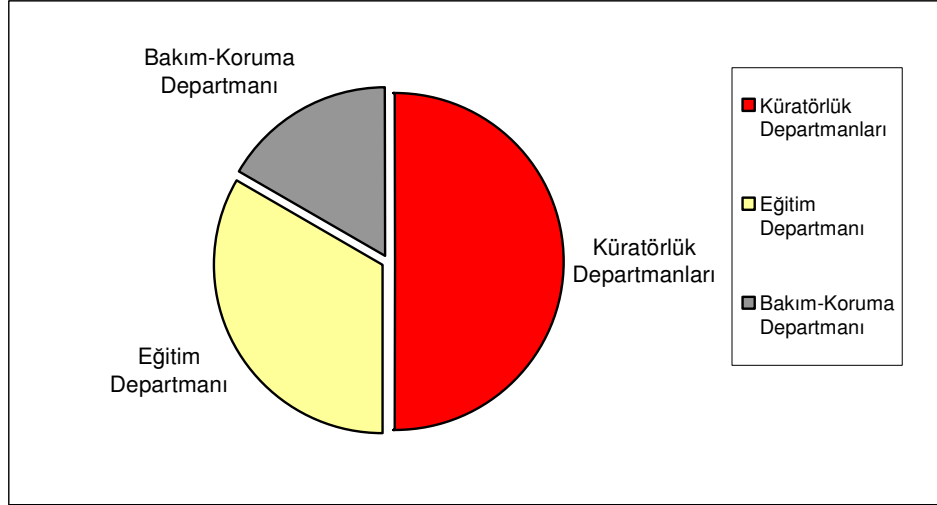
Kütüphane, müze personeli dışındaki kullanıcılara üyelik koşulu ile hizmet vermektedir. Üye olacak müze dışı araştırmacılardan, ayrıca akademik ya da mesleki çevrelerden bir referans mektubu da istenmektedir. Tate Gallery Kütüphanesi'nin 2005 yılı için toplam kullanıcı sayısı 5063'tür. Bu sayının yaklaşık %53'nü müze personeli, %47'sini ise müze dışı kullanıcılar oluşturmaktadır. Bu oranların sayısal dağılımı Şekil 4.12'de gösterilmiştir.

Şekil 4.12 2005 Yılı Tate Gallery Kütüphanesi toplam kullanıcı sayısının kullanıcı tipine göre dağılımı

Müze dışı kullanıcıların Tate Gallery Kütüphanesinden yararlanması, çeşitli koşullara bağlanmış olmasına rağmen, kütüphanenin kullanım yoğunluğu yüksektir. Bunda derme zenginliği ve verilen hizmetlerin çeşitliliği kadar kütüphanenin tanıtım etkinliklerinin etkisi söz konusudur. Müze kütüphanesinin verdiği hizmetler, hem Web sayfası üzerinden hem de broşür, el ilanı gibi basılı malzeme yolu ile yapılmaktadır.

Müze personeli içinden kütüphaneyi en fazla kullanan departmanlar, küratörlük departmanları, bakım-koruma departmanı ve eğitim departmanıdır. Bu departmanların kütüphane kullanım yoğunluğuna göre dağılımı Şekil 4.13'de gösterilmiştir. Grafik, departmanların kullanım yoğunluğunun derecelendirmesine göre oluşturulmuştur.

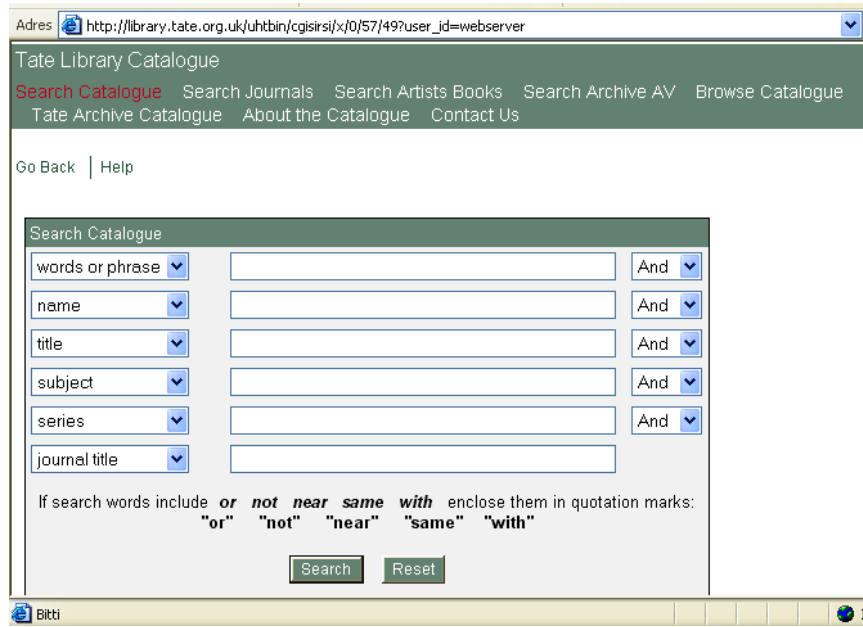
Şekil 4.13 Tate Gallery kütüphanesini kullanan müze departmanlarının kullanım yoğunluğuna göre dağılımı

Kütüphanenin toplam personel sayısı 15'tir. 10 kişi profesyonel kütüphaneci, 1 kişi farklı bir alandan lisans mezunu ve 4 kişi ise yüksek okul ya da meslek lisesi mezunudur. Kütüphane bütçesi, devlet fonlarından sağlanmaktadır.

Dermenin konu ağırlığı, sanat ve sanat tarihi alanlarında odaklanmıŐtır. Mimarlık ve fotoğraf sanatı konularından seçilen bazı yayınlar da alınmaktadır. Dermenin genel kapsamı, müze nesne koleksiyonları doğrultusunda, 1500 yılından günümüze İngiliz Sanatı ve 20. yüzyıldan günümüze dünya sanatıdır. Ancak sanatta Batı geleneğine ilişkin yayınlar daha ağırlıklıdır. Derme, özellikle modern ve  ađdaŐ sanat alanında g cl d r. Kütüphanede yaklaşık 50.000 kitap, 150.000 sergi kataloğu, 7300 güncel aboneliği devam eden süreli yayın bulunmaktadır. Koleksiyonda ayrıca efemera türü yayınlar, nadir eserler, görsel-işitsel yayınlar ve elektronik kaynaklar bulunmaktadır.

Kütüphanenin Web üzerinden erişilen bir  evrimiŐi kataloğu mevcuttur (Şekil 4.14). Derme kayıtları 1990 yılından beri bilgisayar ortamında kataloglanmakta olup, daha önceki dönemlerde manuel olarak hazırlanmış olan katalog kayıtları da elektronik formata dönüŐtürülerek mevcut  evrimiŐi kataloğa dahil edilmiştir. Kitaplar, güncel süreli yayınlar, sergi katalogları, özel koleksiyonların katalogları, görsel-işitsel yayınlar  evrimiŐi katalog üzerinden taranabilmektedir. Müzayede evi katalogları, müze bültenleri ve yayını kesilmiŐ süreli yayınlar ise bu kataloğa dahil edilmemiştir. Katalogda ayrıca satın alma kayıtları ile ilgili de kısa bilgiler vardır. Böylece kullanıcılar, sipariş verilmiŐ ancak henüz kütüphaneye

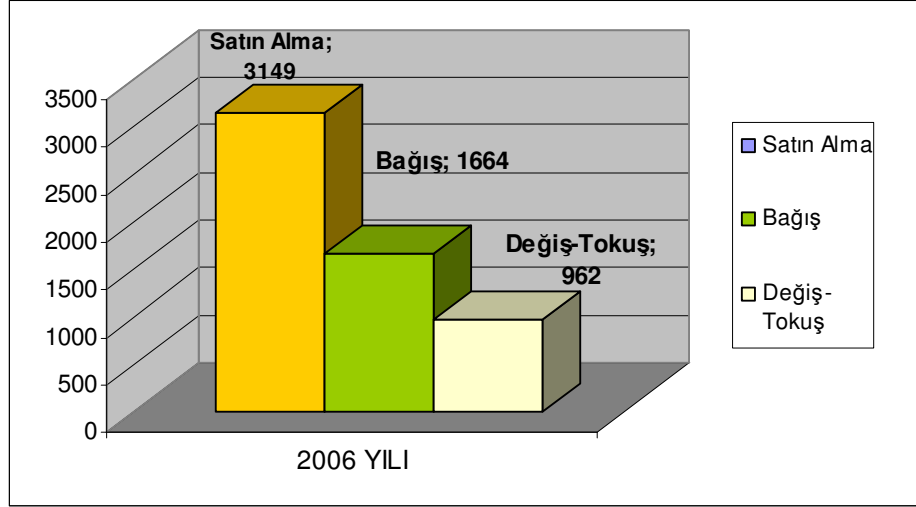
ulaşmamış yayınları ya da yeni satın alınmış olup teknik işlem süreci devam eden yayınlar hakkında bilgi edinebilmektedir.

Şekil 4.14 Tate Gallery Library çevrimiçi kataloğu tarama ekranı.

Tate Gallery Kütüphanesi, derme kayıtlarının, ulusal bir toplu katalog olan COPAC'a girebilmesi için başvuruda bulunmuştur. COPAC İngiltere'deki Araştırma Kütüphanelerinin dahil olduğu ulusal bir toplu katalogdur. Bu girişim, müze kütüphanesinin, işlev alanını müze sınırlarının dışına taşıırken, aynı zamanda ulusal bir bilgi platformunda paylaşımını sağlayacaktır.

Kütüphanenin yazılı bir derme geliştirme politikası vardır. ve bu politika, müze-kütüphane koordinasyonu doğrultusunda kütüphane ve müze personelinin ortam katılımı ile hazırlanmaktadır. Politikanın hazırlanışına tüm küratörlük departmanları ile koruma ve eğitim uzmanları katılmaktadır. Politika, Müzenin derme geliştirme politikası temel alınarak oluşturulmaktadır. Dolayısı ile, müze nesne koleksiyonunun konu kapsamı, kütüphanenin sağlayacağı dermenin de kapsamını belirlemektedir. Kütüphane, sağlama yolu olarak satın alma, bağış ve değiş-tokuş'tan her üçünü de kullanmaktadır. Verilen bilgiler doğrultusunda sağlama yöntemleri kullanımının, Ocak – Ekim 2006 dönemi için dağılımı Şekil 4.15'de gösterilmektedir.

Şekil 4.15 Tate Gallery kütüphanesinin kullandığı sağlama yollarının 2006 yılı dağılımı

Kütüphaneye satın alınacak yayınların seçimi, derme geliştirme politikası doğrultusunda ve öncelikli olarak kütüphane personeli tarafından yapılmaktadır. Ancak Kütüphane personeli satın alınacak yayınlar konusunda sıklıkla müze personeli ve müze yönetiminin önerilerine başvurmaktadırlar. Tüm müze departmanları kütüphaneye alınmak üzere yayın önerisinde bulunabilmektedir. Bu istekler değerlendirilmekte ve derme politikası kapsamında olanlar sağlanmaktadır. Ancak eğer istenen yayınlar kapsam dışında ise ve sadece açılacak bir sergi için ihtiyaç duyuluyor ise, bu yayınları kütüphane bütçesi ile değil, kendi departmanlarının ödeneklerinden sağlamaları önerilmektedir. Bu tutum, ağırlıklı kullanıcı kitlesi müze personeli olan bir müze kütüphanesi için çok da uygun görünmemektedir. Çünkü personelin açılacak sergiler için ihtiyaç duyduğu bilgi kaynaklarını sağlama sorumluluğu, müze kütüphanesindedir. Dermenin kapsamını belirleyen, müzenin etkinlikleridir. Bir müze kütüphanesi, her türlü müze etkinliğini yayınlar yolu ile desteklemek ve beslemek durumundadır. Bu nedenle, bu tür harcamalar için gerekli ödeneğin de koşullar çerçevesinde kütüphane bütçesinden karşılanması mantıksal olarak daha uygun görülmektedir. Bakım-Koruma Departmanının yayın istekleri, teknik uzmanlık bilgisi gerektirmesi nedeniyle doğrudan ve tartışmasız olarak sağlanmaktadır. Ancak son noktada, Kütüphaneye, müze koleksiyonuna yeni giren nesnelere ve geçici sergi temalarına ilişkin yayın sağlama yoluna gidilmektedir.

Verilen bilgi hizmetleri açısından Tate Gallery Kütüphanesi, geniş bir çeşitlilik sunmaktadır (Tablo 4.7). Bir çok müze kütüphanesinde yapılması gereken Seçmeli Bilgi Duyurusu Tate Kütüphanesinde müze personeline verilmektedir. Ayrıca, sergi katalogları için konusal

bibliyografya hazırlama hizmeti de verilmektedir. Bunun dışında standart hizmet olarak tanımlanacak diğer bilgi hizmetleri de müze personeline sunulmaktadır. Dış kullanıcılar açısından ise durum diğer müze kütüphaneleri ile benzerdir. Danışma, bilgi taraması, Web sayfası üzerinden katalog tarama ve kopyalama hizmetleri verilmekte, diğer hizmetler kısıtlanmaktadır.

SUNULAN BİLGİ HİZMETLERİ	ZİYARETÇİLER VE DİĞER DİŞ KULLANICILAR	MÜZE PERSONELİ
Danışma Hizmeti	√	√
Ödünç Verme	–	√
Kütüphanelerarası Ödünç Verme	–	√
Bilgi Tarama ve Bilgiye Eriştirme Hizmeti	√	√
Web Sayfası	√	√
Seçmeli Bilgi Duyurusu	–	√
Kopyalama Hizmetleri	√	√
Elektronik yoldan belge çoğaltımı ve dağıtımı	–	√
Sergi katalogları için bibliyografya hazırlama	–	√

Tablo 4.7 Tate Gallery Kütüphanesi tarafından verilen bilgi hizmetlerinin kullanıcı tipine göre çeşitliliği

Tate Kütüphanesi, derme özellikleri, müze ile koordineli çalışması ve sunduğu hizmetler ile, hem müzecilik uygulamalarını hem de müzenin misyonunu dolaylı yoldan destekleyen ve müze bilgi ortamını tamamlayan bir kütüphanecilik hizmeti vermektedir. Belki de tek elverişsizliği, müze dışı kullanıcılara kütüphaneyi kullanma konusunda öne sürdüğü koşullardır. Üyelik sistemi bir çok müze kütüphanesinde uygulanmasına karşın, üyeliği referans mektubu, vb. koşullara bağlamak, biraz sınırlayıcı bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir. Buna karşın, kütüphanenin dış kullanıcılar tarafından kullanılma yoğunluğu yine de yüksektir. Hizmet çeşitliliği, yeterli alt yapı koşulları, derme gelişmesinin politika dahilinde yapılması ve müze ile koordinasyonu gibi özellikleriyle Tate Gallery kütüphanesini, Tate Gallery'nin sunduğu bilgi ve eğitim ortamını tamamlayan bir müze kütüphanesi olduğu söylenebilir.

4.7 The British Museum

1753 yılında kurulan British Museum'un amacı, insanlığın yararı ve eğitimi için dünya kültürlerinden oluşan bir koleksiyon geliştirmek, korumak, araştırmak ve sergilemektir. Bu amaçla British Museum, antik çağlardan, günümüzün yaşayan kültürlerine kadar uzanan geniş bir zaman ve kültür platformuna ait, sanat, arkeoloji ve kültürel miras örneklerini koleksiyonunda toplar. Müze, insanlık tarihinin 2 milyon yıllık geçmişini kapsayan koleksiyonu ile dünyanın en önemli kültür merkezlerinden biridir. British Museum, kuruluşundan bu güne üç önemli ilkeyi korumuş ve uygulamıştır: Sahip olduğu koleksiyonların fiziksel varlığını korumak ve sürdürmek, hiçbir ayırım gözetmeksizin tüm insanlığa koleksiyonlarına erişme ve öğrenme olanağı vermek ve uzmanlarca koleksiyonları üzerinde araştırma yapılmasını sağlamak.

Yaklaşık yılda beş milyonun üstünde ziyaretçisi olan müze, sunduğu sergilemeler ile ve eğitim ve öğretim programları ile koleksiyonlarının ve buna bağlı olarak dünya kültürlerinin en üst düzeyde anlaşılmasını sağlamaya çalışmaktadır. Bu etkinlikleri ile British Museum, dünyadaki çeşitli kültürlerin görünür yüzü olma misyonunu da üstlenmiştir.

Müze koleksiyonlarından küratörlerce seçilmiş olan ve çeşitli dönem ve kültürleri temsil eden yaklaşık 5000 nesne, müzenin koleksiyon veri tabanı olan COMPASS'ta yer almaktadır. Veri tabanı, nesnelere ile ilgili ayrıntılı tanıtım bilgileri, konu uzmanları tarafından yazılmış makaleler ve yüksek kalitede görüntü dosyaları içermektedir. Bunların dışında, her nesne için hazırlanmış kısa bibliyografyalar da yer almaktadır. Bibliyografyalardaki yayınlardan bir kısmı, müze kütüphanelerinin koleksiyonlarında da mevcuttur. COMPASS veri tabanındaki bazı nesnelere için nesnenin bağlamına ait ayrıntılı bilgilendirme metinleri de hazırlanmıştır. Ayrıca, veri tabanında yer alan her nesne için ilişkili diğer nesnelere yönlendirmeler de mevcuttur.

British Museum'un eğitim etkinlikleri, her yaş ve ilgi düzeyinden kişiler için geniş bir çeşitliliğe sahiptir. Bu etkinlikler Müzenin "Öğretim ve Bilgi Departmanı" tarafından organize dilmektedir. Yetişkinler için düzenlen etkinlikler arasında, küratörler eşliğinde yapılan galeri turları, özel bir koleksiyona ya da geçici sergiye ilişkin galeri sohbetleri, koleksiyonlara ilişkin atölye çalışmaları, çok sayıda seminerler, yabancılar için İngilizce dil kursları, üniversite sonrası diploma programları sayılabilir. Ayrıca, aileler için düzenlenen

çocuklara yönelik tur programları, koleksiyon temaları üzerine düzenlenen sohbet toplantıları; okullar için hazırlanmış olan farklı temalarda öğretim ve etkinlik paketleri, eğitim videoları ve eğitici oyunlar da Müzenin sunduğu etkinlikler arasındadır. Müzenin küratörlük departmanlarının hazırladığı okuma listeleri, koleksiyonlarda temsil edilen kültürler hakkında daha fazla bilgi edinmek isteyen ziyaretçiler için bir yönlendirme noktası oluşturmaktadır.

Müze ayrıca Londra ve mümkün olan hallerde İngiltere'nin çeşitli bölgelerine gezici sergiler düzenlemektedir. Gezici sergiler yoluyla, özellikle okullar, hapishaneler ve müzeye erişimleri sınırlı olan gruplar, uzaktan erişim hizmeti almaktadırlar. Müze görme engelliler için de düzenlediği sesli turlar ile hizmet vermektedir. Bu hizmet, müzeye erişimi kısıtlı olan kişiler için Müze Web sayfası üzerinden de verilmektedir. 5 müze galerisi içinden seçilmiş 20 nesne ayrıntılı ses kayıtları ile görme engelli ziyaretçilere tanıtılmaktadır.

British Museum, dünyanın sayılı müzelerinden biri olarak, koleksiyonları üzerinden verdiği bilgilendirme ve eğitim hizmetleri ile topluma karşı taşıdığı sorumluluğu yerine getirmektedir. Müzenin kuruluşundan bugüne sürdüğü, ayırım gözetmeksizin tüm insanlığı koleksiyonlarına erişirme ilkesi, sadece müze girişinin ücretsiz olması ile değil, verdiği bilgi hizmetleri ile de desteklenmektedir. Benzer serbest erişim tavrı, müze kütüphanesi için de geçerlidir.

- *Paul Hamlyn Library ve Central Library*

British Museum 1753 yılında kurulduğunda, koleksiyonu basılı kitaplardan el yazmalarına, doğa tarihi nesnelere kadar geniş bir çeşitlilik gösteriyordu. Bu nesnelere farklı departmanlar altında düzenlenmişti. Bu departmanlardan biri de Victoria döneminde Antonio Panizzi tarafından düzenlenmiş ve geliştirilmiş olan basılı kitaplar departmanı idi. 1973 yılında bu departman ile Yazma Eserler departmanı ve Oryantal Kitaplar Departmanı, müzenin yönetim çatısı altından ayrılarak British Library'e devredilmiştir (Weimerskirch, 1999, s.505).

Günümüzde, müze çatısı altında 350.000 kitap, baskı dışı nadir eser, süreli yayın, broşür vb. basılı materyal yer almaktadır. British Museum bünyesinde iki farklı müze kütüphanesi ve bir müze arşivi bulunmaktadır. Ayrıca küratörlerin hizmetinde bulunan küçük departman

kütüphaneleri de mevcuttur. Bahsedilen basılı materyallerin bir kısmı, kütüphanede yer alırken, bir kısmı da müze nesnesi olarak küratörlük departmanlarının yönetimindedir.

Müze bünyesinde yer alan iki ayrı kütüphane, hizmet verdikleri kullanıcı kitlesine göre birbirinden ayrılmaktadır. Paul Hamlyn Kütüphanesi, tüm müze ziyaretçilerinin erişimine açık bir referans kütüphanesi iken Central Library, müze personelinin kullanımına ayrılmıştır. Ancak başvuru üzerine müze dışından kullanıcıların ihtiyaçlarına da cevap verebilmektedir.

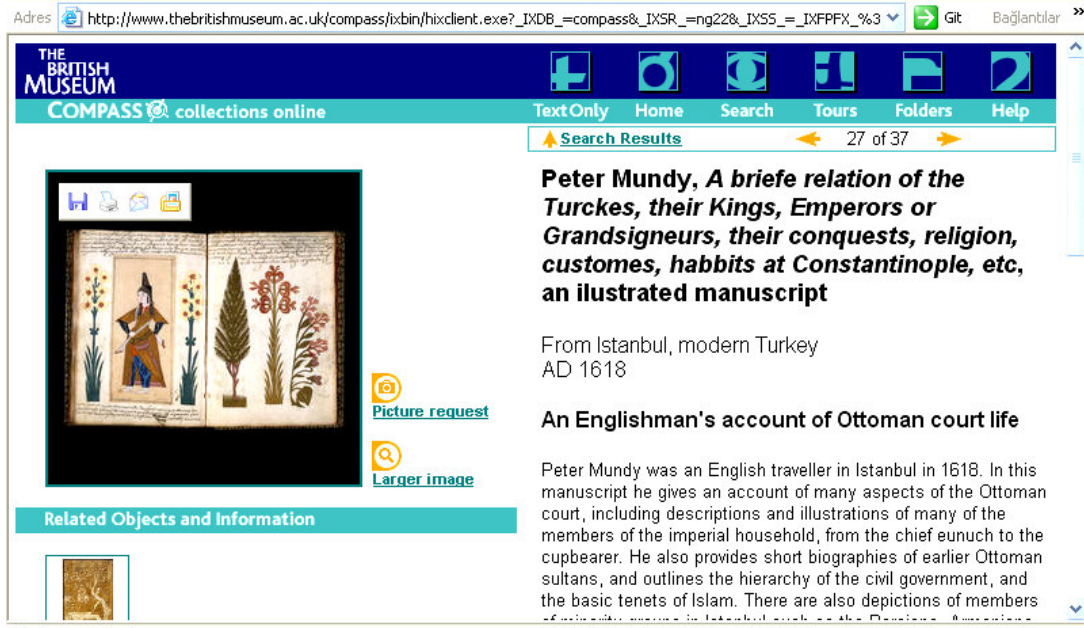
BM-Paul Hamlyn Library:

Paul Hamlyn Kütüphanesi, mimar Lord Foster tarafından yeniden restore edilen ve 7 Aralık 2000 tarihinde kullanıma açılan Kraliçe II.Elizabeth Avlusundaki dairesel biçimli Okuma Salonu'nda yer almaktadır.Tüm müze ziyaretçilerine açık olan kütüphanenin amacı, müze koleksiyonunda yer alan nesnelere ve ilişkili kültürler hakkında geniş bilgi kaynakları sunmaktır. Kütüphane, hafta sonları da dahil olmak üzere her gün saat 10.00-17.30 saatleri arasında hizmet vermektedir. Kütüphane bütçesi, hem müzenin genel bütçesinden hem de bağışlar dahil olmak üzere özel fonlardan sağlanmaktadır. Kütüphanenin personel sayısı, Central Library de dahil olmak üzere toplam 15'tir. 5 kişi profesyonel kütüphaneci, 10 kişi ise farklı alanlardan üniversite mezunudur.

Derme, yaklaşık 17.000 cilt yayından oluşmaktadır. Yakın vadede bu sayının 20.000 – 25.000 gibi bir rakama ulaşması planlanmaktadır. Konu dağılımı oldukça geniştir. Ağırlıklı konu alanları, arkeoloji, tarih, sanat tarihi ve mimarlıktır. Bunların dışında, genel referans konuları, eğitim, etnografya, folklor, antropoloji, arkeoloji, müzeoloji konularında yayınlara sahiptir. Ayrıca British Museum'un tarihi konusunda da çok sayıda yayın içermektedir. Dermedeki materyal türleri ise; kitap, süreli yayın, referans kaynakları, elektronik kaynaklar ve az sayıda sergi kataloğudur.

Kütüphanenin bölgesel erişimli bir çevrimiçi kataloğu vardır. Derme kayıtları, okuma salonundaki terminallerden elektronik olarak taranabilmektedir. Yakın bir zaman içinde kataloğun Web üzerinden çevrimiçi erişimi de planlanmaktadır. Müzenin nesne veri tabanı olan COMPASS'a okuma salonu içindeki dokunmatik ekranlardan erişilebilmektedir. COMPASS'ın müze kütüphaneleri içinden erişilir olması, araştırma yapan ziyaretçilerin müzenin nesne koleksiyonu ile kütüphane dermesi arasında ilişkilendirme yapabilmesine olanak vermektedir. COMPASS üzerinde çok sayıda kitap bulunmaktadır. Bunların bir kısmı

müze koleksiyonlarına dahil olan, sergilenen, bir müze nesnesi olarak işlem görmüş nadir ya da el yazması kitaplardır (Şekil 4.16). Bir kısmı ise, kütüphane dermesine dahil olan kitaplardır ki bunlar, nesne bilgileri ile birlikte, ilişkili yayınlar listesinde bulunmaktadır.

Şekil 4.16 British Museum koleksiyonu kapsamındaki bir el yazması kitabın COMPASS'da yer alışı.

Paul Hamlyn Kütüphanesi'nin derme geliştirme politikası uyarınca kütüphaneye, müze koleksiyonlarının konu alanları doğrultusunda ve genel ilgi düzeyinde yayın sağlanmaktadır. Sağlama yolu olarak satın alma ve bağış kullanılmaktadır. Öncelikli sağlama yolu olarak satın alma tercih edilmektedir. Kütüphaneye satın alınacak yayınların seçiminde kütüphane personeli kadar müze personeli ve müze yönetiminin karar ve değerlendirmeleri de etkili olmaktadır. Müze koleksiyonuna giren yeni nesnelere ya da açılan geçici sergi temaları ile ilgili olarak kütüphaneye yayın sağlanmaktadır.

Kütüphanenin kullanıcı kitlesi, müze ziyaretçileri, müze personeli, akademisyenler, araştırmacılar, öğretmenler, öğrenciler ve çocuklar dahil olmak üzere genel halktan herkes olarak ifade edilmiştir. Kütüphane içinde çocuklar için ayrı bir bölüm oluşturulmaktadır. Kullanıcılara kütüphaneden yararlanmak için hiçbir ön koşul getirilmemiştir. Kütüphanede kullanıcı istatistiği yapılmadığından yıllık kullanıcı sayısı ile ilgili bir bilgi elde edilememiştir.

Paul Hamlyn Kütüphanesi'nde müze ziyaretçilerine ve diğer müze dışı kullanıcılarına verilen bilgi hizmetleri Tablo 4.8'de gösterilmiştir. Görünüşte müze dışı kullanıcılar için diğer müze kütüphanelerinden çok da farklı hizmet vermeyen Paul Hamlyn kütüphanesi, sadece halkın kullanımı amacıyla işlevselleştirilmiş olması ve kullanım için hiçbir koşul getirmemesi nedenleriyle gerçekte diğer müze kütüphanelerinden çok daha geniş bir hizmet çerçevesine sahiptir.

SUNULAN BİLGİ HİZMETLERİ	ZİYARETÇİLER VE DİĞER DİŞ KULLANICILAR
Danışma Hizmeti	√
Ödünç Verme	-
Kütüphanelerarası Ödünç Verme	-
Bilgi Tarama ve Bilgiye Eriştirme Hizmeti	√
Web Sayfası	√
Seçmeli Bilgi Duyurusu	-
Kopyalama Hizmetleri	√
Diğer	-

Tablo 4.8 Paul Hamlyn Kütüphanesinden ziyaretçilere ve müze dışı kullanıcılara verilen bilgi hizmetleri.

Kütüphane hizmetlerinin tanıtımı hem Müze Web sayfası üzerinden hem de broşür ya da benzeri basılı materyaller yolu ile yapılmaktadır. Kütüphane elektronik kataloğunun Web erişimli biçime getirilmesi ile Kütüphanenin daha fazla sayıda kullanıcıya ulaşması beklenebilir.

BM- Central Library:

Central Library, sadece müze personeline hizmet vermeyi amaçlayan bir müze kütüphanesi olmasına rağmen, kimi durumlarda müze dışı erişime de izin verilmektedir. 1986 yılında hizmete açılmış olan Merkez Kütüphane, küratörlerin ilgi alanına giren bilimsel referans kaynakları, müzecilik, koleksiyonculuk gibi konu alanlarında geniş bir kitap ve süreli yayın dermesine sahiptir. Kütüphane, özellikle British Museum'un tarihi konusunda zengindir ve British Museum yayınlarından bir kopyayı dermesinde barındırır. Başlıca konu alanları; sanat,

sanat tarihi, müzeoloji, mimarlık ve arkeolojidir. Ayrıca, Central Library, British Museum'un poster ve kartpostal koleksiyonuna da sahiptir.

Central Library'nin yazılı bir satın alma politikası vardır. Bu politikaya göre, kütüphaneye satın alınacak yayınların konu kapsamı ve nitelikleri özetle aşağıdaki gibi belirtilmiştir:

- Genel ve standart referans (danışma) kaynakları (sözlükler, ansiklopediler, ulusal bibliyografyalar, "kim kimdir", vb.)
- British Museum'un tarihi ile ilgili tüm yayınlar
- British Museum Mütevelli Heyeti tarafından yayınlanan tüm yayınlar. Baskı dışı olmaları halinde, 2. el pazarlardan sağlanabilmektedirler.
- Müzedeki bir çok departmanın ortak olarak genel ilgi alanına giren yayınlar.
- British Museum ile ilgili tüm devlet yayınları
- Müze departmanlarının etkinlikleri ile ilişkili tüm arkeolojik yayınlar
- ICOM, MDA gibi mesleki derneklerin müzecilik konulu yayınları
- UNESCO ve Art Council gibi kurumların sanat ve kültürel miras ile ilişkili yayınları
- British Library'nin yayınları ya da British Library ile ilişkili yayınlar
- Birden çok müze departmanının ilgi alanına giren ve çok talep edilen süreli yayınlar (örn. Journal of Cultural Property)

Politikanın hazırlanışından kütüphane personeli sorumludur. Anacka, tüm müze personeli, Central Library'e satın alınmak üzere yayın önerisinde bulunabilmektedir. Kütüphaneye yeni gelen yayınlar müze personeline e-mail kanalı ile duyurulmaktadır. Müze personeli, kütüphanenin bölgesel erişimli elektronik kataloğuna kendi departmanlarından erişebilmektedirler.

Central Library tarafından müze personeline verilen bilgi hizmetleri Tablo 4.9'da gösterilmiştir.

SUNULAN BİLGİ HİZMETLERİ	MÜZE PERSONELİ
Danışma Hizmeti	√
Ödünç Verme	√
Kütüphanelerarası Ödünç Verme	–

Bilgi Tarama ve Bilgiye Eriştirme Hizmeti	√
Web Sayfası	√
Seçmeli Bilgi Duyurusu	-
Kopyalama Hizmetleri	√
Diğer	-

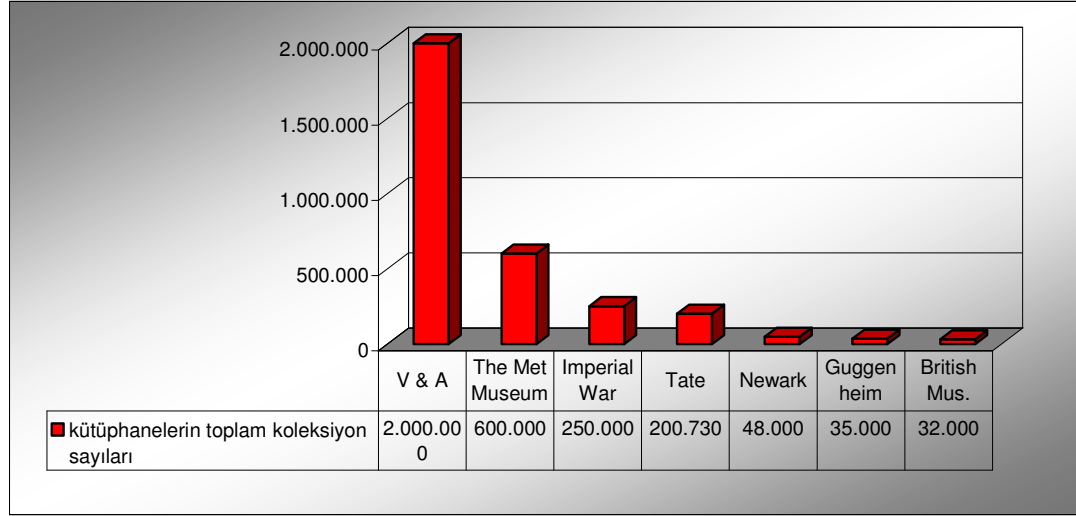
Tablo 4.9 Central Library'den müze personeline verilen bilgi hizmetleri.

British Museum, koşul koymaksızın herkesin erişimine açtığı Paul Hamlyn Library ve müze personelinin bilgi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olan Central Library ile ve daha küçük boyuttaki departmanlık kütüphaneleri ile çok işlevli bir müze kütüphanesi hizmeti sunmaktadır. Central Library, müze personeli dışında, özel durumlarda müze dışı araştırmacılara da kapısını açmaktadır. Bu yönleri ile British Museum, koleksiyonları üzerinden gerçekleştirdiği etkinlikleri, sunduğu bilgi hizmetleri ile tamamlamaktadır. Müzenin kütüphaneleri ise, hem müzecilik uygulamalarını, hem de ziyaretçiler ile halkın müze araştırmalarını destekleyerek müze bilgi ortamının tamamlayıcısı olarak hizmet vermektedirler.

4.8 Genel Değerlendirme

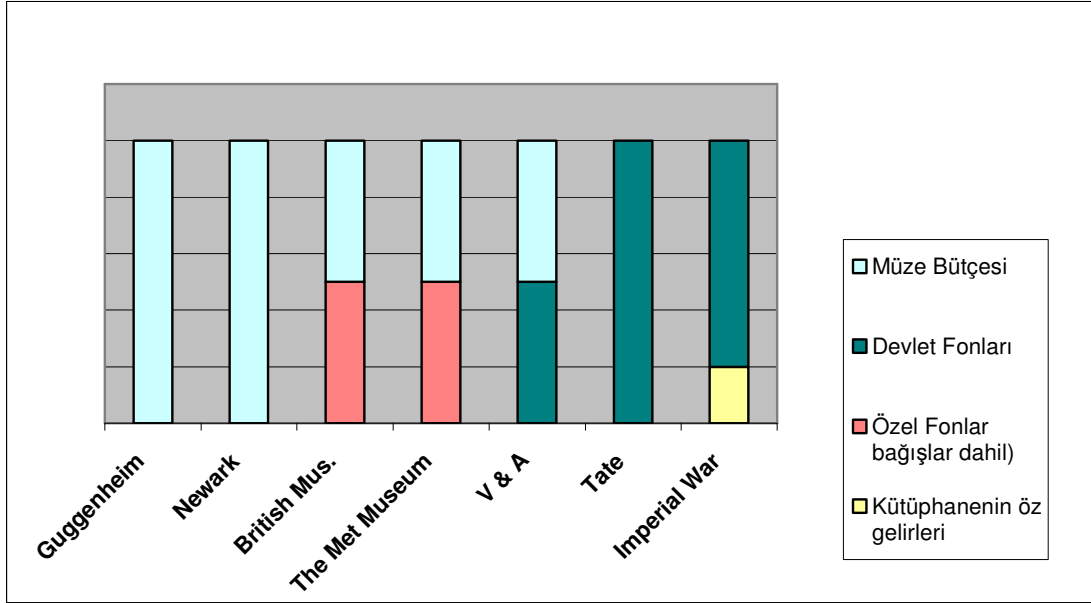
İncelenen müze kütüphaneleri, ödenek, personel, derme özellikleri ve otomasyon olanakları açısından değerlendirildiğinde, hemen tümünün etkin bir müze kütüphanesi hizmeti sunmak için gerekli alt yapı koşullarına sahip oldukları görölmektedir.

Araştırma kapsamındaki müze kütüphaneleri derme büyüklüğü açısından karşılaştırıldığında, Victoria and Albert Müze kütüphanesinin diğerlerine göre oldukça büyük bir dermeye sahip olduğu görülür (Şekil 4.17). Bu durum, V&A Kütüphanenin, sadece müze kütüphanesi işlevi taşımayıp, aynı zamanda halka açık bir referans kütüphanesi niteliğinde olması ve özel koleksiyonlarında bulunan yayınlardan dolayı aynı zamanda bir küratörlük departmanının parçası oluşuna bağlanabilir. British Museum kütüphaneleri ise, 32.00 ciltlik dermesi ile diğerleri içinde en küçük dermeye sahip kütüphane olarak görünmektedir. Ancak British Museum çatısı altındaki kitapların bir kısmı küratörlük kütüphanelerinde, bir kısmı da nesne değerlerinden dolayı müze koleksiyonundadır, önemli bir kısmı da British Libray'e devredilmiştir.

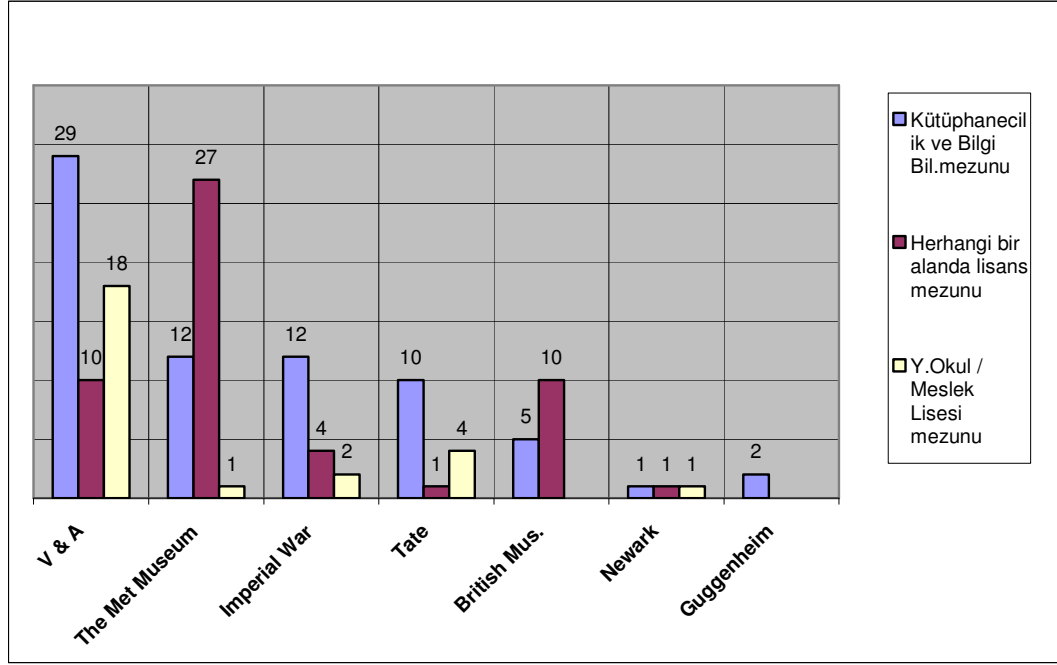
Şekil 4.17 Araştırma kapsamındaki yurtdışı müze kütüphanelerinin derme büyüklüklerinin karşılaştırılması

Müze kütüphanelerinin bütçe kaynakları, müzenin genel bütçesinden, devlet fonlarından ya da özel fonlar ve bağışlardan sağlanmaktadır. Sadece bir örnekte kütüphanenin kendi öz gelirlerinden de bütçesine kaynak oluşturduğu görülmüştür. Gelir kaynakları çeşitliliği en fazla ikidir (Şekil.4.18).

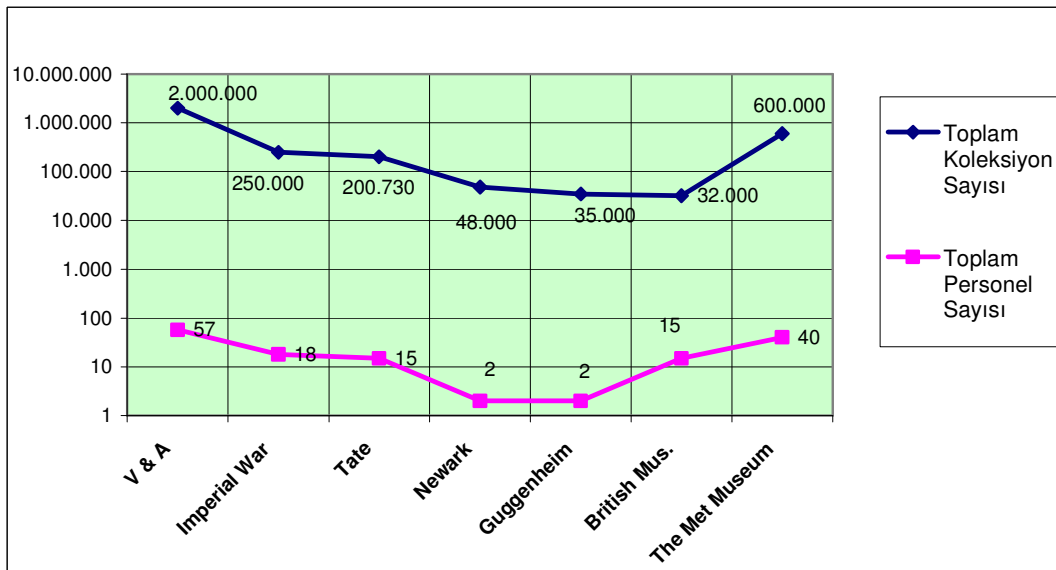

Şekil 4.18 Araştırma kapsamındaki yurtdışı müze kütüphanelerinin gelir kaynakları

Araştırma kapsamındaki tüm kütüphanelerin personel kadrolarında, profesyonel kütüphaneciler yer almaktadır ve çoğunluğunda toplam personel içinde ağırlıklı orana sahiptir (Şekil.4.19). Personel sayıları derme büyüklükleri ile doğru orantılıdır (Şekil 4.20).

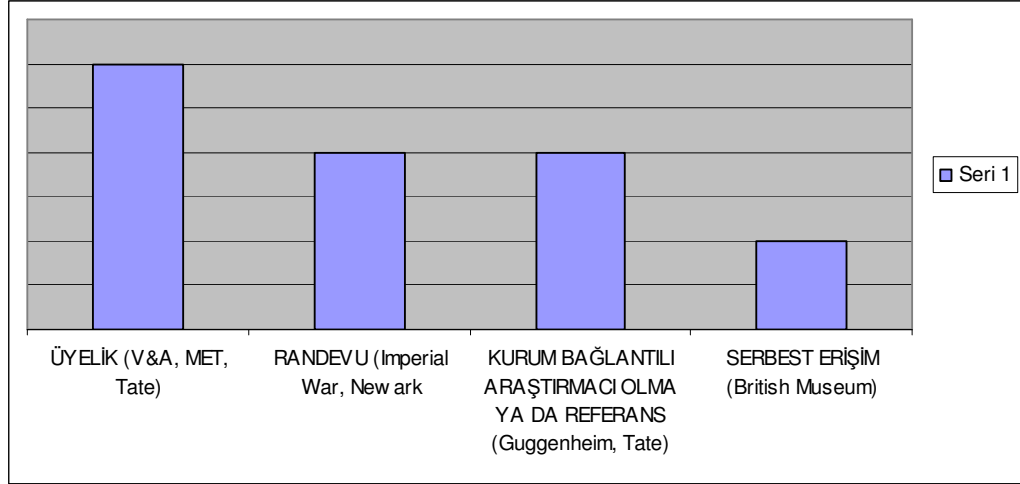

Şekil 4.19 Araştırma kapsamındaki yurtdışı müze kütüphanelerinde çalışan personelin eğitim durumlarına göre sayısal dağılımı.

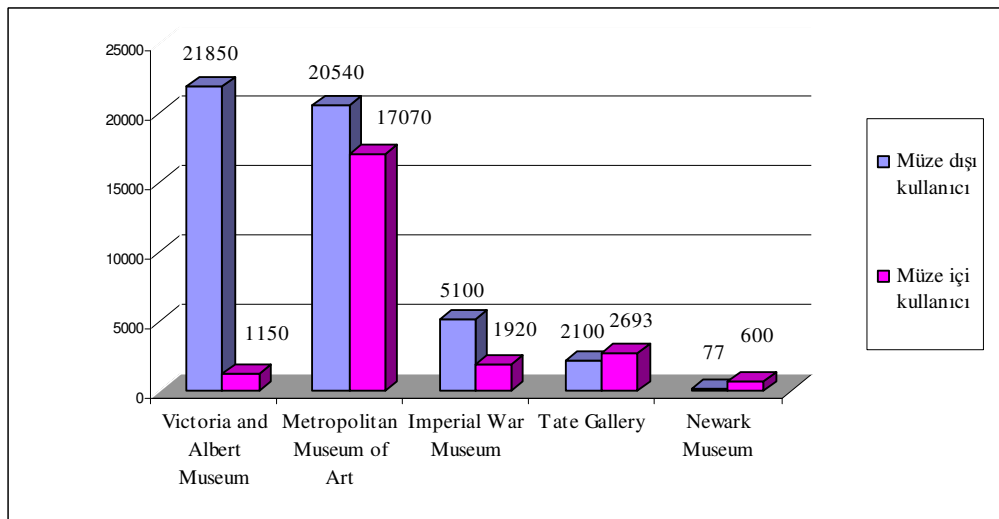
Şekil 4.20 Araştırma kapsamındaki yurtdışı müze kütüphanelerinde derme büyüklüğü ile personel sayısının ilişkilendirilmesi

Araştırma kapsamındaki müze kütüphanelerinin, müze dışı kullanıcılar için ön gördüğü kütüphaneden yararlanma koşulları çeşitlilik göstermektedir. Ağırlıklı aranan koşul üyeliktir. Hiçbir ön koşul koymayan tek müze British Museum'dur (Şekil 4.21).

Şekil 4.21 Araştırma kapsamındaki yurtdışı müze kütüphanelerinde müze dışı kullanıcılar için kütüphaneden yararlanma koşullarının dağılımı.

Kütüphanelerin 2005 yılı toplam kullanıcı sayılarının, kullanıcı tipine göre dağılımı, Şekil 4.22'de gösterilmiştir. Guggenheim Museum ve British Museum kütüphaneleri, istatistiksel veri alınamadığı için grafik kapsamına alınamamıştır. Grafik kapsamındaki müze kütüphanelerinde, müze dışı kullanım oranlarının yüksek olduğu görülmektedir.

Şekil 4.22 Araştırma kapsamındaki yurtdışı müze kütüphanelerinin 2005 yılı kullanıcı sayılarının kullanıcı tipine göre dağılımı

Müze dışı kullanıcılara sağlanan bilgi hizmetleri, araştırma kapsamındaki tüm müze kütüphanelerinde birbirine yakın bir ortaklık göstermektedir (Tablo.4.10). Ödünç verme hizmeti ile fark yaratan Metropolitan Museum of Art kütüphanesi en fazla hizmet çeşitliliği sunan müze kütüphanesidir. Guggenheim ise müze dışı kullanıcılar için oldukça kısıtlı hizmet vermektedir.

MÜZE DIŞI KULLANICILARA SAĞLANAN HİZMET TÜRLERİ	Victoria & Albert	Imperial War	Tate Gallery	British Museum	Guggenheim	Newark	The Met Museum
Danışma / Referans Hizmeti	√	√	√	√	√	√	√
Ödünç Verme	-	-	-	-	-	-	√
Kütüphanelerarası Ödünç Verme	-	-	-	-	-	-	-
Bilgi Tarama ve Bilgiye Eriştirme Hizmeti	√	√	√	√	√	√	√
Web Sayfası	√	√	√	√	-	√	√
Kopyalama Hizmetleri	√	√	√	√	-	√	√

Tablo 4.10: Araştırma kapsamındaki yurtdışı müze kütüphanelerinde müze dışı kullanıcılara verilen bilgi hizmetleri.

Kütüphanelerin müze personeline sunulan bilgi hizmetleri de her müzeye göre farklılık göstermektedir (Tablo 4.11). En geniş hizmet çeşitliliğini Tate Gallery ve Metropolitan Museum of Art'ın kütüphaneleri sunmaktadır. Bunları, British Museum ve Newark Museum izlemektedir. Guggenheim ise, son derece dar çerçevede sunduğu hizmetler ile bir özel kütüphane konu kütüphanesi olduğunu hissettirememektedir. Guggenheim Müzesi Kütüphanesi, müze dışı kullanıcılar için sürdürdüğü kısıtlı hizmet tavrını müze personeli içinde sürdürmektedir.

MÜZE PERSONELİNE SAĞLANAN HİZMET TÜRLERİ	Victoria & Albert	Imperial War	Tate Gallery	British Museum	Guggenheim	Newark	The Met Museum
Danışma / Referans Hizmeti	√	√	√	√	√	√	√
Ödünç Verme	√	√	√	√	√	√	√
Kütüphanelerarası Ödünç Verme	√		√	√	-	√	√
Bilgi Tarama ve Bilgiye Eriştirme	√	√	√	√	√	√	√

Hizmeti							
Web Sayfası	√	√	√	√	-	√	√
Güncel Duyuru Hizmeti	-	-	√	√	-	√	√
Seçmeli Bilgi Duyurusu	-	-	√	-	-	-	√
Kopyalama Hizmetleri	√	√	√	√	-	√	√
Diğer	-	-	Elektronik yoldan belge çoğaltma ve dağıtımı	-	-	Sürelî yayınların müze personeli arasında dolaşımı	Referans kaynaklarının müze personeli arasında dolaşımı
Diğer	-	-	Bibliyografya hazırlama	-	-	-	Elektronik kaynaklara uzaktan erişim

Tablo 4.11 Araştırma kapsamındaki yurtdışı müze kütüphanelerinde müze personeline verilen bilgi hizmetleri.

Sonuç olarak incelenen müze kütüphanelerinin hemen tümünün, etkin bir müze kütüphanesi hizmeti sunmak için gerekli alt yapı koşullarına sahip oldukları görülmektedir. Kütüphanelerin tümü; genellikle müze bütçesinden olmak üzere, çeşitli kaynaklardan gelen bir ödeneye sahiptir. Personel kadroları nitelik ve nicelik açısından elverişlidir. Guggenheim Müze Kütüphanesi dışında tümünün derme kayıtları, elektronik ortama aktarılmış ve çevrimiçi katalogdan taranabilmektedir. Yönetel koşullar açısından bakıldığında; her kütüphanenin yazılı bir derme geliştirme politikası olmamasına karşın, tümü bağlı bulunduğu müzenin uzmanlık alanı ile doğrudan ilişkili derme geliştirmektedir. Sağlanacak yayınların seçiminde, kütüphane görevlileri kadar müze personelinin görüşleri de belirleyici olmaktadır. Böylece, kütüphane dermeleri, uzmanlık bilgisi ve kullanıcı ihtiyaçları doğrultusunda geliştirilmektedir. V&A örneğinde olduğu gibi, ziyaretçi araştırmalarında kütüphane kullanma eğiliminin sorgulandığı da görülmektedir. Müze Web sayfalarında kütüphanelerin tanıtımı yapılmakta ve müze ile koordineli bir yönetim biçimi sürdürülmektedir. Hizmet politikaları, kütüphaneler arasında değişkenlik göstermekle birlikte, tümü müze dışı kullanıcılara hizmet vermektedir. Müze personeline sundukları hizmetler ise geniş bir çeşitlilik göstermektedir.

Tüm bu olumlu nitelikler, müze kütüphanelerinin etkin biçimde hizmet verebilmelerini sağlamaktadır. Ancak kütüphanelerin bağlı oldukları müzelerin genel müzecilik anlayışları, sundukları eğitim ve bilgi hizmetleri de kütüphaneler açısından değerlendirilmesi gereken çok önemli bir faktördür. Araştırma kapsamındaki müzelerde, bilgiye dayalı hizmetlerin, çeşitli

araçlarla topluma sunulduğu görülmektedir. Nesne koleksiyonuna dayalı bilgi hizmetleri yanında, koleksiyondan bağımsız olarak sunulan hizmetler de müzelerin uzmanlık alanı ile ilgili toplumun bilgi ve anlayışını arttırmaya yöneliktir. Ayrıca, müzelerin sunduğu eğitim etkinlikleri de geniş bir çeşitlilik göstermektedir. Böyle bir müze ortamı içinde, müze kütüphaneleri de, müze hizmet politikası kapsamında değerlendirilmektedir. Dolayısıyla ile, bilgi odaklı müzecilik anlayışına sahip müzelerde, müze kütüphanesi hizmetlerinin de desteklendiği ve müze bilgi ortamının tamamlayıcısı olarak daha geniş bir etkinlik alanı bulunduğu söylenebilir.

5. TÜRKİYE’DE MÜZE KÜTÜPHANELERİ

Bu bölümde yurtiçinden seçilen müze kütüphaneleri örnekleri, mevcut alt yapı koşulları ve hizmet biçimleri açısından incelenecektir. Müze kütüphanelerinin seçiminde; müzelerin bağlı oldukları idari birimlerin temel alınması öngörülmüş, ve bu doğrultuda 2863 sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu”ndaki sınıflandırma esas alınmıştır.

Söz konusu Kanun’da Madde 24 “... Devlet malı niteliğini taşıyan korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarının Devlet elinde ve müzelerde bulundurulması ve bunların korunup değerlendirilmeleri Devlete aittir.” ve Madde 26 “Bu Kanunun kapsamına giren kültür ve tabiat varlıklarına ait müzelerin kurulması, geliştirilmesi Kültür ve Turizm Bakanlığının görevlerindedir.” ibareleriyle bu konudaki yönetim ve gözetim erkini açık olarak belirlemekte; Kültür ve Turizm Bakanlığı’na bağlı müzeleri Devlet Müzesi statüsünde değerlendirmektedir.

Devlet müzesi statüsü dışında kalan diğer müzeler ise, Madde 26’daki “... Bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşları, gerçek ve tüzel kişilerle vakıflar, Kültür ve Turizm Bakanlığından izin almak şartıyla, kendi hizmet konularının veya amaçlarının gerçekleştirilmesi için her çeşit kültür varlığından oluşan koleksiyonlar meydana getirebilir ve müzeler kurabilirler.” ibaresiyle, Özel Müze statüsünde değerlendirilmektedir.

Yine aynı kanunda Madde 10 ve Madde 26’da yer alan bazı hükümlerle bu sınıflamaya birtakım istisnalar getirilmiştir. Buna göre;

- Genel Kurmay Başkanlığı’na bağlı askeri müzeler, özel ihtisas ve araştırma müzeleri olarak kabul edilip, devlet müzesi statüsünde değerlendirilmişler (2863) sayılı kanun/Madde 26)
- Koruma açısından “Her kimin mülkiyetinde veya idaresinde olursa olsun, taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunmasını sağlamak için gerekli tedbirleri almak, aldırarak ve bunların her türlü denetimini yapmak, Kültür ve Turizm Bakanlığına ...” ait olmakla birlikte Türkiye Büyük Millet Meclisi, Milli Savunma Bakanlığı ve Vakıflar Genel Müdürlüğü idare ve kontrolünde bulunan kültür ve tabiat varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi bu kurumların yetkisine bırakılmış,

- “Diğer kamu kurum ve kuruluşlarının mülkiyetinde bulunan taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunma ve değerlendirilmesinin ise, bu Kanun hükümlerine uygun olarak kendileri tarafından” sağlanması uygun bulunmuştur.

Yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda, bu bölüm altında incelenecek müzeler, bağlı oldukları idari birimlere göre;

1) Devlet Müzeleri

- i. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne Bağlı Müzeler
- ii. Askeri Müzeler (Genel Kurmay Başkanlığı/Milli Savunma Bakanlığı'na Bağlı Müzeler)

2) Milli Saraylar (Milli Saraylar Daire Başkanlığı/TBMM'ne Bağlı Müzeler)

3) Özel Müzeler

olarak sınıflandırılmış, ancak özel müzelerin tespitinde, Kültür ve Turizm Bakanlığı Web sitesinde yer alan liste (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 26.04.2007), esas alınmıştır. 2004 yılında açılan İstanbul Modern Sanat Müzesi ise, bu listede yer almamakla birlikte; kütüphane hizmetlerinin, müze bilgi ortamına yaptığı katkılar açısından “iyi bir örnek” olarak çalışma kapsamına alınmıştır.

Müze kütüphanelerinin incelendiği bu bölümün amacı; Türkiye'deki müze kütüphanelerinin olanak ve sorunlarını saptamak ve bağlı oldukları idari birimlerin koşulları da göz önünde bulundurularak, öneriler sunmaktır. Bu amaçla, tek tip bir soru formu (Ek 2) hazırlanmış, formda yer alan sorular aşağıda belirtilen altı konu başlığı altında gruplandırılmıştır:

- Genel Bilgiler
- Fiziksel Koşullar
- Bütçe
- Personel
- Derme
- Hizmetler

Fiziksel Koşullar, Bütçe, Personel ve Derme başlıkları altında yer alan sorular ile, müze kütüphanesinin alt yapı koşulları, derme geliştirme açısından müze ile koordinasyonu; Genel Bilgiler ve Hizmetler başlıkları altında yer alan sorular ile de kütüphanenin hizmet kitlesi, hizmet türleri ve müze bilgi ortamına yaptığı katkılar sorgulanmıştır.

Bu bölüm için araştırmanın gözlem yöntemi ile de desteklenmesi hedeflendiğinden, soru formları yetkili kişiye önceden e-mail ya da posta yoluyla ulaştırılmış ve randevu alınarak yapılan görüşmelerle tamamlanmıştır. Bu nedenle, araştırma yalnızca İstanbul ili içinde yer alan müze kütüphaneleri ile sınırlandırılmıştır. İncelenen müze kütüphaneleri şunlardır (Tablo 5.1):

MÜZE ADI	BAĞLI OLDUĞU İDARİ BİRİM	MÜZE KÜTÜPHANESİ ADI
İstanbul Arkeoloji Müzeleri	Kültür ve Turizm Bakanlığı	<i>İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesi</i>
Topkapı Sarayı Müzesi	Kültür ve Turizm Bakanlığı	<i>Topkapı Sarayı Müze Kütüphanesi</i>
Türk ve İslam Eserleri Müzesi	Kültür ve Turizm Bakanlığı	<i>Türk ve İslam Eserleri Müzesi İhtisas Kütüphanesi</i>
İstanbul Deniz Müzesi	Genel Kurmay Başkanlığı	<i>İstanbul Deniz Müzesi İhtisas Kütüphanesi</i>
Havacılık Müzesi	Genel Kurmay Başkanlığı	<i>Hava Kuvvetleri Müzesi Komutanlığı Kütüphanesi</i>
Dolmabahçe Sarayı Müzesi	TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı	<i>Milli Saraylar İhtisas Kütüphanesi</i>
Karikatür ve Mizah Müzesi	İstanbul Büyük Şehir Belediyesi	<i>Mizah Kitaplığı</i>
İstanbul Resim ve Heykel Müzesi	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	<i>İstanbul Resim ve Heykel Müzesi Kütüphanesi</i>
Basın Müzesi	Türkiye Gazeteciler Cemiyeti	<i>Basın Müzesi Kütüphanesi</i>
Sadberk Hanım Müzesi	Vehbi Koç Vakfı	<i>Sadberk Hanım Müzesi İhtisas Kitaplığı</i>
İstanbul Modern Sanat Müzesi	Nejat Eczacıbaşı Vakfı	<i>İstanbul Modern Sanat Müzesi Kütüphanesi</i>

Tablo 5.1: Araştırma kapsamında incelenen yurtiçi müze kütüphaneleri

5.1 Devlet Müzeleri

Bu başlık altında, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Genel Kurmay Başkanlığı'na bağlı müzelerin kütüphaneleri incelenmiştir.

5.1.1. Kùltür ve Turizm Bakanlığı'na Bağlı Mùzelerin Kùtùphaneleri

Bu bölüm altında, Topkapı Sarayı Müzesi, İstanbul Arkeoloji Müzeleri ve Türk ve İslam Eserleri Müzelerine bağlı müze kùtùphaneleri araştırılmıştır. Her üç müze de Kùltür Bakanlığı'nın 30.04.1990 tarih ve 1578 sayılı onayıyla yürürlüğe girmiş olan Müzeler İç Hizmetler Yönetmeliği kapsamındadırlar. Bu yönetmelikte müze kùtùphaneleri ile ilgili 11. Madde aşağıdaki gibidir:

İhtisas Kùtùphanesi

Madde 11- Müzede imkan dahilinde ihtisas kùtùphanesi kurulur. Kùtùphaneci kadrosu bulunmayan müzede, bu görev müdürün görevlendireceği bir uzman ve memur tarafından yürütülür.

Kùtùphanecinin görevleri :

- a) Kùtùphaneyi düzenli, temiz ve bakımlı tutar.
- b) Kitapların kaydı, tasnifi, ciltlenmesi, kitap ve makalelerin katalog fişlerini hazırlar.
- c) İdarenin belirleyeceği şartlarla kitapların personele ödünç verme işlemlerini ve iadelerini takip eder.
- ç) Süreli yayınları fişlerine kaydederek izler, noksanlarını tamamlar ve cilt birliği sağlananları ciltleterek kaydeder.
- d) Okuyucu ve araştırmacıların kùtùphaneden yararlanmasına yardımcı olur.
- e) Gerekli neşriyatın takibi ve temini ile yeni gelen kitapların sergilenerek tanıtılmasını sağlar.
- f) Kitapların yıllık sayımı ile sayım ve icmal cetvellerini düzenler.
- g) Kùtùphanedeki kitapların bakım ve muhafazasını sağlar.

İlgili yönetmelik maddesinde, “müze kùtùphanesi” teriminin “ihtisas kùtùphanesi” biçiminde genellenmiş olması bir yana bırakılacak olursa; öncelikle böyle bir kùtùphanenin hangi amaca hizmet edeceği ile ilgili bir ifade eksikliği söz konusudur. Yine yönetmeliğin e bendinde, kùtùphane görevlisinin kùtùphaneye gerekli yayınları takip ve temin edeceği ve yeni gelen kitapları sergileyeceği belirtilmiştir. Ancak, bu başlık altında incelenen üç müzede de kùtùphaneye yayın alımı için ayrılmış bir ödenek bulunmamaktadır.

11/11/2005 tarihli ve 25990 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Ulusal Müze Başkanlıklarının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Yönetmeliğin Müze Müdürlüđu'ne Bağlı Servisler ve Görevleri hakkındaki 12. Maddesinin d bendi müzelerdeki eğitim ve kùtùphanecilik hizmetlerini birleştirerek “Eğitim ve Kùtùphanecilik Servisi” adı ile bir müze departmanı kurulmasını öngörmektedir. Bu ifade, müze kùtùphanelerinin müze organizasyonu içinde bir departman olarak görölmesi açısından olumlu bir gelişmedir.

5.1.1.1 İstanbul Arkeoloji Müzeleri

Türkiye'nin ilk ve en büyük Müzesi olan İstanbul Arkeoloji Müzeleri koleksiyonunun temelini, 1846 yılında Ahmet Fethi Paşa'nın emri ile İmparatorluğun çeşitli bölgelerinden getirilip Aya İrini'de toplanan eski eserler (*Mecma-i Âsar-ı Âtika*) oluşturur. 1876 yılına dek sürekli gelişen koleksiyon için Aya İrini'nin mekanı yetersiz kalınca, Hükümet tarafından Çinili Köşk'ün müze olarak kullanılmasına karar verilir. 1876 yılında, koleksiyon Çinili Köşk'e taşınır ve bu binada ilk Türk müzesi olan Müze-i Hümayun (İmparatorluk Müzesi) kurulur. O dönemde müze müdürü olan Dethier'in ölümünden sonra Osman Hamdi Bey müze müdürlüğü görevine getirilir. Osman Hamdi Bey döneminde yapılan çok sayıda kazıdan gelen eserlerle müze koleksiyonu da giderek büyümektedir. 1887 yılında Osman Hamdi Bey'in Sayda kazısında çıkardığı Krallar Mezarlığı'ndan gelen eserler için Çinili Köşk de yetersiz kalınca, yeni bir müze binasının yapımına karar verilir. Mimar Vallaury tarafından tasarlanan yeni bina, 1892, 1902 ve 1908 yıllarında olmak üzere üç ayrı kısımda tamamlanarak "Asar-ı Atika Müzesi" adı ile açılır. Bugün bu müze, İstanbul Arkeoloji Müzeleri adı ile hizmet vermektedir (Dolunay, 1973, s.2).

İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Klasik Arkeoloji Müzesi, Eski Şark Eserleri Müzesi ve Çinili Köşk Müzesi olmak üzere üç ana birimden oluşmaktadır. Klasik Arkeoloji Binasının alt katında 20, üst katında 16 olmak üzere 36 büyük salon vardır. Bu salonlarda, arkaik ve klasik Yunan, Roma ve Bizans devirlerine ait mimarlık ve heykeltıraşlık eserleri, Klasik Arkeoloji binasının üst katında pişmiş toprak, taş, bronz, cam ve altın, gümüş ve değerli taşlardan yapılmış küçük eserler yer almaktadır. Eski Şark Eserleri Müze'sinin koleksiyonu ise, Mezopotamya, Anadolu, Mısır ve Arap eserleri olarak bölümlere ayrılmıştır. Anadolu ve Mezopotamya Koleksiyonu Yunan öncesi; Mısır ve Arap Koleksiyonu ise İslamiyet öncesi dönemleri içeren nesnelere oluşmuştur.

Arkeoloji konusunda ülkemizin en büyük, dünyanın ise sayılı koleksiyonlarından birine sahip olan müze, dahil olduğu proje ile müze eğitimi konusunda öne çıkmaktadır. Yıldız Teknik Üniversitesi Müzecilik Yüksek Lisans Programı ile işbirliği içinde yürütülen "Müzelerin Eğitim Amaçlı Kullanımı Projesi" kapsamında düzenlenen "okul-müze günleri" etkinliği ile, müze koleksiyonları sergileme dışında eğitsel amaçlarla da kullanılmaktadır.

- İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesi

Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesi, Arkeoloji Müzeleri Merkez binasının kuzey kanadında II.Daire olarak adlandırılan kısmın üst katında yer almaktadır. Osman Hamdi Bey tarafından kurulmuş olan Kütüphane, 7 Kasım 1903'de faaliyete geçmiştir. Ancak, çeşitli kaynaklardan, kütüphanenin daha önce I. Dairedeki altı salondan birinde bulunduğu bilinmektedir. Ayrıca dönemin Maarif Nezareti'nin Kütüphaneye ilk olarak 1893'te memur atamış olması da kütüphane oluşumunun 1903'ten önce başladığının göstergesidir (Dünden Bugüne, 1993, s.312).

Kurulduğu yıllarda satın alma, değiş-tokuş ve bağış yolları ile çok sayıda değerli eser, kütüphaneye kazandırılmıştır. Müzelerin bir eğitim ve araştırma merkezi olduğunun bilincinde olan Osman Hamdi Bey, müdürlüğü döneminde 15.000 cilde ulaşan bilimsel kitap ve derginin çoğunu, kişisel ilişkileri ile Avrupa ülkelerindeki kurumlardan bağış yolu ile sağlamıştır. Bu kurumlardan başlıcaları British Museum; Berlin, Viyana, Kensington Smithsonian müzeleri; Institut des Langues Orientales de St.Petersbourg'dur. Ayrıca, kuruluş yıllarında kişilerin yaptığı toplu bağışlar ve koleksiyonlar da kütüphanede önemli bir yer tutmaktadır. Örnek vermek gerekirse, Sadrazam Ahmed Cevad Paşa, Mehmet Şakir Paşa, Sultan Mehmet Reşad, Rezaizade Ekrem Bey koleksiyonları bunların başlıcalarıdır. Ayrıca, Osman Hamdi Bey'in , kütüphane harcamaları için dönemin Maarif Müdürlüğü'nden fon istediği de bilinmektedir. Müzenin ilk kütüphanecileri, müzeciliği ve devrin uluslararası kataloglama kurallarını bilen şarkiyatçılardı (İslam Ansiklopedisi, 1991, s.381).

Kütüphane, mekan olarak idari alanlara yakın olmasına karşın, bu alanlardan bağımsızdır. Kütüphanenin bulunduğu katta ayrıca, taş eserler, çanak çömlekler, pişmiş toprak heykelcikler, Hazine Bölümü ve yaklaşık 800.000 sikke, mühür, nişan, madalya ve sikke kalıplarının bulunduğu Gayri İslami ve İslami Sikke Kabineleri koleksiyonu yer almaktadır. Müze kompleksi içinde kütüphanenin yerini belirten herhangi bir yönlendirme işareti bulunmamaktadır. Kütüphanenin çalışma saatleri hafta içi pazartesi hariç her gün saat 09.00-12.00 ile 13.00-16.30 saatleri arasındadır. Pazartesi günleri, telefonla danışma hizmeti verilmekte ancak kütüphane içine kullanıcı kabul edilmemektedir.

Kütüphane mekanının toplam alanı yaklaşık 500 metrekaredir. Kütüphanenin giriş holünde Ahmet Cevad Paşa Koleksiyonu yer almaktadır. Buradan okuma salonuna geçilmektedir. Bu

alan içinde kullanıcılar için ayrılmış çalışma alanı ise yaklaşık 50 metrekaredir. Okuma salonu büyüklük olarak kütüphanenin mevcut okur potansiyeli düşünüldüğünde şu an için yeterli görülmektedir. Kütüphane görevlisinin verdiği bilgiye göre genellikle salonda aynı anda en fazla üç araştırmacı bulunmaktadır. Okuma salonunun üzerinde kitap dolaplarının yer aldığı bir asma kat bulunmaktadır. Okuma salonundan bir kapıyla büro kısmına geçilmektedir. Bu alan hem personel ofisi olarak kullanılmakta, hem de yayınların teknik işlemleri yapılmaktadır. Bu bölümde aynı zamanda yeni baskı yayınlar da bulunmaktadır.

Yayınlar kütüphane içinde açık raflarda ve camlı dolaplarda olmasına karşın aslında yerleştirme düzeni depo sistemidir. Çünkü kullanıcılara, istedikleri yayınlar kütüphane sorumlusu kanalıyla verilmektedir. Özellikle el yazmaları ve nadir eserlere serbest erişim yoktur. Ancak yeni baskı kitaplar için durum biraz daha farklıdır. Yine kütüphane sorumlusunun yönlendirmesi ile okurlar yeni baskı kitapların bulunduğu bölümde raflardan arama yapabilmektedirler.

Kütüphanenin kullanıcı kitlesi; müze personeli ve müze dışından araştırmacılar olarak belirlenmiştir. Ayrıca yurtdışından yabancı uyruklu kullanıcılar da kütüphaneden yararlanmaktadır. Kütüphaneden yararlanmak için hem randevu hem de yazılı izin almak gerekmektedir. Yazılı izin genellikle Müze Müdürlüğü'nden alınmaktadır. Ancak yazma eserlerden yararlanmak için Kültür Bakanlığı'ndan izin almak gerekmektedir. Müze personeli ise, kütüphane sorumlusuna önceden haber vermek suretiyle kütüphaneden yararlanabilmektedir.

2005 yılında kütüphaneye gelen müze dışı kullanıcı sayısı 310'dur. Müze personelinin de haftada 2-3 kez kütüphaneyi kullandıkları belirtilmiştir. Kütüphaneyi en sık kullanan müze personeli Klasik Arkeoloji Bölümünün müze uzmanlarıdır. Bunu Ön Asya Arkeolojisi Uzmanları, Müze Yönetimi ve Fotoğraf Atölyesi çalışanları izlemektedir. Müze güvenlik görevlilerinin de kütüphane kullanıcısı oldukları belirtilmiştir.

Kütüphane için ayrılan özel bir ödenek yoktur. 2006 yılına kadar tek kişilik personeli olan kütüphanede 2006 yılı itibariyle toplam 3 kişi çalışmaktadır. 2 kişi profesyonel kütüphaneci, 1 şii ise ortaöğretim mezunudur.

Kütüphanenin yaklaşık derme sayısı 100.000'dir. Dermenin çoğunluğunu nadir eserler oluşturmaktadır. Bugünkü dermenin büyük çoğunluğu, Osman Hamdi Bey döneminde yapılan satın alma, bağış ve değişim yolları ile oluşmuştur. Kuruluşundan sonraki elli yıl içinde derme, hızlı bir şekilde büyümüştür. Yayınların yaklaşık 18000 kadarı el yazmasıdır. El yazmaları Türkçe, Arapça ve Farça dillerindedir. Ancak dermenin bütününde Fransızca yayınlar ağırlıklıdır. Dermede, 1500 tarihine kadar inen nadir eser kitaplar bulunmaktadır. Kayıtlı yaklaşık 700 başlık süreli yayın bulunmaktadır. Ancak şu anda güncel abonelik yapılmamakta, çeşitli kurumlardan gelen bağışlarla süreli yayın dermesi gelişmektedir. Konusal dağılım; arkeoloji, sanat tarihi, tarih, sanat, müzeoloji, etnografya, coğrafya, antropoloji, mimarlık, fotoğrafçılık, tıp konularındadır. Osmanlı İmparatorluğu ve Doğu kültürüne ilişkin yayınlar da yoğun olarak bulunmaktadır. Bu geniş konu çeşitliliği ile "uzmanlık kütüphanesi" sınırlarını aşmaktadır. Dermede bulunan materyal türleri, kitap, süreli yayın, efemera türü yayınlar, haritalar, sergi-galeri-müzayede evi katalogları, nadir eserler ve el yazmalarıdır.

El yazması ve nadir eserlerin içerikleri elektronik ortama aktarılmamaktadır. Bu tür eserler, özgün biçimlerinde yararlandırılmakta ve fotokopi haricinde dia, kamera çekimlerine izin verilmektedir.

Kütüphanede yazar ve kitap adlarına göre düzenlenmiş bir alfabetik kart katalog ile konu katalogları bulunmaktadır. Seçilmiş süreli yayın makaleleri de kataloğa alınmıştır. 5000 ciltlik Ahmet Cevad Paşa ve V.Mehmet (Reşad) koleksiyonlarının basılı kataloğu vardır. Kataloglama sistemi, kütüphanenin kurulduğu dönem için bilimsellik arzetmesine karşın, günümüzde kullanılan sistemlerle örtüşmemektedir. 1993 yılında, Yıldız Teknik Üniversitesi tarafından üretilmiş olan kütüphane otomasyon sistemi Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesine uyarlanarak Müzeye bağışlanmıştır. Programın, el yazmaları için ayrı bir kayıt birimi de mevcuttur. Ancak 2006 yılına dek basılı eserlerin %5'i, el yazması eserlerin de %10'u bilgisayar programına kaydedilmiştir.

Yazılı bir derme politikası olmayan kütüphaneye satın alma yolu ile kitap girmemektedir. Tek sağlama yolu bağıştır. Ancak yazılı bir bağış yönergesi de yoktur. Bağış yayınları değerlendirme yetkisi Müze Yönetimine aittir ancak kütüphane sorumlusunun da görüşü alınmaktadır.

Kütüphanenin müze dışı kullanıcılara ve müze personeline verdiği hizmetler, Tablo 5.2’de gösterilmiştir.

SUNULAN BİLGİ HİZMETLERİ	MÜZE DIŞINDAN ARAŞTIRMACILAR	MÜZE PERSONELİ
Danışma Hizmeti	√	√
Ödünç Verme	-	√
Kütüphanelerarası Ödünç Verme	-	-
Bilgi Tarama ve Bilgiye Eriştirme Hizmeti	√	√
Web Sayfası	-	-
E-mail, telefon, fax ya da posta yolu ile bilgilendirme hizmeti	√	√
Kopyalama Hizmetleri	- (Kütüphane içinde fotokopi olmadığı için sadece dijital çekim)	√

Tablo 5.2 İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesi tarafından verilen bilgi hizmetlerinin kullanıcı tipine göre çeşitliliği

Kütüphanenin ve hizmetlerinin tanıtımı için belirli bir etkinlik yapılmamakla birlikte, çeşitli basılı ve internet ortamındaki yayınlarda kütüphane hakkında bilgilendirme yazıları mevcuttur. Yeni gelen yayınlar müze personeline kütüphane içinde sergileme yolu ile duyurulmaktadır.

- Değerlendirme:

İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesi, şu anki koşulları ile bir müze kütüphanesi olmanın yanında, hem dermesi, hem de mekanı ile çok değerli bir kitap müzesi konumundadır. Ancak alt yapı olanaklarının eksikliği nedeniyle, mevcut zenginlikleri yeterince değerlendirilememektedir. Kütüphane, özellikle yeni baskı yayınlar için ciddi bir yer sorunu yaşamaktadır. Depo olarak kullanabileceği her hangi bir mekan da bulunmamaktadır. Müze yönetimi güncel yayınlar için, kütüphanenin bulunduğu binanın lojman bölümünü; depo olarak da aynı binanın çatı bölümünde bir mekanı önermiştir. Ancak kütüphane yöneticisi, önerilen mekanların, şu anki haliyle koruma koşulları açısından elverişsiz olduğunu ifade etmiştir.

Kuruluş tarihi itibariyle Türkiye'nin ilk müze kütüphanesi olması ve kuruluşunda Osman Hamdi Bey'in gösterdiği katkılar, Kütüphanenin bugün 100.000 yayınlık değerli bir dermeye sahip olmasını sağlamıştır ve dermenin çoğunluğu nadir eserlerden oluşmaktadır. Ancak bu eserlerin bilgilerine standart kütüphanecilik kuralları çerçevesinde erişilememektedir. Kütüphanede şu an mevcut olan kart katalog, düzenli olmasına karşın çağdaş kütüphanecilik standartlarından yoksundur. 1993 yılında başlanmış olan kütüphane otomasyon sistemi de yine teknoloji anlamında güncel değildir. Ayrıca, nadir eser ve el yazmalarının içeriklerinin elektronik ortama aktarılmamış olması da hem koruma hem de bunlardan yararlanma anlamında ciddi bir sorundur.

Mevcut olanaksızlıklarına karşın, sayıca az fakat nitelikli personel kadrosu, Kütüphanenin önemli bir avantajıdır. Ancak, müze yönetiminin desteği olmadığı sürece kütüphanenin iyileştirilmesi için ortaya konacak projeler, amacına ulaşmayacaktır. Şu anda personelin gayretleri ile verilen yararlandırma hizmeti, müze bilgi ortamına katkıda bulunuyor olsa da kütüphanenin yeniden yapılandırılarak daha işlevsel bir müze kütüphanesi konumuna getirilmesi gerekmektedir.

5.1.1.2 Topkapı Sarayı Müzesi

Topkapı Sarayı, Fatih Sultan Mehmet tarafından, Osmanlı İmparatorluğu'nun uzun yıllar boyu başkenti olan İstanbul'da, 1460-1478 yılları arasında yaptırılmıştır. Sarayın kuruluş amacı, devletin yönetim merkezi ve hanedanın ikametgahı olarak kullanılmasıydı. Ancak Topkapı Sarayı aynı zamanda, hem çeşitli kademelerde devlet adamlarının yetiştirildiği, önemli bir eğitim merkezi hem de Osmanlı sanatının icra edildiği bir kültür ve sanat merkezi olmuştur. Sarayın teşkilatlanması iki ana bölüme ayrılır: Birun adı verilen dış teşkilat ve Enderun adı verilen iç teşkilat. Saray yapısı, bu teşkilatlanma kapsamında üç ana avlu etrafında gelişen yapılardan oluşur. 19.yüzyılın ikinci yarısına kadar, yaklaşık 380 yıl, İmparatorluğu'nun yönetim merkezi ve padişahların resmi ikametgahı olarak kullanılan Topkapı Sarayı, Batılılaşma hareketinin de etkisiyle, Sultan Abdülmecit'in Dolmabahçe Sarayı'nı yaptırmasından sonra yavaş yavaş önemini yitirmeye başlamıştır.

Sarayın ilk kez müzeye benzer biçimde ziyaretçiye açılması da Sultan Abdülmecit döneminde olmuştur. Dönemin İngiliz elçisine hazinedeki eşyaların gösterimi ile başlayan bu hareket, Cumhuriyet dönemine dek sürmüştür. Önemli yabancı konuklar ve hanedan yakınları, özel

izin kağıdı ile sarayın belirli bölümlerini gezebiliyorlardı. Topkapı Sarayı, Cumhuriyetin kuruluşundan sonra, 3 Nisan 1924 yılında Atatürk'ün emri ile müze haline getirilmiş ve halkın ziyaretine açılmıştır.

Topkapı Sarayı Müzesi, günümüzde geçici ve sürekli sergilerin yer aldığı 14 sergi mekanına sahiptir. Hazine Dairesi binasında saray koleksiyonuna ait silahlar sergilenmektedir. Bu silahlar 7-20. yüzyıllar arasına aittir. Sarayın Hasahır'ında saraya ait at koşum takımları ve saltanat arabaları; sarayın mutfaklarında sarayda kullanılan seramik, porselen, cam ve metal mutfak eşyaları; Hırka-i Saadet dairesinde Kutsal Emanetler olarak bilinen Peygamber ile bazı Halifelere ait eşyalar sergilenmektedir. Padişahlara ait günlük ve tören elbiseleri Seferli Koğuşu'nda, Osmanlı hazinesi ise Fatih Köşkü'nde ziyarete açıktır. Sarayın gösterime sunulan diğer yapıları olan Kubbealtı, Arz Odası, Enderun (III.Ahmed) Kütüphanesi, Sofa, Bağdat ve Revan Köşkleri, Sünnet Odası, bir mimari külliye görünümündeki Harem ve Zülüflü Baltacılar Koğuşu'dur. Topkapı Sarayı Müzesi, koleksiyonlarındaki yaklaşık 86.000 eski eseriyle dünyanın en zengin saray müzelerinden biridir (Topkapı Sarayı, 2000). Koleksiyonlarındaki taşınır eser türlerine örnek olarak, silahlar, kitabeler, padişah elbiseleri, Çin, Japon ve Avrupa porselenleri, gümüş ve bakır eşyalar ile resim, hat sanatı örnekleri, el yazmaları, güzel yazı araçları mühürler ve minyatürler verilebilir (Topkapı Sarayı, 2000).

Saray Müzede yapılan eğici etkinlikler arasında belirli dönemlerde açılan resim kursları, Topkapı Sarayı ve genel olarak Osmanlı kültür ve sanatı temalarında düzenlenen sempozyum ve konferanslar, rehberli turlar sayılabilir.

- Topkapı Sarayı Müze Kütüphanesi

Sarayın kurulduğu yıllardan 18. yüzyılın başına kadar gelişimini sürdüren kitap koleksiyonu, belki de saray hazinesinin en önemli bölümlerinden biridir. Osmanlı padişahları kitap sanatına her dönemde büyük ilgi göstermişlerdir. Fatih Sultan Mehmet ile başlayan bu eğilim, onu izleyen padişahlar döneminde de artarak devam etmiştir. İlk kez Sultan II.Bayezid zamanında kitapların kayıt defteri tutulmuş ve mühür basılmıştır. Yavuz Sultan Selim ve III.Murad dönemlerinde savaş ganimetlerinin de etkisiyle, kitap hazinesi hızla büyümüştür. Kitaplar sultanların hazinesinde korunmuş, zaman zaman okunmak amacıyla bir kısmı Sultanların has odalarına veya hareme getirilmişse de sonuçta yine kendi hazinelerine geri döndürülmüştür. Saray için ilk kez bir kütüphane kurduran, Sultan III.Ahmed olmuştur. III.Ahmed

Kütüphanesi, Enderundaki Ağaların sultanın kitap hazinesinden yararlanabilmeleri amacıyla 1718 yılında hizmete açılmıştır.

Osmanlı Sarayı kitap hazinesinin oluşumu, genel olarak iki koldan olmuştur: Bir taraftan Osmanlı Padişahlarının kitap sanatına gösterdikleri ilgi sonucu sarayın nakkaşhanelerinde çok sayıda kitap üretilirken diğer taraftan da padişahlara hediye ve ganimet olarak gelen çok sayıda değerli kitap, saray hazinesine katılmıştır. Bunlara ek olarak, satın alma yolu ile de kitap koleksiyonlarının oluşturulduğu görülür. Kitap koleksiyonunu meydana getiren önemli yollardan biri de muhalefatdır. Muhalefat, vezirler, kazasker gibi yüksek rütbeli şahısların ölümünde sonra, varisi bulunmaması halinde değerli eşyalarının saray hazinesine katılması yolu ile gerçekleşmekte idi.

Sarayın müzeye dönüştürülmesinden sonra, 1928 yılında, III.Avluda bulunan Ağalar Camii onarılmış ve III.Ahmet Kütüphanesi hariç, sarayın çeşitli mekanlarında bulunan kitap hazinesi, bir araya getirilerek buraya “Yeni Kütüphane“ adı verilmiştir. 1966 yılında, daha iyi korunmak amacıyla, Sultan III. Ahmed Kütüphanesi'nin dermesi de Yeni Kütüphane'ye taşınmıştır (Çelik, 2000, s.346-348). Topkapı Sarayı Müze Kütüphanesi, halen Ağalar Camii binası içinde yer almaktadır

Kütüphane binası, fiziksel konum itibariyle Saray kompleksindeki genel dolaşım alanlarının içindedir. Saray içinde Müze kütüphanesinin yerini gösteren bir yönlendirme işareti vardır. Ancak bu işaret, kütüphane binasının hemen yakınındadır. Sarayın çok geniş bir alana yayılmış olduğu göz önüne alınırsa, bilmeyen bir ziyaretçi için kütüphanenin yerini bulmak güçleşmektedir. Yapılan görüşmede kütüphane mekanının toplam alan bilgisine ulaşamamıştır. Ancak kullanıcılar için ayrılmış çalışma alanının, toplam mekanın 1/6'sı oranında olduğu ve randevu sistemi ile çalışıldığı için bu alanın kullanıcılar için yeterli olduğu belirtilmiştir. Aynı anda en fazla 4-5 randevulu araştırmacı çalışmaktadır. Kütüphane içinde dermenin yerleştirme düzeni depo sistemidir. El yazmaları ve nadir eserler, kütüphane içinde ayrılmış ayrı bir mekanda muhafaza edilmektedirler.

Kütüphane, hafta sonları hariç her gün, saat 09.00.-16.30 saatleri arasında hizmet vermektedir. Kütüphanenin hizmet verdiği kullanıcı kitlesi ikiye ayrılmaktadır: müze personeli ve müze dışından araştırmacılar. Ancak “müze dışından araştırmacılar” ın kapsamı içine ziyaretçi girmemektedir. Müze kütüphanesi Saray ziyaretçisine kapalıdır. Müze dışından yerli

araştırmacılar, kütüphaneden yararlanabilmek için Müze Müdürlüğü'ne yazılı olarak dilekçe ile başvurmak ve izin almak durumundadırlar. Depo araştırması yapabilmek için dilekçenin Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından onaylanması gerekebilmektedir. Türk Vatandaşı olmayan araştırmacılar ise Müze Müdürlüğü'nde bulunan özel bir izin formunu doldurmak ve Müze Müdürlüğü'nden izin almak suretiyle kütüphaneden yararlanabilmektedirler. Ancak her iki durumda da ayrıca kütüphane sorumlusundan randevu da alınması gerekmektedir. Kütüphane randevusuz hizmet vermemektedir. 2005 yılında kütüphaneyi kullanan toplam müze dışı araştırmacı sayısı yaklaşık 100'dür. Müze personeli için sayı verilememiş olmasına karşın sık kullanım olduğu ifade edilmiştir. Kütüphaneyi en sık kullanan müze personeli küratörlerdir.

Müze personelinin kütüphaneyi kullanması da koşula bağlanmıştır. Kütüphaneden yararlanacak müze personeli, kütüphane sorumlusundan yazılı izin almak durumundadır.

Kütüphanenin tek finansal kaynağı, devlet fonlarından gelen müze bütçesidir. Ancak müze bütçesi içinden kütüphaneye ayrılmış belirli bir pay oranı yoktur. Bu nedenle bütçe planlaması yapılması da söz konusu olamamaktadır. Kütüphane, gereksinmelerini Müze Müdürlüğüne yazılı olarak bildirmekte, Müdürlük'çe uygun görülenler karşılanmaktadır. Ancak bu harcamalar içinde yayın alımı yok denecek kadar azdır. Kütüphane DÖSİM gelirlerinden herhangi bir nakdi pay almamaktadır. Ancak kırtasiye malzemelerinin bir kısmı DÖSİM kanalıyla gelmektedir.

Kütüphanenin toplam personel sayısı 6'dır. Ancak personel kadrosu içinde profesyonel kütüphaneci yoktur. Personelden 2 kişi Sanat Tarihi bölümünden üniversite mezunu olup müze uzmanı olarak çalışmaktadır. Geri kalan 4 kişiden 2'si Açık Öğretim Fakültesi öğrencisi, diğerleri ise ortaöğretim mezunudur.

Kütüphanenin toplam derme sayısı yaklaşık 33.000'dir. Bu sayının yaklaşık 20.000'i yazma eserler, 13.000 kadarı da süreli yayınlar dahil olmak üzere basılı yayınlardan oluşmaktadır. Kütüphanenin yazma eserler dermesi, önce de belirtildiği gibi, Ağalar Camii'ndeki "Yeni Kütüphane" kurulduktan sonra, Sarayın çeşitli yerlerinden bulunan özel koleksiyonların bir araya getirilmesi ile oluşmuştur. Yazma eserler, kütüphane içinde, daha önce buldukları yerlerin adlarına göre düzenlenmişlerdir. "Yeni Kütüphane"de bulunan özel koleksiyonlar şunlardır:

- Hazine Kitaplığı
- Has Oda'daki kitap birikiminden oluşan Emanet Hazinesi
- Revan Köşkü
- Bağdat Köşkü
- Birun ve Enderundaki çeşitli koşullarda bulunan kitapların bir araya getirilmesiyle oluşan Koşullar Kitaplığı
- III.Ahmet Kitaplığı
- Hırka-i Saadet
- Mehmet Reşad ve Tiryal Hanım
- Medine Kitaplığı
- İsfendiyaroğulları
- Halil Ethem Arda

Sarayın müzeye dönüştürülmesinden sonra satın alma ya da bağış yolları ile koleksiyona katılan yazma eserler de “Yeni gelen yazmalar” adı altında kaydedilmişlerdir. Kütüphanede ayrıca “Güzel Yazılar” adı ile kaydedilmiş olan bir hat koleksiyonu da bulunmaktadır. Bu koleksiyonda hat örneklerinin dışında, hat sanatında kullanılan kamyş, kalem, makta, makas, kubur gibi araç ve gereçler ile ahşap kuran mahfazaları ve rahleler bulunmaktadır. Minyatürler ve minyatürlü kitaplar da kütüphane dermesinde büyük yer kaplamaktadır. Sayıları yaklaşık 18.000’i bulan minyatürlerin büyük çoğunluğu Saraydaki hazine kütüphanesinden gelmişlerdir. Yine kütüphane dermesinde, içinde minyatürlerin yer aldığı 600 civarında el yazması kitap ve albüm yer almaktadır. Yazma eserlerin çoğu Türkçe, Arapça ve Farsça dillerindedir. Ayrıca, “Gayri İslami Yazmalar” adı altında toplanan ve Yunanca, Latince, Ermenice, Sırpça gibi dillerde el yazmaları da vardır (Çelik, 2000, s.350). Yazma eserlerin konu dağılımı, tarih, din, edebiyat, bilim ve askeri konulardadır.

Saray kütüphanesinde ağırlıklı olan yazma eserlerin yanında, 13.000 civarında baskı eser de yer almaktadır. Baskıların konu dağılımı ise, sanat, tarih, müzeoloji, etnografya, folklor ve mimarlıktır. Dermedeki materyal türleri, el yazması ve nadir eserler dışında baskı kitap ve süreli yayınlardan oluşmaktadır.

Kütüphanenin yazılı bir derme geliştirme politikası yoktur. Sağlanacak yayınların seçiminde kütüphane personeli temel belirleyici olmakla birlikte müze personelinin fikri de alınmaktadır.

Müze uzmanları ve diğer müze personeli kütüphaneye sağlanmak üzere yayın isteğinde bulunabilmektedirler. Ancak yeni gelen yayınlar, müze personeline duyurulmamaktadır. Kütüphaneye özel ayrılmış bir ödenek bulunmadığı için öncelikli sağlama yöntemi olarak bağış kullanılmaktadır. Kütüphanenin yazılı bir bağış yönergesi de bulunmamaktadır. Ancak bağış olarak önerilen yayınlar, kütüphane ile müze yönetiminin ortak değerlendirmesinden geçmektedir. Bağışlar, kişi ya kurumların kendi isteği ile gönderdikleri yayınlar olabildiği gibi, kütüphanenin bizzat yayınevlerinden talep etmesi sonucu da gerçekleşebilmektedir. Dermenin konu kapsamına girmeyen bağış kitaplar, halk kütüphanelerine bağışlanmak yolu ile değerlendirilmektedir. 2006 yılında kütüphaneye bağış yolu ile yaklaşık 150-200 kitap gelmiştir. Aynı yıl için satın alma yolu ile gelen kitap yoktur. Ancak genel olarak, müzede açılan geçici sergilerle ilişkili yayın sağlama yoluna gidildiği de belirtilmiştir. İkinci sağlama yöntemi değiş-tokuştur. En az öncelikli ise satın almadır. Satın alma yolu ise yok denecek kadar az kullanılmaktadır.

Yazma eserlerin tüm içeriklerinin elektronik ortama aktarım çalışması başlamıştır. Yazma eserler taranarak Compact Disc (CD) formatına aktarılmaktadır. Baskı eserlerin ise, 1998 yılına kadar kart katalogları oluşturulmuştur. Bu yıldan sonra kataloglama yapılmamıştır. Yeni açılması planlanan İhtisas Kütüphanesi için bir kütüphane otomasyon sisteminin alınması ve tüm derme kayıtlarının elektronik ortama aktarılması planlanmaktadır. Otomasyon programının Web açılımlı olması ve yazma eserler modülünün de olması istenmektedir. Böylece uzun vadede, kütüphanenin elektronik kataloğunun oluşturulması planlanmaktadır.

Topkapı Sarayı Müze Kütüphanesi'nde bulunan yazma eserlerin basılı kataloğunun çıkartılması çalışması ilk kez Fehmi Ethem Karatay tarafından yapılmıştır. "Topkapı Sarayı Müze Kütüphanesi'nde bulunan Türkçe Yazmalar Kataloğu" adlı bu çalışma, 1961 yılında, Topkapı Sarayı'nı Sevenler Derneği tarafından iki cilt halinde yayınlanmıştır (Kut, 03.12.2006). Kütüphanede bulunan yazma eserlerin daha güncel kayıtları, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi'nin hazırlamış olduğu "Türkiye Kütüphaneleri Veritabanı" adlı toplu katalogda da yer almaktadır. Ayrıca dermenin bir kısmı (güncel sayı 3083) Milli Kütüphane'nin hazırladığı "Ulusal Yazmalar Toplu Kataloğu"nda da bulunmaktadır.

Topkapı Sarayı Müze Kütüphanesi'nin yakın dönemde gerçekleştirmeyi planladığı yeni bir kütüphane projesi de baskı eserler için mevcut kütüphane mekanının karşına yeni bir

kütüphane binası yapılmasıdır. Böylece yazma ve baskı eser dermesinin birbirinden ayrılarak şu anki kütüphane binasında sadece yazma eserler bırakılacaktır. “İhtisas Kütüphanesi” adı verilmesi düşünülen bu kütüphane için, mevcut eserlere ek olarak satın alma yolu ile yeni bir derme geliştirilmesi de planlanmaktadır. Bu kütüphane için de yazılı olarak belirlenmiş bir derme geliştirme politikası olmamasına karşın, oluşturulacak dermenin kapsamı sözel olarak “Müze koleksiyonu ile ilgili her tür kitap ve diğer tarihi, dini, edebi eserler” olarak ifade edilmektedir (Zeynep Çelik Atbaş ile 16.10.2006 tarihli kişisel görüşme). Mevcut kütüphaneye bağlı olarak çalışması planlanan ihtisas kütüphanesinin yararlanma koşullarının daha esnek, hizmet kitlesinin ise daha geniş olması düşünülmektedir. Kütüphanenin olası kullanıcı kitlesi, “her türden araştırmacılar ve öğrenciler” olarak düşünülmektedir. Ancak müze ziyaretçileri yine hizmet kitlesine dahil edilmemiştir. Bu kütüphane de ziyaretçiye kapalı olacaktır.

Topkapı Müzesi Kütüphanesi verdiği bilgi hizmetlerinde müze personeline ve müze dışı araştırmacılara farklı uygulamalar sunmaktadır. Müze dışı araştırmacılara verdiği farklı bir hizmet türü, uzaktan bilgilendirme dir. Araştırmacılar, dermedeki yazma eserler için kütüphane mekanına gelmeden CD talebinde bulunabilmektedirler. İstenilen eserler, eğer CD formatına aktarılmışsa, posta yolu ile gönderilmektedir. Kütüphanenin verdiği hizmetler, baskı ve yazma eserler için farklılık göstermektedir. Müze personeline verilen ödünç verme hizmeti, sadece baskı eserleri kapsamaktadır. El yazması eserlerin CD formatına aktarılmamış olanları, özgün biçimlerinde yararlandırılmaktadır. Fotokopi haricinde dia ve mikrofilm çekimlerine izin verilmektedir. Topkapı Müzesi Kütüphanesi’nin verdiği hizmetleri Tablo 5.3’de gösterilmiştir.

SUNULAN BİLGİ HİZMETLERİ	MÜZE DIŞINDAN ARAŞTIRMACILAR	MÜZE PERSONELİ
Danışma Hizmeti	√ (Baskı ve Yazma eserler için)	√ (Baskı ve Yazma eserler için)
Ödünç Verme	–	√ (Sadece Baskı Eserler için)
Kütüphanelerarası Ödünç Verme	–	–
Bilgi Tarama ve Bilgiye Eriştirme Hizmeti	√ (Baskı ve Yazma eserler için)	√ (Baskı ve Yazma eserler için)
Web Sayfası	-	-
E-mail, telefon, fax ya da posta yolu ile	√ (Olanaklı ise yazma	-

bilgilendirme hizmeti	eserler için)	
Kopyalama Hizmetleri	-	√ (fotokopi sadece baskı eserler için) Dia ve mikrofilm (yazma eserler için)

Tablo 5.3 Topkapı Müzesi Kütüphanesi tarafından verilen bilgi hizmetlerinin kullanıcı tipine göre çeşitliliği

- Değerlendirme:

Topkapı Sarayı Müze Kütüphanesi, Osmanlı saray hazineleri içinde önemli yer kaplayan el yazması kitaplardan oluşan değerli dermesi ile bir müze kütüphanesi olmanın ötesinde, doğrudan saray koleksiyonunun bir parçasıdır. Nitekim, dermesindeki kitaplar, dönüşümlü olarak Saray içinde sergilenmektedir. Kitabın, bir müze çatısı altında taşıdığı iki farklı nitelik; yani hem bir kültür nesnesi, hem de bilgi taşıyıcı araç olma hali, Topkapı Sarayı Müze Kütüphanesi'nde son derece belirgindir. Ancak, el yazmalarının elektronik ortama aktarımının henüz tamamlanmamış olması, bu değerli bilgi ve kültür hazinesinden yararlanılması açısından eksiklik oluşturmaktadır. Her ne kadar eserlerin CD formatına aktarılmamış bölümü, özgün biçimleriyle kullanıcılara sunuluyor ise de bu durumun korumacılık anlamında uzun vadede sakınca oluşturabilmesi de söz konusudur. Topkapı Sarayı Müze Kütüphanesi, şu anki durumu ile, biçimsel ve içeriksel anlamda çok değerli bir dermeye sahip, ancak yararlandırma işlevini yerine getirmede kısıtlılığı olan bir kütüphane görünümündedir. Bu kısıtlılık, kütüphanenin kullanım koşullarını da doğrudan etkilemektedir. Müzenin kendi personeli bile, kütüphaneyi kullanabilmek için yazılı izin almak durumundadır.

Kütüphanenin personel sayısı, sınırlı kullanıcı kitlesi düşünüldüğünde yeterli durumdadır. Ancak, baskı eserler için ikinci bir kütüphane açılması durumunda yetersiz kalacaktır. Bu nedenle, personel kadrosunda profesyonel kütüphanecilerin istihdam edilmesi bir zorunluluktur. Yeni baskı yayınlar için ikinci bir kütüphane açılması projesi, Topkapı Sarayı Müze Kütüphanesi'ni dış kullanıcı açısından daha işlevsel bir müze kütüphanesi olmaya dönüştürebilecek önemli bir projedir. Bu kütüphane için bir derme geliştirme kapsamı belirlenmiştir ve satın alma yolu ile yayın sağlanması planlanmaktadır. 1985 yılından beri kataloglanmayan derme için bilgisayara dayalı ve Web açılımlı bir kütüphane otomasyon sistemi arayışına gidilmiştir. Tüm bunlar, müze bilgi ortamını destekleyecek bir kütüphane yapılanmasını sağlayacak girişimlerdir. Böylece Topkapı Sarayı Müze Kütüphanesi, hem saray koleksiyonunun doğrudan parçası olan yazma eserler, hem de müze ve bağlamına ilişkin güncel yayınlar ile çok yönlü bir müze kütüphaneciliği hizmeti verebilecektir.

5.1.1.3 Türk ve İslam Eserleri Müzesi

Türk müzecilik tarihinde, Türk ve İslam kültürüne ait eserler ilk kez Osman Hamdi Bey döneminde Çinili Köşk’de bir araya getirilmeye başlanmıştır. Ancak daha geniş çaplı bir toplama eylemine 1911 yılında başlanmış ve İmparatorluğun çeşitli yerlerindeki türbe, camii, medrese, kütüphane ve vakıflarda bulunan eserlerden oluşturulan koleksiyon, Süleymaniye Külliyesi içindeki imarethane binasına taşınarak 1914 yılında kurulan “Evkaf-ı İslamiye Müzesi’nde ziyaret açılmıştır. Müze uzun bir dönem Vakıflar İdaresi’ne bağlı kaldıktan sonra 1926 yılında dönemin .Milli Eğitim Bakanlığı’na devredilmiş ve adı da “Türk ve İslam Eserleri Müzesi” olarak değiştirilmiştir. 1939-1949 yılları arasında 2.dünya savaşı nedeniyle kapalı kalan müze, 1964 yılında bağımsız bir müdürlük haline getirilmiş ve mevcut mekanın olumsuz koşulları nedeniyle müzeye yeni bina arama çalışmaları başlamıştır. 1966 yılında onarım çalışmaları başlayan İbrahim Paşa Sarayı, müze binası olarak yeniden düzenlenmiş ve 1983 yılında Türk ve İslam Eserleri Müzesi, halen bulunduğu bu binada hizmete açılmıştır (Gerçek, 1999, ss.359-360).

Türk ve İslam sanatı konusunda dünyanın sayılı koleksiyonlarından birine sahip olan müzenin toplam eser sayısı 40.000’in üzerindedir. Koleksiyon genel olarak yedi bölüm altında toplanmıştır:

El Yazmaları ve Hat .Sanatı Bölümü

Seramik, Çini ve Cam Eşyalar Bölümü:

Ahşap Eserler Bölümü

Maden Sanatı Bölümü

Taş Sanatı Bölümü

Halı Bölümü

Etnografya Bölümü

Bu bölümler içinde, Türk ve İslam kültürlerine ait el yazmaları, minyatürlü kitaplar, levhalar, fermanlar, tuğralar; çini, seramik ve cam sanatı örnekleri; madenden yapılmış eşya ve mimari Ögeler; ahşap oyma tekniği ile yapılmış ahşap sanatı örnekleri, taş oyma eserler ve kitabeler; halı sanatının dünyadaki en zengin koleksiyonunu oluşturan halı ve kilim sanatı örnekleri ile dokuma tezgahları, giysi ve ev eşyaları ve el sanatları örneklerinden oluşan etnografik nesnelere ve canlandırmalar yer almaktadır (Kerametli ve Güvemli, 1974).

- Türk ve İslam Eserleri Müzesi İhtisas Kütüphanesi

Kütüphane mekanı, fiziksel konum itibariyle müze kompleksi içinde, ziyaretçilere kapalı olan idari alanların içinde yer almaktadır. Kütüphanenin ziyaretçiye kapalı olması nedeni ile müze içinde yerini gösteren herhangi bir yönlendirme işareti bulunmamaktadır. Kütüphane için ayrılan alan, yaklaşık 80 metrekare olup bu alanın %70 kadarı kullanıcılar için çalışma alanı olarak ayrılmıştır. Derme, camlı dolaplar içinde korunmaktadır.

Kütüphane hafta sonları hariç, saat 09.00-16.30 saatleri arasında hizmet vermektedir. Müze Kütüphanesinin kullanıcı kitlesi sadece müze personeli ile sınırlıdır. Politika olarak, dış kullanıcıya kapalı bir kütüphanedir. Ancak müze koleksiyonlarında bulunan nesne ya da nesnelere hakkında araştırma yapan müze dışından araştırmacılar, Müze Müdürlüğü'nden yazılı izin alabilirlerse kütüphaneden yararlanabilmektedirler. Bu araştırmacıların, el yazması eserlerden yararlanmak istemeleri durumunda, Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan yazılı izin almaları gerekmektedir. Müze personeli ise herhangi bir koşul olmadan kütüphaneyi kullanabilmektedirler.

Kütüphane için ayrılan özel bir ödenek yoktur. Kütüphanenin ihtiyaçları müze bütçesinden karşılanmaktadır. Ancak müze bütçesi içinden kütüphaneye ayrılmış belirli bir pay bulunmamaktadır. Kütüphanede çalışan personel sadece 1 kişidir. Üniversite mezunu olan bu kişi kütüphaneci değildir. Yine, tek görev yeri de kütüphane değildir ve müze içinde başka idari görevleri de vardır. Kütüphaneye kuruluşundan bugüne sadece kütüphanede görevlendirmek üzere personel alımı yapılmamıştır.

Kütüphanenin toplam derme sayısı yaklaşık 3000 – 4000 arasındadır. Araştırmanın yapıldığı dönemde sayım aşamasında olduğu için net bir rakam verilememektedir. Dermenin konu dağılımı, sanat, tarih, sanat tarihi, müzeoloji, etnografya ve arkeoloji alanlarındadır. Materyal türleri ise, kitap, süreli yayın ve sergi kataloglarıdır. Müzayede evi katalogları da bulunmasına karşın bunlar kütüphanede değil, müze uzmanlarının kendi departmanlarındadır. Dermede yeni baskı yayınlar ağırlıklı olmasına karşın el yazması ve nadir eser de bulunmaktadır. Kütüphanede bu tür eserler için ayrılmış ayrı bir mekan yoktur.

Derme konusal olarak sınıflandırılmamıştır. Derme kayıtlarının erişilebileceği kütüphanecilik standartlarına uygun bir katalog bulunmamaktadır. Yayınlar, matbu bir demirbaş defterine kaydedilmektedir.

Yazılı bir derme geliştirme politikası yoktur. Kütüphaneye ayrılmış belirli bir ödenek olmadığı için satın alma yolu ile yayın sağlanmamaktadır. Tek sağlama yolu bağış olarak belirtilmiştir. Ancak yazılı bir bağış yönergesi de yoktur. Bağış olarak önerilen yayınlar kütüphane personeli ile müze yönetiminin ortak değerlendirmesi ile kabul edilmektedir. 2006 yılında, kütüphaneye bağış yolu ile yaklaşık 50 kitap girmiştir. Kütüphaneye gelen yeni yayınlar müze personeline duyurulmamaktadır. Kütüphaneyi en fazla kullanan müze personeli müze uzmanlarıdır.

Kütüphanenin müze personeline verdiği bilgi hizmetleri Tablo 5.4’de gösterilmiştir.

SUNULAN BİLGİ HİZMETLERİ	MÜZE PERSONELİ
Danışma Hizmeti	√
Ödünç Verme	√ (Sadece Müze içi ödünç verme)
Kütüphanelerarası Ödünç Verme	–
Bilgi Tarama ve Bilgiye Erişirme Hizmeti	√
Web Sayfası	-
E-mail, telefon, fax ya da posta yolu ile bilgilendirme hizmeti	-
Kopyalama Hizmetleri	√

Tablo 5.4 Türk ve İslam Eserleri Müzesi Kütüphanesi’nin müze personeline verdiği bilgi hizmetleri.

- Değerlendirme:

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, zengin koleksiyonları ile Türkiye’nin ve belki de dünyanın konusundaki sayılı müzelerinden biridir. Dolayısı ile müzenin kütüphanesinin, dermesi ve bilgi hizmetleri ile müzenin konu alanlarını destekleyen, Türk-İslam sanatı ve kültürü üzerine kapsamlı bir uzmanlık dermesi geliştiren, bu dermeyi müze personeli kadar araştırmacı ve ziyaretçilerin yararlanmasına sunan, işlevsel bir müze kütüphanesi olması gerekir. Ancak kütüphane; ödenek, personel ve kütüphanecilik uygulamaları açısından ciddi bir alt yapı sıkıntısı yaşamaktadır. Kütüphanenin misyonu, müze personeline verdiği bilgi hizmetleri ile

müzecilik uygulamalarını desteklemek olarak ifade edilmektedir. Ancak şu anki koşulları ve alt yapı eksiklikleri ile bu misyonu bile ne düzeyde yerine getirebildiği tartışılmalıdır. Kütüphaneye özel personel tahsis edilmemesi bile, kütüphaneye yönelik bakış açısını ortaya koymaktadır. Müze kütüphanelerinin, sadece yayınların depolanıp düzenlendiği mekanlar değil, müze içinde bir hizmet birimi olduğu düşüncesinden hareketle, personel kadrosunda bir kütüphanecinin görevlendirilmesi ve gerekli teknik donanımının sağlanması gerekmektedir. Böylece kütüphane, müze personeline hizmet etme misyonunu daha geniş bir hizmet çeşitliliği ile yerine getirebilecektir.

5.1.2 Genel Kurmay Başkanlığı'na Bağlı Müzelerin Kütüphaneleri

Bu bölüm altında, iki askeri müze, Deniz Müzesi ve Havacılık Müzeleri'ne bağlı müze kütüphaneleri araştırılmıştır. Askeri Müze Kütüphanesi ise, Genel Kurmay Başkanlığı'ndan belirlenen süre içinde gerekli yazılı izin alınmadığı için araştırma kapsamından çıkarılmıştır. İncelenen her iki müze de Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın Askeri Müzeler Yönetmeliği'ne bağlıdır. 30 Eylül 1984 tarihli ve 18531 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Askeri Müzeler Yönetmeliği'nin Askeri Müze Kütüphaneleri ile ilgili 23. Maddesi aşağıdaki gibidir:

Askerî Müze Kütüphaneleri

Madde 23 - Askerî Müzeler, bünyelerinde inceleme, araştırma ve geliştirmeyi sağlayıcı, özellikle kendi ihtisas konularında her türlü yerli ve yabancı yayını kapsayan, bilim adamlarına ve halka açık kütüphaneleri kurarlar.

Bu yönetmelik maddesi, askeri müzeler bünyesinde oluşturulacak kütüphanelerin amacını, dermenin kapsamını ve kullanıcı kitlelerini ana çizgileri ile belirlemektedir. Bu kapsam, bir müze kütüphanesinden beklenen asgari düzeyde işlev ve sorumlulukları net biçimde belirlemektedir. Ayrıca askeri müze kütüphanelerinin sadece bilimsel düzeyde araştırma yapan bilim adamlarına değil, genel olarak halkın her kesimine açık olacağı ifade edilerek hizmet kitlesinin genişliği de ortaya konmuştur.

Yine aynı yönetmeliğin, müzelerin araştırma ve geliştirme faaliyetlerini içeren 24. Maddesinin 2. bendinde, araştırmadan sorumlu müze uzmanlarının görev ve sorumlulukları belirtilirken "...Askeri tarihle ve müzecilikle ilgili literatürü takip ederler, gerekli görülenlerin Askeri Müze kütüphanesine teminini sağlarlar" denmektedir. Bu yönetmelik maddesi de askeri müzelerin araştırma faaliyetlerini müze kütüphaneleri ile ilişkilendirmektedir. Ayrıca,

kütüphanenin derme geliştirme eyleminin müze ile koordineli biçimde yürütülmesini teşvik etmektedir.

5.1.2.1 İstanbul Deniz Müzesi

İstanbul Deniz Müzesi, Müzehane-i Hümayun'dan sonra kurulmuş olan ikinci müzedir. Ayrıca ülkemizin ilk askeri müzesi olma özelliğini de taşımaktadır. 31 Ağustos 1897 tarihinde, Sultan II. Abdülhamit'in izni ile Bahriye Nazırı Bozcaadalı Hüseyin Hüsnü Paşa tarafından, Tersane-i Amire'de (bugünkü Taşkızak Tersanesi-Hasköy) "Müzehane" adı ile kurulmuştur. Daha sonra sırası ile "Müze Amirliği" ve "Bahriye Müzesi" adlarını alan Müzenin adı, 1934 yılında "Deniz Müzesi" olarak değiştirilmiştir. Müze 1917 yılına dek, koleksiyonunda herhangi bir düzenleme yapılmadan müze deposu olarak kalmıştır. 1917 yılında Müze Müdürlüğü'ne getirilen Deniz Subayı Ali Sami Boyar, Deniz Müzesi'nin gelişiminde büyük rol oynayan isimlerden biri olmuştur. Topkapı Kayıkhanesinde bulunan taht ve hünkar kayıklarını müzeye naklederek müze koleksiyonunu geliştirmiş, ayrıca Türk gemilerinin maketlerinin yapımı için bir gemi model atölyesi kurdu muştur. İkinci Dünya Savaşı nedeniyle koleksiyonları Anadolu'ya taşınan Müze, savaşın bitimiyle birlikte tekrar İstanbul'daki Dolmabahçe Külliyesi'ne taşınarak 1948 yılında "Deniz Müzesi ve Arşiv Müdürlüğü" adı ile yeniden ziyarete açılmıştır. Bir süre, Dolmabahçe Sarayı'nın farklı mekanlarında yer alan ve 1960 yılında sergilemeye kapatılan Müze, 27 Eylül 1961 yılında, Beşiktaş'ta, o dönemde vergi dairesi olarak kullanılan bugünkü binasında yeniden ziyarete açılmıştır. 1970 yılında Kayıklar Galerisinin de eklenmesiyle daha geniş bir mekana sahip olmuştur (Gerçek, 1999, ss.355-356; Tezgel, 1994, ss.5-7; Özdeniz, t.y., ss.7-9). Şu anda Müze'ye yeni mekan eklentileri projesi gündemdedir.

Müze halen üç anda üç sergileme alanından oluşmaktadır: Ana Sergi Binası, Kayıklar Galerisi ve Açık Sergileme Alanı. Müze koleksiyonlarında, Türk denizcilerinin sancakları, armalar, denizci giysileri, denizcilikle ilgili tablolar, saltanat kayıkları, kayıklara ait çeşitli süslemeler, tarihi haritalar, torpedolar, kampanalar, gemi maketleri gibi denizcilik tarihimize ilişkin nesnelere bulunmaktadır (Gerçek, 1999, s.356).

Müzenin araştırma birimlerinde Tarihi Deniz Arşivi, Fotoğraf Arşivi, Harita Arşivi ve Deniz İhtisas Kütüphanesi yer almaktadır.

-İstanbul Deniz Müzesi İhtisas Kütüphanesi

Deniz Müzesi İhtisas Kütüphanesi, Deniz Müzesi Komutanlığı altında Arşiv Şube Müdürlüğü'ne bağlı olarak çalışmaktadır. Kütüphane, Dolmabahçe Sarayı'nın Arabacılar Dairesi olan Tarihi Deniz Arşivi binası içinde yer almaktadır Binanın giriş katında Müzenin sanat galerisi de bulunmaktadır. Kütüphane bu yerleşimi ile Müze kompleksinden ayrı bir binadadır. Ancak Müze kompleksi içinde ziyaretçilere kütüphanenin yerini belirten yönlendirme işareti mevcuttur. Kütüphane mekanının alanı yaklaşık 80 metrekare olup, kullanıcılar için ayrılmış çalışma alanı 20 metrekaredir.

Kütüphanenin çalışma saatleri hafta sonları hariç, her gün 08.30-12.30 – 13.30-17.30 saatleri arasındadır. Kütüphanenin ödeneği, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı tarafından müzeye tahsil edilen müze bütçesinden karşılanmaktadır. Kütüphanede toplam iki personel görev yapmaktadır. Her iki personel de meslek lisesi mezunudur.

Kütüphanenin kullanıcı kitlesi, müze personeli ve müze dışından araştırmacılar olarak tanımlanmıştır. Müze dışından araştırmacılar, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'ndan yazılı izin belgesi almak koşulu ile kütüphaneden yararlanabilmektedirler. Müze personeli için ise herhangi bir koşul getirilmemiştir. Kütüphanenin müze dışı kullanıcılar için kullanıcı istatistiği yoktur. Bu nedenle yıllık kullanıcı sayısı ile ilgili bilgi alınamamıştır. Ancak müze personelinin kütüphaneyi çok sık kullandığı ifade edilmiştir. Kütüphaneyi en yoğun kullanan müze birimleri, Arşiv Araştırma ve Müze Araştırma Birimleridir.

Kütüphanenin toplam derme sayısı 42.395'dir. Başlıca konu alanları; eğitim, sanat, tarih, müzeoloji, sanat tarihi, arkeolojidir. Dermede yer alan materyal türleri; kitap, süreli yayın, referans kaynakları, fotoğraf, harita ve el yazmasıdır. El yazmaları, ayrı bir odada özel olarak yaptırılan çelik compact dolapların içinde korunmaktadır. Dermenin geri kalanı, açık raf sistemine göre düzenlenmiştir. Derme kayıtları bilgisayar ortamında kataloglanmış olup, çeşitli arama kriterlerinden tarama yapılabilmektedir. El yazmalarının içerikleri elektronik ortama aktarılmamaktadır. Ancak bu konu ile ilgili bir girişim başlatılmıştır. Aktarım için oldukça yüksek meblağlı bir cihaz alınmak istenmektedir. Proje, tezin yazımı sırasında ihale aşamasındadır. Mevcut durumda el yazmaları özgün biçimlerinde yararlandırılmaktadır. El yazmalarından dia, kamera çekimine izin veriliyorsa da bu hizmet materyalin fiziksel durumuna göre gerektiğinde kısıtlanabilmektedir.

Kütüphanenin yazılı bir derme geliştirme politikası yoktur. Sağlama yolu olarak hem satın alma hem de bağış yolları kullanılmaktadır. Satın alınacak yayınlar, müze yönetimi ve danışmanların da bulunduğu bir komite tarafından seçilmektedir. Tüm müze uzmanları da satın alınmak üzere kütüphaneye yayın önerisinde bulunabilmektedirler. Kütüphanenin yazılı bir bağış yönergesi yoktur. Kütüphaneye yeni satın alınan yayınlar, sadece o yayınları talep eden müze personeline duyurulmaktadır.

Müze kütüphanesi, müze dışı kullanıcılar ile müze personeline, benzer bilgi hizmetlerini vermektedir. Sadece ödünç verme hizmeti sadece müze personeline verilmektedir. Sunulan bilgi hizmetleri Tablo 5.5.'de gösterilmiştir.

SUNULAN BİLGİ HİZMETLERİ	MÜZE DIŞINDAN ARAŞTIRMACILAR	MÜZE PERSONELİ
Danışma Hizmeti	√	√
Ödünç Verme	-	√ (sadece müze binası içinde)
Kütüphanelerarası Ödünç Verme	-	-
Spesifik Bir Konuda Bilgi Tarama ve Bilgiye Eriştirme Hizmeti	-	√
Web Sayfası	√	√
E-mail, telefon, fax ya da posta yolu ile bilgilendirme hizmeti	-	-
Kopyalama Hizmetleri	√	√

Tablo 5.5 İstanbul Deniz Müzesi Komutanlığı İhtisas Kütüphanesi tarafından verilen bilgi hizmetlerinin kullanıcı tipine göre çeşitliliği

Müzenin planlanma aşamasında olan yeni binası içinde, sadece ziyaretçilere yönelik bir kütüphane yer alması düşünülmektedir. Bu kütüphanede ağırlıklı olarak elektronik kaynakların yer alması düşünüldüğü için buranın bir sanal kütüphane niteliğinde olacağı ifade edilmiştir. Ayrıca bu kütüphane dermesinde dergilerin de yer alması düşünülmektedir.

Müze bünyesinde, kütüphaneden bağımsız olarak çok büyük bir arşiv yer almaktadır: Tarihi Deniz Arşivi, 1867 yılında Bahriye Nezareti'nin kuruluşuyla birlikte oluşmaya başlamış ve

1928 yılına kadar gelen belgeleri içermektedir.Arşivdeki toplam belge sayısı 25.000.000 civarındadır. Arşivden yararlanmak için yazılı izin gerekmektedir.

- Değerlendirme

İstanbul Deniz Müzesi Komutanlığı İhtisas Kütüphanesi, köklü geçmişi ile oldukça büyük ve değerli bir dermeye sahiptir. Şu anki konumu itibariyle, müze kompleksinden ayrı bir binada hizmet vermesi, müze-kütüphane ilişkisi açısından çok arzu edilen bir durum olmasa da bu bina arşivi ve kütüphanesi ile müzenin araştırma birimi niteliğindedir.

Kütüphane, alt yapı olanakları açısından incelendiğinde, ödenek anlamında çok sorun yaşamaması ve buna bağlı olarak satın alma yolu ile yayın alabilmesi bir müze kütüphanesi için önemli bir avantajdır. Yayın sağlama konusunda müze ile koordineli çalışması ve müze personelinin yayın isteklerine cevap verebilmesi de bir müze kütüphanesi için olması gereken özelliklerdir. Ancak, personel kadrosunda kütüphaneci yer almaması eksikliklerdir. Ayrıca elektronik kataloğun Web erişimli olmaması da böylesi büyük ve önemli bir dermenin geniş kitlelere duyurulmasını engellemektedir. Müze kütüphaneleri sınırlı bir çevreye hizmet verse bile, dermelerinin toplumun bilgisine sunulması, bilimsel araştırmalar açısından önemlidir.

Kütüphanenin fiziksel koşulları oldukça iyidir. El yazmalarının özel bir alanda ve çevre koşullarına karşı korunaklı biçimde tutulması, bilinçli bir yaklaşımdır. Yerleştirme düzeni olarak açık raf sisteminin kullanılması yararlandırmaya yönelik çağdaş kütüphanecilik anlayışı ile örtüşmektedir. El yazmalarının elektronik ortama aktarımı projesi ise, eserlerin hem korunması hem de yararlandırılması açısından önemli bir girişimdir.

Müze dışından araştırmacıların, kütüphaneyi kullanmak için Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'ndan yazılı izin almaları koşulu, kullanıcı açısından kısıtlılık olarak değerlendirilmiştir. Ancak Müzenin yeniden yapılanma projesi kapsamında, yeni planlanan müze binasında ziyaretçilerin serbest erişimine açık bir kütüphane bulunması düşünülmektedir. Bu tasarımın gerçekleşmesi, ziyaretçi açısından müze bilgi ortamını zenginleştirici bir olanak oluşturacaktır. Yapılan görüşmelerden, kütüphaneye müze yönetiminin büyük önem verildiği ve desteklendiği izlenimi edinilmiştir.

5.1.2.2 Havacılık Müzesi

Hava Kuvvetleri Müzesi Komutanlığı'na bağlı olan Havacılık Müzesi'nin kuruluş öyküsü Yirminci yüzyıl başlarına kadar uzanır. 1912 yılından itibaren Aya Stefanos (Yeşilköy) Tayyare İstasyonu'nda, çeşitli uluslara ait uçaklar ile 1.Dünya Savaşı boyunca Almanların ürettikleri uçaklardan çok sayıda toplanmaya başlamıştır. Bu uçak koleksiyonu, 1918 yılında Hava Kuvvetleri Müfettişliği tarafından bir hava müzesi kurulması fikrini gündeme getirmiş, düşürülen düşman uçaklarının enkazları toplattırılmaya başlanmıştır. Ancak koleksiyonun taşınması sırasında oluşan aksaklıklar nedeniyle 1960 yılına kadar müze kurma fikri gerçekleşmemiştir. 1963'te yayınlanan bir emirle Hava Kuvvetleri ve diğer birliklerde kullanılan uçaklardan birer adedinin korunması istenmiştir. 1966 yılında Hava Müzesi Teşkilatı'nın oluşumundan sonra 15 Mayıs 1971 yılında İzmir Cumaovası Sivil Havaalanında Türkiye'nin İlk Hava Müzesi açılmıştır. Ancak 1978 yılına kadar faaliyeti devam eden müzeye ulaşım zorluğu nedeniyle ilgi azalınca müzenin İstanbul Yeşilköy'e taşınmasına karar verilmiştir. Havacılık Müzesi, bugünkü mekanında, 16 Ekim 1985'te hizmete açılmıştır. Müze binası, müze işlevi görmek üzere inşa ettirilmiştir (Müze tanıtım broşürü).

Müze koleksiyonlarında, açık sergileme alanı ve hangarda bulunan çok sayıda savaş ve sivil uçak örnekleri yanında; Motor Reyonu'nda çeşitli tip ve modellerde uçak motorları; Şeref Salonu'nda Hava kuvvetleri'nin fors ve flamaları, Anılar Salonu'nda hava şehitlerimiz ile havacılarımızın giysi ve özel eşyaları, Silahlar Salonu'nda havacılıkta kullanılmış ve hala da kullanılmakta olan uçak silahları, Kıyafetler Salonu'nda ilk Osmanlı havacısından günümüze, havacılık giysilerinin imitasyonları ve diğer salonlarda hava kuvvetleri komutanlarının büstleri, uçak maketleri sergilenmektedir. Müzenin Türk ve Dünya Havacılığı ile ilgili iki farklı kavramsal sergisi de bulunmaktadır. Bu sergilemelerde Türkiye'de ve Dünyada havacılığın gelişimi ve Birinci ve İkinci Dünya Savaşları'nda yaşanan önemli havacılık olayları anlatılmaktadır. Teması gereği didaktik bir sergileme olmasına karşın, verilen bilgiler ziyaretçiyi yormayan ve sıkmayan bir sergi tasarımı içinde sunulmaktadır.

Okul ve öğrenci grupları müzeden ücretsiz olarak yararlanabilmektedir. Bu gruplara istenirse müze uzmanları eşliğinde rehberli turlar da düzenlenmektedir. Müzenin sinema salonunda, ziyaretçilere ücretsiz olarak sunulan havacılık konulu film ve sinevizyon gösterileri ile havacılığı sevdirmek, havacılık konusunda bilgilendirme amaçlanmaktadır. Yine Müzenin her

yıl düzenlediği plastik model uçak yarışması da havacılık ve maket uçak meraklılarına birleştirici bir platform sunmakta ve konuya teşvik etmektedir.

- Hava Kuvvetleri Müzesi Komutanlığı Kütüphanesi

Hava Kuvvetleri Müzesi Komutanlığı Kütüphanesi, Müzenin kuruluş yılı olan 1985 yılında kurulmuştur. Kütüphanenin amacı, ağırlıklı olarak Türk ve dünya havacılığı ve askeri havacılık konularında geliştirdiği dermesi ile müze personeline ve konu ile ilgili müze dışı araştırmacılara bilgi hizmeti sunmaktır.

Kütüphane hafta sonları hariç her gün saat 09.00-17.00 saatleri arasında hizmet vermektedir. Müzenin ziyarete açık olduğu günler dışında da açıktır. Kütüphanenin mekanı, müze kompleksi içinde, ziyaretçiye kapalı idari alanların içinde yer almaktadır. Kütüphanenin alanı 75 metrekaredir. Bu alanın yarısına yakını -30 metrekare- kullanıcılar için çalışma alanı olarak ayrılmıştır. Derme, açık raf düzenine göre yerleştirilmiştir.

Kütüphane içi ayrılan bir belirli bir ödenek bulunmamakla birlikte, kütüphane ihtiyaçları, yayın alımı da dahil olmak üzere, talep edildiği takdirde karşılanmaktadır. Kütüphanenin personel sayısı 1'dir, Kütüphane sorumlusu, meslek lisesi mezunudur ve müze uzmanı kadrosundadır. Kütüphane uygulamaları ve yönetimi ile ilgili olarak Müzecilik Departmanı ile koordineli çalışılmaktadır. Kütüphanenin açıldığı yıldan bu yana sadece kütüphanede çalışmak üzere personel alımı olmamıştır. Müzecilik kısmı personeli bu görevi üstlenmiştir. Ancak kütüphane sorumlusu olan personel 2004 yılından beri tam gün olarak kütüphanede görev yapmaktadır. Yönetmeliğe göre müze kütüphanesinde görevlendirilmek üzere üç personel kadrosu oluşturulmuştur: 1 veri hazırlama memuru, 1 kütüphane memuru ve 1 arşiv memuru. Fakat bu kadroları alan personel farklı birimlerde görevlendirilmiş durumdadır.

Kütüphanenin hizmet kitlesi, müze personeli ve müze dışından araştırmacılar olarak belirlenmiştir. Kütüphaneden yararlanmak isteyen askeri personel Hava Kuvvetleri Komutanlığı'ndan, sivil kişiler ise Genel Kurmay İletişim Daire Başkanlığı'ndan yazılı izin almak durumundadırlar. Müzenin kendi personeli için herhangi bir kullanım koşulu getirilmemiştir. Kütüphanede kullanıcı istatistikleri 2006 yılı başından beri tutulmaktadır. 2006 yılında kütüphaneyi kullanan müze dışı kullanıcı sayısı 18'dir. Müze personeli ise haftada 1-2 kez müzeyi kullanmaktadır.

Kütüphanenin toplam derme sayısı yaklaşık 5000'dir. Ağırlıklı konu alanları, Türk ve dünya havacılığı ile askeri havacılıktır. Bunların yanında eğitim, sanat, tarih, havacılık tarihi, müzeoloji, etnografya, sanat tarihi, ve arkeoloji konularında yayınlar da bulunmaktadır. Ayrıca, 25.000 fotoğraflık bir fotoğraf arşivi de bulunmaktadır. Arşiv belgeleri kapalı dolaplarda korunmaktadır. Kütüphanede yer alan materyal türleri, kitap, süreli yayın, fotoğraf, nadir eser ve görsel-işitsel materyaldir. Nadir eserlerin toplamı yaklaşık 100 kadar olup, havacılık konusunda ve Osmanlıca eserlerdir. Araştırma izni olan ve Müze Komutanlığı'na da uygun görülen araştırmacılara, nadir eserlerden fotokopi çekilmekte ya da taranarak elektronik formatta verilmektedir.

Dermenin hem basılı kataloğu hem de Hava Kuvvetleri'ne özel İtranet erişimli bir elektronik kataloğu bulunmaktadır. Bu katalog, Hava Kuvvetleri'ne bağlı tüm kütüphanelerde kullanılan ortak bir kütüphane otomasyon sistemidir. Bu sisteme girilen süreli yayınların, makale bazında dizinlerinin de oluşturulma çalışmaları başlamıştır. Süreli yayınlarda yer alan tüm makalelerin dizinlenmesi amaçlanmaktadır.

Sadece kütüphaneye özel yazılı bir derme geliştirme politikası yoktur. Ancak Hava Kuvvetleri Komutanlığı'nın bir kütüphane yönergesi vardır bağlı tüm kütüphaneler bu yönergeyi uygulamaktadır. Dermenin geliştirilmesinden hem kütüphane personeli hem de müze araştırma görevlisi sorumludur. Kütüphanenin öncelikli sağlama yolu Askeri kurumlar tarafından gönderilen askeri yayınlardır. Kişi ya da kurumlardan gelen bağışlar da dermenin gelişiminde büyük rol oynamaktadır. Kütüphaneye bağış yolu ile, bir çok değerli özel koleksiyon bağışlanmaktadır. 2006 yılında kütüphaneye bağış yolu ile 100 kitap girmiştir Ancak yazılı bir bağış yönergesi de yoktur. Bağışlar, kütüphane ile müze yönetimi tarafından ortak olarak değerlendirilmektedir. Kütüphane dermesinin kapsamına uygun olan yayınlar envantere kaydedilmektedir. Genellikle havacılık ve askeri tarih konulu kitaplar, bağış olarak alınmaktadır. Satın alma yolu ise çok az kullanılmaktadır. Fakat ihtiyaç duyulan ve bağış yolu ile elde edilemeyen kitaplar satın alınmaktadır 2006 yılında kütüphaneye satın alma yolu ile sadece 1 kitap satın alınmıştır. Satın alınacak yayınların seçimi, küratörler ve diğer müze personeli tarafından yapılmaktadır. Yeni gelen yayınlar müze personeline basılı olarak duyurulmaktadır.

Kütüphanenin temel kullanıcı kitlesi müze personeli ve izinli araştırmacılar ise de ziyaretçiler ve ortaöğretim öğrencileri de eğer müze ve havacılık ile ilgili genel kapsamlı bilgi isterlerse, kütüphaneden yazılı izin olmadan yararlandırılmaktadırlar. Böyle durumlarda Müze Komutanlığı'na bilgi verilmektedir. Kütüphanenin müze personeli ve müze dışından araştırmacılara sunduğu bilgi hizmetleri Tablo 5.6'da gösterilmiştir.

SUNULAN BİLGİ HİZMETLERİ	MÜZE DIŞINDAN ARAŞTIRMACILAR	MÜZE PERSONELİ
Danışma Hizmeti	√	√
Ödünç Verme	-	√
Kütüphanelerarası Ödünç Verme	-	-
Spesifik Bir Konuda Bilgi Tarama ve Bilgiye Eriştirme Hizmeti	-	√
Web Sayfası	-	-
E-mail, telefon, fax ya da posta yolu ile bilgilendirme hizmeti	-	-
Kopyalama Hizmetleri		√

Tablo 5.6 Hava Kuvvetleri Müzesi Komutanlığı Kütüphanesi tarafından verilen bilgi hizmetlerinin kullanıcı tipine göre çeşitliliği

Kütüphane ve hizmetlerini tanıtıcı herhangi bir etkinlik yapılmamaktadır.

- Değerlendirme:

Hava Kuvvetleri Müzesi'nin misyonu "...Türk ve dünya havacılığının tarihi gelişimini anlatmak, Türkiye'de bugüne kadar kullanılan uçaklardan kalanları ve hava savunmasında kullanılan silahları sergilemek, Hava Kuvvetleri'ni tanıtmaktır" (Gülten, 2002, 49). Hava Kuvvetleri Müzesi Komutanlığı Kütüphanesi, müzenin misyonu doğrultusunda geliştirdiği dermesi ve sunduğu hizmetler ile, müzecilik uygulamalarına destek olmakta ve müze dışından konu ile ilgili araştırmacılara da bilgi hizmeti vermektedir.

Personel kadrosunda profesyonel kütüphaneci bulunmayışı bir eksiklik gibi görülmesine karşın, müze uzmanlarının da katkısı ile işlevsel bir kütüphanecilik hizmeti yürütülmektedir. Dermenin basılı ve elektronik kataloglarının hazırlanması, süreli yayınların içindeki makalelerin dizinlenmesi, nadir eserlerden dijital yol ile çoğaltma yapılması gibi profesyonel uygulamalar buna örnektir.

Yayın alımları konusunda kütüphaneye belirli bir ödenek ayrılmayışı ve bu nedenle dermenin ağırlıklı olarak bağışlar ile geliştirilmesi bir müze kütüphanesi için olumsuzluktur. Ancak Havacılık Müzesi Kütüphanesi çok dar odaklı bir konuda derme geliştirmektedir. Kütüphaneye bağış yapan kişiler de çoğunlukla Hava kuvvetlerine mensup kişilerin özel koleksiyonlarıdır. Bu koleksiyonlar içinde, güncel olarak piyasada bulunmayan ve kütüphane açısından önemli yayınlar da bulunduğu ifade edilmiştir. Bu nedenle, sağlamada bağış yolunun ağırlıkta olması, bu müze kütüphanesi için bütünüyle bir dezavantaj değildir. Ayrıca, ihtiyaç duyulan yayınların, çok gerekliyse farklı kaynaklardan satın alındığı ifade edilmiştir.

Müze dışı kullanıcıların kütüphaneden yararlanması için yazılı izin gerekmesine karşın, müze uzmanlarının çabalarıyla, yazılı izni olmayan ziyaretçiler ve öğrenciler de Komutanın bilgilendirilmesi koşulu ile kütüphaneden yararlandırılmaktadırlar. Bu tutum, Hava Kuvvetleri Müzesi Komutanlığı Kütüphanesi'ne, kullanıcı odaklı kütüphanecilik anlayışını benimsemiş, yararlandırma işlevini ön planda tutarak müze bilgi ortamına hizmet veren bir müze kütüphanesi niteliği kazandırmaktadır.

5.2 T.B.M.M Milli Saraylar Daire Başkanlığı'na Bağlı Müzelerin Kütüphaneleri

T.B.M.M. Milli Saraylar Daire Başkanlığı'na bağlı saray, köşk ve kasırlar içinde sadece Dolmabahçe Sarayı Müzesi içinde kütüphane bulunmaktadır. Kütüphane, Kültür Tanıtım Başkan Yardımcılığı altında, Dolmabahçe Müze Müdürlüğü'ne bağlıdır. Milli Saraylar Daire Başkanlığı'na ait mevzuat içinde müze kütüphaneleri ile herhangi bir belirlemeye yer verilmemiştir.

5.2.1 Dolmabahçe Sarayı Müzesi

Osmanlı Sultanlarının İstanbul'daki üçüncü büyük sarayı olan Dolmabahçe Sarayı, Sultan Abdülmecit tarafından 1843-1856 yılları arasında yaptırılmıştır. Saray, 1877-1922 yılları arasında, saltanatın kaldırılmasına dek, Yıldız Sarayı ile birlikte dönüşümlü olarak yönetim merkezi olarak kullanılmıştır. 3 Mart 1924 tarihinde hilafetin kaldırılması ile Dolmabahçe Sarayı da diğer saraylar ile birlikte millete intikal etmiştir. Bir süre Cumhurbaşkanlığının yazlık çalışma ve yabancı devlet konuklarını karşılama mekânı olarak kullanılan Dolmabahçe Sarayı, 1933 yılında Müdürlük olarak T.B.M.M.'ne bağlanmıştır. 1937 yılında Dolmabahçe

Saray Veliht Dairesi, Resim ve Heykel Müzesi olarak ziyarete açılmıştır.1980'li yıllara kadar bir dizi ziyarete açılış ve kapanış öyküsü bulunan Saray, 1984 yılında gerçekleşen Milli Saraylar Sempozyumu sonrası, 3 Mayıs 1985 tarihinde yürürlüğe giren T.B.M.M. Başkanlığı Divan Kararı ile saray-müze olarak bütünüyle hizmete açılmıştır. Dolmabahçe Sarayı Müzesi, döneminin kültürel, toplumsal ve sanatsal yapısını yansıtan mimari bir bütündür. Günümüzde çağdaş müzecilik uygulamaları ile hizmet veren müze, gerçekleştirdiği geçici sergiler ve diğer kültürel etkinlikleri ile de temsil ettiği dönemi yansıtmaktadır (Dolmabahçe Sarayı, 2005, s.5,8; Sarayların Millete İntikali, 10 Mart 2007).

Müze bünyesinde iki ayrı kütüphane mevcuttur: İhtisas kütüphanesi adı ile hizmet veren kütüphanede güncel yayınlar, Abdülmecit Efendi Kütüphanesinde ise nadir eser ve el yazmaları bulunmaktadır.

- Milli Saraylar İhtisas Kütüphanesi

Dolmabahçe Sarayı Müzesi'nin Kütüphanesi, "Milli Saraylar İhtisas Kütüphanesi" adı ile hizmet vermektedir. 1988 yılında kurulan kütüphanenin kuruluş amacı müze personelinin bilgi ihtiyacını karşılamaktır. Kütüphane saray müze kompleksi içinde, ziyaretçilere kapalı idari birimlerin olduğu bina içinde yer almaktadır. Hafta içi 09.00-12.30 – 13.30-18.00 saatleri arasında hizmet vermektedir. Kütüphane, müze personeline hizmet vermek amacı ile kurulmuşsa da şu anki hizmet politikasında müze dışından araştırmacılara ve üniversite öğrencilerine de hizmet vermektedir. Müze ziyaretçilerine hizmet vermemesinin nedeni, talep gelmemesi olarak ifade edilmiştir. Ancak Saray içinde kütüphanenin yerini belirten herhangi bir yönlendirme işareti bulunmamaktadır. Müze personeli, kütüphaneden koşulsuz yararlanabilmektedir. Müze dışı kullanıcılardan ise kimlik bırakmaları istenmektedir.

Kütüphane ihtiyaçları için gerekli ödenek müze bütçesinden sağlanmaktadır. Toplam personel sayısı 3'tür. 2 kişi Bilgi ve Belge Yönetimi mezunu profesyonel kütüphaneci, 1 kişi ise farklı bir alandan üniversite mezunudur. Kütüphane için en son 2005 yılında personel alımı yapılmıştır.

Kütüphanenin yaklaşık derme sayısı 2006 yıl sonu itibariyle 2814'tür. Konu dağılımı, sanat, sanat tarihi, tarih, mimarlık, koruma ve restorasyon alanlarındadır. Materyal türleri; kitap, süreli yayın, sergi-galeri ve müzayede evi katalogları ve referans kaynaklarıdır. İhtisas

kütüphanesinde nadir eser ve el yazması yer almamaktadır. Yayınlar, camlı dolaplar içinde yerleştirilmiştir. Yerleştirme düzeni konusal değil, geliş sırasına göredir. Kart katalog mevcuttur, ancak elektronik katalog oluşturulmaya başlandıktan sonra kart katalog devam ettirilmemiştir. Elektronik katalog, kurum içinde hazırlanmış bir yazılım temeline dayanmaktadır. Katalog sadece kütüphane içinden taranabilmektedir. Derme kayıtları herhangi bir toplu katalogda yer almamaktadır.

Yazılı bir derme geliştirme politikası yoktur. Ancak müze personeli (çoğunlukla seksiyon sorumluları, mimarlar, restoratörler ve rehberler) kütüphaneye yayın önerisinde bulunabilmektedir. Ayrıca, açılacak geçici sergi temaları ile ilgili yayın sağlama yoluna da gidilmektedir. Kütüphanenin yazılı bir bağış yönergesi yoktur. Önerilen bağışları değerlendirme yetkisi kütüphane personeline aittir. Birincil sağlama yöntemi satın almadır. Bunu bağış ve değiş-tokuş yöntemleri izlemektedir. 2006 yılında yaklaşık 150 kadar yayın satın alma, 25 yayın ise bağış yolu ile gelmiştir.

Kullanıcılara sunulan hizmet türleri Tablo 5.7’de gösterilmiştir. Ödünç verme hizmeti dışında, müze personeli ve müze dışı kullanıcılara ortak hizmet türleri sunulmaktadır.

SUNULAN BİLGİ HİZMETLERİ	MÜZE DIŞINDAN ARAŞTIRMACILAR	MÜZE PERSONELİ
Danışma Hizmeti	√	√
Ödünç Verme	-	√
Kütüphanelerarası Ödünç Verme	-	-
Spesifik Bir Konuda Bilgi Tarama ve Bilgiye Eriştirme Hizmeti	√	√
Web Sayfası	-	-
E-mail, telefon, fax ya da posta yolu ile bilgilendirme hizmeti	√	√
Kopyalama Hizmetleri	√	√

Tablo 5.7 TBMM Milli Saraylar İhtisas Kütüphanesi tarafından verilen bilgi hizmetlerinin kullanıcı tipine göre çeşitliliği

Kütüphane hizmetlerinin tanıtımı ya da duyurusu yapılmamaktadır. Ancak kütüphaneye yeni gelen yayınlar, kütüphane içi sergileme yolu ile müze personeline duyurulmaktadır.

- Abdülmecit Efendi Kütüphanesi

Dolmabahçe Sarayı içinde Hünkar Dairesi'nde yer alan kütüphane, Sultan Abdülmecit'in Dolmabahçe Sarayı'na taşınırken getirdiği kitap koleksiyonu ile oluşmuştur. Abdülmecit'den sonra Atatürk'ün de kullandığı kütüphane, Atatürk ve İnönü döneminden alınan ve hediye edilen kitap ve dergilerle daha da zenginleşmiştir. Kütüphane, 26 Ocak 2004 tarihinde ziyarete açılmıştır.

Konum itibariyle Saray içinde ziyaretçilere açık genel dolaşım alanlarının içinde yer almaktadır. Ancak sadece talep geldiğinde kullanıma açılmaktadır. Kütüphane aynı zamanda müze gezi mekanı içinde yer aldığından, kütüphaneden yararlanma müzenin ziyaretçiye kapalı olduğu pazartesi ve perşembe günleri ile sınırlandırılmıştır. Kütüphanenin kullanıcı kitlesinin çoğunluğunu müze personeli oluşturmaktadır. Müze dışından araştırmacılara da hizmet veren kütüphaneden yararlanabilmek için, müze personeli de dahil olmak üzere tüm kullanıcıların Müze Müdürlüğü'nden izin almaları gerekmektedir. İzin alırken araştırma konularını da belirtmeleri istenmektedir. Kullanıcıların kütüphaneden yararlanması kütüphane görevlilerinin gözetiminde gerçekleşmektedir

Derme sayısı yaklaşık olarak 10.349'dur. Bu sayının %5 kadarı el yazmaları olup, geri kalanı nadir eserlerden oluşmaktadır. En eski kitap 1600 yılına aittir. Çoğunlukla Osmanlıca ve Fransızca eserlerden oluşan dermede; genel konuları içeren ansiklopedi, yıllık, sözlük, harita, atlas gibi başvuru eserlerinin yanı sıra, tarih, edebiyat, güzel sanatlar, askerlik, eğitim, politika, bilim ve benzeri çeşitli konularda eserler yer almaktadır. Eserler açık raf düzeninde yerleştirilmiştir.

Derme kayıtları, İhtisas Kütüphanesi'nin de kullanmakta olduğu elektronik kataloğa dahil edilmiştir. Ancak kütüphane mekanı içinde kataloğu tarama olanağı olmadığından İhtisas Kütüphanesi'nden tarama yapılabilmektedir. Eserlerin içerikleri elektronik ortama aktarılmamıştır. Kullanıcı tarafından talep edilen yayının dijital kopyası çıkarılmakta ve kullanıcıya bu dijital kopya sunulmaktadır.

- Değerlendirme:

Milli Saraylar İhtisas Kütüphanesi, müze bütçesinden karşılanan ödeneği, nitelikli personel kadrosu, küçük ölçekli fakat müze ile doğrudan ilişkili dermesi ile temel alt yapı koşullarına sahiptir. Yazılı bir derme geliştirme politikası olmamasına karşın derme, müze yönetimi ve

personelinin önerileri doğrultusunda geliştirilmektedir. İncelenen örnekler içinde, devlete bağlı müzeler arasında, derme geliştirmede satın alma yolunu öncelikli olarak kullanan tek müze kütüphanesidir. 2006 yılında kütüphaneye giren yeni yayınların %85'i satın alma yolu ile sağlanmıştır. Bundan çıkan sonuç, kütüphane dermesinin, ihtiyaçlar doğrultusunda ve bilinçli olarak geliştirildiğidir. Derme kayıtlarının elektronik ortamda kataloglanmış olması ve sunulan bilgi hizmetlerinin çeşitliliği de nitelikli personel kadrosu ile ilişkili olumlu özelliklerdir.

Kütüphanenin kullanım koşulları, Bakanlık ve Genel Kurmay Başkanlığı'na bağlı kütüphanelere göre oldukça esnektir. Ancak bu kütüphanenin de kullanıcı kitlesi içinde müze ziyaretçisi tanımlanmamaktadır. Zaten kütüphane, müze içindeki konumlanışı itibarıyla, şu ana dek bahsedilen diğer müze kütüphaneleri gibi ziyaretçilere kapalı idari alanların içindedir. Ancak kullanım için, yazılı izin gerektirmeyişi, bu kütüphanenin olumlu bir özelliğidir

Abdülmecit Efendi Kütüphanesi ise dermesi ve mekanı ile aynı zamanda müze koleksiyonunun bir parçasıdır. İhtisas Kütüphanesi, güncel yayınlar ile müzecilik uygulamalarını desteklerken; Abdülmecit Efendi Kütüphanesi de müzenin temsil ettiği döneme ilişkin örnekler sunmaktadır. Kütüphane sadece dermesi ile değil, Abdülmecit döneminden kalan rafları, çalışma masası gibi mekansal öğeleri ile de Saray içinde bir ziyaret alanı olarak da hizmet vermektedir.

5.3 Özel Müzeler Statüsündeki Müzelerin Kütüphaneleri

Bu başlık altında incelenecek müze kütüphaneleri, idari olarak farklı kurumlara bağlı olmalarına karşın, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu doğrultusunda, özel müzeler statüsünde değerlendirilmiştir. İncelenmiş olan müzeler, dört farklı idari yapılanma altında yer almaktadır: Yerel yönetimler, Üniversiteler, Özel Vakıflar ve Dernekler.

5.3.1. Karikatür ve Mizah Müzesi

Karikatür ve Mizah Müzesi, Büyükşehir Belediyesi Kültürel ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı altında yer alan Kütüphaneler ve Müzeler Müdürlüğü'ne bağlıdır ve bu yönetim birimine bağlı, bünyesinde kütüphane yer alan tek müzedir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi

Kütüphaneler ve Müzeler Müdürlüğü'nün Hizmet Yönetmeliği'nde, müzeler bünyesinde verilecek kütüphane hizmetleri ile ilgili herhangi bir belirleme yer almamaktadır. Yönetmeliğin 3. Bölümünde “Müzelerin Görevleri” arasında anılan Araştırma ve Geliştirme faaliyetleri başlığı altında yer alan,

d) Müze yönetimi, kültür varlıkları ve müzecilikle ilgili yayın ve dokümanları izleyerek gerekli görülenlerin alınmasını sağlar

biçimindeki ifade ise doğrudan bir müze kütüphanesinin varlığına işaret etmemektedir.

Müze, ilk olarak 1975 yılında Karikatürcüler Derneği'nin girişimleri ile Tepebaşı'nda açılmıştır. 12 Eylül 1980 yılında kapatılmış ve o dönemki binası yıkılmıştır. 27 Şubat 1989 tarihinde, İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Derneğin işbirliği ile yeniden açılan müze, Saraçhane'deki Bozdoğan Kemeru bitişiginde bulunan Gazanfer Ağa Medresesi'nde hizmet vermeye başlamıştır.

Sürekli sergi koleksiyonu, karikatür sanatına ait çeşitli belge ve özgün yapıtlar ile Türk Karikatürü'nün başlangıcından günümüze doğru geçirdiği evreleri örnekler ve belgeler ile sunmaktadır. Ayda bir kez açılan süreli sergiler ile, yurt ve dünya çizerlerinin yapıtları sergilenip tanıtılmaktadır. Karikatür ve Mizah Müzesi, yazılı ve çizili mizah ürünlerine ait büyük bir kültür birikimini koleksiyonlarında barındırmakta ve çeşitli etkinliklerle günümüze yansıtmaktadır Müze bünyesinde bulunan özgün baskı atölyesinde, dileyen herkese bir uzman gözetiminde, baskı teknikleri öğretilmektedir ve yapılan iler, müzede açılan geçici sergilerde sergilenmektedir. Bunun yanı sıra müze, düzenlediği, konferans, panel, video gösterimleri, konserler ile de eğitim ve kültür hizmetleri vermektedir. Müze tarafından yapılan tüm etkinlikler ücretsizdir. Karikatürcüler Derneği tarafından her yıl düzenlenmekte olan Uluslararası Nasrettin Hoca Karikatür yarışmasına katılan eserler müzede sergilenmektedir.

Karikatür ve Mizah Müzesi, kalıcı sergileri yanında, düzenli aralıklarla açılan geçici sergileri, eğitim ve kültür etkinlikleri ile çağdaş müzecilik anlayışı paralelinde değişen ve yaşayan bir müzedir.

- Mizah Kitaplığı

Karikatür ve Mizah Müzesi'nin kütüphanesi, "Mizah Kitaplığı" adı ile hizmet vermektedir. Kütüphanenin kuruluş amacı, Türkiye'de ve dünyada yayınlamış ya da yayınlanmakta olan karikatür, yazılı ve çizili mizah konularına ilişkin kültürel yayınları bir araya getirip kullanıcılara sunmaktır. Hafta içi saat 10.00-17.00 arasında hizmet vermektedir. Kütüphane müze kompleksi içinde ziyaretçilere açık genel dolaşım alanı içindedir. Yaklaşık 50 metrekarelik bir alana sahiptir. Hem müze personeline hem de müze dışından araştırmacılara ve ziyaretçilere hiç koşulsuz hizmet verilmektedir. Buna karşın, 2005 yılında kütüphaneyi kullanan yaklaşık ziyaretçi sayısı 20 olarak bildirilmiştir.

Kütüphanenin yayın alımı için ödeneği yoktur. Ödenek olmadığı için tüm derme bağışlar ile oluşturulmuş ve geliştirilmektedir. Kütüphanede mizah dışında; edebiyat, sanat ve arkeoloji konularında da yayın bulunmaktadır. Materyal türleri, kitap, süreli yayın, sergi, galeri, müzayede evi katalogları, takvim, afiş, davetiye gibi efemera türü yayınlardan oluşmaktadır. Toplam yayın sayısı yaklaşık 3000'dir. Yayınlar, açık raf düzenine göre yerleştirilmiş olup arşiv belgeleri kapalı bir alanda korunmaktadır. Derme kayıtlarının basılı kataloğu yanında, henüz tamamlanmamış olan bir elektronik kataloğu vardır. Kütüphanede bir dönem görev yapmış olan profesyonel kütüphaneci, Büyükşehir Belediyesi tarafından Mizah Kitaplığı'ndan alındığı için. elektronik kataloğun oluşturulması ve dermedeki yayınların konusal sınıflama sistemine göre sınıflanması yarıda kalmıştır. Şu anki toplam personel sayısı 2'dir. 1 kişi lise, diğeri ise ilkokul mezunudur.

Kütüphanenin yazılı bir derme geliştirme politikası ve bağış yönergesi yoktur. Ancak, bağışçıların çoğunluğu Karikatürcüler Derneği çevresinden kişiler ya da ve mizah sanatçıları olduğu için, derme uzmanlık alanı doğrultusunda gelişmiştir. Önerilen bağışlar, müze yönetimi tarafından değerlendirilmektedir. 2006 yılında bağış yolu ile yaklaşık 25 yayın gelmiştir.

Kullanıcılara sunulan hizmet türleri Tablo 5.8'de gösterilmiştir

SUNULAN BİLGİ HİZMETLERİ	MÜZE DIŞINDAN ARAŞTIRMACILAR	MÜZE PERSONELİ
Danışma Hizmeti	√	√
Ödünç Verme	-	-

Kütüphanelerarası Ödünç Verme	-	-
Spesifik Bir Konuda Bilgi Tarama ve Bilgiye Eriştirme Hizmeti	-	-
Web Sayfası	-	-
E-mail, telefon, fax ya da posta yolu ile bilgilendirme hizmeti	√	√
Kopyalama Hizmetleri	√	√

Tablo 5.8 Mizah Kitaplığı tarafından verilen bilgi hizmetlerinin kullanıcı tipine göre çeşitliliği

Kütüphane hizmetlerinin tanıtımı, müze tanıtım broşürleri dahilinde yapılmaktadır. Yeni gelen yayınlar müze personeline duyurulmamaktadır.

Karikatür ve Mizah Müzesi, Mizah Kitaplığı'nın yanında zengin bir arşive de sahiptir. 20.000'in üzerinde belgeye sahip olan arşivde yerli ve yabancı karikatüristlerin, özgün ya da çoğaltılmış işleri yer almaktadır. Yapıtlar, kişilere, ülkelere ve konulara göre sınıflandırılarak korunmaktadır.

- Değerlendirme:

Mizah Kitaplığı, bir müze kütüphanesi olmasının ötesinde, Türkiye'de mizah konusunda uzmanlaşmış iki kütüphaneden* biridir. Bu nedenle hizmet politikasının niteliği, sadece kütüphanenin müze bilgi ortamına yapabileceği katkılar açısından değil, mizah konusunda yapılacak bütün araştırmalar açısından da önem kazanmaktadır. Bu noktada, kütüphanenin ziyaretçiler ve tüm dış kullanıcılara koşulsuz erişim olanağı sunması, son derece yerinde bir tutumdur. Müze bilgi ortamı açısından bakıldığında ise kütüphane, dermesi ile müze nesne koleksiyonunu tamamlayan ve müze bilgi ortamını zenginleştiren bir niteliğe sahiptir. Ziyaretçilerin, müze sergilerini gezerken, Türk mizah sanatının tarihsel gelişimi ve örnekleri hakkında da bilgi edinebileceği Mizah Kitaplığı; işlev ve konumu itibarıyla Müzenin bir hizmet birimidir.

Kütüphanenin yayın alımı için ödeneği bulunmayışı, dermenin bir politika doğrultusunda geliştirmesine engeldir. Buna karşın kütüphane, gelen bağışlar ile, Türk yazılı ve çizili mizah sanatı hakkında önemli bir derme ve arşive sahip olmuştur. Ayrıca, güncel personel kadrosunda kütüphaneci bulunmayışı da bir diğer alt yapı eksikliğidir. Ancak, kütüphanenin

* Diğeri, "Cemal Nadir Güler Karikatür Kütüphanesi", İstanbul

dış kullanıcı sayısının azlığı (2005 yılı için 20 kullanıcı), daha önemli bir sorununa işaret etmektedir. Bu da tanıtım eksikliği olarak değerlendirilmiştir. Oysa kütüphane mevcut koşulları ile de uzmanlık alanı ile ilgili çok daha geniş bir kitleye hizmet verebilecek durumdadır. Her ne kadar, müze broşüründe ve medyada kütüphane hakkında tanıtıcı bilgiler yer almaktaysa da kullanıcı sayısı göz önüne alındığında, bunun yeterli olmadığı düşünülmektedir.

5.3.2 Basın Müzesi

Basın Müzesi, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin yönetimi altındadır. Çemberlitaş'ta bulunan binası, Maarif Nazırı Saffet Paşa tarafından 1865 yılında inşa edilmiştir. Bir dönem Maarif-i Umumiye Nezareti (Milli Eğitim Bakanlığı) ve İstanbul Darülfünun (İstanbul Üniversitesi)'nin hizmetlerinde kullanılmıştır. II. Abdülhamit döneminde sansür binası olarak kullanılan Müze, 1908 yılında Şehremaneti'ne (İstanbul Belediyesi) devredilmiştir. 1908 - 1983 yılları arasında Belediyenin çeşitli birimleri bu binada hizmet vermiştir. 1983 yılında dönemin Belediye Başkanı Abdullah Tırtıl ve (Türkiye) Gazeteciler Cemiyeti Yönetim Kurulu arasında yapılan bir anlaşma ile Basın Müzesi olarak hizmet vermesi kararlaştırılmıştır. 1984-1988 yılları arasında restore edilip 9 Mayıs 1988 tarihinde hizmete açılmıştır.

Müze, basın alanında Türkiye'deki en önemli müzedir. Koleksiyonlarında, hem basın teknolojisi hem de bu teknoloji ile üretilen eserler yer almaktadır. Taşbaskı örnekleri, düz baskı makinesi, klişe kamerası, prova tezgahları, giyotin, eski daktilolar, teleksler, telefotolar gibi basın teknolojisi tarihini yansıtan araçlar yanında, Türk basın mensupları ve basın şehitleri ile ilgili bölümler ile de Türk basın tarihine ışık tutmaktadır. Böylece müze, basın teknolojisi ve Türk basınının başlangıcından günümüze geçirdiği evrimi yansıtmaktadır

Sürekli sergilerin yanında, müze bünyesinde yer alan sanat galerisinde, belirli aralıklarla değişik sanatçıların resim, heykel, gravür, hat, ebru gibi farklı alanlardaki işleri sergilenmektedir. Ayrıca galeri atölyesinde, yetişkinlere yönelik, başta resim olmak üzere plastik sanatlar ile ilgili kurslar düzenlenmektedir. Müze bünyesinde düzenlenen diğer seminer ve kurs konularına örnek olarak, Osmanlıca, belge okuma ve spikerlik kursları verilebilir. Yine müze içinde bulunan cep tiyatrosu ve konferans salonunda, çeşitli sanat etkinliklerinin yanında panel ve konferanslar da düzenlenmektedir. Bu tarzdan etkinlikler, her

zaman doğrudan müzenin uzmanlık alanı ile ilgili olmasa bile, Basın Müzesi'nin aynı zamanda bir kültür ve sanat merkezi olarak da işlevselleşmesine hizmet etmektedir.

-Basın Müzesi Kütüphanesi

Basın Müzesi Kütüphanesi, dört katlı müze binasının en üst katında yer almaktadır. Hafta içi 10.00-17.00 saatleri arasında hizmet vermektedir. Kütüphanenin kullanıcı kitlesi, müze personeli dışında, müze dışından araştırmacılar, öğrenciler, basın mensupları ve genel olarak halk olarak tanımlanabilir. Her tür kullanıcı, herhangi bir izin ya da randevu gerektirmeksizin kütüphaneden yararlanabilmektedir. Müze içinde kütüphanenin yerini belirten bir yönlendirme yoktur. Dış kullanıcı kitlesi bu denli geniş bir müze kütüphanesi için bu bir eksikli olarak görülmüştür. Kütüphane mekanı 1000 metrekarelik bir alan üzerindedir. Kullanıcılar için ayrılmış çalışma mekanı yaklaşık 65 metrekaredir. Yerleştirme düzeni depo sistemidir. Derme, üç farklı depo içinde yerleştirilmiştir: Gazeteler, bağış yayınlar ve satın alma ile gelen yayınlar. Referans yayınları ise okuma salonu içinde yerleştirilmiştir. Kullanıcılar, istedikleri yayınları kütüphane personeli aracılığıyla erişmektedirler.

Kütüphanenin ödeneği müze bütçesi üzerinden sağlanmaktadır. Kütüphane bütçesinin müzenin toplam bütçesine oranı %12,5'tur. 2005 yılında kütüphaneye yayın alımı için 1000 YTL ödenek ayrılmıştır. Kütüphanede çalışan tek personel Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü mezunu profesyonel kütüphanecidir. Kütüphaneye en son 2006 yılında personel alımı yapılmıştır.

Toplam yayın sayısı 30.000'dir. Ağırlıklı olarak basın ve gazetecilik ile ilgili yayınlar ile gazete ve dergi arşivleri yer almaktadır. Geçmişte kağıt formatında arşivlenen gazeteler, 2005 yılından sonra CD formatında alınmaya başlamıştır. Bunların yanında; sanat, tarih, sanat tarihi ile ilgili yayınlar ile genel konular ve referans eserleri de bulunmaktadır. Bir otomasyon programı bulunmadığından derme kayıtları, excel formatında bilgisayar ortamına girilmektedir. Bu nedenle kullanıcılar ancak kütüphane görevlisi kanalıyla dermeyi tarayabilmektedirler.

Kütüphanenin yazılı bir derme geliştirme politikası yoktur. Kütüphaneye satın alınacak yayınlar müze yönetimi ve kütüphane görevlisinin koordinasyonu ile seçilmektedir. Yazılı bir bağış yönergesi yoktur. Bu nedenle bağışlar konusunda sorunlar yaşanmaktadır. Bağış

önerilerini değerlendirme yetkisi müze yönetimi ile kütüphane görevlisindedir. Kütüphanenin ödeneği olmasına karşın yetersiz olduğu için, öncelikli sağlama yolu bağıştır. Bunu satın alma yolu izlemektedir. 2006 yılında bağış yolu ile 1300, satın alma yolu ile 100 adet yeni yayın sağlanmıştır. Müzede açılan sergiler, ya da koleksiyona yeni giren nesnelere ilgili yayın sağlanmamaktadır. Bu da kütüphane ile müze koleksiyonu arasında koordinasyon eksikliğine neden olmaktadır.

Kullanıcılara sunulan hizmet türleri Tablo 5.9’da gösterilmiştir

SUNULAN BİLGİ HİZMETLERİ	MÜZE DIŞINDAN ARAŞTIRMACILAR	MÜZE PERSONELİ
Danışma Hizmeti	√	√
Ödünç Verme	-	-
Kütüphanelerarası Ödünç Verme	-	-
Spesifik Bir Konuda Bilgi Tarama ve Bilgiye Eriştirme Hizmeti	√	√
Web Sayfası	-	-
E-mail, telefon, fax ya da posta yolu ile bilgilendirme hizmeti	√	√
Kopyalama Hizmetleri	√	√

Tablo 5.9 Basın Müzesi Kütüphanesi tarafından verilen bilgi hizmetlerinin kullanıcı tipine göre çeşitliliği

Kütüphanede kullanıcı istatistiği tutulmadığı için kullanım oranları ile ilgili bilgi elde edilememiştir. Ancak müze personelinin toplam 7 kişiden oluşması nedeniyle, kütüphanenin ağırlıklı kullanıcı kitlesini müze dışı kullanıcıların oluşturduğu söylenebilir. Kütüphaneye özel bir tanıtım etkinliği yapılmamaktadır. Ancak müze broşüründe kütüphane ile ilgili bir bölüm yer almaktadır. Yeni gelen yayınlar müze personeline duyurulmamaktadır.

- Değerlendirme:

Basın Müzesi Kütüphanesi, tıpkı Mizah Kitaplığı gibi, kendi uzmanlık alanında Türkiye’deki sayılı kütüphanelerden biri olmanın önemine sahiptir. Sahip olduğu alt yapı koşulları değerlendirildiğinde, ödenek ve personel açısından asgari koşullara sahip olduğu görülmektedir. Müzenin toplam bütçesinden %12,5 gibi, büyük sayılabilecek bir pay alan kütüphane, müze bütçesinin azlığı nedeniyle yine de ödenek sorunu yaşamaktadır.

Kütüphanedeki tek personelin profesyonel kütüphaneci olması bir avantajdır. Bu avantajın gerekli teknik olanaklar sağlanarak değerlendirilmesi gerekir. Bu noktada, kütüphane otomasyon sisteminin olmaması, hem kütüphanecinin derme yönetimi, hem de kullanıcıların dermeye erişimi açısından zorluklar getirmektedir. Bu nedenle kütüphanenin çevrimiçi kataloğa ihtiyacı vardır. Basın Müzesi Kütüphanesinde göze çarpan farklılıklardan biri, müze kütüphanesi olmasına karşın, müze personelinin çok, dış kullanıcılar tarafından kullanılıyor olmasıdır. Müzede güvenlik görevlisi dahil toplam 7 kişi çalışıyor olması bu durumda etkindir. Ancak bu personelin de kütüphaneyi çok ender kullandığı, müze yöneticisi tarafından ifade edilmiştir. Bu durum, müze kütüphanesi ile müze arasında olması gereken koordinasyonun sağlanmadığını göstermektedir.. Kütüphane, müzecilik uygulamalarını ve koleksiyonunu desteklemekten çok, basın konusunda İletişim Fakültesi öğrencileri ve basın mensupları başta olmak üzere bağımsız araştırmacılara hizmet veren bir özel konu kütüphanesi görünümündedir.

5.3.3 Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi İstanbul Resim ve Heykel Müzesi

20 Eylül 1937'de Atatürk'ün emriyle, Dolmabahçe Sarayı'nın ek binalarından olan Velihaht Dairesi'nde kurulan İstanbul Resim ve Heykel Müzesi, Türkiye'nin ilk güzel sanatlar Müzesidir. İlk koleksiyonu, Dolmabahçe Sarayı'nda bulunan tabloların yanı sıra; çeşitli özel koleksiyonlar ile resmi kurumların elinde bulunan eserlerin, devlet eliyle toplanarak bir araya getirilmesi sonucu oluşmuştur. İkinci Dünya Savaşında güvenlik nedeniyle boşaltılan müze, 1951 yılında yeniden ziyarete açılmıştır. 1976-1980 yılları arasında yangın tehlikesi nedeniyle yeniden kapatılan müze 1981 yılından beri hizmet vermektedir (Gerçek, 1999, ss.428-430).

Müze koleksiyonunda ağırlıklı olan, 19. yüzyıldan günümüze Türk resim ve heykel sanatı örnekleri yer almaktadır. Bunun yanı sıra, dünya sanatçılarına ait yapıtların da bulunduğu koleksiyon, resim ve heykel olarak iki bölümden oluşmaktadır. Çoğu yağlıboya eserlerden oluşan Resim bölümünde Türk ve yabancı sanatçıların özgün yapıtlarının yanı sıra, röprodüksiyonlar da vardır. Heykel bölümünde ise, özgün eserlerin yanında replikalar da bulunmakta ve zaman zaman sergilenmektedir. 1983 yılında kurulan Resim ve Heykel Müzeleri Derneği tarafından müze bünyesinde gençlere ve yetişkinlere sanat eğitimi verilmektedir. (Koç, 1994, ss.43-44).

Müze koleksiyonu, sanal ortama aktarılarak ziyaretçilerin erişimine de sunulmuştur. Müze Web sitesinde* koleksiyonun görüntü kayıtlarının yanında, eserler hakkında tanıtıcı bilgiler de yer almaktadır.

- İstanbul Resim ve Heykel Müzesi Kütüphanesi

Müze Kütüphanesi, idari olarak müze müdürlüğüne bağlı olmakla birlikte, aynı zamanda Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı'nın şube kütüphanesidir. Hafta içi 10.00-12.00 ve 13.00-16.00 saatleri arasında hizmet vermektedir. Kullanıcı kitlesi, müze personeli, müze dışından araştırmacılar ile üniversite öğrencileridir. Müze dışı kullanıcılar da dahil olmak üzere, kütüphaneden yararlanmak için herhangi bir koşul getirilmemektedir. Kütüphane, müze içinde ziyaretçilere açık genel dolaşım alanlarının içinde konumlanmıştır. Kütüphane mekanı, yaklaşık 50 metrekarelik bir alana sahiptir. Müze içinde kütüphanenin yerini belirten bir yönlendirme işareti yoktur. Kütüphaneden sorumlu olan tek personel, aynı zamanda Müzenin yazı işleri departmanında da görevlidir. 2002 yılında göreve başlayan personel, kütüphanecilik alanı dışından üniversite mezunudur. Kütüphane için ayrılmış bir ödeneğin olmadığı bildirilmiştir. Ancak kütüphane aynı zamanda, MSGSÜ Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı'nın şube kütüphanesi olduğundan, yayın alımları için Başkanlığın ödeneğini kullanabilmektedir.

Dermedeki toplam yayın sayısı yaklaşık olarak 3150'dir. Yayınların konu dağılımı; sanat, tarih, sanat tarihi, mimarlık ve eğitim konularındadır. Materyal türleri; kitap, süreli yayın ve referans kaynakları ile sınırlıdır. Yerleştirme düzeni açık raftır. Derme kayıtları, MSGSÜ Merkez Kütüphanesi'nin otomasyon sistemine girilmiştir. Ancak sistemin Web açılımı yapılmadığı için, derme kayıtları sadece kütüphane içindeki terminalden taranabilmektedir.

Yazılı bir derme geliştirme politikası ve bağış yönergesi yoktur. Ancak bağış olarak sadece sanat ağırlıklı yayınlar kabul edilmektedir. Sağlama yolları bağış ve satın almadır. 2006 yılında kütüphane dermesine, satın alma yolu ile 40, bağış yolu ile 20 adet yayın eklenmiştir. Müze koleksiyonuna katılan yeni eserler ya da açılan geçici sergi konuları ile ilgili yayın talebi gelmekte ancak ödenek yetersizliğinden her zaman karşılanamamaktadır.

Kullanıcılara sunulan hizmet türleri Tablo 5.10'da gösterilmiştir

* www.resimheykelmuzesi.org

SUNULAN BİLGİ HİZMETLERİ	MÜZE DIŞINDAN ARAŞTIRMACILAR	MÜZE PERSONELİ
Danışma Hizmeti	√	√
Ödünç Verme	-	√
Kütüphanelerarası Ödünç Verme	-	-
Spesifik Bir Konuda Bilgi Tarama ve Bilgiye Eriştirme Hizmeti	√	√
Web Sayfası	-	-
E-mail, telefon, fax ya da posta yolu ile bilgilendirme hizmeti	-	-
Kopyalama Hizmetleri (kütüphane içinde fotokopi makinası bulunmadığından, müzedeki makina ile)	√	√

Tablo 5.10 İstanbul Resim ve Heykel Müzesi Kütüphanesi tarafından verilen bilgi hizmetlerinin kullanıcı tipine göre çeşitliliği

Kütüphane hizmetlerinin tanıtımı MSGSÜ Üniversitesi Web sayfası üzerinden yapılmaktadır. 2005 yılı için müze dışı kullanıcı sayısı, yaklaşık 100 kişi olarak belirtilmiştir. Müze personelinin kütüphaneyi kullanma sıklığı ise haftada bir kezdir. Kütüphaneyi en fazla kullanan müze departmanı restorasyon bölümü olarak belirtilmiştir. Bunu arşiv ve müze yöneticileri izlemektedir.

- Değerlendirme:

İstanbul Resim ve Heykel Müzesi, Türkiye'nin ilk güzel sanatlar müzesi olma sıfatı ve günümüzden 70 yıl öncesine giden köklü geçmişi nedeniyle, hem Türk müzeciliği hem de Türk sanat mirası açısından önemli bir yere sahiptir. Böyle bir müzenin kütüphanesinin, öncelikle müzenin uzmanlık alanında kapsamlı bir yayın dermesi oluşturarak müzenin misyonunu yansıtmalıdır. Ancak şu anki dermesi ile kütüphane bu nitelikten yoksundur. Bu durumun, doğrudan müze yönetiminin kütüphaneye bakış açısı ile ilgili olduğu düşünülmüştür. Bu bakış açısı, kütüphanenin personel niteliğine de yansımıştır. Müzenin Yazı İşleri Departmanı'nda görevli bir personelin, aynı zamanda kütüphaneden de sorumlu olması, bu durumun bir uzantısı gibi görünmektedir. Derme kayıtları, MSGSÜ Merkez Kütüphanesi'nin otomasyon sistemine girilmiş olmasına karşın Web açılımı yapılmamıştır. Bu durumun nedeni, Merkez Kütüphane yetkililerince, kütüphane kullanım yoğunluğunun

fazla olmaması olarak ifade edilmiştir. Ancak ziyaretçilere ve dış kullanıcıya koşulsuz erişim sağlayan bir müze kütüphanesinin derme kayıtlarının Web üzerinden taranamaması, bir eksiklikler. Bu koşullar altında kütüphane, işlevsel bir müze kütüphanesi olmaktan çok, MSGSÜ Merkez Kütüphanesine bağılı bir şube kütüphanesi niteliğinde olup, kısıtlı derme, ödenek ve personel ile işlevini sürdürmektedir.

5.3.4 Sadberk Hanım Müzesi

Türkiye'nin ilk özel müzesi olan Sadberk Hanım Müzesi, 14 Ekim 1980 tarihinde ziyarete açılmıştır. Müzenin kuruluş hedefi, çağdaş müzecilik anlayışına uygun, yaşayan ve üreten bir kültür merkezi yaratmaktır. Azaryan Yalısı ve Sevgi Gönül binası olarak adlandırılan iki ayrı mekandan oluşan müze, iki bina arasında sağlanan geçişle bütünsel bir mekana sahiptir. İlk koleksiyonu, Sadberk Koç'un çoğunlukla etnografik nitelikli özel koleksiyonundan oluşmuştur. Müze ilk kez bu koleksiyon ile ve Azaryan Yalısı'nda ziyarete açılmıştır. Müze koleksiyonu, 1983 yılında koleksiyoner Hüseyin Kocabaş'ın arkeolojik eserlerden oluşan koleksiyonunun satın alınması ile genişlemiştir. Bu genişlemeye paralel olarak, bugün Sevgi Gönül Binası olarak adlandırılan mekan restore edilmiş ve 1988 yılında açılarak Kocabaş koleksiyonu bu mekana yerleştirilmiştir.

Bugün müzenin koleksiyonu iki başlık altında sınıflanmıştır: Sanat Tarihi Bölümü'nde; değerli taşlarla süslenmiş süs eşyaları, 16. ve 18. yy'a ait giysi ve kumaşlar, sikkeler; İslamiyet ve Osmanlı Dönemine ait, porselen, seramik, cam ve gümüş eşyalar, maden sanatı ve tekstil örnekleri ile gelenek ve görenekler ile ilgili canlandırmalar yer almaktadır. Arkeoloji Bölümü'nde ise, neolitik çağdan başlayarak Hatti, Hitit, Urartu, Yunan, Roma, Bizans ve Selçuklu eserlerine uzanan geniş bir koleksiyon sergilenmektedir.

Müze koleksiyonuna ilişkin araştırmalar, sergi katalogları ve müze yıllıkları, müze yayını olarak yayınlanmakta ve diğer müze, kütüphane gibi kurumlara gönderilmektedir.

- Sadberk Hanım Müzesi Kütüphanesi

Kütüphane, Müzenin Azaryan Yalısı bölümünün çatı katında yer almaktadır. Aynı katta eser depolarının da bulunması nedeniyle kütüphane, ziyaretçilere kapalı alanda konumlanmıştır. Çarşamba ve Pazar günleri haricinde tüm hafta 10.00-17.00 saatleri arasında hizmet

vermektedir. Kütüphane öncelikli olarak müze personeline hizmet vermek için kurulmuştur. Ancak, müze dışından araştırmacılara da izin ve randevu almak koşulu ile açıktır. Dış kullanıcı kitlesinin çoğunluğunu lisansüstü öğrencileri oluşturmaktadır. Müze personeli ise koşulsuz kütüphaneden yararlanabilmektedir.

Kütüphanenin ödeneği, müze bütçesinden sağlanmaktadır. Ödenek sorunu yaşanmadığı ifade edilmiştir. Kütüphanenin personel sayısı 1'dir 1994 yılından beri görev yapmaktadır ve Bilgi ve Belge Yönetimi mezunu profesyonel kütüphanecidir.

Dermede hem baskı hem de el yazması eserler bulunmaktadır. Baskı eserlerin toplam sayısı 8515, yazmalarınki ise 640 cilttir. Dermenin konu dağılımı, sanat, tarih, etnografya, mimarlık, arkeoloji, sanat tarihi, edebiyat ve müzeoloji konularındadır. El yazmalarının dışında, kitap, süreli yayın, fotoğraf, referans kaynakları, sergi, galeri katalogları, ve nadir eserler de bulunmaktadır. Basılı yayınlar, dolaplarda, camlı raflar içinde korunmaktadır. El yazmaları ile sergi-galeri-müzayede evi katalogları diğer yayınlardan ayrı mekanda yerleştirilmiştir. Yazmaların bulunduğu bölümde nem alma cihazı ve yangın alarmı gibi koruma ve güvenlik önlemleri vardır.

Derme kayıtları özel bir kütüphane otomasyon programına girilmiş ve elektronik kataloğu oluşturulmuştur. Ancak Web açılımı olmadığı içinden sadece kütüphane içindeki terminalden tarama yapılabilmektedir. Ayrıca kütüphanenin basılı kataloğu mevcut olup müzenin tüm birimlerine dağıtılmıştır.

Dermedeki el yazması ve nadir eserlerin içerikleri CD ortamına aktarılmaya başlanmıştır. Fakat henüz bu işlem tamamlanmadığı için özgün biçimlerinde yararlandırılmakta, koruma koşulları çerçevesinde dijital çekim yapılmasına izin verilmektedir. Kütüphanede bulunan el yazmalarının kayıtları, Hasan Duman tarafından hazırlanmış olan "Osmanlı Salnameleri ve Nevsalleri Bibliyografyası ve Toplu Kataloğu" 'nda yer almaktadır. Ayrıca kütüphane sorumlusu İsmail Bakar tarafından hazırlanmış olan ve 2001 yılında müze yayını olarak basılan "Sadberk Hanım Müzesi Kütüphanesi Hüseyin Kocabaş Yazmaları Kataloğu" nda da kütüphanede bulunan el yazmalarına ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Ağırlıklı sağlama yolu satın almadır. Bunu, değiş-tokuş ve bağış yolları izlemektedir. 2006 yılında, satın alma yolu ile yaklaşık 250 yayın alınmıştır. Bunların çoğu müzayede evi

katalogudur. Yazılı bir derme geliştirme politikası yoktur. Satın alınacak yayınlar, müze yönetiminin, müze personelinin ve kütüphane personelinin işbirliği ile seçilmektedir. Müze koleksiyonuna giren yeni nesnelere ve geçici sergi temaları ile ilgili yayınlar da satın alınmaktadır. Kütüphanenin yazılı bir bağış yönergesi yoktur, bağış olarak önerilen yayınlar kütüphane ile müze yönetimi tarafından ortak değerlendirilmektedir.

Kullanıcılara sunulan hizmet türleri Tablo 5.11’de gösterilmiştir.

SUNULAN BİLGİ HİZMETLERİ	MÜZE DIŞINDAN ARAŞTIRMACILAR	MÜZE PERSONELİ
Danışma Hizmeti	√	√
Ödünç Verme	-	√ (müze içi ile sınırlı)
Kütüphanelerarası Ödünç Verme	-	-
Spesifik Bir Konuda Bilgi Tarama ve Bilgiye Eriştirme Hizmeti	√	√
Web Sayfası	-	-
E-mail, telefon, fax ya da posta yolu ile bilgilendirme hizmeti	-	√
Kopyalama Hizmetleri	√	√
Diğer: Konu bibliyografyaları hazırlama	√	√

Tablo 5.11 Sadberk Hanım Müzesi Kütüphanesi tarafından verilen bilgi hizmetlerinin kullanıcı tipine göre çeşitliliği

2005 yılı için kütüphanenin toplam dış kullanıcı sayısı yaklaşık 35 olarak bildirilmiştir. Müze personelinin kütüphaneyi kullanma sıklığı haftalıktır. Kütüphaneyi en sık kullanan müze personeli sanat tarihi uzmanlarıdır. Bunu, arkeoloji uzmanları, restorasyon-konservasyon laboratuvarı ve müze yönetimi izlemektedir. Kütüphane hizmetlerinin tanıtımı yapılmamaktadır. Yeni gelen yayınlar müze personeline e-mail kanalı ile duyurulmakta ayrıca kütüphane içinde süreli sergiler ile tanıtılmaktadır.

- Değerlendirme:

Genel bir bakışla Sadberk Hanım Müzesi Kütüphanesi, buraya kadar incelenen örnekler içinde; alt yapı olanakları, müze ile koordinasyonu ve hizmet çeşitliliği açılarından nitelikli koşullara sahip müze kütüphanesi örneği olarak görülmektedir. Ödenek açısından sorun yaşamamasından dolayı bilinçli ve müze ile koordineli derme geliştirmektedir. Elektronik

katalogu üzerinden derme kayıtlarının denetimini ve kolaylıkla erişimini sağlamaktadır. Dermesindeki yazma eserler için koruma ve güvenlik koşullarına uygun fiziksel ortam sağlamak ve içeriklerini CD ortamına aktararak bu eserlerden daha geniş bir yararlanma ortamı sunmaktadır. Ayrıca derme bilgilerini basılı bibliyografyalar aracılığı ile topluma duyurmaktadır. Öncelikli hizmet alanı müze personeli olan kütüphane, hizmet çeşitliliği açısından kadrosunda uzman personel olmasının avantajını yaşamakta ve müze personeline çeşitli bilgilendirme hizmetleri sunmaktadır. Sadberk Hanım Müzesi Kütüphanesi'nin belki de tek eksikliği, dış kullanıcı tarafından fazlaca tanınmaması ve bu nedenle az kullanılmasıdır.

5.3.5 İstanbul Modern Sanat Müzesi

Türkiye'de modern ve çağdaş sanata ayrılmış ilk özel müze olan İstanbul Modern, 11 Aralık 2004 tarihinde ziyarete açılmıştır. Kuruluş amacı, modern ve çağdaş sanat yapıtlarının toplanması, korunması, sergilenmesi yolu ile sanatın toplum içinde yaygınlaşmasını desteklemek, Türk ve Batı sanatı arasındaki alışverişi güçlendirmek, geçmişi ve geleceği ile ülkemizin sanatsal ve kültürel birikimini dünyaya sunmaktır. Müze bünyesinde, sürekli ve süreli sergi salonları yanında, fotoğraf bölümü, internet kaynaklarını kullanabilme olanağı veren medya alanı, video sanatı salonu, eğitim bölümü, sinema salonu, kütüphanesi, satış mağazası, ve kafeterya yer almaktadır. İstanbul Modern; koleksiyonları, sergileri ve eğitim programları ile topluma sanatı görme, tanıma, özümseme ve gelişmeleri izleme olanakları sağlamayı hedeflemektedir

İstanbul Modern'in sergi mekânları iki ana alana ayrılmıştır: Üst kat galerilerinde müzenin sürekli koleksiyonu sergilenmektedir. Sürekli koleksiyonunun büyük çoğunluğu 19. yüzyıl sonundan günümüze Türk resim sanatı örneklerini içermektedir. Koleksiyonda az sayıda heykel ve video ile fotoğraf sanatı örnekleri de yer almaktadır. Fotoğraf koleksiyonunda; Osmanlı döneminden günümüze Türk fotoğraf yapıtlarının yanı sıra, uluslararası fotoğrafçıların yapıtlarına da yer verilmektedir. Sürekli koleksiyonun sergileme tasarımı, her yıl farklı temalar altında yeniden düzenlenmektedir. Bu değişikliklerle, ziyaretçilerin koleksiyondaki yapıtlar arasında farklı bağlantılar kurabilmesi amaçlanmaktadır.

Alt kattaki galeride ise süreli sergiler gerçekleştirilmektedir. Süreli sergilerde, resim sanatının yanında; fotoğraf, video, heykel alanlarında işlere de yer verilmektedir. Ayrıca, Müzenin

açılışından sonra satın alma ya da bağış yoluyla koleksiyona yeni katılan eserler "Yeni Alımlar" başlığıyla sergilenmektedir.

İstanbul Modern, sadece sanat yapıtlarını sergilemekle kalmamakta, aynı zamanda sunduğu eğitim etkinlikleri ile de bir sanat eğitimi kurumu olarak da hizmet vermektedir. Bu amaçla her yaştan ziyaretçiler için rehberli turlar, atölye çalışmaları, eğitim odası etkinlikleri düzenlenmektedir. Çocukların ve gençlerin görsel sanatlar alanında eğitilmesi amacıyla, müze içinde ve dışında çeşitli programlar yürütülmektedir. Müzedeki eğitim programları, hem sürekli koleksiyonlar hem de süreli sergi temaları ile ilişkili biçimde planlanmaktadır. Böylece bir yandan görsel sanatları tanıtır ve sevdirmek amaçlanırken, diğer yandan da sergi kapsamının tanıtılmasına yardımcı olunmaktadır. Yetişkinler dışında, ana okulları ve özel eğitim grupları için de etkinlikler düzenlenmektedir. Öğretmenler ile işbirliği ile yürütülen okul programları, ders programları doğrultusunda hazırlanmaktadır. Ayrıca, müzeyi ziyarete gelemeyen öğrenciler için gezici eğitim etkinlikleri de verilmektedir. Okullarla işbirliği içinde sürdürülen bu etkinlik kapsamında, müze aracı okulları ziyaret ederek, öğrencilere, özel tasarlanmış sergileri tanıtmaktadır.

Müzedeki Yeni Medya Alanı olarak adlandırılan mekan, internet erişimli bilgisayarlar ile ziyaretçilere dijital sanatları tanıtmayı amaçlamaktadır. Yeni Medya alanında, müzenin internet sayfasına ve yapıtlarla ilgili internet bilgilerine erişim de sağlanmaktadır. Ayrıca, müze kütüphanesinden edinilen Müzenin video sanatı koleksiyonu ve müzedeki gerçekleştirilmiş sözlü etkinliklerin kayıtlarını izleme olanağı da vardır. Yine, Müzenin sinema birimi tarafından düzenlenen aylık programlarla, sinema klasiklerinden deneysel, belgesel ve kısa film türlerine uzanan çeşitli sinema örnekleri aylık programlarla ziyaretçilere sunulmaktadır. Böylece sinemanın önemi ve çeşitliliği vurgulanarak ziyaretçileri bilgilendirmek ve eğlendirmek amaçlanmaktadır.

Tüm bu etkinlikleri ile İstanbul Modern, çok yönlü bir kültür merkezi niteliği kazanmakta ve müze kurumunu sosyal bir platforma dönüştürmeyi amaçlamaktadır. Düzenli olarak açılan geçici sergileri, sergi temaları ile bağlantılı olarak farklılaşan eğitim ve kültür etkinlikleri ve sürekli sergi düzenindeki tematik değişimler ile ziyaretçilerine dinamik ve yaşayan bir müze ortamı sunmaktadır.

- İstanbul Modern Kütüphanesi*

İstanbul Modern Kütüphanesi'nin misyonu, "... müze amaç ve hedefleri doğrultusunda geliştirdiği derme ve bilgi hizmetleri aracılığıyla müze etkinliklerini desteklemek; müze çalışanları, ziyaretçileri ve araştırmacıların sanat alanındaki her türlü bilgiye erişmelerini sağlamak amacıyla görev yapmaktır"(İstanbul Modern Sanat Müzesi Web Sayfası, 2007).

Kütüphane, müzenin alt kat galerisinin bulunduğu mekanda yer almaktadır. Konum itibariyle, ziyaretçilere açık genel dolaşım alanlarının içindedir. Müze içinde kütüphanenin yerini belirten yönlendirme işareti mevcuttur. Kütüphane, müzenin de kapalı olduğu pazartesi günleri dışında, haftanın her günü, 10.00-18.00 saatleri arasında hizmet vermekte olup, Çarşamba günleri kapanış saati 20.00'dir.

Kütüphanenin ödeneği hem müze bütçesinden hem de sponsorluklar kanalı ile sağlanmaktadır. Toplam personel sayısı 2'dir ve her iki personel de profesyonel kütüphanecidir.

Oldukça geniş bir kullanıcı kitlesi olan kütüphane, müze personeli yanında ziyaretçiler, müze dışından araştırmacılar ve genel olarak müzenin uzmanlık alanında bilgiye ihtiyaç duyan herkese hizmet vermektedir. Müze dışı kullanıcılar kütüphaneden, açık olduğu saatler içinde koşulsuz yararlanabilmektedirler. Müze gezisi yapmak istemeyip sadece kütüphaneden yararlanmak isteyen kullanıcılar, müze girişinde alacakları kütüphane ziyaretçi kartı ile, müze giriş ücreti ödemeksizin kütüphaneden yararlanabilmektedirler. Müze personeli için de herhangi bir kullanım koşulu getirilmemiştir.

Toplam derme sayısı yaklaşık olarak 5000'dir. Dermedeki yayınların konu dağılımı, Türk sanat tarihi ve Türk sanatçıları, sanatla ilgili kuramsal yayınlar, sanat akımları, fotoğraf sanatı ve fotoğraf sanatçıları, müzecilik bilimi, mimarlık ve az miktarda arkeoloji konulu yayınlardan oluşmaktadır. Dermedeki materyal türleri; kitap, süreli yayın, elektronik kaynaklar, referans kaynakları, sergi-galeri ve müzayede evi katalogları ve görsel işitsel materyallerdir. Ayrıca "özel koleksiyon" adı altında, diğer yayınlardan ayrı yerde korunan bir yayın dermesi de mevcuttur. Bu dermede, sanatçı imzalı kitaplar, özel fotoğraf albümleri gibi materyaller yer almaktadır. Kütüphane dört adet elektronik veritabanına üyedir:

* İstanbul Modern Sanat Müzesi Kütüphanesi

Grove Art Online

Bookfind-Online

Art 20-The Thames and Hudson Multimedia Dictionary of Modern Art

International Dictionary of Arts Museums of the World Cd-Rom

Derme, kütüphane içinde açık raf düzenine göre yerleştirilmiş ve konusal olarak sınıflandırılmıştır. Derme kayıtları, bilgisayar ortamına aktarılmıştır ve kütüphanenin çevrimiçi kataloğundan taranabilmektedir. Kütüphane içindeki iki bilgisayar terminali, kataloğun taranması ve elektronik kaynakların kullanımı için kullanıcılara ayrılmıştır. Kütüphane içinden bölgesel erişimli olarak yararlanılabilen kataloğun, yakın bir gelecekte Web açılımlı hale getirilmesi planlanmaktadır. Buna karşın, müze personeli kataloğu müze içindeki ofislerinden, kütüphaneye gelmeksizin tarayabilmektedirler.

Kütüphanenin yazılı bir derme geliştirme politikası mevcuttur. Politika, belirli aralıklarla gözden geçirilmektedir. Politikanın oluşturulması ve gözden geçirilmesinde, kütüphane personeli ile müze personeli –yoğunlukla küratörler- koordineli çalışmaktadırlar. Müze personeli kütüphaneye yayın alımı için istekte bulunabilmektedir. Kütüphanenin bağış yönergesi de mevcuttur. Bu yönetmelikte, kütüphanenin uzmanlık alanları, bağış önerilerinin değerlendirme ölçütleri yanında, bağışçı ile kütüphanenin karşılıklı hak ve sorumlulukları yer almaktadır.

Kütüphane öncelikli sağlama yolu olarak satın almayı kullanmaktadır. Bunu, bağış ve değiş-tokuş yolu izlemektedir. 2006 yılında dermeye yaklaşık olarak 1300 yayın eklenmiştir. Müze koleksiyonuna giren yeni nesnelere ilişkin yayın sağlama yoluna gidilmektedir. Yine, müzede açılan geçici sergi temaları ile ilişkili yayınlar da kütüphaneye sağlanmaktadır. Bu yayınlar duyuru listeleri ile kullanıcılara sunulmaktadır. Ayrıca, dermeye yeni katılan yayınlar müze personeline e-mail kanalı ile duyurulmaktadır. Geçici sergi temaları ile ilgili satın alınan yayınlar, sergi süresince, kütüphane içindeki eğitimli sergi raflarında sergilenmektedir.

Kullanıcılara sunulan hizmet türleri Tablo 5.12’de gösterilmiştir.

SUNULAN BİLGİ HİZMETLERİ	MÜZE DIŞINDAN ARAŞTIRMACILAR	MÜZE PERSONELİ
Danışma Hizmeti	√	√
Ödünç Verme	–	√

Kütüphanelerarası Ödünç Verme	–	–
Spesifik Bir Konuda Bilgi Tarama ve Bilgiye Eriştirme Hizmeti	√	√
Web Sayfası	√	√
E-mail, telefon, fax ya da posta yolu ile bilgilendirme hizmeti	√	√
Kopyalama Hizmetleri	√	√

Tablo 5.12 İstanbul Modern Kütüphane tarafından verilen bilgi hizmetlerinin kullanıcı tipine göre çeşitliliği

Kütüphanenin ve hizmetlerinin tanıtımında, müze Web sayfası, broşür ve benzeri basılı malzeme ve medya kanalları kullanılarak yapılmaktadır. Müzenin hazırladığı ziyaretçi değerlendirme formunda, ziyaretçilerin müzeye geliş nedenleri arasında kütüphanenin varlığı da sorgulanmaktadır.

2006 yılı içinde kütüphaneden yararlanan dış kullanıcı sayısı, 8500 kişidir. Müze personelinin kütüphaneyi kullanma sıklığı ise günlük olarak bildirilmiştir. Kütüphaneyi en yoğun kullanan müze departmanı eğitimdir. Bunu küratörler ve diğer departmanlar izlemektedir.

-Değerlendirme:

İstanbul Modern Kütüphanesi, hizmet politikası açısından değerlendirildiğinde, müze kütüphanesi kimliğinin yanında, uzmanlık alanında bir danışma kütüphanesi kimliğine de sahip olduğu görülmektedir. Benzer durum, Mizah Kitaplığı ve Basın Müzesi Kütüphaneleri için de geçerli olmakla birlikte; İstanbul Modern Kütüphanesi, hem alt yapı olanakları hem de yönetim ve hizmet uygulamaları açısından diğerlerinden belirgin biçimde ayrılmaktadır.

İncelenen diğer yurtiçi örnekleri içinde, müze kütüphanesine özel dış mekan tasarımı yapılmış tek kütüphanedir. Müzenin alt kat galerisinin bulunduğu mekanda, tümüyle camdan yapılmış bir dış cephe içinde yer alan kütüphane, bu görünümü ile müze ve kütüphanenin birbirini tamamlayan bütünlüğünü yansıtmaktadır (Şekil 5.1, Şekil 5.2). Her ne kadar, uzun vadede alan sorunu yaşama olasılığı olabilirse de halen ziyaretçilerin kolay erişebilecekleri merkezi bir konuma sahiptir ve şeffaf görünümü ile bir anlamda kütüphanenin hizmet politikasını da yansıtmaktadır. Diğer yandan, 3. bölümde bahsedilen kütüphanenin “müzenin görünen yüzü olması düşüncesi” ni destekleyen mimari projelere de örnek oluşturmaktadır (Bkz.s.54).

Şekil 5.1 İstanbul Modern Kütüphanesi'nin galeri içinden görünüşü (fotoğraf İstanbul Modern Sanat Müzesi'nin izni ile kullanılmıştır)

Şekil 5.2 İstanbul Modern Kütüphanesi'nin galeri içinden görünüşü (fotoğraf, İstanbul Modern Sanat Müzesi'nin izni ile kullanılmıştır)

Ödenek açısından çok sorun yaşamayan ve müze bütçesi yanında sponsorluklarla da desteklenen kütüphane, bu durumun avantajını derme geliştirme konusunda kullanmıştır. İki yıl önce kurulmasına karşın 5000 yayınlık bir dermeye ulaşan kütüphane, uzmanlık alanındaki elektronik kaynaklarla da dermesini desteklemektedir. Personel açısından, sayıca az fakat nitelikli personel kadrosuna sahiptir.

İstanbul Modern Kütüphanesini, incelenen diğer örneklerden farklı kılan en önemli özelliği, yazılı bir derme geliştirme politikasına ve bağış yönergesine sahip olmasıdır. Bu türden yazılı düzenlemeler, müze kütüphanelerinin müze içindeki kurumsal varlığının müze yönetimince tanınması ve desteklenmesi anlamına da gelmektedir. Diğer yandan, kütüphanenin planlı derme geliştirmesi adına önemli bir faktördür. Derme geliştirme politikasının oluşturulmasında, kütüphane ile müze personelinin birlikte çalışması da İstanbul Modern Kütüphanesi'nin müze ile koordineli işleyişini göstermektedir. Benzer koordinasyon, hizmetlerin planlanması, tanıtım etkinlikleri ve müze ziyaretçi araştırmaları alanlarında da görülmektedir.

Hizmet politikası gereği, hem müze personeline hem de ziyaretçiler ve tüm dış kullanıcılara hizmet vermekte olan kütüphanenin verdiği hizmet türleri, kullanıcı tipine göre büyük farklılık göstermemektedir. Sadece ödünç verme hizmeti dış kullanıcıya sunulmamaktadır.

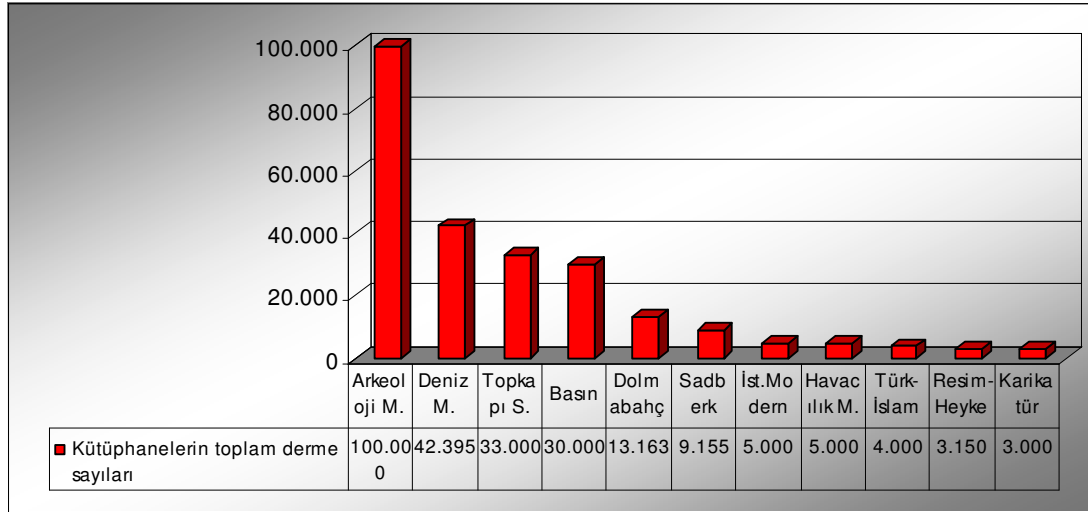
Tüm bu yönleri ile İstanbul Modern Kütüphanesi, İstanbul Modern Sanat Müzesi'nin misyonunu destekleyen, dermesindeki yayınlar ile müze koleksiyonunun uzantısı olarak hizmet veren ve hizmet politikası ile müzenin toplumun geniş kesimine ulaşma amacına da hizmet eden bir müze kütüphanesidir. Bu nitelikleri ile müze bilgi ortamını tamamlamaktadır.

5.4 Genel Değerlendirme

Araştırma kapsamındaki müze kütüphaneleri, alt yapı koşulları, hizmet politikaları, müze ile koordinasyonu açılarından değerlendirildiğinde, bu niteliklerin kütüphanelere göre değişkenlik gösterdiği görülmektedir. Genel bir bakışla, müzelerin bağlı oldukları idari birimlerin, kütüphanelerin mevcut koşulları üzerinde belirleyici faktör olduğu gözlenmiştir.

Kütüphaneler, derme büyüklükleri açısından karşılaştırıldığında (Şekil 5.3), İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesinin, belirgin biçimde en büyük dermeye sahip olduğu

görülmektedir. Araştırma kapsamındaki kütüphanelerin çoğunluğunun dermeleri 20.000'in altındadır.

Şekil 5.3 Araştırma kapsamındaki yurtiçi müze kütüphanelerinin derme büyüklüklerinin karşılaştırılması

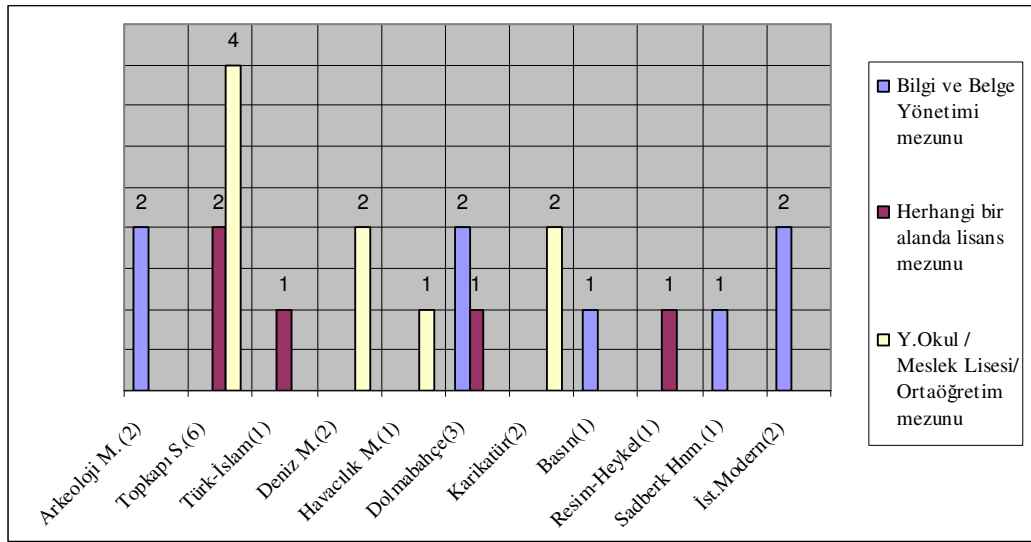
İncelenen müze kütüphanelerinden 7'si, çeşitli kaynaklardan ödenek alırken, 5 tanesinin yayın alımı için ödeneğinin bulunmadığı görülmüştür. Dikkat çekici olan bir nokta, Topkapı Sarayı Müze Kütüphanesi'nin, kısıtlı da olsa satın alma yolu ile yayın sağlama olanağı olmasına karşın, aynı şekilde Bakanlığa bağlı olan Arkeoloji ve Türk İslam Eserleri Müze Kütüphaneleri'nde bu olanağın bulunmayışıdır. Benzer durum, aynı üst idareye (Genel Kurmay Başkanlığı) bağlı olan Deniz Müzesi ile Havacılık Müzesi içinde de geçerlidir. Müze kütüphanelerinin ödenek durumları Tablo 5.13'de gösterilmiştir.

YAYIN ALIMI İÇİN ÖDENEĞİ OLAN MÜZE KÜTÜPHANELERİ	YAYIN ALIMI İÇİN ÖDENEĞİ OLMAYAN MÜZE KÜTÜPHANELERİ
Deniz Müzesi Kütüphanesi	Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi
Topkapı Sarayı Müze Kütüphanesi (çok kısıtlı)	Türk İslam Eserleri Müzesi Kütüphanesi
Dolmabahçe Sarayı Müzesi İhtisas Kütüphanesi	Havacılık Müzesi Kütüphanesi
Basın Müzesi Kütüphanesi	Karikatür ve Mizah Müzesi Mizah Kitaplığı
İstanbul Resim ve Heykel	

Müzesi Kütüphanesi (MSGSÜ üzerinden)	
Sadberk Hanım Müzesi Kütüphanesi	
İstanbul Modern Kütüphanesi	

Tablo 5.13 Araştırma kapsamındaki yurtiçi müze kütüphanelerinin yayın alımına ilişkin ödenek durumları

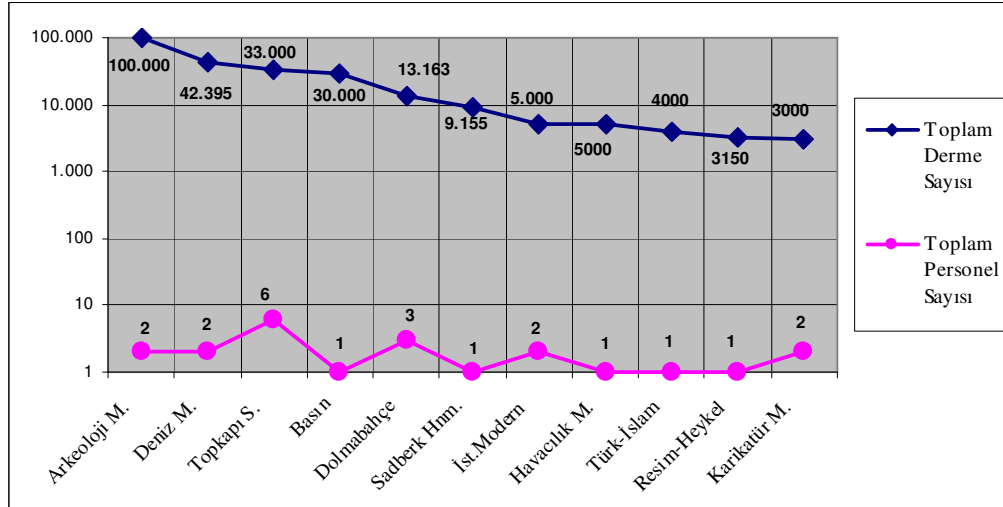
Müze kütüphaneleri personel koşulları açısından incelendiğinde (Şekil 5.4), toplam personel sayılarının 1-6 arasında değiştiği ve sadece incelenen 11 müze kütüphanesinden 5’inde, profesyonel kütüphaneci personelin yer aldığı görülmektedir.

Şekil 5.4 Araştırma kapsamındaki yurtiçi müze kütüphanelerinde çalışan personelin eğitim durumlarına göre sayısal dağılımı.

Kütüphanelerin toplam personel sayıları ile derme büyüklükleri karşılaştırıldığında (Şekil5.5); bu iki değer arasında, yurtdışı örneklerinde var olan doğrusal ilişkinin olmadığı görülmektedir. En büyük dermeye sahip İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesi ile en küçük dermeye sahip Karikatür Müzesi Kütüphanesi, aynı personel sayısına sahiptir.

Müze kütüphaneleri kullanıcı kitleleri açısından incelendiğinde, 11 müze kütüphanesinden sadece 4’ünün müze ziyaretçilerine hizmet verdiği görülmektedir. 1 müze kütüphanesi, politikası gereği müze dışı kullanıcılara kapalıdır. Ancak özel durumlarda açıldığı ifade edilen kütüphanenin bu tutumu genel bir açıklık olarak değerlendirilemez. Müze kütüphanelerinin kullanıcı kitleleri Tablo 5.14’de gösterilmiştir.

Şekil 5.5 Araştırma kapsamındaki yurtiçi müze kütüphanelerinde derme büyüklüğü ile personel sayısının ilişkilendirilmesi

Müze Kütüphaneleri	Müze Personeli	Müze Dışından Araştırmacılar	Müze Ziyaretçileri
Arkeoloji Müzesi	√	√	
Topkapı S.Müzesi	√	√	
Türk-İslam Eserleri	√	(özel durumlarda Müze Müdürlüğü'nden izin alarak)	
Deniz Müzesi	√	√	
Havacılık Müzesi	√	√	
Dolmabahçe S.Müzesi	√	√	
Sadberk Hanım Müzesi	√	√	
Karikatür ve Mizah M.	√	√	√
Basın Müzesi	√	√	√
Resim-Heykel Müzesi	√	√	√
İstanbul Modern	√	√	√

Tablo 5.14 Araştırma kapsamındaki yurtiçi müze kütüphanelerinin hizmet kitleleri

Araştırma kapsamındaki müze kütüphanelerinin, müze dışı kullanıcılar için öngördüğü yararlanma koşulları Tablo 5.15'de gösterilmiştir. Dört müze kütüphanesi koşulsuz erişim

sağlarken, diğerlerinin yararlanma koşulları çeşitlilik göstermektedir. Ağırlıklı kullanım koşulu, müze yönetimi ya da bağlı bulunduğu idari birimden izindir.

MÜZE KÜTÜPHANELERİ	Müze Yönetiminden İzin	Müzenin Bağlı bulunduğu İdari Birimden İzin	Randevu	Koşulsuz Erişim	Diğer
Arkeoloji Müzesi	√	√ (Yazma eserler için Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan)	√		
Topkapı Sarayı Müzesi	√	√ (Depo araştırması yapabilmek için Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan)	√		
Türk-İslam Eserleri Müzesi	Politika olarak dış kullanıcıya hizmet vermiyor. Özel durumlarda, Müze Müdürlüğü'nden izin alarak yararlanılabiliyor.				
Deniz Müzesi		Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'ndan			
Havacılık Müzesi		Müze dışı askeri personel, Hava Kuvvetleri Komutanlığı'ndan, sivil araştırmacılar Genel Kurmay İletişim Daire Başkanlığı'ndan			
Dolmabahçe Sarayı Müzesi					Kimlik bırakarak
Sadberk Hanım Müzesi	√		√		
Karikatür ve Mizah Müzesi.				√	
Basın Müzesi				√	
Resim-Heykel Müzesi				√	
İstanbul Modern				√	

Tablo 5.15 Araştırma kapsamındaki yurtiçi müze kütüphanelerinde müze dışı kullanıcılar için kütüphaneden yararlanma koşulları

Müze dışı kullanıcılara sağlanan bilgi hizmetleri de araştırma kapsamındaki müze kütüphaneleri arasında çeşitlilik göstermektedir (Tablo 5.16). Tümünde ortak olarak verilen hizmet, danışma hizmetidir.

MÜZE DIŞI KULLANICILAR A SAĞLANAN HİZMET TÜRLERİ	Danışma/Referans Hizmeti	Ödünç Verme	Kütüphaneler-arası Ödünç Verme	Bilgi Tarama ve Bilgiye Eriştirme Hizmeti	Web Sayfası	E-mail, telefon, fax ya da posta yolu ile bilgilendirme hizmeti	Kopyalama Hizmetleri
Arkeoloji Müzesi	√	-	-	√	-	√	(Kütüphane içinde fotokopi olmadığı için sadece dijital çekim)
Topkapı Sarayı Müzesi	√ (Baskı ve Yazma eserler için)	-	-	√ (Baskı ve Yazma eserler için)	-	√ (Olanaklı ise yazma eserler için)	-
Türk-İslam Eserleri Müzesi	Politika olarak müze dışı kullanıcılara hizmet vermiyor						
Deniz Müzesi	√	-	-	-	√	-	√
Havacılık Müzesi	√	-	-	-	-	-	-
Dolmabahçe Sarayı Müzesi	√	-	-	√	-	√	√
Sadberk Hanım Müzesi	√	-	-	√	-	-	√
Karikatür ve Mizah Müzesi.	√	-	-	-	-	√	-
Basın Müzesi	√	-	-	√	-	√	√
Resim-Heykel Müzesi	√	-	-	√	-	-	√
İstanbul Modern	√	-	-	√	√	√	√

Tablo 5.16 Araştırma kapsamındaki yurtiçi müze kütüphanelerinde müze dışı kullanıcılara verilen bilgi hizmetleri

Kütüphanelerin müze personeline sunduğu bilgi hizmetleri ise daha geniş bir çeşitlilik göstermektedir (Tablo 5.17). Karikatür ve Mizah Müzesi ile Basın Müzesi Kütüphaneleri dışında kalanların tümü ödünç verme hizmeti sunarken; danışma hizmeti ve bilgi tarama ve

eriştirme hizmeti de büyük çoğunluğunda verilmektedir. Kütüphaneler arası ödünç verme hizmeti ise hiçbir kütüphanede sunulmayan tek hizmet türüdür.

MÜZE PERSONELİNE SAĞLANAN HİZMET TÜRLERİ	Danışma/Referans Hizmeti	Ödünç Verme	Kütüphanelerarası Ödünç Verme	Bilgi Tarama ve Bilgiye Eriştirme Hizmeti	Web Sayfası	E-mail, telefon, fax ya da posta yolu ile bilgilendirme hizmeti	Kopyalama Hizmetleri
Arkeoloji Müzesi	√	√		√		√	√
Topkapı Sarayı Müzesi	√ (Baskı ve Yazma eserler için)	√ (Sadece Baskı Eserler için)	–	√ (Baskı ve Yazma eserler için)	–	–	√ (fotokopi sadece baskı eserler için) Dia ve mikrofilm (yazma eserler için)
Türk-İslam Eserleri Müzesi	√	√ (Sadece Müze içi ödünç verme)	–	√	–	–	√
Deniz Müzesi	√	√ (sadece müze binası içinde)	–	√	√	–	√
Havacılık Müzesi	√	√	–	√		–	√
Dolmabahçe Sarayı Müzesi	√	√	–	√	–	√	√
Sadberk Hanım Müzesi	√	√ (sadece müze binası içinde)	–	√	–	–	√
Karikatür ve Mizah Müzesi.	√	–	–	–	–	–	–
Basın Müzesi	√	–	–	√	–	√	√
Resim-Heykel Müzesi	√	√	–	√	–	–	√
İstanbul Modern	√	√	–	√	√	√	√

Tablo 5.17 Araştırma kapsamındaki yurtiçi müze kütüphanelerinde müze personeline verilen bilgi hizmetleri.

Sonuç olarak incelenen yurtiçi müze kütüphanelerinin bir çoğunda; ödenek, personel, kütüphanecilik uygulamaları ve hizmetlerin sunumu açısından sorunlar olduğu ve bu sorunların ağırlıklı olarak Bakanlığa bağlı müze kütüphanelerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Milli Saraylar ve Genel Kurmay Başkanlığı'na bağlı müze kütüphanelerinin nispeten daha iyi olanaklara sahip olduğu; özel vakıflar'ın müzelerinde ise kütüphaneye gereken önemin verilerek desteklendiği ve müze bilgi ortamına katılımının sağlandığı gözlenmiştir.

İncelenen örneklerde, kütüphaneler gibi müzelerin de topluma sunduğu hizmetlerin, müzeler bazında değişkenlik gösterdiği görülmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı üç müzede de - İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde yürütülmekte olan "okul-müze günleri" etkinliği dışında- eğitim ve bilgi hizmetlerine hemen hiç yer verilmemektedir. Nesne merkezli müzecilik anlayışı doğrultusunda, sergileme ağırlıklı olarak yürütülen müzecilik hizmetleri; müze kütüphanelerinin hizmet çerçevesini de bir anlamda belirlemektedir.

İncelenen diğer müzelerde de, müzelerin benimsediği müzecilik anlayışı ile müze kütüphanelerinin etkinlik alanı arasında ilişki görülmüştür. Bu ilişki, çağdaş müzecilik anlayışı doğrultusunda hizmet veren İstanbul Modern Sanat Müzesi ile kütüphanesi arasında çok net olarak izlenmektedir. Karikatür ve Mizah Müzesi ile Basın Müzesi ise, sergileme dışında sundukları sanat-kültür-eğitim etkinlikleri ve topluma koşulsuz açık müze kütüphaneleri ile dikkat çekmektedir. Ancak bu müze kütüphaneleri, alt yapı koşulları açısından sorunlar yaşamaktadır. Örnekler, diğer müzeler açısından da benzer ilişkiler içermektedir.

Genel bir bakışla, Türkiyede'ki müze kütüphanelerinin koşullarının ve hizmet politikalarının, bağlı buldukları idari birimin koşulları ve müzecilik anlayışları doğrultusunda biçimlendikleri söylenebilir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Nesne odaklı hizmet anlayışından bilgi odaklı hizmet anlayışına yönelmeleri ile, müzeler birer bilgi kurumu niteliği de kazanmışlardır. Bu dönüşümde, bilgi teknolojilerinin müzecilik alanında kullanılmaya başlanması payı yadsınamaz. Bilgi teknolojileri kullanımı, hem müzecilik uygulamaları hem de müzelerde üretilen bilginin topluma yayılması konusunda müzelere geniş olanaklar ve araçlar kazandırmıştır.

Ancak müzelerin bir bilgi kurumu olarak işlev kazanması, bilgi çağında bilgi toplumlarında ortaya çıkan; bilginin üretimi, yayılması, tüketimi ve yeniden üretim sürecine girmesi ile vurgulanan toplumsal dönüşümle de ilgilidir. Bu dönüşüm, ekonomik, toplumsal, politik ve kültürel alanlardaki bir çok kurum gibi müzeleri de etkilemiştir. Kütüphaneler ve diğer bilgi-belge kurumları, misyonları gereği bilgiye kaynaklık eden ve topluma ileten kurumlar olarak, bilgi teknolojilerinin getirdiği yeni araçları kullanma konusunda hızlı bir uyum göstermişlerdir. Müzelerin uyum süreci ise, müze nesnelерinin unik oluşu ve standart oluşturmada yaşanan zorluklar nedeniyle daha uzun bir süre gerektirmişse de sonuçta müze koleksiyonlarına ilişkin bilgiler de bilgisayar ağları kanalıyla geniş kitlelere açılmaya başlamıştır.

İnternetin yaygın biçimde kullanılmaya başlandığı 90'lı yılların başından itibaren, bir çok müze Web sayfaları aracılığı ile etkinliklerini mekansal sınırlarının dışına taşımaya başlamışlardır. Sanal ortamda sunulan etkinlikler, ilk başlarda mekana dayalı verilen hizmetlerin bir yansıması ya da uzantısı iken, bir süre sonra müzeler için ikinci bir etkinlik alanı oluşturmuştur. Diğer bir deyişle, müzelerce sunulan bilgi hizmetleri, önceleri sadece nesneye dayalı bilgi hizmetleri olarak düşünülürken, günümüzde nesne koleksiyonlarından bağımsız bilgi hizmeti sunmak da müzelerin etkinlik alanlarından biri haline gelmiştir. Bu durum, müze koleksiyonlarının niteliğine de yansımıştır. Nesnelere kadar nesnelere ilişkin bilgiler de müzeler için toplanması ve topluma sunulması gereken bir değer olarak görülmeye başlanmıştır. Gerek hizmetlerin niteliğinde gerekse koleksiyon anlayışında ortaya çıkan tüm bu değişimler, müzelere birer bilgi kurumu niteliği de kazandırmıştır.

Bu şekilde değişim gösteren müze ortamı içinde müze kütüphanelerinin yeri nedir sorusu, bu tez çalışmasında cevap aranan ilk soru olmuştur.

Geleneksel anlamıyla, kurum içi hizmet veren bir özel konu kütüphanesi türü olan müze kütüphaneleri, müzelerin toplumla iletişimlerini üst düzeye çıkaran bu toplumsal ve teknolojik gelişmelerden kaçınılmaz olarak etkilenmişlerdir. Bu etkileniş, kütüphanelerde teknoloji kullanımı kadar hizmet kitleleri ve hizmetlerin niteliğine de yansımıştır.

Bilgi teknolojilerinin kullanılmaya başlanması, diğer kütüphane türlerinde olduğu gibi, müze kütüphanelerine de kütüphanecilik uygulamaları açısından büyük olanaklar getirmiştir. Ancak tezin konusu itibariyle burada vurgulanması gereken, bu olanaklar sayesinde müze kütüphanelerinin derme bilgilerinin dışa açılması ve yaygın erişime sunulabilmesidir. Uzun yıllar boyunca, hizmet politikalarının da etkisiyle, birer saklı hazine niteliğinde kalmış olan müze kütüphane dermeleri, bilgi teknolojilerinin kullanımı ile önce kurum içine sonra da internet yolu ile toplumun bilgisine sunulma olanağına sahip olmuştur. Bu olanak aynı zamanda, müze kütüphanelerinin diğer kütüphaneler ile ilişki ve işbirliği içinde olmasını da sağlamıştır.

Teknoloji kullanımı, müze kütüphanelerinde sunulan hizmetlerin niteliğini de etkilemiştir. Dermelerinde sıkça bulunan nadir ve/veya el yazması içeriklerinin elektronik ortama aktarılması, koruma nedeniyle kısıtlanan yararlanma olanaklarını arttırmıştır. Ayrıca kütüphane hizmetlerinin sunumunda yeni araçlar kazanılmış, dış kullanıcıya verilen hizmet türleri çeşitlenmiştir

Müze kütüphanelerinde değişim gösteren diğer bir alan ise hizmet kitleleridir. Geçmişte çoğunlukla müze personeli ve müze dışından az sayıda araştırmacı ile sınırlı olan hizmet kitleleri, halkın geneline hizmet sunacak biçimde genişlemeye başlamıştır. Bu genişleme, değişen koşulların sonucudur. Günümüzün müze ortamında, salt nesne koleksiyonları, bir müzenin uzmanlık alanını bütünüyle temsil etmekte yetersiz kalabilir. Müze kütüphaneleri, dermelerinde hem müzenin nesne koleksiyonu, hem de uzmanlık alanı ile ilgili bilgiyi barındırırlar. Bu bilginin, topluma açık bir kurum olan müze çatısı altında, yine toplumun serbestçe erişimine sunulması ile müze kütüphaneleri, müzenin topluma bilgi aktarım kanallarından biri haline gelmiştir. Bu nedenle hizmet kitlelerinin genişlemesi, müze kütüphanelerini müze bilgi ortamının tamamlayıcısı konumuna getiren etmenlerden biri olmuştur.

Öte yandan, müze kütüphaneleri, geleneksel rolleri gereği, müze personeline sundukları bilgi hizmetleri ile tüm müzecilik uygulamalarını da desteklemektedir. Günümüzde müze kurumunun işlevleri, koruma, araştırma ve iletişim başlıkları altında sınıflandırılmaktadır. Her üç işlev de bilgiye dayalı geliştirilir. Müzenin bu işlevlerini gerçekleştirmesinde temel aldığı bilgi kaynaklarından biri müze içinde üretilen bilgi, diğeri kurum dışı kaynaklar üzerinden elde edilen bilgi ise, bir diğeri de müze kütüphane dermelerinin sunduğu bilgidir. Böylece, bütüncül bir bakış ile, müze kütüphanelerinin dolaylı yoldan müzenin misyonunun gerçekleştirilmesine yardımcı oldukları söylenebilir.

Müze kütüphanelerinin, üstlendikleri bu rolleri gerçekleştirebilmesi için sahip olması gereken nitelikler, temel olarak iki başlık altında ele alınabilir. Bunlardan biri, alt yapı koşulları diğeri ise yönetsel koşullardır. Alt yapı koşulları olarak belirlenebilecek ögeler; derme, mekan, ödenek ve personeldir. Bir müze kütüphanesi, elverişli bir “mekan” içinde, yeterli “ödenek” ile geliştirdiği “derme” sini, uzman “personel”in bilgi ve deneyimi doğrultusunda yönetir ve hizmet sunar. Yönetsel koşullar olarak belirlenebilecek ögeler ise; dermenin geliştirilmesi, yönetimi ve hizmetlerin verilmesi ile ilgili olarak düzenlenmiş politikalar ve müze ile iletişim içinde yürütülecek bir yönetim biçimidir. Bu koşulların biri ya da bir kaçının eksikliği durumunda müze kütüphanesi hizmetlerinin aksaması söz konusudur.

Müze kütüphaneleri, uzun yıllar diğeri kütüphane türlerinden ve kütüphanecilik camiasından yalıtılmış olarak, eksik alt yapı koşulları ile varlıklarını sürdürmüşlerdir. Personel sayıları ve niteliğinin yetersizliği, halka kapalı oluşları gibi nedenlerle, zengin dermelerine karşın içe dönük kurumlar olmuşlardır. Kimi kez, müzelerin kendi personeli bile kütüphane dermelerinde neler olduğundan habersiz olmuştur. Müze yönetimlerinin, kütüphaneleri müze alt yapısının parçalarından biri olarak görmeyişi de olumsuzlukları arttıran bir faktör olmuştur (Sinitsyna, 1999, ss.185-186).

Günümüze gelindiğinde, bu olumsuzlukların büyük ölçüde giderilmiş olduğu görülür. Araştırma kapsamında incelenen yurtdışı müze kütüphanelerinin tümünün personel kadrolarında profesyonel kütüphaneciler yer almaktadır. Personel sayıları, toplam derme sayıları ile doğrusal bir artış göstermektedir. Farklı kaynaklardan geliyor olsa da tümünde kütüphane için ayrılmış bir bütçe mevcuttur. Buna bağlı olarak, satın alma yolu birincil sağlama yöntemi olarak göze çarpmaktadır. Tümünün yazılı derme geliştirme politikası olmamasına karşın, derme geliştirme eylemleri müze ile bağlantılı bir amaç doğrultusunda ve

tutarlı biçimde gerçekleştirilmektedir. Guggenheim Müze Kütüphanesi haricinde tümünün, bölgesel ya da Web erişimli bir çevrimiçi kataloğu vardır. Guggenheim için ise oluşturulma çalışmaları başlanmıştır. Tüm bu veriler, seçilen örnekler açısından bir müze kütüphanesinin olmazsa olmaz alt yapı koşullarının yerine getirilmiş olduğunu göstermektedir.

Araştırma kapsamında incelenen yurtdışı müze kütüphanelerinin topluma açıklığı ve kullanım koşulları çeşitlilik göstermektedir. Halkın koşulsuz erişimine açık olan British Museum Kütüphanesi dışındaki tüm kütüphaneler, randevu ve/veya üyelik koşulu aramaktadırlar. Guggenheim Müze Kütüphanesi, halen müze personeline odaklanan ve ziyaretçiye kapalı hizmet politikası ile; Tate Müze Kütüphanesi ise, müze dışı kullanıcılardan referans yazısı talep ederek halka karşı konservatif müze kütüphanesi anlayışını bir ölçüde de olsa sürdürmektedirler. Hemen tümünde görülen eğilim; müze personeli için daha geniş, müze dışı kullanıcılar için daha kısıtlı sunulan hizmet yelpazesidir. Ancak Guggenheim dışındaki tüm müze kütüphanelerinde, müze dışı kullanım oranları oldukça yüksektir. Buradan çıkarılacak sonuç, yurtdışı müze kütüphanelerinin belirli koşullar dahilinde de olsa, topluma işlevsel bir kütüphane hizmeti sundukları yönündedir. Ancak müze ziyaretçisine, müze gezisi sırasında kütüphaneyi kullanma olanağı, sadece British Museum’da sağlanmıştır. Bunun nedeni, British Museum bünyesinde, ziyaretçilerin kullanımına özel ayrı bir müze kütüphanesi bulunmasındandır.

Yine, incelenen kütüphanelerin bağlı oldukları tüm müzeler, topluma etkin biçimde bilgi ve eğitim hizmetleri sunmaktadır. Bu hizmetler, nesne koleksiyonlarına bağlı olabildiği gibi, nesneden bağımsız, tümüyle müzenin uzmanlık alanı dahilinde bilgi odaklı da olabilmektedir. Bu nedenle, bilgi odaklı müzecilik anlayışına sahip müzelerde, müze kütüphanelerinin de elverişli koşullarda ve müze bilgi ortamını destekleyecek biçimde hizmet verdikleri sonucuna varılabilir.

Bu tezde cevap aranan ikinci soru, Türkiye’deki müze kütüphanelerinin mevcut koşullarının ne olduğu ve müze kütüphanesi hizmetlerinin hangi boyutta verildiğidir. Araştırmanın başında var sayılan “müzelerin bağlı oldukları idari birimlerin, kütüphanelerin durumlarını belirleyen faktör olabilecekleri” savı, elde edilen veriler doğrultusunda doğrulanmıştır. Altlarında birden çok örnek içeren Kültür ve Turizm Bakanlığı, Genel Kurmay Başkanlığı ve özel vakıflara bağlı müzeler ile ilgili olarak genellemelere gidilebilmiş ve bu idari yapılar altındaki müze kütüphanelerinin ortak karakteristikleri belirlenmiştir. Ancak, araştırma,

coğrafi olarak İstanbul ili ile sınırlandırıldığı için, Yerel Yönetimler, Milli Saraylar Daire Başkanlığı ve Üniversite'lere bağlı ve bünyesinde kütüphane içeren müzeler, sadece birer örnekle temsil edilebilmiştir. Dolayısı ile bu yönetim birimleri ile ilgili olarak genelleme yapmak yerine müze bazında saptamalarda bulunulmuştur.

Seçilen örnekler kapsamında değerlendirilen Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı müzelerin kütüphanelerinde görülen en belirgin ortak özellik, zengin ve değerli dermelerine karşın kütüphanecilik anlamındaki eksiklikleridir. Özellikle Topkapı Sarayı Müzesi ve İstanbul Arkeoloji Müzeleri kütüphaneleri, çoğunluğu el yazmaları ve nadir eserlerden oluşan dermeleri ile birer bilgi hazinesi niteliğindedir. Buna karşın, güncel yayınlar ve müzecilik konulu yayınların azlığı dikkat çekmektedir. Bu nedenle, Bakanlığa bağlı müze kütüphanelerinde derme geliştirme biçiminin, amaca uygun ve planlı biçimde değil, “devreden mirasın korunması” ve bağışların kabulü yönünde olduğu düşünülmektedir. Bu durum iki nedene bağlanabilir: Ödenek noksanlığı ve politika eksikliği. Türk ve İslam Eserleri Müzesi ve İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde, müze kütüphanesine yayın alımı için ayrılmış bir ödenek bulunmamaktadır. Topkapı Sarayı Müzesi'nde de oldukça sınırlıdır. Bu nedenle dermeler büyük ölçüde bağışlar ile geliştirilmektedir. Dolayısı ile kütüphane dermelerinin planlı gelişmesi mümkün olamamaktadır.

Bakanlığa bağlı her üç müzenin de yazılı derme geliştirme politikası yoktur. Buna bağlı olarak, kütüphanelerin amacı ve hizmet kitlesi belirlenmemiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 30.04.1990 tarihli “Müzeler İç Hizmetler Yönetmeliği”nde ve 11.11.2005 tarihli “Ulusal Müze Başkanlıklarının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Yönetmelik” te de müze kütüphanelerinin kuruluş ve hizmet amaçları belirtilmemiş olmasının yanında, İç Hizmetler Yönetmeliğinde geçen “okuyucu ve araştırmacılar” ifadesi ile kastedilen kitlenin kimler olduğu net değildir. Her iki yönetmelikte de ağırlıklı olarak, kütüphanelerde uygulanacak teknik işlemlere ilişkin belirlemeler yer almaktadır. Araştırma kapsamındaki her üç müze de 5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu doğrultusunda, Bakanlıkça belirlenen Ulusal Müze Başkanlıkları kapsamındadır. Dolayısı ile, 11.11.2005 tarihli yönetmelik bu müzeler için geçerlidir. Bu yönetmelikte dikkat çeken bir nokta, müzeler bünyesinde “Eğitim ve Kütüphanecilik Servisi” adı ile bir departmanının oluşturulmuş olmasıdır. Ancak tezin yazımı esnasında, her üç müzede de bu yönetmeliğin gerektirdiği yapılanma tam olarak oluşturulmamış olduğundan, sözü geçen departman da hayata geçirilmemiştir. Her üç müze kütüphanesinin de 5226 sayılı kanun kapsamında kendi iç

hizmetler yönetmeliğini oluşturmaları önerilmektedir. Çünkü hepsi aynı merkezi idareye bağlı olsa da farklı ihtiyaç ve özelliklere sahiptirler. Ayrıca bahsedilen her iki yönetmelik de çağdaş bir müze kütüphanesinin ihtiyaçlarına yanıt verecek kadar kapsamlı değildir.

Bakanlığa bağlı müze kütüphanelerindeki ödenek, personel, teknik donanım gibi alt yapı koşullarının eksikliği, mevcut derme zenginliklerinden de yeterince yararlanılamaması sonucunu doğurmaktadır. Her üç müze kütüphanesinin de derme kayıtları, elektronik ortamda kataloglanmamıştır. Yazma eserler açısından bakıldığında, Topkapı Sarayı Müze Kütüphanesi'nde, içeriklerin CD formatına aktarımının başlamış olmasına karşın Arkeoloji Müzeleri için böyle bir girişim yoktur.

Dış kullanıcıya açıklık ve hizmetler anlamında bakıldığında ise, “müze kütüphanesi” ile “ziyaretçi” kavramları arasında herhangi bir ilişki kurulmadığı görülmektedir. Türk ve İslam Eserleri Müze Kütüphanesi politika olarak dış kullanıcıya kapalıdır. Topkapı Sarayı ve Arkeoloji Müzeleri kütüphanelerinden yararlanmak için ise ilgili makamlardan izin alma koşulu getirilmiştir. İzin yazısı alınması mutlak gerekiyorsa bunun sadece belirli yayın türleri (el yazmaları, vb.) için talep edilmesi daha az sınırlayıcı olacaktır. Fakat daha iyisi, yurt dışı müze kütüphanelerinde uygulanan randevu ve/veya üyelik sisteminin getirilmesidir. Ancak Bakanlığa bağlı müze kütüphanelerinin şu anki koşulları ile, düzenli bir dış kullanıcı akışına cevap verecek durumda da olmadıkları söylenebilir.

Bakanlığa bağlı müzeler özelinde bakıldığında ise;

Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesi' nin mevcut zenginliğinin yaşatılması ve dermeden optimum biçimde yararlanılması için yeniden yapılanması gerekmektedir. Yapılanma planlanırken, kütüphanenin bir yandan çağdaş kütüphanecilik standartlarına erişmesi, diğer yandan da sahip olduğu tarihi zenginliği ve atmosferi koruması gözetilmelidir. Topkapı Sarayı Müze Kütüphanesi'nin yeni baskı yayın dermesi için ayrı bir kütüphane kurma projesi, bu kütüphane için de koşullar çerçevesinde uygulanabilir. Çünkü her iki kütüphane de derme niteliği açısından benzerlikler taşımaktadır. El yazması ve nadir eser dermesi ile güncel yayın dermesinin birbirinden ayrılması, kütüphanenin hizmet kitesini genişletebilmesi ve sınırlılıklarını azaltabilmesi açısından gereklidir. Böylece, özel izin gerektirmeyen, kilitli kapıların arkasına gizlenmeyen bir araştırma alanı da oluşturulabilir.

Müze yönetimince, güncel yayınlar ve kütüphanenin depo sorunu için önerilen mekanlar, koruma koşulları açısından iyileştirilerek kullanılabilir. Gerekirse kütüphane personeli tarafından yeni mekan önerileri getirilmelidir. Kütüphane girişinin sağ kanadında yer alan sikkelerin bulunduğu oda, 1950’li yıllara kadar kütüphane mekanına dahil iken, daha sonra kütüphanenin yönetiminden alınmıştır. Şu anda sergilemeye açık olmayan bu mekanın yeniden kütüphaneye katılması yer sorununa çözüm olabilir. Kapalı bir oda olması nedeniyle depo olarak da kullanılabilir. Kütüphane girişinin önündeki büyük hol ise güncel yayınlar için mekan önerisi olarak getirilebilir. Şu anda bu bölümde pişmiş toprak ve keramik eserler bulunmaktadır. Sergileme düzeninde bulunmalarına rağmen, ziyaretçiye açılmayan bu nesnelere, daha işlevsel sergilenebilecek başka bir salona taşınabilir. Böylece, boşalan alan, kütüphaneye gelen okurların ilk adımda ulaşabileceği güncel araştırma alanı olarak tasarlanabilir.

Kütüphanenin en büyük eksikliklerinden biri de derme bilgilerine kolayca erişimi sağlayacak çevrimiçi kataloğun olmayışıdır. Kütüphanenin özelliklerine ve koşullarına uygun olarak seçilecek bir otomasyon sistemi, hem kullanıcıların kütüphaneden maksimum düzeyde yararlanmasına yardımcı olacak, hem de kütüphanecinin dermesini denetim altında tutabilmesini sağlayacaktır. Otomasyona dayalı olarak yapılması gerekli ve belki de en önemli konu, el yazması ve nadir eserlerin elektronik ortama aktarılmasıdır. Ancak kütüphanenin bir ödeneği olmadığından, bu uygulamaların mali açıdan getireceği yük, yine bağış ya da sponsorluk yolu ile azaltılabilir. Kütüphanedeki el yazmaları dermesinin, Milli Kütüphane’nin “Türkiye Yazmaları Toplu Kataloğu” nda yer alması da dikkat çekicidir. Bu konuda girişimde bulunulması, dermenin geniş kitlelere duyurulması açısından gereklidir.

Ancak tüm bu girişimlerin gerçekleştirilebilmesi, müze yönetiminin desteğini gerektirmektedir. İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesi, yüz yıldan fazla geçmişi ve çoğunluğu nadir eserlerden oluşan 100.000’e yakın dermesi ile, müze için hem bilgi hem de prestij kaynağıdır. Kütüphanenin mevcut koşullarının iyileştirilmesi, daha geniş kitlelerce kullanılması ve tanıtımının yapılması; sadece müze bilgi ortamını zenginleştirmeyecek, aynı zamanda müzenin kendisi için de artı değer oluşturacaktır.

Topkapı Sarayı Müze Kütüphanesi, Osmanlı dönemine ilişkin çok sayıda el yazmasının yer aldığı dermesiyle, hem bir müze kütüphanesi, hem de Topkapı Sarayı kompleksinin bir parçasıdır. Bu nitelikteki bir müze kütüphanesinin işlevsel olması çok önemlidir. Ancak,

dermesinin çoğunluğunun yazma eserlerden oluşması nedeniyle, koruma anlamında kütüphane kullanımına kısıtlamalar getirilmektedir. Bu kısıtlamalar müze personelini de kapsamaktadır. Eserlerin içeriklerinin CD ortamına aktarılması çalışmasına başlanmıştır. Bu çalışmanın tamamlanmasından sonra, kütüphanenin daha yaygın kullanım alanına kavuşması için kullanım koşullarının yeniden düzenlenmesi gerekir. En azından, müze personeli için geçerli olan izin alma koşulu mutlaka yeniden gözden geçirilmelidir. Çünkü bir müzenin personeli için müze kütüphanesi, her türlü müzecilik uygulamasında hızlı ve kolay erişilir olması gereken bir hizmet birimidir.

Kütüphanenin şu anki personel sayısı ve kütüphaneden sorumlu kişinin el yazmaları uzmanı olması, kütüphanenin derme niteliği doğrultusunda bir avantaj olarak görülse de personel kadrosunda kütüphaneci bulunmayışı eksiklik olarak değerlendirilebilir. Özellikle yeni baskı yayınlar için kurulması planlanan kütüphane için kütüphanecik alanından mezun personel alımına gidilmelidir. Dikkat çeken bir nokta, yeni açılması planlanan bu kütüphanenin de müze ziyaretçisine kapalı olmasının düşünülmesidir. Kütüphanenin personel kadrosunda kütüphaneci bulunmayışının ve toplam personel sayısının azlığının, bu kararda etken olduğu ifade edilmiştir. Ancak gerekli olanaklar yaratıldığı takdirde, bu kütüphane saray ziyaretçisine de hizmet verir duruma getirilmelidir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı müzeler içinde incelenen bir diğer müze kütüphanesi, *Türk ve İslam Eserleri Müze'sine* aittir. Bakanlığa bağlı diğer müze kütüphaneleri gibi onun da alt yapı koşulları ile ilgili eksiklikleri vardır. Kütüphanenin ödeneği olmadığı ve satın alma yolu ile derme geliştiremediği için, en yakın çözüm mevcut derme ile verilecek bilgi hizmetlerini iyileştirmek olabilir. Bunun için, sadece kütüphanede görev alacak bir kütüphanecinin istihdam edilmesi öncelikli ihtiyaç olarak görülmektedir. Konusal olarak sınıflandırılmamış olan derme, kütüphanecilik standartlarına göre düzenlenip kayıtlarının bilgisayar ortamına aktarılmasıyla, daha kolay erişilir ve yönetilir duruma gelecektir. Böylece müze personeline verilecek bilgi hizmetleri de genişletilebilir. Derme kayıtlarının konusal listelerinin oluşturularak personele iletilmesi dermenin daha efektif kullanılmasını sağlayabilir. Güncel literatürün takip edilerek, personelin ilgi alanlarında yönelik seçmeli bilgi duyurusu yapılması, kütüphaneye bağış yolu ile gelen yeni yayınların düzenli olarak duyurulması, mevcut dermenin, personelin bilgi talebini karşılamaya yetmediği durumlarda, diğer kütüphaneler ile işbirliği yapılması, müzecilik uygulamalarını destekleyici hizmetlerdir. Bu türden bir hizmet çeşitliliği, ilk etapta dermenin sınırlılığını azaltabilir.

Kütüphanenin ağırlıklı sağlama yolu olan bağışı da daha etkili biçimde kullanmak için girişimlerde bulunulmalıdır. Dermenin konusal analizi yapılarak zayıf ya da eksik konu alanlarının saptanması, bibliyografyaların ve diğer kütüphane dermelerinin taranarak Türk-islam kültür ve sanatı ile ilgili kütüphanede bulunması gerekli yayınların belirlenmesi, yayınevleri, kurum ve yazarlar ile iletişim kurularak bu yayınların bağış olarak talep edilmesi dermeyi zenginleştirici bir yol olacaktır. Bu yol ile müze personelinin yayın istekleri bir ölçüye kadar karşılanabilir.

Türk ve İslam Eserleri Müzesi Kütüphanesinin uzun vadede ve olanaklar ölçüsünde, hizmet verdiği kullanıcı kitlesini genişletmesi ve müze dışı kullanıcılar ile ziyaretçilerin ihtiyaçlarına da belirlediği ölçüler içinde cevap vermesi beklenebilir. Ancak kütüphane şu anda idari alanların içinde bulunduğu için, böyle bir durumda yerinin müze içinde genel dolaşım alanlarına yakın bir mekana taşınması daha uygun olacaktır.

Genel Kurmay Başkanlığı altında incelenen müze kütüphanelerinin de alt yapı ve kütüphanecilik uygulamaları anlamında eksiklikleri olmasına karşın, Bakanlığa bağlı müze kütüphanelerinden daha iyi koşullara ve daha güçlü bir hizmet anlayışına sahip oldukları gözlenmiştir. Bunun başlıca nedeni, askeri müzeler bünyesindeki kütüphanelerin amacının ve kullanıcı kitlesinin, mevzuatla da desteklenecek biçimde net olarak belirlenmesidir.

Hem Deniz Müzesi, hem de Havacılık Müzesi'nde, "Askeri Müzeler Yönetmeliği"nde belirtildiği gibi bünyelerinde "inceleme, araştırma ve geliştirmeyi" sağlamak üzere müze kütüphaneleri kurulmuştur. Bu kütüphanelerin mevcut dermeleri, bağlı oldukları müzenin uzmanlık alanları ile doğrudan ilişkilidir. Ancak incelenen kütüphanelerin bir derme geliştirme politikası olmadığı için dermelerin kapsamı, yönetmelikte belirtildiği gibi "ihtisas konularında her türlü yerli ve yabancı yayını" kapsayacak denli güncel değildir. Ödenek konusu, Bakanlığa bağlı müzelerden daha iyi durumdadır. Deniz Müzesi Kütüphanesi'ne, satın alma yolu ile de yayın sağlanmakta ve müze personelinin yayın isteklerine koşullar ölçüsünde cevap verilebilmektedir. Her iki kütüphane de sundukları bilgi hizmetleri anlamında, personel kadrolarında kütüphaneci yer almamasından doğan eksiklikler yaşamaktadır. Bu eksiklikler, müze uzmanlarının çabaları ile bir ölçüye kadar aşılabilmektedir. Her iki kütüphanenin dermesinin de elektronik ortamda kataloğu vardır.

Müze dışı kullanıcıların kütüphanelerden yararlanmaları, Bakanlık müzelerinde olduğu gibi yazılı izne bağlıdır. Bu nedenle yönetmelikte sözü geçen “bilim adamlarına ve halka açık”lık kavramı, koşullara bağlı bir açıklıktır ve kullanıcı kitlesi olarak tanımlanan “halk”ın kapsamına, müze ziyaretçileri girmemektedir. Ancak Deniz Müzesi’nin yeniden yapılanma projesi içinde, doğrudan ziyaretçilere açık bir müze kütüphanesi planlanmaktadır. Havacılık Müzesi’nde de dermenin bir kısmından yararlanmak için yazılı izin koşulu esnetilerek, müze ziyaretçilerinin kütüphaneden yararlanmaları sağlanmaktadır. Bu nedenle Genel Kurmay Başkanlığı’na bağlı müze kütüphanelerinin koruma işlevi yanında, yararlandırma işlevini de ön planda tutan, kullanıcı odaklı bir kütüphanecilik anlayışı ile hizmet verme eğilimine yakın oldukları sonucuna varılmıştır.

Müzeler özelinde bakıldığında ise;

Deniz Müzesi Kütüphanesi’nin en önemli avantajlarından biri, ödenek açısından çok sorun yaşamamasıdır. Kütüphane bu avantajdan yararlanarak bir derme geliştirme politikası oluşturmalı ve bu doğrultuda yayın sağlamalıdır. Politika, dermenin daha planlı gelişmesine katkıda bulunacaktır. Personel açısından bakıldığında, kadrosunda profesyonel kütüphaneci olmaması eksikliklerdir. Müzeye stajyer öğrenci kabul ediliyor olması kütüphane açısından bu anlamda fırsat oluşturabilir. Üniversitelerin Bilgi-Belge Yönetimi Bölümü öğrencilerinin stajyer olarak kütüphanede istihdam edilmesi ile bu eksiklik bir nebze giderilebilir. Ancak daha iyisi, kadrolu kütüphanecilerin istihdam edilmesidir. Dermedeki el yazmalarının elektronik ortama aktarımı projesinin gerçekleşmesinden sonraki adım, yazma eserlerin Milli Kütüphane’nin Türkiye Yazmaları Toplu Kataloğu’nda yer alması olmalıdır. Bilgisayar ortamında derme bilgilerinin kayıtlı olduğu kataloğa, sadece kütüphane mekanı içinde erişilmektedir. Bu katalog olanaklı ise Web erişimli hale getirilmelidir. Bunun mümkün olmadığı durumda, kütüphane için Web erişimli bir otomasyon programının satın alınması, bütüncül bir derme yönetimi yapılabilmesi açısından da gereklidir. Derme geliştirme konusunda müze ile koordineli çalışan kütüphanenin tek eksiği, müze personeline verilen duyuru hizmeti ile ilgilidir. Kütüphaneye yeni satın alınan yayınlar, sadece o yayınları talep eden müze personeline duyurulmaktadır. Oysa bu yayınların düzenli olarak tüm müze personeline duyurulması, kütüphaneden yararlanmayı üst düzeye çıkarmak açısından önemlidir.

Havacılık Müzesi Kütüphanesi, de Deniz Müzesi Kütüphanesi gibi, personel kadrosunda kütüphaneci bulunmamasının dezavantajına sahiptir. Müze Yönetmeliği’nde, müze

kütüphanesinde görevlendirilmek üzere yapılandırılan 3 kişilik personel kadrosu hayata geçirilmelidir. Müzenin uzmanlık alanı, sadece askeri ve sivil havacılık değil aynı zamanda uçak teknolojisi konusunu da kapsamaktadır. Bu nedenle kütüphane, derme geliştirme konusunda, İstanbul Teknik Üniversitesi gibi bünyesinde uçak mühendisliği bölümünün yer aldığı Üniversite kütüphaneleri ile iş birliğine gitmelidir. Bu işbirliği hem güncel literatürü izleyebilme hem de bağış ve değiş tokuş yöntemleri ile yayın sağlama açılarından yararlı olabilir. Kütüphane kayıtlarının yer aldığı katalog, Hava Kuvvetleri'ne bağlı tüm kütüphanelerde kullanılan ve yine Hava Kuvvetleri'nin kendi networku üzerinden erişilebilen bir yapıya sahiptir. Mevcut durumda ihtiyaca cevap verebilen bu programın uzun vadede kütüphanecilik standartlarına uygun bir paket program ile değiştirilmelidir. Kütüphaneci personelin istihdam edilmesi, dermenin geliştirilmesi ve verilen bilgi hizmetlerinin çeşitlenmesi ile Kütüphane, havacılık konusunda önemli bir bilgi merkezi haline gelebilecektir.

Milli Saraylar Daire Başkanlığı'na bağlı müze kütüphaneleri altında incelenen tek kütüphane Dolmabahçe Sarayı Müzesi'ne bağlıdır. *Milli Saraylar İhtisas Kütüphanesi* adı ile kurulmuş olan kütüphane, kuruluş amacı nedeniyle dikkat çekicidir. Milli Saraylar ile ilgili mevzuatta, müze kütüphanesi kurulması yönünde bir düzenleme olmamasına karşın, Müzenin hizmete açılışından üç yıl sonra, müze personelinin bilgi ihtiyacından dolayı kurulmuştur. Belki de bu nedenle, işlevsel bir müze kütüphanesi olması için gerekli personel, ödenek, teknik donanım gibi alt yapı olanakları sağlanmıştır. Kütüphane öncelikli olarak yazılı bir derme geliştirme politikası ve gerekirse bağışlar için bir bağış yönergesi oluşturmalıdır. Kütüphanenin derme büyüklüğü fazla olmamakla birlikte, müzenin uzmanlık alanı ile bağlantılı ve güncel yayınlardan oluşan bir niteliğe sahiptir. Bu niteliğin sürdürülebilmesi için politika şarttır. Kütüphanenin kuruluş amacı müze personeline hizmet vermekse de, günümüzde dış kullanıcılara da yararlanma olanağı tanınmaktadır. Ancak müze dışı kullanım oranı düşüktür. Kütüphanenin, yeterli tanıtımının yapılarak dışarıdan araştırmacılar tarafından da daha yoğun kullanılması sağlanabilir; kütüphane bugünkü koşulları ile bu yoğunluğu kaldıracak durumdadır. Böylesine olanakları olan bir kütüphanenin, dermesinin geliştirilerek müzenin hizmet birimleri kapsamına alınması; müze ortamının daha fazla zenginleşmesine katkıda bulunabilir. Ancak böyle bir durumda, daha geniş bir mekanda ve idari alanların dışında bir alanda hizmet vermesi uygun olacaktır.

Saray bünyesinde yer alan Abdölmecit Efendi Kütüphanesi, ise çoğunluğu nadir eserlerden oluşan dermesi ile aynı zamanda müze koleksiyonunun parçasıdır. Arkeoloji Müzeleri ve Topkapı Sarayı Müze Kütüphanesi'nde olduğu gibi eserlerin içeriklerinin elektronik ortama aktarılması ve derme bilgilerinin Web açılımlı bir OPAC üzerinden araştırmacıların bilgisine sunulması, kütüphaneden daha etkin yararlanılmasını sağlayacaktır.

Özel Müzeler başlığı altında incelenen müze kütüphaneleri, farklı idari yapılar altında bulunması nedeniyle, getirilecek öneriler bağlı oldukları idari birim bazında yapılmıştır.

Bu başlık altında incelenen Karikatür ve Mizah Müzesi Kütüphanesi'nin durumu incelenen diğer müze kütüphaneleri içinde farklı bir statüdedir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı müzeler içinde, kütüphanesi bulunan tek müze olan Karikatür ve Mizah Müzesi, Belediye'nin yönetiminde olmasına karşın, Karikatürçüler Derneği'nin katkıları ve eser bağışları ile oluşturulmuştur. Bu katkı, müze koleksiyonu kadar kütüphane dermesi için de geçerlidir. Müze personeli yanında, toplumun geneline de koşulsuz açık olan kütüphane, müze gibi, Büyükşehir Belediyesi'nden yeterli desteği alamamaktadır. Bu nedenle, ödenek, uzman personel ve bu bağlamda kütüphanecilik uygulamaları açısından ciddi sorunları vardır. Yayın alımı için ödeneği olmadığı halde, gelen bağışlar sonucu oluşmuş kütüphane dermesi, müze koleksiyonu ile uyumludur. Ancak bu koşullarda, uzun vadede sorun yaşanması muhtemeldir. Dermenin sadece bağışlarla geliştirilmesi yerine, yayın alımı için ödenek ayrılması, kütüphanenin müze koleksiyonunu tamamlayan niteliğini güçlendirecektir. Geçmişte, dermenin bilgisayar ortamına aktarılması ve sınıflanması konusunda başlatılan girişim, mevcut personelin Belediye tarafından Kütüphaneden alınması ile yarım kalmıştır. Öncelikle bu girişimin tamamlanması gerekmektedir. Bunun için Kütüphanenin profesyonel kütüphaneci personel ile desteklenmesine ihtiyaç vardır. Dış kullanıcı sayısının azlığı göz önüne alındığında, mizah konusundaki sayılı kütüphanelerden olan Mizah Kitaplığı'nın yeterince tanınmadığı düşünölmektedir. Bu nedenle kütüphanenin ve bütün olarak müzenin tanıtımı için etkinlikler düzenlenmelidir. Okullarla işbirliğine gidilerek, Müzenin okulların gezi programlarına dahil edilmesi bir secenek olabilir. Mizah konusundaki sayılı kütüphanelerden olan bu müze kütüphanesinin, alt yapı olarak desteklenerek, çağdaş kütüphanecilik uygulamaları ile hizmet verir hale getirilmesi ve topluma tanıtılması, idari olarak İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin sorumluluğudur.

Yine Özel Müzeler başlığı altında incelenen bir müze kütüphanesi de Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'ne bağlı olan Basın Müzesi Kütüphanesi'dir. Kütüphaneden sorumlu personelin profesyonel kütüphaneci oluşu, kısıtlı da olsa müze bütçesinden sağlanan ödeneği, elverişli mekanı ile en azından asgari alt yapı koşullarına sahip görünmektedir. Ancak gözlenen en büyük eksiklik, müze ile kütüphane arasındaki koordinasyonunun yetersizliğidir. Müze personeli tarafından çok ender kullanıldığı belirtilen kütüphane, bu konuda talep oluşturmak için girişimde bulunmalıdır. Aksi takdirde, müze kütüphanesi işlevinden uzaklaşarak salt özel konu kütüphanesi olarak hizmet vermeye devam edecektir. Müzenin toplam 7 kişilik personeli için kullanıcı profilleri oluşturmak ve ilgi alanları doğrultusunda bilgi hizmetleri planlamak atılacak ilk adım olmalıdır. Müze koleksiyonunun konusal analizinin yapılarak kütüphane dermesi ile karşılaştırılması ve (varsa) dermedeki eksik konuların yayınlara desteklenmesi gerekmektedir. Konusunda sayılı kütüphanelerden olan ve müze dışından geniş bir kullanıcı kitlesine sahip olan kütüphanenin, dermesini geniş kitlelere duyurabilmesi için bir çevrimiçi kataloga ivedi olarak ihtiyacı vardır. Sadece erişim için değil, genel olarak dermenin yönetimi açısından da çok yönlü bir kütüphane otomasyon programı satın alınmalıdır. Çok sayıda bağış alan kütüphane, yazılı bir bağış yönergesi hazırlayarak bağış kabulü konusunda bir politika oluşturmalıdır. Aksi takdirde uzmanlık alanı dışında kalabilecek yayınları da dermesine katma durumunda kalabilir. Çünkü, bağışların çoğu basın çevrelerinden geldiği için, kütüphane, derme ile ilgisiz olan bağışları reddetmekte sorun yaşamaktadır. Ayrıca, geniş ve elverişli bir mekana sahip olan kütüphanenin, uzun vadede depo sisteminden açık raf sistemine geçmesi hem çağdaş kütüphanecilik anlayışına uygun hizmet vermesini hem de az sayıda olan personelin iş yükünün azalmasını sağlayabilir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın müze sınıflandırmasına göre Özel Müzeler başlığı altında yer alan bir diğer müze ise, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'ne bağlı olan İstanbul Resim ve Heykel Müzesi'dir. Müze kütüphanesi aynı zamanda, Üniversitenin merkez kütüphanesi'ne bağlı bir şube kütüphanedir. Öncelikle, müzenin tarihsel geçmişi düşünüldüğünde, kütüphane dermesinin hem büyüklük hem de içerik olarak zayıf olduğu sonucuna varılmıştır. Böyle bir müzenin, Türk resim ve heykel sanatı ile ilgili geçmişten bugüne gelen daha kapsamlı bir dermeye sahip olması beklenir. Mevcut durumda, kadrosunda kütüphaneci bulunmayışı, hatta sadece kütüphaneye özel bir personel dahi bulunmayışı nedeniyle, derme geliştirmenin müze yönetimi ve uzmanlarınca yapılması uygun olacaktır. Kütüphanenin Bakanlığa değil de bir üniversiteye bağlı olması gerçekte bir olanak olarak görülmelidir. Çünkü üniversiteler, kendilerine ayrılan ödeneği kullanma konusunda nispeten

özerk haklara sahiptirler. Ayrıca müze kütüphanesi, bağlı olduğu merkez kütüphaneden kütüphanecilik uygulamaları açısından destek alabilir.

Bu nedenlerle, Resim Heykel Müzesi Kütüphanesinde görülen en büyük eksikliğin bu olanakları kullanma konusunda yeterli talep oluşturamaması olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda, müze yönetimince kütüphanenin amacının ve derme çerçevesinin belirlenmesi, eksiklik ve ihtiyaçlarının saptanarak MSGSÜ Merkez Kütüphanesi ile koordineli biçimde bir eylem planı oluşturulması gerekmektedir. Bu plan çerçevesinde mevcut kütüphane otomasyon sisteminin Web açılımının yapılması, dermeyi ve hizmetlerini yönetecek bir kütüphanecinin istihdam edilmesi, dermenin zenginleştirilmesi için müze uzmanları ile birlikte derme geliştirme politikası hazırlanarak bu doğrultuda yayın seçimine gidilmesi gibi hedefler belirlenmelidir. Son noktada, İstanbul Resim ve Heykel Müzesi Kütüphanesi, bir müze kütüphanesi olmanın yanında, Türk sanatı konusunda kapsamlı bir uzmanlık kütüphanesi olma misyonunu da üstlenmelidir.

Tez kapsamında incelenen Sadberk Hanım Müzesi ve İstanbul Modern Sanat Müzesi , Bakanlığın özel müzeler sınıflaması altında yer alan müzelerdir. Her iki müze kütüphanesi de idari farklılıklarından dolayı farklı özellikler göstermektedirler. Ancak her ikisinde de ortak olarak saptanan özellikler; nitelikli personel kadroları, ödenek anlamında herhangi bir kısıtlılığa sahip olmayışları, bilinçli derme geliştirme eylemleri, çağdaş kütüphanecilik uygulamaları ve müze yönetiminin desteğini alarak müze ile koordineli çalışmaları olarak özetlenebilir. Bu özellikleri ile, Türkiyede'ki diğer yönetim birimleri altındaki müze kütüphanelerinden belirgin olarak ayrılmaktadırlar.

Vehbi Koç Vakfı'na bağlı olan Sadberk Hanım Müze Kütüphanesi, öncelikli olarak müze personeline yönelik bir hizmet politikasına sahiptir. Sunduğu hizmetler ile, müze kütüphanelerinin müzecilik uygulamalarını desteklemesi işlevine güzel bir örnek oluşturmaktadır. Ancak derme geliştirme politikası ve bağış yönergesinin olmayışı bir eksiklik olarak görülmüştür. Mevcut koşullarında müze ile koordineli yapılan derme geliştirme işinin, uzun vadede tutarlı ve planlı olarak yürütülebilmesi için bu türden yazılı düzenlemelere ihtiyaç vardır. Dermesindeki 640 adet yazma esere ait bilgiler, kütüphane sorumlusu tarafından hazırlanmış olan katalogta yer almaktadır. Ancak bu kayıtların, Mili Kütüphane'nin Türkiye Yazmaları Toplu Kataloğuna da dahil edilmesi, yazma eserlerin daha geniş kitleye ulaşabilmesi açısından önemlidir. Müze personelinin yanında müze dışı

araştırmacılara da hizmet veren kütüphane, dış kullanıcılar için kütüphaneden yararlanma koşullarını belirlemeli ve müze tanıtım broşüründe yer almasını sağlamalıdır. Ayrıca, kütüphane hakkında bir tanıtım metninin, müzenin Web sayfasında yer alması kütüphanenin tanıtımı açısından yararlı olacaktır. Uzun vadede derme büyüklüğü ve dış kullanıcı sayısında doğabilecek artış paralelinde, personel sayı da arttırılabilir.

Tez kapsamında incelenmiş olan Türk müze kütüphaneleri içinde sonuncusu, İstanbul Modern Sanat Müzesi'nin Kütüphanesi'dir. Nejat Eczacıbaşı Vakfı'na bağlı olan Kütüphane, mevcut olanaklarının yanında, farklı hizmet politikası ve kütüphanecilik hizmetleri ile de öne çıkmaktadır. Müze ziyaretçilerine hiç koşulsuz açık olmasının yanında, müze dış kullanıcılar için de yine koşulsuz olarak, uzmanlık alanı doğrultusunda bir referans kütüphanesi hizmeti vermektedir. Bu yönü ile İstanbul Modern Sanat Müzesi Kütüphanesi, müze bilgi ortamını doğrudan destekleyen, müze nesne koleksiyonlarını yayın dermeleri ile tamamlayan müze kütüphanelerine örnek oluşturmaktadır. Ayrıca, incelenen tüm diğer örnekler içinde, koleksiyonunda müzecilik konusunda en fazla güncel yayın bulunduran kütüphanedir. Dolayısı müze kütüphanelerinin müzecilik uygulamalarını destekleme konusunda rolünün, bu müzede işlevsel olarak gerçekleştirildiği söylenebilir. Ödenek sorunu yaşamayan ve dermesi her yıl artış gösteren kütüphanenin, uzun vadede yer sıkıntısı yaşayabilmesi olasıdır. Bunun önüne geçebilmek için gerekli düzenlemeler önceden planlanmalıdır. Mekansal planlamaların yanında, mümkün olan yayınların basılı yerine elektronik versiyonlarının sağlanması, bir tecih olabailir. Bu davranış, sadece yer tasarrufu değil aynı zamanda müze personelinin kendi ofislerinden yayınlara erişebilmesi avantajını da getirecektir. Ancak bu durumda kullanıcı bilgisayarlarının sayısının arttırılması gerekebilir. Kütüphanenin mevcut elektronik kataloğunun Web açılımının yapılması, kütüphanenin hizmet kalitesini arttıracadığı gibi hizmet politikası gereği de bir zorunluluktur. Müze personeline verilen hizmetlere seçmeli bilgi duyurusu hizmeti eklenebilir. Uzun vadede, derme büyüklüğünün ve hizmet çeşitliliğinin artabileceği düşünüldüğünde, mevcut personel sayısı yetersiz kalabilir. Bu nedenle, personel sayısının arttırılması gerekebilir.

Sonuç olarak, Türkiye'de müze kütüphanelerinin durumunun, bağlı buldukları idari birimin müzecilik anlayışları ve koşulları ile paralellik gösterdiği söylenebilir. Dolayısı ile, müze kütüphanelerimizin müze ortamı içinde etkin bir yere kavuşabilmesi ve topluma açılabilmeleri biraz da müzelerin bilgi odaklı müzecilik hizmetlerine yakın durmaları ile mümkün olacaktır. Yurtdışı ve yurtiçi müze kütüphaneleri arasındaki en büyük farkın, alt yapı olanakları

yanında, biraz da bu anlayış farklılığına dayandığı söylenebilir. Ancak, Türkiye'deki müze kütüphanelerinin personel kadrolarında profesyonel kütüphanecilerin konumlandırılması, mevcut koşullarda bile daha etkin hizmet verilebilmesini sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Abdülmecit'in Hazinesi (26 Ocak 2004). **Radikal Gazetesi**. [evrimii] <http://213.243.28.22/haber.php?haberno=103872> [5 Mart 2007]
- Akit, İ. (t.y.). **Topkapı ve Dolmabahçe Sarayları**. İstanbul: Fatih Yayınevi Matbaası, [t.y.].
- Allen, N. ve L. Bishoff (2002). "Collaborative Digitization: Libraries and Museums Working Together". **Advances in Librarianship** (26), 43-81.
- A Model for Museum Information Management** (1999). Sander, M.B. ve J. Perkins (Edts.). CIMI Consortium Integrated Information Management Working Group, Version 0.11 Draft for Comment, 6 March 1999. [evrimii] http://www.cimi.org/public_docs/IIM_model.doc [28 Kasım.2006]
- Ambrose, T. ve C.Paine (2003). **Museum Basics**. London: ICOM.
- AMICO Web Sayfası** (2006). [evrimii] <http://www.amico.org/>. [09 Ekim 2006]
- Andersen, J. (1994). "Museum Art Libraries as a Bridge Between The Artists and Society with Specific Reference to The South African National Gallery Library". **International Journal of Special Libraries (INSPEL)**, 28(4), 454-472. [evrimii] <http://forge.fh-potsdam.de/~IFLA/INSPEL/94-4anjo.pdf> [26 Nisan 2006]
- Aslan, S. (20.01.2006). **CALIMERA**. [evrimii] <http://www.istanbul.kutuphaneci.org.tr/pulman/calimera.htm>
- Atasoy, S. (1996). "Yeni Müzecilik Anlayışı: Eğiten-Bilgi Veren Müze". **Kuruluşunun 150'nci Yılında Türk Müzeciliği Sempozyumu III Bildirileri (24-26 Eylül 1996)**. (ss.97-98). İstanbul: Genel Kurmay Başkanlığı
- Baysal, J. (1992). **Kitap ve Kütüphane Tarihine Giriş** (2.bs.). İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi.
- Baysal, J. (1982). **Kütüphanecilik Alanında Yeni Kavramlar, Araçlar, Yöntemler**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Ktphanecilik Bölümü.
- Bierbaum, E.G. (2000). **Museum Librarianship** (2nd.ed.). North Carolina: McFarland Company.
- Bierbaum, E.G. (1996). "Museum Libraries: The More Things Change". **Special Libraries**, Spring, 74-86.
- The British Museum Web Sayfası** (2006). [evrimii] <http://www.thebritishmuseum.ac.uk/> [04 Aralık 2006]
- Buckland, M. (1997). "What is a Document". **Journal of the American Society of Information Science**, 48(9), ss.804-809.
- Buckland, M. (1991). "Information As Thing". **Journal of The American Society of Information Science**, 42(5), 351-360.

- Brakker, N. ve L. Kujbyshev (1994). "Information Resources on Cultural Heritage: Some Problems of Integration", **INSPEL(International Journal of Special Libraries)** 33(4), 199-208, [çevrimiçi] <http://www.ifla.org/VII/d2/inspel/99-4brna.pdf> [12 Kasım 2005]
- BRICKS Web Sayfası** (2006). [çevrimiçi] <http://www.brickcommunity.org> [19 Nisan 2006]
- Camp, A.V. (2003). "Where Museums, Libraries and Archives Intersect". **Liber Quarterly**, 13 (3/4), 312-318. [çevrimiçi] <http://Webdoc.gwdg.de/edoc/aw/liber/lq-3-03/312-318.pdf> [13 Mart 2006]
- Campbell, C. (2004). *Museum Migrations: An Analysis of Information Seeking Desires Toward Active Pursuits of Knowledge*. (Yüksek Lisans Tezi, University of North Carolina). [çevrimiçi] <http://etd.ils.unc.edu:8080/dspace/bitstream/1901/77/1/catherineacampbell.pdf> [26 Nisan 2006]
- CAN Web Sayfası** (2007). [çevrimiçi] <http://www.collectionsaustralia.net/> [22.Nisan 2007]
- Chermont, I.M. ve S.Ray. (2003). "Recent Developments in Museum Libraries", **World Library and Information Congress, 69th IFLA General Conference and Council, 1-9 August 2003 Berlin**. [çevrimiçi] http://www.ifla.org/IV/ifla69/papers/043e_trans-LeRay.pdf [12 Ekim 2005]
- CHIN Web Sayfası**. (2006). [çevrimiçi] <http://www.chin.gc.ca/English/index.html> [22.Mart 2006]
- CIDOC (20.05.2006). **CIDOC Group on Museum Information Centres: Directory**. [çevrimiçi] <http://www.willpowerinfo.myby.co.uk/cidoc/infocent.htm>
- COMPASS Web Sayfası** (2006). [çevrimiçi] <http://www.thebritishmuseum.ac.uk/compass/> [23.Nisan 2006]
- Çelik, Z. (2000). "Saray Kütüphanesi", **Topkapı Sarayı**. (ss.349-365). İstanbul: Akbank Yayınları,.
- Docampo, J. (25.06.2006). "Are The Last Exhibitions Brochures Available? Problems and Solutions for a Neglected Material in Museum Libraries". **66th IFLA Council and General Conference Jerusalem, Israel, 13-18 August 2000**. [çevrimiçi] <http://ifla.org/IV/ifla66/papers/069-165e.htm>
- Dolmabahçe Sarayı** (2005). Ömer Taşdelen (haz.). Dolmabahçe Sarayı Yayınları.
- Dolunay,N. (1973). **İstanbul Arkeoloji Müzeleri**, İstanbul Akbank Yayınları.
- Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**. (1993). Cilt 1, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Erkan, H. (1997). **Bilgi Toplumu ve Ekonomik Gelişme** (3.bs.). [y.y.]: Türkiye İş Bankası.

Fahy, A. (2004). *New Technologies for Museum Communication*. Eileen Hooper-Greenhill (ed.). **Museum, Media, Message** (ss.82-96). London: Routledge.

Collections Management. (1995). A. Fahy (ed.). London-New York: Routledge.

Gerçek, F. (1999). **Türk Müzeciliği**. Ankara: Kültür Bakanlığı.

Göker, A. (2001). "Bilim ve Teknoloji Politikalarına Giriş için Bilgi Toplumu Üzerine Kavramsal Bir Yaklaşım Denemesi". **Mülkiye Dergisi**, XXV(230), [çevrimiçi] <http://www.inovasyon.org/pdf/AYK.Mulkiye.Der.Ag.01.pdf> [19 Şubat 2006]

Gülten, Z. (2002). *Havacılık Müzesi Koleksiyonu Sergilemesinin Çağdaş Müzecilik Anlayışı İçinde Yeniden Düzenlenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi).

Göncüoğlu, S.F. (07.05.2006). **Türkiye’de Bilim Tarihi Açısından Müzecilik ve Müzelerimiz**. [çevrimiçi] <http://www.kulturtarihi.org/makale2.htm>

Gürbüz, İ. (2003). *Avrupa Topluluğu ve Kütüphaneler*. (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi).

Hedegaard, R. (2003) "Benefits of Archives, Libraries and Museums Working Together", **World Library and Information Congress: 69th IFLA General Conference and Council, 1-9 August 2003, Berlin**. [çevrimiçi] <http://www.ifla.org/IV/ifla69/papers/051e-Hedegaard.pdf> [23 Kasım 2005]

IMLS Web Sayfası.(2006). [çevrimiçi] www.imls.gov [12 Kasım 2006]

Imperial War Museum Web Sayfası. (2006). [çevrimiçi] www.iwm.org.uk [12.Kasım 2006]

İslam Ansiklopedisi. (1991). Cilt 3. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.

İstanbul Modern Sanat Müzesi Websayfası. (2007). [çevrimiçi] www.istanbulmodern.org [26.Mart 2007]

Karahan, M. (2001). **Eğitimde Bilgi Teknolojileri**. [çevrimiçi] http://mmyo.inonu.edu.tr/bolumler/bilgisayar/ogr_cal/e_book/pdf/icindekiler.pdf [28 Aralık 2006]

Kavaklı, E. ve S. Bakogianni. (2003). "Building Museum Information Systems: A Knowledge Management Approach". **6th Hellenic European Research on Computer Mathematics & its Applications Conference (HERCMA 2003)**, Athens, Greece [çevrimiçi] http://Webmail.ath.aegean.gr/culturaltec/kavakli/publications/pdf_files/hercma03_kavakli.pdf [17 Mayıs 2005]

Keene, S. (1998). **Digital Collections: Museums and The Information Age**. Oxford: Butterworth Heinemann.

Keene, S. (1997). "Museums and The Information Society". **Proceedings of the Conference: Building The Global Information Society For the 21st Century, Brussels, 1-3**

- October 1997.** [çevrimiçi] <http://www.suzannekeene.info/articles/infosoc.htm> [9 Kasım 2005]
- Kerametli, C. ve Z. Güvemli, (1974). **Türk ve İslam Eserleri Müzesi.** İstanbul: Akbank Yayınları.
- Kocacık, F. (2003). “Bilgi Toplumu ve Türkiye”. **C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi**, 27(1), 1-10. [çevrimiçi] <http://www.cumhuriyet.edu.tr/edergi/makale/78.pdf> [15 Ocak 2006]
- Koç, P.B. (1994). “İstanbul Resim Heykel Müzesi’nin Türk Müzeciliğindeki Yeri”. **II. Müzecilik Semineri Bildiriler (19-23 Eylül 1994).** İstanbul: Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı.
- Kolganova, S. (1999). “Museum Libraries as Part of The System of Libraries in Russia”. **INSPEL(International Journal of Special Libraries)** 33(4), 222-228. [çevrimiçi] <http://www.ifla.org/VII/d2/inspel/99-4koad.pdf> [24 Aralık 2005]
- Koot, G. J. (2001). “Museum Librarians As Information Strategists”, **INSPEL (International Journal of Special Libraries)**, 35(4), 248-258. [çevrimiçi] <http://forge.fh-potsdam.de/~IFLA/INSPEL/01-4koge.pdf> [2 Şubat 2006]
- Kupietzky, A.S.G. (2004). Computerization of Encyclopedic Museum Collections: A Case Study Addressing The Special Multilingual Challenges of A Semitic Language Museum. (Doktora Tezi, The Union Institute and University Cincinnati).
- Kültür ve Turizm Bakanlığı Web Sayfası.** (2007). [çevrimiçi] <http://www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF1D2BBDFC4052639B6F3FDD0D74A40D5A> [17 Nisan 2007]
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (26.04.2007). **Bakanlığımıza Bağlı Müzeler.** [çevrimiçi] <http://www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF0D262A49C727F2325A19570EB48D9460>
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (26.04.2007). **Özel Müzeler.** [çevrimiçi] <http://www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF20F60137B44E34F598A1742808C63DE3>
- Leonhardt, H. A. (2000). “Kütüphane malzemesi nedir, arşiv ve müze malzemesi nedir?” Çev. İshak Keskin. **Turkish Journal of Archival Studies**, 2. [çevrimiçi] http://www.archimac.org/JAS/JAS2000/JAS02_07.spml [12 Kasım 2004]
- Lepouras [ve diğerleri], (2004) “Real Exhibitions in Virtual Museum”. **Virtual Reality**, 7, 120-128.
- MacDonald, G.F. ve S. Alsford. (1991). “Museums as Information Utility”. **Museum Management and Curatorship**, 10, 305-311.
- İskenderiye Kütüphanesi: Antik Dünyanın Öğretim Merkezi.** (2006). R. Macleod (der.) İstanbul: Dost Kitabevi.

- Malaro, M. (1995). "Collection Management Policies". A.Fahy (ed.) **Collections Management**. (ss.11-28) London: Routledge.
- Manzhukh, Z. (2005). "Usability for Memory Institutions: Experience of CALIMERA Project", **INFORUM 2005: 11th Conference on Professional Information Resources, Prague, May 24-26, 2005**. http://www.inforum.cz/inforum2005/pdf/Manzhukh_Zinaida1.pdf [Erişim:9 Kasım 2005], (ss.1-2).
- Martin, R. S. (2003). "Cooperation and Change: Archives, Libraries and Museums in The United States", **World Library and Information Congress: 69th IFLA General Conference and Council, Berlin: 1-9 August 2003**. <http://www.ifla.org/IV/ifla69/papers/066e-Martin.pdf> [Erişim:9 Ekim 2005]
- Marty, P. F. (2006). "Meeting User Needs in the Modern Museum: Profiles of the New Museum Information Professional". **Library and Information Science Research**, 28 (1),128-144.
- Marty, P.F. (2002). Museum Informatics and The Evolution of an Information Infrastructure in A University Museum. (Doktora Tezi, University of Illinois).
- Marty, P.F., W.B.Rayward ve M.B.Twidale.(2003). "Museum Informatics". **Annual Review of Information Science and Technology**, 37, 259-294.
- Maroevic, I. (1995)." The Museum Message: Between the Document and Information". Eilean Hooper-Greenhill (der.) **Museum, Media, Message** (ss.24-36). London: Routledge, 1995.
- McDonald, J. (2005). **Towards a National Digital Information Strategy: A Review of Relevant International Initiatives**. Draft October 1,2005. <http://www.collectionscanada.ca/obj/012033/f2/012033-400-e.pdf> [12.şubat.2006]
- The Metropolitan Museum of Art Web Sayfası**. (2006). [çevrimiçi] <http://www.metmuseum.org/> [18 Kasım 2006]
- Mizushima, E. (2001). "What is an Intelligent Museum ? A Japanese View". **Museum International**, 53(4), 68-70.
- MLA Web Sayfası**. (2006). [çevrimiçi] (<http://www.mla.gov.uk>) [20.04.2006]
- Murray, D. (1996). **Museums Their History and Their Use: Volume 1**. London: Routledge.
- Museum Culture: Histories, Discourses, Spectacles**.(1994). Sherman, D.J. ve Irit Rogoff (Edts.). Minneapolis: University of Minnesota.
- The Museum of Modern Art Web Sayfası**. (2006). [çevrimiçi] http://www.moma.org/about_moma/ [07 Haziran 2006]
- The Newark Museum Web Sayfası**. (2006). [çevrimiçi] www.newarkmuseum.org/pages/toc2.html [15 Kasım 2006]

- NINCH Web Sayfası.** (2006). [çevrimiçi] <http://www.ninch.org/> [10.Ocak.2006]
- ODL (08.08.2006) **Oklahoma Department of Libraries Trustess's Glossary.** [çevrimiçi]
<http://www.odl.state.ok.us/servlibs/l-files/glossr.htm>
- Orna, E. ve C.Pettit. (1998). **Information Management in Museums** (2nd.ed.). Hampshire: Gower Publications.
- Özdeniz, H. (t.y.). **Deniz Müzesi**, İstanbul: Akbank Yayınları.
- Özyakışır, D. (26.01.2006). **Bilgi Toplumu.** [çevrimiçi]
http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=602
- Patterson, R.T. (1997). "Assignment of Worl Wide Web Virtual Museum Projects in Undergraduate Geoscience Courses". **Computers and Geosciences**, 23(5), 581-585.
- Putnam, J. (11.2.2005) **The Hidden Dimension of Museum Objects con't.**
<http://www.tumblong.uts.edu.au/about/putnam.cfm>
- RLG Web Sayfası.** (2006). [çevrimiçi] <http://www.rlg.org> [11.Şubat.2006]
- Sarasan, L. (1995). "Why Museum Computer Projects Fail" A.Fahy (ed.). **Collections Management.** (ss.187-197). London: Routledge.
- Seyidoğlu, H. (2003). **Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı.** (9.bs.). İstanbul: Güzem Can Yayınları.
- Sheppard, B. (2001). "Museums, Libraries, The 21st Century Learner". **The 21st Century Learner: Conference, Nov 7-9, 2001, Washington.** [çevrimiçi]
<http://www.4uth.gov.ua/usa/english/arts/visual/pub21cl.pdf> [14.Nisan.2006]
- Solomon R. Guggenheim Museum Web Sayfası.** (2006). [çevrimiçi]
http://www.guggenheim.org/new_york_index.shtml [27 Kasım 2006]
- Tarréte, O. (1997). "Hidden Treasure: Museum Libraries and Documentation Centres", **Museum International**, 49(3), 43-48.
- Tate Online Web Sitesi,** (2006). [çevrimiçi]
<http://www.tate.org.uk/archive/journeys/historyhtml/> [22 Kasım 2006]
- T.B.M.M. (10 Mart 2007). **Sarayların Millete İntikali ve Genel Durumu.** [çevrimiçi]
<http://www.tbmm.gov.tr/saraylar/intikal.htm>
- Tezgel, N. (1994). Deniz Müzesi Koleksiyonunun Genel Bağlamda Değerlendirilerek Deniz Konulu Yağlıboya Tabloların Belgelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi).
- Timasheva, I. (1999). "An Open Libray in An Open Museum". **Art Libraries Journal**, 24(4), 29-30.

- Tonta, Y. (2004). “Bilgi Yönetiminin Kavramsal Tanımı ve Uygulama Alanları”. **Kütüphaneciliğin Destanı Sempozyumu, Ankara: 21-24 Ekim 2004.** [çevrimiçi]
<http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/BilgiYonetimi.pdf> [15 Aralık 2005]
- Topkapı Sarayı.** (2000). İstanbul: Akbank Yayınları.
- Milli Kütüphane. (16 Şubat 2007) **Türkiye Yazmaları Toplu Kataloğu (TÜYATOK).**
[çevrimiçi] <https://www.yazmalar.gov.tr/>
- UNESCO. (21.01.2006). **What is Cultural Heritage.** [çevrimiçi]
http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php-URL_ID=1473&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html.
- UNESCO. (1970). “Recommendation Concerning the International Standardization of Library Statistics”. **UNESCO 16th General Conference 13. November 1970.**
[çevrimiçi] http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13086&URL_DO=DO_PRINTPAGE&URL_SECTION=201.html [29 Nisan 2006]
- Valm, T. (18.10.2005). **The Role of Cultural Memory Institutions in Knowledge Society.**
[çevrimiçi] http://confifap.cpic.ru/upload/conf2005/reports/dokladEn_561.doc
- Wateren, J.V. (1999). “The Importance of Museum Libraries”. **INSPEL (International Journal of Special Libraries),** 33(4), 190-198. [çevrimiçi]
<http://www.ifla.org/VII/d2/inspel/99-4wajv.pdf> [2 Şubat 2006]
- Weimerskirch, P.J. (1999). “A Review Article. The National Library of England Past and Present”. **Library Quarterly.** 69(4), 505-510.
- Wikipedia the Free Encyclopedia.** (08.08.2006). [çevrimiçi]
http://en.wikipedia.org/wiki/Research_library
- Witcomb, A. (1997). “The End of the Mausoleum: Museums in the Age of Electronic Communication”, **Museums and the Web: An International Conference, Los Angeles: 16-19 March 1997.** [çevrimiçi]
<http://www.archimuse.com/mw97/speak/witcomb.htm> [20.Kasim.2005]
- Yıldız, N. (2003). **Kalıntılar ve Edebi Kaynaklar Işığında Antik Çağ Kütüphaneleri.**
İstanbul: Arkeoloji ve Sanat.

EKLER

- Ek 1 Yurtdışı Müze Kütüphaneleri Araştırmasında Kullanılan Soru Formu
- Ek 2 Yurtiçi Müze Kütüphaneleri Araştırmasında Kullanılan Soru Formu

- a) Museum budget (please specify the rate of the library's budget to the museum total budget %.....)
- c) Government funds
- b) Private funds (please specify)
- d) Other (please specify)

STAFF

- 7- What is the total number of the library staff?
.....
- 8- What is the quantitative distribution of the library staff according to their educational backgrounds?
 - a) Graduation or post-graduation in the field of Library and Information Science (.....)
 - b) Graduation in other disciplines (.....)
 - c) Graduation of high school, vocational school and etc. (.....)

COLLECTION

- 9- What is the approximate number of the collection?
.....
- 10- What is the subject area of the collection ? You may indicate more than one choice.

a) Generalizations	b) Museology	c) Sociology	d) Anthropology
e) Education	f) Ethnography	g) Folklore	h) Architecture
j) Art	k) Art History	l) Geography	m) Archaeology
i) History	n) Other (please specify)		

.....
- 11- What is the material type of the collection ? You may indicate more than one choice.

a) Books	b) Periodicals	c) Rare books	d) Manuscripts
e) Electronic resources	f) Photographs	g) Maps	h) Audio-visual materials
i) Ephemeral materials	j) Gallery/exhibition/auction house catalogues		
k) Reference resources	l) Other (please specify)		
- 12- Do you have a written collection development policy? (If yes, I would kindly request to send me a copy of the policy via the attached envelope) If no, please skip to question number 14.
 - a) Yes
 - b) No
- 13- Who is/are responsible in preparation of the collection development policy? You may indicate more than one choice.
 - c) Consultants / Committee
 - a) Library staff
 - b) Museum staff (please specify the positions of the related staff in the museum)
.....
.....
.....

- 14-** What kind of acquisition methods do you use ? Please number them in order.
 a) Purchase (.....) b) Donation (.....) c) Exchange (.....)
 d) Other (.....) (please specify)
- 15-** Who select the publications which would purchase to the library ? You may indicate more than one choice.
 a) Consultants / Committee
 b) Library staff
 c) Museum Direction
 d) Curators and any other museum staff
- 16-** When new object/objects acquired to the museum collection, does the library purchase related publications?
 a) Yes b) No
- 17-** Before the opening of an exhibition, does the library purchase publications related to the exhibition theme?
 a) Yes b) No
- 18-** Can curators or other museum staff recommend any publication to be purchased to the library ?
 a) Yes b) No

SERVICES

- 19-** What kind of information services are provided to visitor and museum staff ? Please mark the box.

SERVICES	VISITORS	STAFF
Reference		
Circulation		
ILL (Interlibraray Loan)		
Information Retrieval		
Web Page		
Announcement of new publications which accuired to the library		
SDI (Selective Dissemination Information) Alert		
Photocopy and Copy Services		
Other (please specify)		
.....		

- 20- Do you publicize library services and activities ? If yes, which method/methods do you use? You may indicate more than one choice.
 a) Web b) Leaflets or any other printed materials c) Media
 c) Other (please specify)
 d) No publicity

- 21- What kind of catalogues do you have? You may indicate more than one choice.
 a) Card catalogue b) Printed catalogue c) OPAC (web accesible) d) OPAC (local)

- 22- Are there any national union catalogues in your country?
 a) Yes b) No (please skip to question number 21)

- 23- If yes, do your library records take place in any national union catalogue ?
 a) Yes (please specify) b) No

Please answer the following questions, if statistical research is done in your museum or your library. If not, please skip to question number 27.

- 24- What is the total number of your library visitors in 2005?

- 25- How frequently does the museum staff use the library? Please give approximate numbers.
times per week times per month times per year

- 26- Which museum departments mostly use the library ? Please specify them in order.
 1-..... 2-..... 3-.....
 4- 5-..... 6-.....

- 27- If visitor survey is done in your museum, are the tendency of visitor usage of the library questioned?
 a) Yes b) No c) No visitor survey

Are there any second library specifically for museum staff use in the museum? If yes, please answer the following questions.

- 28- Please write the name of the library specifically for museum staff.

- 29- What is the approximate number of the collection?

- 30- What is the subject area of the collection ? You may indicate more than one choice.
 a) Generalizations b) Museology c) Sociology d) Anthropology
 e) Education f) Ethnography g) Folklore h) Architecture
 j) Art k) Art History l) Geography m) Archaeology
 i) History n) Other (please specify)

-
- 31- When new object/objects are acquired to the museum collection, does the library purchase related publications ?
a) Yes b) No
-
- 32- Before the opening of an exhibiton, does the library purchase publicaions related to the exhibition theme?
a) Yes b) No
-
- 33- Can curators or other museum staff recommend any publication to be purchased to the library ?
a) Yes b) No
-
- 34- If the library has an electronic catalogue, can museum staff access to it from their departments ?
a) Yes b) No c) There is no electronic catalogue of the library
-
- 35- Do you notice new publications to the museum staff? If yes, which method do you use ?
a) E-mail b) Leaflets or any other printed materials
c) Other (please specify)
d) No notice

Thank very much for your cooperation.

THIS FORM IS FILLED BY:

Full Name:

Position:

E-mail:

Telephone:

(If you dont want to answer to personel questions, please do so.)

Ek 2Yurtiçi Müze Kütüphaneleri Araştırmasında Kullanılan Soru Formu

Bu soru formu, Yıldız Teknik Üniversitesi Müzecilik Yüksek Lisans Programı'nda hazırlanmakta olan "Bilgi Ortamı Olarak Müzelerde Kütüphanelerin Rolü ve Türkiye'de Müze Kütüphaneleri" başlıklı yüksek lisans tezine katkıda bulunmak amacıyla hazırlanmıştır.

GENEL BİLGİLER

1- Kütüphanenin bağlı bulunduğu müzenin adını belirtiniz.

.....

2- Kütüphanenin tam adını belirtiniz.

.....

3 Çalışma Saatleri:

Pazartesi: Cumartesi:

Salı: Pazar:

Çarşamba:

Perşembe:.....

Cuma:

4- Kütüphanenin hizmet verdiği kullanıcı kitlesini belirtiniz. Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz.

a) Müze Personeli

b) Müze Ziyaretçileri

c) Müze dışından araştırmacılar

d) Diğer (lütfen belirtiniz).....

5- Müze personeli dışındaki kullanıcılar için kütüphaneden yararlanma koşulları nelerdir ? Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz.

a) Üyelik

b) Randevu

c) İlgili Makamlardan Yazılı İzin (Lütfen makam adını belirtiniz).....

.....

c) Diğer (lütfen açıklayınız).....

6- Müze personeli için kütüphaneden yararlanma koşulları nelerdir ? Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz.

a) Randevu

b) İlgili Makamlardan Yazılı İzin (Lütfen makam adını belirtiniz).....

.....

c) Diğer (lütfen açıklayınız).....

FİZİKSEL KOŞULLAR

7- Müze içinde kullanıcılara kütüphanenin yerini beliten yönlendirme işaretleri var mı ?

a) Evet

b) Hayır

8- Kütüphane mekanının müze kompleksi içindeki konumlanışını belirtiniz.

a) Müze kompleksi içinde, ziyaretçilere açık genel dolaşım alanlarının içinde

b) Müze kompleksi içinde, ziyaretçilere kapalı idari alanların içinde

- c) Müze kompleksi içinde ayrı bir binada
d) Diğer (belirtiniz)

9- Kütüphane için ayrılan toplam mekanın metrekare cinsinden alanını belirtiniz.

.....

10- Kullanıcılar için ayrılmış toplam çalışma alanının metrekare cinsinden alanını belirtiniz

.....

11- Kütüphane içinde koleksiyonun yerleştirme düzenini belirtiniz.

- a) Açık raf sistemi b) Depo Sistemi

12- Koleksiyonunuzda nadir eserler/el yazmaları varsa, bunlar için kütüphane içinde ayrılmış ayrı bir mekan var mı ?

- a) Evet b) Hayır
c) Diğer (belirtiniz).....
d) Bu tür bir koleksiyonumuz yok

BÜTÇE

13- Müze kütüphanesinin bütçesi hangi kaynaktan sağlanıyor ? Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz.

- a) Müze bütçesi (kütüphane bütçesinin müzenin toplam bütçesine oranını belirtiniz %.....)
c) devlet fonları (belirtiniz.....)
b) Özel fonlar (belirtiniz)
d) Diğer (belirtiniz)

14- 2005 yılında kütüphaneye yayın alımı için harcanan ödenek miktarını YTL cinsinden belirtiniz.

.....

PERSONEL

15- Kütüphanenizin personelinizin toplam sayısını belirtiniz.

.....

16- Personelin eğitim durumuna göre sayısal dağılımı ?

- a) Kütüphanecilik ve Bilgi Bilim alanı mezunu (.....)
b) Herhangi bir alanda üniversite / Yüksekokul mezunu (.....)
c) Meslek lisesi mezunu (.....)
d) İlk ve ortaöğretim mezunu (.....)

17- Kütüphaneye en son hangi yıl personel alımı yapılmıştır ?

.....

KOLEKSİYON

18- Yaklaşık olarak toplam koleksiyon sayınızı belirtiniz.

.....

-
- 19- Koleksiyonun konu dağılımı nedir ? Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz.
a) Genellemeler	b) Müzeoloji	c) Sosyoloji	d) Antropoloji
e) Eğitim	f) Etnografya	g) Folklor	h) Mimarlık
j) Sanat	k) Sanat Tarihi	l) Coğrafya	m) Arkeoloji
i) Tarih	n) Diğer (lütfen belirtiniz)		
-
-
- 20- Koleksiyonunuzdaki materyal türlerini belirtiniz. Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz.
a) kitap	b) süreli yayın	c) nadir eser	d) el yazması
e) elektronik kaynaklar	f) fotoğraf	g) harita	h) görsel-işitsel materyal
i) gri yayınlar (ephemeral)	j) sergi, galeri ve müzayede evi katalogları		
k) referans kaynakları	l) diğer (lütfen belirtiniz)		
-
- 21- Varsa koleksiyonunuzdaki nadir eser ve el yazması sayısını yaklaşık olarak belirtiniz.
a) Nadir Eser (.....)	b) El Yazması (.....)
-
- 22- Yazılı bir koleksiyon geliştirme politikanız var mı ? (Eğer yoksa lütfen 24. soruya geçiniz)
a) Evet	b) Hayır
-
- 23- Koleksiyon geliştirme politikanızın oluşturulmasından kim/kimler sorumludur ? Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz.
a) Danışmanlar / Komite
b) Kütüphane personeli
c) Müze personeli (ilgili personellerin müze içi görevlerini belirtiniz)
-
-
-
- 24- Kütüphaneye satın alınacak yayınlar kim ya da kimler tarafından seçiliyor ? Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz.
a) Danışmanlar / Komite
b) Kütüphane personeli
c) Müze Yönetimi
d) Küratörler ve diğer müze personeli
e) Diğer (lütfen belirtiniz).....
-
- 25- Yazılı bir bağış politikanız ya da bağış yönergeniz var mı ?
a) Evet	b) Hayır
-
- 26- Kütüphaneye önerilen bağış yayınları değerlendirme ve kabul/red yetkisi kime/kimlere aittir.
a) Kütüphane yönetimi/personeli	b) Müze yönetimi
c) Kütüphane ile Müze Yönetiminin Ortak Değerlendirmesi	
d) Diğer (lütfen belirtiniz)	
-

27- Hangi sağlama yollarını kullanıyorsunuz ? Lütfen seçeneklerin yanına öncelik sırasını yazarak belirtiniz.
a) satın alma (.....) b) bağış (.....) c) değiş-tokuş (.....)
d) diğer (.....) (lütfen belirtiniz)

28- 2006 yılında kütüphaneye satın alma yolu ile giren yaklaşık yayın sayısını belirtiniz.
.....

29- 2006 yılında kütüphaneye bağış yolu ile giren yaklaşık yayın sayısını belirtiniz.
.....

30- Müze koleksiyonuna yeni nesnelere girdiğinde, kütüphane bu nesnelere ve bağlamları ile ilişkili yayınları satın alma yoluna gidiyor mu ?
a) Evet b) Hayır

31- Yeni bir sergi açılışından önce, kütüphaneye sergi teması ile ilişkili yayınlar satın alınıyor mu ?
a) Evet b) Hayır

HİZMETLER

32- Ziyaretçilere ve müze personeline ne tür bilgi hizmetleri sunuluyor ? Lütfen X işareti ile belirtiniz

HİZMETLER	ZİYARETÇİLER	PERSONEL
Danışma		
Ödünç Verme		
Kütüphanelerarası Ödünç Verme		
Spesifik bir konuda bilgi tarama veya bilgiye erişme hizmeti		
Web Sayfası		
E-Mail, telefon, fax ya da posta yolu ile bilgilendirme hizmeti		
Fotokopi ve Kopyalama Hizmetleri		
Diğer (lütfen belirtiniz)		
.....		

Eğer kütüphane koleksiyonunuzda nadir eser ve el yazması yayın var ise aşağıdaki soruları cevaplandırınız, yok ise lütfen 36. soruya geçiniz.

33- Nadir eserler ve el yazmalarının tüm içerikleri elektronik ortama aktarılıyor mu ?
a) Evet b) Hayır

34- Nadir eser ya da el yazmalarının yararlandırılma biçimlerini belirtiniz. Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz.
a) Özgün biçimlerinde yararlandırılıyor ve fotokopi, dia, kamera vb. çekimine izin veriliyor.

- b) Özgün biçimlerinde yararlandırılıyor ancak fotokopi, dia, kamera vb. çekimine izin verilmiyor.
c) Sadece elektronik ortama aktarılmış biçimlerinde yararlandırılıyor.
d) Koruma nedeniyle hiçbir biçimde yararlanmaya sunulmuyor.
e) Diğer (lütfen belirtiniz).....

35- Kütüphane koleksiyonunuzdaki el yazmaları, Milli Kütüphane'nin hazırladığı Ulusal Yazmalar Toplu Kataloğu'nda yer alıyor mu ?
a) Evet b) Hayır

36- Kütüphane hizmetleri ve etkinliklerinin tanıtımı/duyurusu yapılıyor mu ? Eğer yapılıyor ise hangi yollarla ?
a) Web sayfası b) broşür ya da diğer basılı malzeme ile c) medya kanalları kullanılarak
c) Diğer (lütfen belirtiniz)
d) Yapılmıyor

37- Yeni gelen yayınlar müze personeline duyuruluyor mu ? Yapılıyor ise hangi yolla ?
a) e-mail kanalıyla b) broşür ya da diğer basılı malzeme ile
c) diğer (lütfen belirtiniz).....
d) Duyurulmuyor

38- Kütüphanedeki katalog türlerini belirtiniz. Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz
a) Kart katalog b) Basılı katalog c) OPAC (web erişimli) d) OPAC (bölgesel erişimli)

39- Kütüphanenizin koleksiyon kayıtları ulusal toplu kataloglardan herhangi birinde yer alıyor mu ?
a) Evet (lütfen yer aldığı katalog adını belirtiniz) b) Hayır

Eğer Müzenizde ya da kütüphanenizde istatistik çalışması yapılıyor ise aşağıdaki soruları cevaplandırınız, yapılmıyor ise 44. soruya geçiniz.

40- 2005 yılında kütüphaneyi kullanan toplam ziyaretçi sayınızı belirtiniz
.....

41- Müze personelinin ortalama olarak kütüphaneyi kullanma sıklığı nedir ?
haftadakez ayda kez yılda kez

42- Kütüphaneyi en çok kullanan müze departmanları hangileridir ? Lütfen öncelik sırasına göre belirtiniz.
1-..... 2-..... 3-.....
4-..... 5-..... 6-.....

43- Müzenizde ziyaretçi araştırması yapılıyor ise araştırmalarda ziyaretçilerin kütüphaneyi kullanma eğilimi sorgulanıyor mu ?
a) Evet b) Hayır c) Ziyaretçi araştırması yapılmıyor

Müze içinde, sadece müze personelinin kullanımı için ayrılmış ikinci bir kütüphane daha var mı ? Var ise, aşağıdaki soruları bu kütüphaneyi gözönünde bulundurarak cevaplandırınız.

44- Müze personelinin kullanımı için ayrılmış kütüphanenin tam adını belirtiniz.

.....
45- Yaklaşık olarak koleksiyon sayısını belirtiniz.
.....

46- Koleksiyonun konu dağılımı nedir ? Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz.

a) Genellemeler	b) Müzeoloji	c) Sosyoloji	d) Antropoloji
e) Eğitim	f) Etnografya	g) Folklor	h) Mimarlık
j) Sanat	k) Sanat Tarihi	l) Coğrafya	m) Arkeoloji
i) Tarih	n) Diğer (lütfen belirtiniz)		

47- Müze koleksiyonuna yeni nesne/nesneler girdiğinde, kütüphane bu nesneler ve bağlamları ile ilişkili yayınları satın alma yoluna gidiyor mu ?

- a) Evet b) Hayır

48- Bir serginin planlanma aşamasında, kütüphaneye sergi teması ile ilişkili yayınlar satın alınıyor mu ?

- a) Evet b) Hayır

49- Küratörler ve diğer müze personeli, kütüphaneye satın alınmak üzere yayın isteğinde bulunabiliyorlar mı ?

- a) Evet b) Hayır

50- Kütüphanenin elektronik kataloğu var ise, müze personeli kendi ofislerinden erişebiliyor mu ?

- a) Evet b) Hayır c) kütüphanenin elektronik kataloğu yok

51- Yeni gelen yayınlar müze personeline duyuruluyor mu ? Yapılıyor ise hangi yolla ?

- a) e-mail kanalıyla b) broşür ya da diğer basılı malzeme ile
c) diğer (lütfen belirtiniz).....
d) Duyurulmuyor

Katılımınız için teşekkürler

FORMU DOLDURAN KİŞİNİN

Adı Soyadı:

Görevi:

E-Mail Adresi:

Telefonu:

ÖZGEÇMİŞ

Doğum Tarihi	25.10.1965	
Doğum Yeri	İstanbul	
Lise	1979-1982	İstanbul Erenköy Kız Lisesi
Lisans	1982-1986	İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü
Yüksek Lisans	2003-	Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı Müzecilik Programı

Çalıştığı Kurumlar

1986-1987	Turizm Geliştirme ve Eğitim Vakfı (TUGEV) Kütüphane ve Dokümantasyon Merkezi
1987-	Yıldız Teknik Üniversitesi Merkez Kütüphanesi